

არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
Arn. Chikobava Institute of Linguistics

ბესარიონ ჯორბენაძის საზოგადოება
Besarion Jorbenadze Society

საენათმეცნიერო
ძ ი ე ბ ა ნ ი

XXXIX

Linguistic
P a p e r s

თბილისი 2016 Tbilisi

„სენათმეცნიერო ძიებანის“

XXXVIII წიგნი თემატურად მრავალფეროვანია. იგი განკუთვნილია ენათმეცნიერთათვის და, საერთოდ, ენის საკითხებით დაინტერესებული პირებისათვის.

„Linguistic Papers“ volume 36 contains thematically diverse works. It is meant for linguists and in general, all persons interested in language issues.

სარედაქციო კოლეგია:

მ. ბერიძე, კ. გაბუნია, **გ. გოგლაშვილი** (მთავარი რედაქტორი), **ნ. დარასელია** (ინგლისური ნაწილის რედაქტორი), **ც. კვანტალიანი** (სწავლული მდივანი), მ. კიკონიშვილი, რ. ლანდია, **ნ. ლოლაძე** (მთ. რედაქტორის მოადგილე), თ. ლომთაძე, ნ. ჭუმბურიძე, ნ. ჯორბენაძე

EDITORIAL BOARD:

M. Beridze, K. Gabunia, **G. Gogolashvili** (editor-in-chief), **N. Daraselia** (editor of the English part), **Ts. Kvantaliani** (scientific secretary), M. Kikonishvili, R. Landia, **N. Loladze** (deputy editor-in-chief), T. Lomtadze, Chumburidze, N. Jorbenadze

ირინე ღვამბრაძე

**ევფემიზმები ალკოჰოლიზმსა და
ნარკომანიასთან დაკავშირებულ სლენგში
(ინგლისური, ქართული და რუსული ენების მასალაზე)**

ცნობილია, რომ სიტყვა „ევფემიზმი“ ბერძნული ენიდან მომდინარეობს და ნიშნავს „კეთილზმოვანებას“. ევფემიზმები არის ამა თუ იმ ენობრივ კოლექტივში სააუგოდ, საჩოთიროდ და სახიფათოდ მიჩნეულ სიტყვა-თქმათა ნაცვლად ხმარებული, უფრო ნატიფად, ზრდილობიანად და უვნებლად მიჩნეული სიტყვა-თქმები.

რიგ მიზეზთა გამო ხშირად ადამიანები შეგნებულად გვერდს უვლიან გარკვეული ობიექტური მონაცემების აღმნიშვნელი სიტყვებისა და გამოთქმების ხმარებას. მათ ან სრულიად არ ასახელებენ ანდა ამბობენ არაპირდაპირ, შემოვლით, აღწერით, შთაბეჭდილების შესუსტებით, რადგან ამ ფორმით ისინი უფრო მისაღებია ადრესატისათვის.

ამგვარი მოვლენის სახელწოდება — „ევფემიზმი“ ბერძნული ენიდან მომდინარეობს. სიტყვა *εὐφραίνω* ჯერ კიდევ ჰომეროსთან გვხვდება და გულისხმობს ძველ წარმართულ ჩვეულებას, რომლის მიხედვითაც მსხვერპლის შეწირვის და ლოცვების წარმოთქმის დროს მხოლოდ „კარგი მნიშვნელობის“ სიტყვები უნდა ეხმარათ.

ამჟამად სიტყვა „ევფემიზმი“ საერთაშორისო ენათმეცნიერებაში მიღებული ტერმინია და ეწოდება სიტყვას (ან გამოთქმას), რომელიც ისეთი სიტყვის (ან გამოთქმის) შემცვლელად იხმარება, რომელიც მოცემულ ენობრივ კოლექტივში სახიფათოდ, უსიამოვნოდ, უხეშად, სათაკილოდ ან უზრდელად მიიჩნევა. ევფემიზმი და ის სიტყვა (ან გამოთქმა), რომელსაც იგი ენაცვლება, ერთსა და იმავე ობიექტურ მონაცემზე მიუთითებენ. განსხვავდებიან კი იმით, რომ ერთნაირ შთაბეჭდილებას არ ახდენენ მსმენელზე.

ევფემიზმები ხმარების დიდი სიხშირით გამოირჩევა და გამოიყენება პოლიტიკაში, მედიცინაში, სლენგსა და ჟარგონში, ყოველდღიურ სასაუბრო მეტყველებასა და მრავალ სხვა კონტექსტში.

ლინგვისტები ერთხმად აღიარებენ, რომ ევფემიზმები განსაკუთრებულ როლს თამაშობენ სლენგთან მიმართებით, რამდენადაც ისინი ჩაანაცვლებენ სიტყვათა ნამდვილ არსს და, ამდენად, სლენგის ტერმინები გაუგებარი ხდება იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან ამა თუ იმ კონკრეტულ სოციალურ ჯგუფს.

მოცემულ სტატიაში განვიხილავ ალკოჰოლიზმსა და ნარკომანიასთან დაკავშირებულ ევფემიზმებს ინგლისური, ქართული და რუსული ენების მასალაზე. ცხადია, მოცემული ნაშრომი წმინდად ლინგვისტური ღირებულებისაა და მიზნად არ ისახავს ზემოხსენებული მანკიერი თვისებების პოპულარიზაციას.

ცნობილია, რომ სლენგის წარმოშობის მიზეზებს შორის ლინგვისტები გამოყოფენ შემდეგს: დენომინაციური ფაქტორი, ანუ ახალი ობიექტის ან ქმედების სახელდების აუცილებლობა; სტილისტური ფაქტორი, ანუ ექსპრესიული, ხატოვანი და, ამავდროულად, ეკონომიური და მოქნილი დასახელების შექმნის აუცილებლობა; რიტუალური ანუ თავდაცვითი ფაქტორი, რომლის გამოც ესა თუ ის მიკროჯგუფი ქმნის თავის „ენას“, რომელიც საკრალურია მხოლოდ ამ ჯგუფის წევრებისთვის და გაუგებარია სხვებისთვის.

შიდიუკოვა და მისი თანაავტორები გამოყოფენ ნარკომანიასა და ალკოჰოლიზმთან დაკავშირებული სლენგის შემდეგ ფუნქციებს:

1) სტრატეგიკაციული (რომელიც მიუთითებს ამ სლენგის მომხმარებლის სოციალურ სტატუსზე); ალკოჰოლსა და ნარკოტიკულ საშუალებებთან დაკავშირებული სლენგი ხშირად შედგება ვულგარიზმებისაგან, რაც მიუთითებს მოსაუბრის დაბალ სოციალურ სტატუსსა და განათლების დონეზე.

2) ფსევდოესთეტიკური (სოციალურ-ფსიქოლოგიური, თავდაცვითი); ამ ფუნქციის საშუალებით მოცემული ჯგუფის წევრები ცდილობენ ხატოვანი და, ამასთანავე, სხვებისთვის გაუგებარი გახადონ მათი მეტყველება.

3) სიმბოლური (დენომინაციურ-ნიშნობრივი); ამ შემთხვევაში ენობრივი ნიშნები წარმოადგენენ სიმბოლოებს, რომლებიც გამოხატავს თრობით და ნარკოტიკებით მიღებულ სიამოვნებას.

4) უტილიტარული (ექსპრესიული, სტილისტური). ეს სტილი მოიცავს ენობრივი ნიშნების სისხარტეს, ეკონომიურობას, მოქნილობას (შაიდუკოვა-et al).

როგორც კვლევამ აჩვენა, ალკოჰოლსა და ნარკოტიკებთან დაკავშირებული ევფემიზმების წარმოების ძირითადი საშუალებები შემდეგია:

1. **ფონეტიკური მოდიფიკაცია**, რაც მოიცავს სიტყვის შემოკლებას, შეკვეცას, მისი წარმოთქმის ოდნავ სახეცვლილებას ან მის მიმსგავსებას სხვა, ნეიტრალური სტილის სიტყვასთან. მაგ. Шампунь — შამპანური; конина — კონიაკი; Coke/coka (კოკაინი); demo (სიტყვიდან demolish — განადგურება, კოკაინის მიღებით გამოწვეული ეფექტის აღსანიშნავად); „მოსა“ (სიტყვიდან „მოსაწევი“ მარისხუნას აღსანიშნავად).

2. **პერიფრაზი**: off center — მთვრალი ადამიანი, რომელიც წონასწორობას ვერ ინარჩუნებს; intoxicated — მთვრალი; giggle smoke — მარისხუნა; „სასაცილო სიგარეტი“ — მარისხუნა; under-the-influence — ალკოჰოლის გავლენის ქვეშ; „ჭაშნიკის გასინჯვა“; „წამალზე შეჭდომა“; „დაასველა“ — რაიმე მოვლენა აღნიშნა ქეიფით; ჩაარტყა, გადაკრა, გადაყლუნწა, გლიჯა, ხია — სასმელი დალია; გახეული, გაპობილი, გაგლეჯილი, კარგად მოწყობილი — მთვრალი; დაბოლილი, გაჩხერილი — ნარკოტიკული ნივთიერებით გაბრუებული; ააგდო — ნარკოტიკმა ცუდად გახადა; მოვიდა — ნარკოტიკის ზემოქმედება ვიგრძენი; დარჩენილია — ნარკოტიკის ზემოქმედებიდან ვერ გამოდის და სხვა.

3. **სტილისტური ხერხების გამოყენება, როგორცაა მეტაფორა და მეტონიმია**. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მეტაფორაზე დაფუძნებული ევფემიზმები ძლიერ გავრცელებულია ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების მოხმარებასთან დაკავშირებულ ლექსიკაში. მოვიყვანო რამდენიმე მაგალითს: blue angels/blue heavens — ნარკოტიკი; Lucy in the Sky with Diamonds ნივთიერება LSD; California sunshi — ასევე LSD; день взятия Бастилии იგივე день граненого стакана — დალე-

გის ფიქტიური საბაბები; **топливо** — გასათბობად მიღებული ალკოჰოლური ნივთიერება; **ужалиться** — ნარკოტიკის მიღება ნემსის გაკეთებით; **младший научный сотрудник** — დამწყები ალკოჰოლოგი. **ледовое побоище** — ძლიერი თრობა; **Зеленый змий** — ალკოჰოლი; „ვაზის ცრემლები“ — ღვინო; „მეზობლების შეწუხება“ — ძლიერ დათრობა და სკანდალის მოწყობა და სხვა.

მეტონიმიის ნიმუშები შემდეგია: «стекло» — ნარკოტიკული საშუალების ერთი ამპულა, **in-one's-cups** — მთვრალი; **Dollar** — ასი დოლარის ღირებულების ნარკოტიკული საშუალებები; „თითო ბოთლი დავლიოთ / თითო ჭიქა ავწიოთ“ (სასმლის თითო ბოთლი ან ჭიქა დავლიოთ) და სხვა.

როგორც ემპირიული მასალის შესწავლამ აჩვენა, სემანტიკური თვალსაზრისით, ალკოჰოლსა და ნარკომანიასთან დაკავშირებული ევფემიზმები შეიძლება დაიყოს შემდეგ კატეგორიებად:

1. ევფემიზმები, რომლებიც ხაზს უსვამენ საკუთრივ ალკოჰოლური ან ნარკოტიკული ნივთიერების თვისებებს, წარმოშობასა და შემადგენლობას: **corn squeezins** — ვისკი (შემადგენლობა); **white balls** — კოკაინი (ფერი და ფორმა); **Азиатка** — ანაშა (წარმოშობა); „თეთრი“ — ჰეროინი; „შავი“ — ოპიუმი; (ფერი); „მწარე“ — არაყი (გემო) და სხვა.

2. ევფემიზმები, რომლებიც ხაზს უსვამენ ნარკოტიკული ან ალკოჰოლური საშუალების მიღების პროცესს: „დაბოლება“ — მარიხუანის მოწევა; „გაჩხერა“ — ნარკოტიკის მიღება შპრიცით; „ჭიქა წავუქციოთ“ — მიცვალებულის სულის მოხსენების მიზნით დავლიოთ; „to kiss the cup“, “to have (take) a drop“, «закладывать (заливать) за галстук» და სხვა.-

3. ევფემიზმები, რომლებიც ხაზს უსვამენ ალკოჰოლური და ნარკოტიკული ნივთიერების მიღებით გამოწვეულ შედეგს: «под хмельком (хмелем)», «во хмелю», «под парами», «под градусом», «с мухой (в голове)», «спотыкач» — არაყი (სიტყვიდან **спотыкаться** — ბარბაცით სიარული); „**бормотуха**“ — ღვინო (სიტყვიდან **бормотать** — ბურტყუნის, სიმთვრალეში უაზრო ლაპარაკი); **hammered; nailed; under-the-table** (უგონოდ მთვრალი), **high** (ნარკოტიკული ზემოქმედე-

ბის ქვეშ); „კარგად მოწყობილი“, „კარგ ხასიათზე“, „საციფში თავ-
ჩარგული“, „შეზარხომებელი“, „დაბოლილი“, „დაკაიფებული“, „გან-
გრეულ კაიფში“ და სხვა.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების მიღებასთან დაკავშირებული ტერმინები სამივე საკვლევ ენაში ხშირად ნასესხები სიტყვებია. მაგ: *Aurora borealis* — ლათინური ტერმინი, რომელიც პოლარულ ნათებას აღნიშნავს, სლენგში გამოიყენება ნარკოტიკული საშუალების ფენციკლიდინის აღსანიშნავად; *Dona Juana* — ესპანური ტერმინი მარიხუანის აღსანიშნავად, *après ski* — დალევა მძიმე დღის შემდეგ (ფრანგულიდან ნასესხები ტერმინი); „ზახოდი“ — ნარკოტიკული საშუალების დოზა (რუს.), „პრიხოდი“ — ნარკოტიკისგან გაბრუნება (რუს.); „ზაპოი“ — გადაბმული ლოთობა (რუს.), „პახმელია“ (რუს) — ნაბახუსევი; „კაიფი“ — ნარკოტიკისგან სიამოვნების მიღება (სასიამოვნო უსაქმურობას ნიშნავს არაბულ ენაში); *дринкать* — დალევა (ინგლისური სიტყვიდან *drink*); *фумарить* (ესპანური სიტყვიდან *fumar* — მოწევა); *подшофе* — ფრანგული სიტყვიდან *Chauffe* (მთვრალი, სასმლისგან გახურებული) და სხვა.

ამრიგად, როგორც კვლევამ აჩვენა, ინგლისურ, ქართულ და რუსულ ენებში ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების მიღებასთან დაკავშირებული ლექსიკა ძლიერ მრავალფეროვანი, საინტერესო და მდიდარია. შესაბამისად, ზემომოყვანილი ევფემიზმების სია, ცხადია, არ არის ამომწურავი, ხოლო ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების მიღებასთან დაკავშირებული სლენგი უკვე იქცა ლინგვისტური კვლევის პოპულარულ თემად. ნარკომანებისა და ალკოჰოლიკების სლენგში ევფემიზმების როლს, სავარაუდოდ, მომავალშიც არაერთი საენათმეცნიერო ნაშრომი მიექდენება, მით უფრო, რომ სლენგი ძალზე სწრაფად ვითარდება და იცვლება დროთა განმავლობაში.

ლიტერატურა

ბრეგაძე, 2005 — ბრეგაძე ლ. ქართული ჟარგონის ლექსიკონი. თბ., 2005.

კრისინი, 2004 — Крысин Л. П., (2004), Эвфемизмы в современной русской речи, «Л. П. Крысин. Русское слово, своё и чужое: Исследования по современному русскому языку и социолингвистике», М., 2004.

რეფორმატსკი, 2003 — Реформатский А. А., (2003) Табу и эвфемизмы «Реформатский А.А. Введение в языковедение», Москва.

შაილუკოვა, 1999 — Л. К. Шайдукова, М. Г. Цетлин, С. И. Мельчихин, СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ И КЛИНИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ СЛЕНГА РУССКОЯЗЫЧНЫХ БОЛЬНЫХ АЛКОГО-ЛИЗМОМ И НАРКОМАНИЯМИ//Вопросы наркологии. — № 2. 1999. С. 70-74.

ჰოლდერი, 2003 — R.W.Holder: *How Not to Say What You Mean: A Dictionary of Euphemisms*, Oxford University Press, 501 pages, 2003.

ინტერნეტი

<http://nauchi.livejournal.com/3774.html>

<http://refoteka.ru/r-113723.html>

<http://webnick.narod.ru/sleng/Sleng.html>

<http://www.urban75.com/Drugs/drugterm.html>

<http://refdb.ru/look/1923393.html>

IRINA DEMETRADZE

Euphemisms in Alcohol and Drug Slang

Summary

The paper focuses on the role of euphemisms in the slang of alcohol and drug abusers. Based on the analysis of English, Georgian and Russian language materials, the following ways of formation of drug and alcohol euphemisms are outlined: phonetic modification; paraphrasing; the use of stylistic devices, namely, metaphor and metonymy. From the semantic point of view, the following groups of alcohol and drug euphemisms are identified: euphemisms related to the form, content and characteristics of alcohol and drug substances; euphemisms related to the way of using these substances; euphemisms related to the effect caused by these substances. It is also argued that in all the three languages under analysis euphemisms are frequently loan-words and their modifications.

თაშილა დილავერდია

**იზავ-არაკის, როზორც ტექსტის, სტრუქტურული
თავისებურებები**

მოთხრობები დისკურსის სხვა ქანრებისგან გამოირჩევა იმით, რომ მათ აქვთ უნიკალური კოჰერენტული სტრუქტურა და დისკურსის მიმართებები. როგორც განსაკუთრებული ტიპის მოთხრობები, იგავ-არაკები, იზიარებენ მოთხრობის სტრუქტურულ და სემანტიკურ თვისებებს და ხშირად დაკავშირებული არიან მორალთან. სწორედ მორალის გამოა, რომ იგავ-არაკების გაგების დროს უფრო მეტი კოგნიტური პროცესია საჭირო. იმის გარდა, რომ იგავ-არაკის მკითხველს უწევს გაიაზროს ტექსტში მიმდინარე სხვადასხვა პროცესი, მას ასევე უწევს წვდომა იმასთან, თუ რა იგულისხმა ავტორმა. საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ ერთი და იგივე იგავ-არაკი შეიძლება მოყოლილ იქნეს სხვადასხვანაირად, რისთვისაც ავტორი იყენებს ფართო სპექტრს ლექსიკურ-გრამატიკული კატეგორიებისა, რიტორიკული ხერხებისა და დისკურსული სტრატეგიებისა და ეს ყველაფერი იმიტომ, რომ მორალი ზუსტად და სწორად მიიტანოს მკითხველამდე. აღსანიშნავია ისიც, რომ იგავ-არაკი, მისი მარტივი სტრუქტურის მიუხედავად, არის სემანტიკურად ძალიან ღრმა. მოთხრობის სტრუქტურა არის მიღებული და დამკვიდრებული ტერმინი და მისი ფსიქოლოგიური ღირებულებაც ნათელია. მიუხედავად იმისა, რომ იგავ-არაკის სტრუქტურა მნიშვნელოვანია, მისი ზუსტი ჩარჩოების დადგენა ჯერ კიდევ საკამათო თემაა ენათმეცნიერებს შორის (ქვონგი, 2001).

ჰასანი (1996) აღწერს იგავ-არაკის სავარაუდო სტრუქტურას და ამბობს, რომ იგავ-არაკი მოიცავს :

- 1. აღვილმდებარეობას**
- 2. საწყის მოქმედებას**
- 3. თანმიმდევრულ მოქმედებას**

4. საბოლოო მოქმედებას

5. ფინალს

6. მორალს.

ოი ქვონგი კი თავის ნაშრომში: „იგავ-არაკების სტრუქტურა და სემანტიკა“, გვთავაზობს იგავ-არაკის სრულიად განსხვავებულ სტრუქტურულ ჩარჩოს:

იგავ-არაკის გარემო: მოთხრობის ჩარჩო გვაძლევს ინფორმაციას, თუ ვინ არის იგავ-არაკის მთავარი პროტაგონისტი, თუ სად ხდება მოქმედება და რა კონტექსტში ვითარდება ეს მოქმედება.

ეპიზოდი — მოთხრობის ეპიზოდი აღწერს ერთ რომელიმე მოვლენას ტექსტისა. ტექსტის ჩარჩო და ეპიზოდი მოიცავს უამრავ დისკურსულ სემანტს.

შიდა მოქმედება — შიდა მოქმედება აღწერს პროტაგონისტის კოგნიტიურ მოქმედებებს, მის ფიქრებს, გეგმებს და ვარაუდებს.

შიდა მდგომარეობა — შიდა მდგომარეობა — ეს არის პროტაგონისტის ემოციებისა და მდგომარეობის აღწერა.

მოვლენა — აღწერს ტექსტში მიმდინარე მოვლენებს და ამ მოვლენების ცვლას.

მდგომარეობა — ის აღწერს მსოფლიოს და პერსონაჟის საერთო მდგომარეობას

მეტყველება, საუბარი — ყველა ზეპირსიტყვიერი საუბარი მიეკუთვნება ამ ეტაპს.

მორალი — მორალი ანუ შეგონება — ეს არის მოთხრობისგან მიღებული გაკვეთილი, რომელიც ხშირად დამატებითი წინადადების სახითაა წარმოდგენილი ნაწარმოების დასასრულს.

ვეცადოთ, ეს სტრუქტურა მოვარგოთ რამდენიმე იგავს. სამაგალითოდ ავიღოთ ეზოპეს იგავ-არაკი: „The Cat and the Mice“ და მოვარგოთ ქვონგის მიერ შემოთავაზებულ სტრუქტურას:

იგავ-არაკის გარემო — A CERTAIN HOUSE-lokacia, A Cat, Mice — პროტაგონისტები.

ეპიზოდი — A CERTAIN HOUSE was overrun with Mice. A Cat, discovering this, made her way into it and began to catch and eat them one by one. Fearing for their lives, the Mice kept themselves close in their holes.

შიდა მოქმედება — The Cat was no longer able to get at them and perceived that she must tempt them forth by some device.

შიდა მდგომარეობა — Fearing for their lives, the Mice kept themselves.

მოვლენა — For this purposeshe jumped upon a peg, and suspending herself from it, pretendedto be dead.

მდგომარეობა —

მეტყველება, საუბარი — „Ah, my good madam, even though you should turn into a meal-bag, we will not come near you.“

მორალი — He who is once deceived is doubly cautious.

უნდა დავაკვირდეთ იმ ფაქტს, რომ ეზოზე საკმაოდ ლაკონიურად გადმოგვცემდა სათქმელს და ქვონგის მიერ შემოთვაზებულ იმ ელემენტს, რომელშიც ავტორმა უნდა გამოხატოს გრძნობები და ფიქრები, ფაქტობრივად, ვერ ვავსებთ. ეს იმიტომია, რომ ეზოზე ზედმეტი საუბრის გარეშე ცდილობდა საკუთარი პრაგმატიკული ინტენციის გათქმას.

გადმოვინაცვლოთ მე-17-18 საუკუნეებში და სულხან-საბას იგავი „კაცი და გველი“ მოვარგოთ სტრუქტურას და დავაკვირდეთ:

იგავ-არაკის ჩარჩო — გზა, ერთი კაცი, გველი, ჭანდარი, ხარი, მელი.

ეპიზოდი — ნახა, ერთს ძეძვს ცეცხლი შემოჰვანებია და ზედ გველი გასულა. წასასვლელი გზა არა აქვს, ღონობს და წივის. ნახა მან კაცმან, შეეწყალა და თქვა: ამ გველს მოვარჩენ, მაღლია ჩემთვისაო. მივიდა, შუბის წვერი მიუშვია. გველი ზედ შემოეხვია, მხარზე შეახლტა და ყელს შემოედვლარჭნა, მაგრა მოუჭირა.

შიდა მოქმედება — წასასვლელი გზა არა აქვს, ღონობს და წივის

შიდა მდგომარეობა —

მოვლენა — ცოტა მოუფონა გველმან და მივიდნენ ჭანდართან; წავიდნენ, ხარს ჰკითხეს.

მდგომარეობა — კარგისათვის კარგი არავის უქმნია და მეც ასრე გიყავო.

მეტყველება, საუბარი — „გველმან უთხრა: კარგისათვის კარგი არავის უქმნია და მეც ასრე გიყავო.

კაცი შეეხვეწა: ამდენი მაცალე, იგი ჭანდარი რომ დგას, მუნამდის მივიდეთ და მას ვპკითხოთ. თუ ჩემის ცოდვით ხემაც ხმა ამოილოს და დაგიშალოს, გამიშვი, თუ არა და, რაც გინდა მიყავო.

მორალი:

სულხან-საბას მოცემულ იგავში, ვერ ვხვდებით მორალს. იგავის მორალი ამ შემთხვევაში აბსოლუტურად იმპლიციტურადაა მოცემული. თუმცა უნდა შევნიშნოთ, რომ ეზოპესგან განსხვავებით, სულხან-საბას იგავ-არაკები უფრო მოცულობითია და უფრო მეტ აღწერას მოიცავს. ასევე სულხან-საბას იგავებში მეტია დიალოგებიც.

წერილობითი ფორმის მიხედვით არის პროზაულად დაწერილი, ლექსად დაწერილი და შერეული ტიპის (პროზა+პოეზია) იგავ-არაკები.

შერეული ფორმის იგავ-არაკებში ნაწარმოების აღწერილობითი ნაწილი დაწერილია პროზაულად, ხოლო გმირების დიალოგები და მონოლოგები — ლექსად. მოცემული სტრუქტურა შეიძლება გამოყენებული იყოს ნებისმიერი ნაწარმოების მიმართ, რადგანაც ადვილია საკითხავად. აღწერის პროზაული ნაწილი მკითხველს განაწყობს სერიოზულ აღქმაზე, მაშინ როცა პოეტურს — (მოქმედი პირების დიალოგები და მონოლოგები) მოაქვს განტვირთვა.

იგავის, როგორც ტექსტის შესწავლა, საშუალებას იძლევა გამოიყოს მასში რამდენიმე ქვეტიპი. ჩვენს კლასიფიკაციაში ჩვენ გამოვდივართ შემდეგი ძირითადი ოპოზიციიდან:

1) იგავის შეკრულობა/შეუკვრელობა განსაზღვრულ კონტექსტთან,

2) მორალის გამოხატვის ექსპლიციტური/ იმპლიციტური ხერხი;

3) ბიბლიის მაიმოტირებელი თვისებების ქონა/არქონა.

ჩვენ ვეყრდნობით ამ თვისებებს, რადგანაც ისინი როგორც ერთად აღებული, ისევე თითოეული ცალ-ცალკე, მნიშვნელოვნად ახდენს ზეგავლენას იგავის ტექსტის ტიპის ისეთ მახასიათებლებზე, როგორც არის სტრუქტურა, სემანტიკა, ლექსიკური, გრამატიკული და სტილისტიკური დამოუკიდებლობა (ილინა, 1984).

ლუდმილა პოლიანოვა თავის ნაშრომში: „Лингвостилистические особенности текста басни: На материале англоязычной литературной басни“ აღნიშნავს, რომ იგავ-არაკის ტექსტი მიეკუთ-

გნება თხრობითი ტიპის ტექსტებს და შესაბამისად აქვს მკვეთრად გამოხატული თხრობითი (ნარატიული) სქემა ან სქემატური სუპერსტრუქტურა. ეს სუპერსტრუქტურა შეიცავს შემდეგ 5 კომპონენტს:

ტექსტის მოკლე შინაარსი
დასაწყისი
ძირითადი მოვლენების განვითარება
კვანძების გახსნა
მორალი

სქემატურ სუპერსტრუქტურას, საერთოს ყველა ტიპის თხრობითი ტექსტებისათვის, იგავ-არაკის ტექსტში აქვს თავისი განმასხვავებელი თავისებურებები. იგავ-არაკის ტექსტის სუპერსტრუქტურა განსხვავდება იმით, რომ ორი კომპონენტი — შეფასება და კოდი ერთიანდება ერთად და გამოიხატება იგავ-არაკის მორალში.

მაკროსტრუქტურა წარმოადგენს იგავ-არაკის ტექსტის შინაარსის გაშლას და შედგება შემდეგი კომპონენტებისგან: ორი ანტაგონისტი პერსონაჟის შეხვედრა (ან ერთი პერსონაჟი, რომელიც ეწინააღმდეგება გარშემომყოფთ); ერთი ანტაგონისტი პერსონაჟი გამოწვევა ბრძოლაში, შეჯიბრებაში, ანტაგონისტი პერსონაჟების ურთიერთდაპირისპირება, ერთ-ერთი მათგანის ფიზიკური დამარცხება, ფაქტობრივი უპირატესობა გამარჯვებულისა დამარცხებულზე.

იგავ-არაკის თხრობით სქემასა და აზრობრივ ორგანიზაციას შორის არსებობს მჭიდრო კავშირი და ურთიერთდამოკიდებულება. იგავ-არაკის არსის განვითარება ხდება თანმიმდევრობით, მოცემული ნარატიული სქემის ელემენტების შესაბამისად.

იგავმა, როგორც ზეპირსიტყვიერმა ჟანრმა, განსაზღვრა მთელი რიგი ფუძემდებლური მახასიათებლები. იგავს თავისი არსებობის დამწერლობამდე პერიოდში უნდა ჰქონოდა ისეთი თვისებები, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ ტექსტის დამახსოვრებას და მის შემდგომ ზეპირ გადაცემას. ამ დროს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ტექსტის ზომა, მისი მოცულობა. ის უნდა იტევდეს მთელ აუცილებელ გადასაცემ ინფორმაციას და ამ დროს არ უნდა იყოს ძნელად დასამახსოვრებელი. ზეპირი გადაცემისას ტექსტის მოცულობას არ შეეძლო დარჩენილიყო სტაბილური და ექვემდებარებოდა მუდმივ ცვლილებებს. მოცულობა, რომელიც უზრუნველყოფდა იგავის მაქსიმალურ ეფექტურობას, თანდათანობით მიე-

მაგრებოდა მას. რაოდენობრივი ცვლილებები ხდებოდა ფორმისა და შინაარსის კორექტირების ხარჯზე, ყველა ტრანსფორმაციის შედეგად იგავმა მიიღო შესაბამისი ფორმა და რიგი სემანტიკური თავისებურებებისა, რომლებსაც ჩვენ აღვნიშნავთ საერთო ტერმინით ლაპიდარობა, ლაპიდარობის ცნებაში შედის ტექსტის სტრუქტურის შემდგომი თვისებები; მცირე მოცულობა, სიუჟეტის თავისებურებები, მოქმედი პირების შეზღუდული რაოდენობა, სახეების სისტემის სპეციფიკა, კონტექსტური ვარიაციული დაყოფისათვის დამახასიათებელი ორგანიზაცია, კონტინუუმის სიგრძითი და დროის თავისებურებები (პოლუიანოვა, 2001).

ლაპიდარობა იგავის ტექსტის ერთ-ერთი სპეციფიკური რელევანტური თვისებაა. ის იქმნება პირველ რიგში ერთიანი სწორი სიუჟეტით თხრობის მთავარი თემის გასაშლელად. ამ დროს გამოირიცხება სიუჟეტის დატოტვილობა, რაც ხელს შეუშლიდა მკითხველის ყურადღების კონცენტრაციას იგავის ჩანაფიქრის გახსნაზე. იგავში მისი განვითარება ხდება გარკვეული სქემის მიხედვით, რომელშიც გამოიხატება მოკლე შინაარსი, ძირითადი ნაწილის გახსნა, შეფასება და კოდი. რიგ იგავებში ერთი მიმართულება უზრუნველყოფილია ერთგვარი სიტუაციის მოდელირებით, პერსონაჟების ქცევის სავარაუდოდ ხაზის კომბინირებით, მოქმედი გმირების შეზღუდული რაოდენობით. ტრადიციული იგავ-არაკული სიუჟეტის ადაპტაციის პროცესში სხვა კულტურულ გარემოსა და ისტორიულ შინაარსთან ავტორს შემოაქვს ცვლილებები არა მარტო მოქმედი პირების რაოდენობაში, დეტალებსა და მოქმედების მოწყობის დეტალებში, არამედ თვითონ მოქმედების განვითარებაშიც.

კანონიკური იგავები განსხვავდება ლაპიდარობის დიდი ხარისხით, რაც განპირობებულია მისი სპეციფიკით. კანონიკური იგავების ლაპიდარობა მიიღწევა პირველ რიგში აბზაცების და წინადადებების დამახასიათებელი აგებულებით, ინვერსიებით, პერსონაჟების საუბარში შეყვანისას, მოქმედი პირების ირიბი დახასიათებისას (პოლუიანოვა, 2001).

არაკანონიკური იგავები ჩამორჩებიან კანონიკურებს სიმოკლეში. არაკანონიკური იგავების ტექსტების ლაპიდარობა მიიღწევა ნაწილობრივ იმავე ხერხებით, რაც კანონიკურისა (განმეორების ფონური

სახეობების გამოყენება, პერსონაჟების ირიბი დახასიათება), თუმცა მას აქვს თავისი თავისებურებები.

არაკანონიკური იგავების კონტექსტურ-ვარიაციული დაყოფისას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება დიალოგებს. დიალოგში რეპლიკების მეშვეობით ინფორმაციის ჩქარი გაცვლა უზრუნველყოფს მათ შინა-არსობრივ ტევადობას. სალაპარაკო ზმნებისა და ავტორის სიტყვების გამოტოვება რეპლიკების შეყვანისას რეალიზებას უკეთებს ისეთ სტილისტიკურ თვისებას, როგორცაა სიმოკლე.

იგავის ტექსტის ლაპიდარობა ფორმირდება კონტინუუმის სპეციფიკით. იგავის კონტინუუმის თავისებურებაა თხრობის აბსტრაქცირება დროსა და სივრცეში. ის მჭიდროდაა დაკავშირებული იგავური თხრობის თემატიკასთან, რომლის შინაარსობრივ საფუძველს შეადგენს ადამიანური ყოფიერების მთავარი მორალური, ზნეობრივი, ფილოსოფიური პრობლემები და აგრეთვე მისი ორგეგმიანობა, ალეგორიულობა. იგავში დროის აბსტრაქცირება განისაზღვრება მხატვრული დროის სპეციფიკის შეფარდებით. იგავურ თხრობაში დროის აღწერა, როგორც ისტორიული ეპოქისა და ადგილის, როგორც გეოგრაფიული მცნებისა ან არ არის საერთოდ, ან ზედმიწევნით პირობითია. ამიტომ თხრობითი დრო, როგორც მხატვრული დროის ფორმა, იგავის ტექსტში პრაქტიკულად არ არის განსაზღვრული, სიუჟეტური დროის ზეგავლენა აბსტრაქცირებაზე უმნიშვნელოა.

ტექსტებს (ზეპირ ინტერპრეტაციაში) არ აქვთ მუდმივი ფორმა „ტექსტი ექვემდებარება მუდმივ ცვლილებებს, მაშინაც კი, როდესაც მას იმეორებს ერთი და იგივე მთხრობელი“ (პოლუიანოვა, 2001) ჩვენ ვთვლით, რომ ლაპიდარობა არის იგავის ტექსტის სპეციფიკური რელევანტური დახასიათება. ლაპიდარობა დამახასიათებელია არა მარტო იგავისთვის, არამედ სხვა მცირეფორმატიანი ჟანრებისათვისაც. იგავის ტექსტის ლაპიდარობა იქმნება პირველ რიგში სიუჟეტის ერთმიმართულებიანობით თხრობის მთავარი თემის გახსნისათვის. იგავის ტექსტი შეიცავს ერთს ან რამდენიმე პატარა ეპიზოდს, რომლებიც ექვემდებარება ძირითად ჩანაფიქრს და ეხმარებიან მის გახსნას. სიუჟეტის ერთიანი მიმართულება არ უარყოფს ტექსტში პარტიტურობის კატეგორიის არსებობას. მაგალითად, რ. ბრედბერის იგავის „შერისხულები“ ტექსტში თხრობა ორგანიზირებულია

ლია ისე, რომ აღწერილი მოვლენები ხდება ორ სხვადასხვა ადგილას — მარსზე და კოსმოსური ხომალდის ბორტზე და მათი მონაწილეები არიან პირები, რომლებსაც არ აქვთ ერთმანეთთან არანაირი ურთიერთობა, თუმცა ერთ-ერთ ეპიზოდში (მეორე ტექსტური სეგმენტი) ორივე ხაზი ერწყმის ერთმანეთს, თხრობა მიემართება ერთ დიდ დინებაში და განაპირობებს ტექსტს მთლიანობასა და შეკავშირებას.

როგორც ვხედავთ, სიუჟეტის ერთმიმართულებიანობა გამორიცხავს მის განტოტვილობას. სიუჟეტის განტოტვილობა ხელს შეუშლიდა მკითხველს ყურადღების კონცენტრაციაში იგავის ჩანაფიქრის გახსნის დროს.

მოცემულ მასალაზე დაყრდნობით, შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ იგავ-არაკის მცირე ჟანრია, რომელიც თავის თავში უამრავ სტრუქტურულ ელემენტს აერთიანებს. მწერალს იგავებში სჭირდება დიდი ოსტატობა იმისთვის, რომ მაქსიმალურად ლაკონიურად, მაგრამ სწორად თქვას თავისი სათქმელი.

TAMILA DILAVERDOVA

Structural Peculiarities of Fables

Summary

As is known, the fable is an allegorical story, in which human features are ascribed to animals. Sharing structural and semantic peculiarities with the story, the fable, as a specific kind of story, ends with a moral. The genre in question can have a prosaic, poetic or hybrid representation. In the hybrid type the narrative has a prosaic form, whereas dialogues are versed. One of the main structural characteristics of the fable lies in its laconism which implies simplicity of plot structure and is reflected primarily in the peculiar sentential and paragraph patterns.. Canonic parables and non-canonic fables reveal different degrees of laconism.

ტატიანა ვიზინაძე

**ნარატოლოგიის განვითარების თანამედროვე
ტენდენციები****შესავალი**

მოცემულ სტატიაში გვსურს მიმოვიხილოთ ნარატოლოგიის განვითარების რამდენიმე ძირეული საკითხი და ნარატოლოგიის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. როგორც ნარატიული თეორიის თანამედროვე მკვლევარი ჯ. ფელანი აღნიშნავს, ჩვენ ვცხოვრობთ „ნარატიული შემობრუნების“ ეპოქაში, სადაც ეს თემა მასშტაბური შესწავლის საგანი გახდა და დღესდღეობით ადამიანის მოღვაწეობის ყველა სფეროს მოიცავს. ნარატიული თეორია შესწავლის საგნად ყველა ტიპის ნარატივს მოიაზრებს, იქნება ეს პირადი, პოლიტიკური, ისტორიული, სამედიცინო, იურიდიული, ზეპირი, ბეჭდური თუ ვიზუალური ნარატივი“ (კვანტალიანი, 2005, 14).

ვფიქრობთ, საინტერესოა გავანალიზოთ, თუ რა განვითარება პოვა კლასიკურმა (სტრუქტურალისტურმა) ნარატოლოგიამ და როგორ მოვედით დღევანდელი პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ნაირსახეობამდე. დავიწყეთ იქიდან, რომ დღესდღეობით ნარატოლოგიური ანალიზი აღარ გულისხმობს მხოლოდ ტექსტის ანალიზს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ნარატოლოგიამ მოიცვა მრავალი დისციპლინა, გაფართოვდა მისი კვლევის არეალი, შესაბამისად, შეიცვალა და უფრო მრავალფეროვანი გახდა ტექსტის ინტერპრეტაციის მეთოდებიც, რამაც განაპირობა კიდევ ნარატოლოგიის ახალი პერსპექტივების გაჩენა და თუ მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში კლასიკური ნარატოლოგიით სტრუქტურალისტ მკვლევართა მხოლოდ ვიწრო ჯგუფი იყო დაინტერესებული, დღეს იგი ერთ-ერთ ყველაზე მოთხოვნად დისციპლინად და ბევრის კვლევის ობიექტად იქცა, რაც თავის მხრივ მიგვანიშნებს იმ ფაქტზე, რომ თანამედროვე ნარატოლოგები არ შემოიფარგლებიან ნარატივის კლასიკური გაგებით, რადგან თანამედროვე ეტაპზე ნარატივი გასცდა ერთი კონკრეტული დისციპლი-

ნის ფარგლებს და გადაიქცა მულტიდისციპლინარულ საგნად, რომელიც თავისი კვლევის ობიექტს განსხვავებული პერსპექტივებით აღიქვამს და აანალიზებს. შესაბამისად, გამუდმებით იცვლება ტექსტის ინტერპრეტაციის მეთოდები, იქმნება ახალი პარადიგმები, რაც განაპირობებს ნარატიული თეორიის კვლევის არეალის გაფართოებას. დღეს მკვლევრები მუშაობენ ახალი მიმართულებების შესწავლაზე, ეს კი წარმოქმნის ტექსტის ინტერპრეტაციის ახლებურ მეთოდებს და მიმართულებებს. ესენია კოგნიტური, ირეალური, ეთნიკური, სექსუალური უმცირესობების, ფემინისტური, პოსტკოლონიური, მულტიმედიაური და დიაქრონული მიმართულებები.

ლინგვისტები ხშირად განიხილავენ განსხვავებებს კლასიკურ და პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიას შორის. ამ საკითხთან დაკავშირებით სხვადასხვა მოსაზრება და საპირისპირო აზრი არსებობს. მოცემულ სტატიის მიზანმიმართულ შეფასებად შეგვედარებინა კლასიკური პოსტკლასიკური ნარატოლოგიისთვის, წინ წამოვწიეთ მათ შორის არსებული ძირითადი განსხვავებები. სტატიის მეორე ნაწილი ეთმობა ნარატოლოგიის სხვა დისციპლინებთან გაერთიანებას და მისი როგორც მულტიდისციპლინარული საგნის ეფექტურობას. ნაშრომის მესამე ნაწილში ვრცლად განვიხილავთ პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ახალ მიმართულებებს, მათ შინაარსობრივ მხარეს და ინტერპრეტაციის მეთოდებს. დასკვნით ნაწილში ვისაუბრებთ ნარატოლოგიის განვითარების სამომავლო პერსპექტივებზე. ნაშრომის ზოგადი მიზანია კლასიკური და პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის მიმოხილვა. პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ახალი მიმართულებების დაწვრილებითი ანალიზი სრულად გვიხატავს პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ვრცელ და გასაგებ სურათს განვითარების სამომავლო პერსპექტივით, რაც, ვფიქრობთ, საინტერესო უნდა იყოს ამ სფეროში მომუშავე მკვლევრებისთვის.

ვიდრე უფრო დეტალურად ვისაუბრებდეთ თანამედროვე ნარატოლოგიის ახალ მიმართულებებზე, საჭიროა განვსაზღვროთ, თუ რა არის ნარატიული დისკურსი და მისი შესწავლის საგანი, მეთოდოლოგია და პრიორიტეტები. ზოგადად, ნარატოლოგია დამოკიდებულია ლინგვისტურ თეორიებში არსებულ ტენდენციებზე. ცოდნა ნარატივის შესახებ ვითარდება და სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებულ აქცენტებს იძენს. ვინაიდან ჩვენი კვლევის ძირითადი თემა პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ახალი მიმართულებებია, აუცილებელია გა-

ვიხსენოთ, თუ როგორი იყო კლასიკური ნარატოლოგიის პირველი მოდელი და რას შეისწავლიდა იგი. საფრანგეთში სტრუქტურალიზმის აღორძინების შედეგად შესაძლებელი გახდა ნარატივის როგორც გრამატიკის მოდელზე დაფუძნებული ფორმალური სისტემის სრულყოფილი აღწერა. როგორც სოსიური განარჩევს ენის ფორმალურ სისტემასა (**Langue**) და ინდივიდუალურ გამონათქვამს (**Parole**), სტრუქტურალისტებიც განარჩევენ ნარატივის ფორმალურ სისტემას (მის გრამატიკასა და პოეტიკას) და კონკრეტული ნარატივების ინტერპრეტაციას. წარსულში ლინგვისტურმა მოდელებმა ბიძგი მისცეს ტექსტის გრამატიკისა და სემიოტიკის განვითარებას, შემდგომში ისინი ჩაანაცვლეს ტექსტის ლინგვისტიკის, სამეტყველო აქტების თეორიის, სოციოლინგვისტიკის და საუბრის ანალიზის მოდელებმა, რომლებიც გვთავაზობენ ზუსტად ლიტერატურული ანალიზისთვის საჭირო მეთოდოლოგიებსა და კონცეფციებს (ფლუდერნიკი, 2009; ფელანი, 2008). კლასიკური ნარატოლოგები ნარატიული კვლევის იმ დროისთვის დომინანტ საგანს, რომანს, ლიტერატურულ ნარატივში ათავსებდნენ, თანამედროვე ნარატიული თეორია კი ლიტერატურულ ნარატივს თავად ნარატივის უფრო ვრცელ ცნებაში ათავსებს (კვანტალიანი, 2005, 17).

კარგად რომ გავიაზროთ სხვაობა კლასიკურ და პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიას შორის, კლასიკური ნარატოლოგია პოსტკლასიკურს უნდა შევადაროთ. თანამედროვე მკვლევრების აზრით (ჰერმანი, 1999; ნანიანი, 2003), პოსტკლასიკური ნარატოლოგია წარმოადგენს კლასიკური ნარატოლოგიის შედარებით დახვეწილ და ბევრად გაშლილ მოდელს, რაც გამოიხატება პოსტკლასიკური მოდელის მეთოდური, თემატური და კონტექსტური თვალსაზრისით მრავალმხრივი გაშლით.

ნანიანმა (2005, 19-20) შემოგვთავაზა ნარატივის ახალი მიდგომები ძალიან სასარგებლო დიაგრამით, რაც კლასიკურ ნარატივს პოსტკლასიკურისგან განასხვავებს. მისი აზრით, კლასიკური ნარატივი ორიენტირებულია ტექსტზე, ხოლო პოსტკლასიკური — კონტექსტზე.

ნანიანი კლასიკურ ნარატოლოგიას განიხილავს როგორც დახურულ სისტემას მაშინ, როდესაც პოსტკლასიკური ნარატოლოგია აქცენტს აკეთებს ნარატივის დინამიურობაზე. უფრო მეტიც, პოსტკლასიკურში საგნების ფუნქციონალური ანალიზი იცვლება. იგი ხდება მკითხველზე ორიენტირებული, ფოკუსირებული სტრატეგიებისა და მათი გამოყენებისათვის დიქტომიაში. 1) კერძოდ, ნანიანი

კლასიკური ნარატოლოგიის ტექსტზე ორიენტირებულ მიდგომას პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის კონტექსტზე ორიენტირებულს უპირისპირებს. 2) ნარატივის პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში განიხილავს, როგორც ლანგს (**Langue**), პაროლი (**Parole**)-კი ინდივიდუალური ნარატივების პრაგმატული მიდგომით გამოირჩევა. პოსტკლასიკური ნარატოლოგებისგან განსხვავებით, სტრუქტურალისტების მთავარი საზრუნავი იყო ტრანსტექსტური სემიოტიკის პრინციპების გამოყენება, ნარატიული ტექსტის რაობის განსაზღვრა ხდებოდა სტრუქტურულ ერთეულებზე (პერსონაჟები, მოვლენები და ა.შ) დაყრდნობით, იმის მიხედვით, თუ როგორ უკავშირდებოდნენ ისინი ერთმანეთს და როგორ გადმოსცემდა მას მთხრობელი. რაც შეეხება სინტაქსს, პრაგმატიკული დიქოტომიის საპირისპიროდ, ნანიנגი კლასიკურ ნარატოლოგიას განიხილავს, როგორც დახურულ სისტემას, ხოლო პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში აქცენტს თხრობის დინამიურობაზე აკეთებს. იგი ერთმანეთს უპირისპირებს კლასიკური ნარატოლოგიის ტექსტის სიღრმისეულ ანალიზს, პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში ტექსტის აღქმის დედუქციის გზით გააზრებას, რომლის მიხედვითაც ტექსტზე ორიენტირებულ მიდგომას ჩაანაცვლებს მკითხველზე ორიენტირებული მიდგომით. უფრო მეტიც, იგი სტრუქტურალისტებისთვის დამახასიათებელ ბინარიზმს ჩაანაცვლებს ჰოლისტიკურ-კულტურული ინტერპრეტაციით, ხოლო სტრუქტურალისტურ ტაქსონომიას — თემატურად და იდეოლოგიურად გაჯერებული ანალიზით. და ბოლოს, მისი აზრით, თუ კლასიკური ნარატოლოგია გაურბოდა მორალით დატვირთულ თემატიკას, პოსტკლასიკური ნარატოლოგია ღიაა ყველა თემისთვის, იქნება ეს სექსუალური უმცირესობის თემატიკა თუ პოსტკოლონიური პრობლემატიკა. იგი ასახავს რეალობას, შესაბამისად, კლასიკური ნარატოლოგიის აღწერით სტილს ანაცვლებს პოსტკლასიკურის განმარტებითი და შეფასებითი პარადიგმა. ნანიנגი ასევე პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის მონაპოვრად მიიჩნევს დიაქრონული და ისტორიული ნარატოლოგიის წინ წამოწევას.

დასასრულს გვსურს შევაჯამოთ ნანიנגის მიერ წარმოდგენილი კლასიკური და პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის უპირისპირებითი პარადიგმა. ერთი სიტყვით, ნანიנגის მიერ წარმოდგენილი კლასიკური და პოსტკლასიკური ნარატივის დიქოტომია უნივერსალიზმს

(კლასიკური ნარატოლოგია)პარტიკულარიზმს უპირისპირებს (იგივეა, რაც კონტექსტუალიზმი). ამგვარად, უნივერსალური დისციპლინა უპირისპირდება სხვადასხვა თემატიკით გაჯერებულ ინტერდისციპლინურ მიმართულებას.

ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ სტრუქტურალიზმი (კლასიკური ნარატოლოგია) ხელმძღვანელობს ნარატივის ზოგადი თეორიით, პოსტკლასიკური ნარატოლოგია კი შეისწავლის იმ გარემოებებს, რომლებიც ტექსტის კითხვის პროცესს საინტერესოს ხდის, ანუ გთავაზობს ტექსტის განსხვავებულ ინტერპრეტაციას.

ნარატოლოგიის განვითარების ეტაპები კლასიკურიდან პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში

ვიდრე პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ახალი მიმართულებების დეტალურ ანალიზზე გადავალთ, გვინდა გავანალიზოთ კლასიკურ და პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში არსებული განსხვავებები. თუ შევაჯამებთ თანამედროვე და კლასიკური ნარატოლოგიების მოსაზრებებს, ნარატოლოგიის განვითარების ეტაპი კლასიკურიდან პოსტკლასიკურამდე შეგვიძლია დავყოთ ოთხ ეტაპად.

1) პირველი ეტაპი გულისხმობს კლასიკურ მოდელში არსებული პრობლემების გადაჭრას. კერძოდ, იგი კლასიკურ პარადიგმას ინტერდისციპლინულად გარდაქმნის, რითაც ცდილობს შეავსოს თეორიაში არსებული სიცარიელე და ნათელი მოპფინოს სტანდარტული პარადიგმის ბუნდოვანებას. ფლუდერნიკის აზრით, „კლასიკურ მოდელში პრობლემას წარმოადგენდა რთული ურთიერთდამოკიდებულება თეორიასა და პრაქტიკას შორის“ (ფლუდერნიკი, 2012).

2) კლასიკური მოდელის თეორიულად გაშლა განეკუთვნება მეორე ეტაპს, ანუ პოსტკლასიკურ მოდელში ხდება კლასიკური მოდელის თეორიული და მეთოდოლოგიური გადააზრება, რაც ხელს უწყობს ნარატივთან მიმართებით ახალი დისციპლინების (მაგალითად, ნარატოლოგიური სამეცნიერო აქტების თეორია, ფსიქონალიტიკური მიდგომა ნარატივისადმი) წარმოქმნას.

3) მესამე ეტაპის დროს ხდება თემატიკის ინტეგრაცია და ნარატოლოგიის შესწავლის საგნად ახალი თემები წამოიწევა. მაგალითად, ფემინისტური, პოსტკოლონიური, ირეალური და არამხატვრული ნარატოლოგია.

4) პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის კონტექსტური ვერსია კი მეოთხე ეტაპს წარმოადგენს, რაც გულისხმობს ლიტერატურის ნარატოლოგიურ ანალიზს გარე ფაქტორებზე დაყრდნობით.

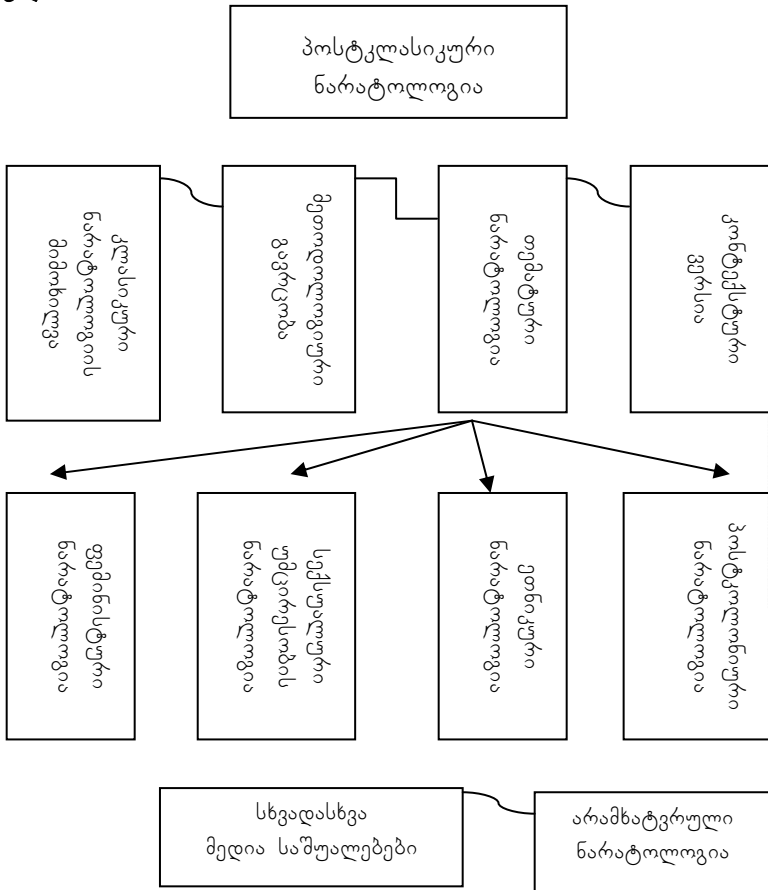
სტრუქტურალისტური ნარატოლოგიური ანალიზის დროს ნარატოლოგები ინტერესდებიან შეკითხვებით: „რა“ და „როგორ“, მაშინ, როდესაც პოსტკლასიკური ნარატოლოგია ინტერესდება შეკითხვით „რატომ“, სწორედ ასეთი მიდგომა ქმნის ნარატოლოგიის პრაგმატიკულ კონტექსტს, რაც შემდგომ განაპირობებს ინტერდისციპლინურ გაერთიანებას. ნარატოლოგია, კულტუროლოგია და კოგნიტური სწავლებანი ამჟამად ავითარებენ პროდუქტიულ კრიტიკულ პარადიგმას, რომელმაც სწავლულთა დიდი ნაკადის ყურადღება მიიზიდა.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ დისციპლინათა მსგავს გაერთიანებას პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში და სამყაროს აღქმას ნარატივის მეშვეობით ეჭვის თვალით უყურებდნენ სტრუქტურალისტები, რადგან ისინი ნაკლებად მოიაზრებდნენ სხვადასხვა დისციპლინის გაერთიანებას ნარატოლოგიის ქოლგის ქვეშ.

21-ე საუკუნის პირველ ნახევარში სხვადასხვა დისციპლინის მხრიდან ნარატოლოგიით დაინტერესებამ გამოიწვია ნარატიული თეორიის მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია, რამაც საფრთხეც კი შეუქმნა სტრუქტურალისტების მიერ დადგენილ ენობრივ სისტემას. ქაოსის თავიდან ასაცილებლად თანამედროვე მეკვლევრებმა მოახდინეს ნარატოლოგიის კლასიფიკაცია და რამდენიმე მოდელი შეიმუშავეს, რამაც შესაძლებელი გახადა ყველა ფაქტორის კონკრეტულ ჩარჩოში ჩასმა და ნარატოლოგიის თანმიმდევრული განვითარება, თუმცა თითოეული მოდელი მხოლოდ ცალკეულ მიმართულებას გვიჩვენებდა. ქვემოთ წარმოგიდგენთ თანამედროვე ნარატოლოგების მიერ შექმნილ უახლეს მოდელს (ალბერი, ფლუდერნიკი, 2010), რომელიც გვიჩვენებს ნარატოლოგიის განვითარების პროცესს კლასიკურიდან პოსტკლასიკურამდე, ასევე პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ახალ მიმართულებებს. წარმოდგენილ კლასიფიკაციაში დავამატეთ კონტექსტური ვერსიის მიმართულებები, რომლებიც დღესდღეობით განიხილება კონტექსტურ ნარატოლოგიაში, ეს არის სხვადასხვა მედიასაშუალებები და არამხატვრული ნარატივი.

ჩვენი სტატიის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს არსებული მოდელის დეკოდირება და გაანალიზება, რაც შესაძლებლობას მოგვცემს განვიხილოთ პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის ყველა მიმართულება და დეტალურად აღვწეროთ თემატური ნარატოლოგიის და კონტექსტური ვერსიის შინაარსობრივი მხარე.

გთავაზობთ პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის უახლეს მოდელს

პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის უახლესი მოდელი 2010

ზემოთ მოყვანილი მოდელის განმარტებას და კონკრეტული მიმართულებების დეტალურ აღწერას დავიწყებთ კლასიკური მოდელის მიმოხილვით:

**კლასიკური მოდელის განახლება და მეთოდოლოგიური გა-
ვრცობა** მომდინარეობს სტრუქტურალისტური (კლასიკური) მოდე-
ლიდან, რაც გულისხმობს კლასიკური მოდელის განვითარებას, თეო-
რიაში არსებული პრობლემების გადაჭრას და ნარატოლოგიური ანა-
ლიზის მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით გაშლას. იგი ასევე წარმო-
გვიდგენს ნარატოლოგიის ურთიერთკავშირის სხვა დისციპლინებთან.
შემდეგ მოდის **თემატური ნარატოლოგია** მასში შემაგალი ფემინის-
ტური, სექსუალური უმცირესობების, ეთნიკური და პოსტკოლონიუ-
რი ნარატოლოგიებით. თემატური ნარატოლოგია ახდენს თემატიკის
ინტეგრაციას და ნარატოლოგიის შესწავლის საგანი ახალი თემებით
მდიდრდება.

პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის უახლესი **მიმართულებაა კონ-
ტექსტური ვერსია**, რომელიც გულისხმობს ლიტერატურის ნარატო-
ლოგიურ ანალიზს ტექსტის მიღმა. კონტექსტურ ვერსიაში ასევე
განვიხილავთ არამხატვრულ ნარატივს, რომელსაც განეკუთვნება
არამხატვრული ტექსტები და სხვადასხვა მედიასაშუალებები.

თემატური ნარატოლოგია

თემატური ნარატოლოგია მუდმივად ფართოვდება; იგი განვიხი-
ლავს სხვადასხვა თემატიკით გაჯერებულ ტექსტებს, გვაძლევს მათ
კლასიფიკაციას და გვთავაზობს ტექსტის ინტერპრეტაციის ახლებურ
მიდგომებს. თემატური ნარატოლოგია მოიცავს პოსტკლასიკური ნა-
რატოლოგიის ახალ მიმართულებებს. ნაშრომის ამ ნაწილში გვსურს
განვიხილოთ თუ რას შეისწავლის ფემინისტური, სექსუალური უმცირ-
ესობების, ეთნიკური და პოსტკოლონიური ნარატოლოგია. კერძოდ,
მკითხველს ვთავაზობთ თემატური ნარატოლოგიის ახალი მიმართუ-
ლებების შინაარსობრივ მხარეს და მათი შესწავლის მეთოდოლოგიას.

- **ფემინისტური ნარატოლოგია** შეისწავლის თხრობის იმ ელემ-
ენტებს, რომლებიც ეხება გენდერულ სხვაობებს. ნარატო-
ლოგიური მოდელის ეს ტიპი ნარატივს ათავსებს ისტორი-
ულ და კულტურულ კონტექსტში და აქცენტს გენდერული

სტერეოტიპების მნიშვნელობაზე აკეთებს, თუმცა რობინ ვარპოლს (1989) სხვა მოსაზრება აქვს ფემინისტურ მოდელთან დაკავშირებით. ის იკვლევს მე-19 საუკუნის ქალისა და კაცის თხრობის მანერას და ასაბუთებს, რომ მათი დისკურსი საგრძნობლად განსხვავდება ერთმანეთისგან. ქალ და მამაკაც ავტორებს განსხვავებული, მათთვის დამახასიათებელი თხრობის სტილი აქვთ.

- **სექსუალური უმცირესობების ნარატოლოგია** ფემინისტური ნარატოლოგიის ერთ-ერთი მიმართულებაა. მკვლევართა ჯგუფი, რომელიც შეისწავლის სექსუალურ უმცირესობის ნარატოლოგიას, იკვლევს ჰეტეროსექსუალიზმისა და ჰომოსექსუალიზმის თემატიკას ტექსტებში (რუფი, 1996; ლანსერი, 1999; უაიტი, 1978). ისინი ამტკიცებენ, რომ არსებობს კავშირი სექსუალობასა და ნარატოლოგიას შორის. სექსუალური უმცირესობების ნარატოლოგიის თვალსაჩინო წარმომადგენელია ჯუდი რუფი (1996), რომელიც სწორედ სექსუალობისა და ნარატივის ურთიერთკავშირს იკვლევს. სექსუალური უმცირესობების ნარატოლოგია 1990 წლიდან არსებობს, თუმცა ბოლო დროს ამ თემის მიმართ ინტერესი საგრძნობლად გაიზარდა.
- **ეთნიკური ნარატოლოგია** განიხილავს რასობრივ პრობლემებს ნარატიული თეორიის ჩარჩოში. ამ ტიპის ნარატოლოგიამ მოგვიანებით წარმოშვა პოსტკოლონიური ნარატოლოგია.
- **პოსტკოლონიური ნარატოლოგია** შეისწავლის კოლონიური ან ნეოკოლონიური იდეით გაჭერებულ ტექსტებს, რაც დაკავშირებულია ადგილობრივი მოსახლეობის ჩაგვრასთან (პრეტი, 1992; დოილი, 1994; ალდამა, 2003). პოსტკოლონიურ ნარატოლოგიაში ასევე განიხილავენ ავტორის თხრობის მანერას და მის დამოკიდებულებას კონკრეტული იდეოლოგიის მიმართ, მაგ. თუ როგორ ცდილობს ავტორი დააკნინოს მსგავსი იდეოლოგია. ბრაიან რიჩარდსონის (2001, 2006, 2007) განმარტებით პოსტკოლონიური ლიტერატურა ასახავს ტრადიციული კულტურის ანტიადამიანურ კონცეფციას.

ფემინისტური, ეთნიკური, სექსუალური უმცირესობების, პოსტკოლონიური ნარატოლოგიის განვითარების უმთავრესი მიზეზი გახლავთ ზემოთ მოყვანილი თემატიკით უხვად გაჭერებული ლიტერატურა. აქვე უნდა ითქვას, რომ ნარატოლოგია არ არის კონკრეტული იდეოლოგიის მატარებელი, ის უბრალოდ არის ნეიტრალური საშუალება, რომელიც მკითხველს კონკრეტული იდეოლოგიის ან თემატიკის მიმართ პოზიტიურად, ან ნეგატიურად განაწყობს.

კონტექსტური ვერსია

რაც შეეხება პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის კონტექსტურ ვერსიას, იგი გულისხმობს ლიტერატურულ ანალიზს ტექსტის გარეთ, უღრმავდება და განიხილავს ნარატივის კულტურულ და ისტორიულ კონტექსტს. კონტექსტურ ვერსიაში ასევე განიხილება სხვადასხვა მედიასაშუალებები (ფილმი, მულტფილმი, პერფორმირებული ხელოვნება) და არამხატვრული ნარატივი. კონტექსტურ ნარატივში იან სომერი (2012) გამოყოფს ტექსტზე ორიენტირებულ და პროცესზე ორიენტირებულ მიდგომას ნარატივისადმი:

ტექსტზე ორიენტირებული მიდგომა აქცენტს აკეთებს ტექსტებზე, რომლებიც შერჩეულია კონკრეტულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით (ოფიციალური, პოლიტიკური, თემატური).

საპირისპიროდ, პროცესზე ორიენტირებულ მიდგომა კი იკვლევს ნარატივის გაგების გზებს, მდგომარეობას და პროცესს.

ტრანსმედიური და ტრანსგენერული ნარატოლოგია

დღესდღეობით პოსტკლასიკური ნარატოლოგია დიდ ინტერესს ამჟღავნებს სხვადასხვა მედიასაშუალებების მიმართ. თამამად შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ შეინიშნება ტრანსმედიური და ტრანსგენერული თეორიების განვითარების ტენდენცია, რაც არამხატვრულ ნარატივში განიხილება. იყო დრო, როდესაც ტრადიციული ნარატოლოგები (ფრანს კარლ სტანზელი (1923), ჟენე 1988) ნარატოლოგიური ანალიზის დროს აქცენტს მხოლოდ XVIII-XX საუკუნის რომანების შესწავლაზე აკეთებდნენ, რადგან იმ დროისთვის ნარატოლოგიაში, ლიტერატურული ნაწარმოების განხილვის გარდა, სხვა პერსპექტივა არც კი განიხილებოდა, თუმცა დღეს სრულიად განსხვავებული სურათი გვაქვს. ტრანსმედიური ნარატოლოგია არის ნარატოლოგიის

ახალი მიმართულება, რომელიც შეისწავლის ამბის მოყოლის სტილსა და მეთოდებს სხვადასხვა მედიასაშუალებაში. ტრანსმედიაური ნარატოლოგიის შესწავლის საგანს წარმოადგენს ფილმი, პიესა, დიალოგური თხრობა, მულტფილმი, ბალეტი, ვიდეო კლიპები, ნახატები, რეკლამა, ახალ ამბები და ასე შემდეგ.

ტრანსმედიაურ ნარატოლოგიაში დიდი ყურადღება ექცევა დრამატული ხელოვნების ანალიზს ნარატიული ჟანრის ჭრილში (რიჩარდსონი, 1987, 1988, 2007; ფლუდერნიკი, 2008; ნანიანი, 2008). თანამედროვე ნარატოლოგიის მხრიდან დრამატული ხელოვნებით დაინტერესება ბაღებს კითხვას, თუ რას გულისხმობს ეს ინტერესი, დრამატურგის სათქმელში ღრმად ჩაწვდომას და მისი განზრახვის ბოლომდე ამოცნობას (ალბერი, 2001) თუ იგი დრამატული ხელოვნების ნარატოლოგიის ერთ-ერთ მიმართულებად ქცევას ემსახურება (ფლუდერნიკი, 2008). პასუხი შემდეგია: ბევრი მკვლევარი (რიჩარდსონი, 2001, ნანიანი/სომერი, 2008) უკვე განიხილავს თეატრალურ ხელოვნებას ნარატივის ერთ-ერთ სახეობად. რაც შეეხება ფილმის ნარატოლოგიურ ანალიზს, ფილმი განიხილება ნარატიულ ჭრილში მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ისმის უხილავი ნარატორის ხმა, ფილმის ან სატელევიზიო გადაცემის მსვლელობის დროს (ბორდველი, 1985; კოზლოვი, 1988; ბრანიგენ 1992).

ტრანსგენერული ნარატოლოგია (რაიანი, 2008) შეისწავლის არამხატვრულ ტექსტებს, ისეთებს, როგორც არის ავტობიოგრაფია, ისტორიოგრაფია, სამართლებრივი ნარატივი, დოკუმენტური ფილმები და დიალოგური ნარატივი (ნანიანი, 2002).

რიტორიკული ნარატოლოგია

ზემოთ განხილული ნარატოლოგიის ახალ მიმართულებებთან ერთად არ შეიძლება არ ვახსენოთ რიტორიკული ნარატოლოგია, რომელიც სათავეს მკითხველზე ორიენტირებული თეორიიდან იღებს. რიტორიკული ნარატოლოგიის თეორეტიკოსები ინტერესდებიან ნარატივის შექმნითა და მისი გადმოცემით, უფრო გასაგებად რომ ავხსნათ, ისინი განიხილავენ ნარატივს როგორც კომუნიკაციას ნამდვილ ავტორსა და გულწრფელ მკითხველს შორის, ასევე ნაგულისხმებ ავტორსა და ავტორისეულ (ნაგულისხმებ) მკითხველს შორის

და საბოლოოდ მთხრობელსა და მკითხველს შორის. მოკლედ, რიტორიკული მიდგომა ცდილობს, გასაგები გახადოს მოთხრობისა და ამბის თხრობის მიზანი. რიტორიკულ ნარატოლოგიაში ნაგულისხმებ ავტორს განიხილავენ შემდეგნაირად (ბუსი, 1983; ფელანი, 1996; რობინოვიჩი, 1998):

1. ნარატივის მიზანია, დაადგინოს მკითხველის პოზიცია. ფელანი და რობინი მას „წარმოდგენილ“ ჯგუფს უწოდებენ, ანუ მკითხველი, რომლისთვისაც ავტორი ირჯება და ვინც უნდა გაიაზროს და გაიზიაროს ნაგულისხმები ავტორის ყველა ფასეულობა.

2. მეორე ჰიპოთეზა რიტორიკულ ნარატოლოგიაში განიხილავს ნარატოლოგების მიდგომას ავტორისეული პოზიციის დასაფიქსირებლად, კერძოდ, ავტორის ფასეულობებისა და განზრახვის ამოცნობას კრიტიკოსებს მიანდობს.

3. ზემოთ განხილული ორი თეორიული პოზიცია ხშირად განიხილება ერთ კონტექსტში. მაგალითად, რიტორიკულ ნარატოლოგიაში „რეალური მკითხველიც“ ცდილობს ავტორისეულ სივრცეში შეღწევას მაშინ, როდესაც ტექსტს მკითხველის პოზიციით განვიხილავთ და ვცდილობთ, ამოვიცნოთ ავტორის ნაზრევი. ფელანი (2007) ამ პროცესს განმარტავს შემდეგნაირად: „რას ვაკეთებთ ამ დროს ჩვენ (მკითხველი) ნარატიული ტექსტის საპასუხოდ? ჩვენ ვცდილობთ, ღრმად ჩავწვდეთ ავტორის მთავარ სათქმელს და შევალწიოთ ნაგულისხმები ავტორის სივრცეში.“

აქვე საჭიროა შემოვთავაზოთ ნაგულისხმები ავტორის განსაზღვრება რამდენიმე მკვლევრის მიერ. უეინ ბუსი (1983) და ფელანი (2007) ნაგულისხმები ავტორის ტერმინს წარმოგვიდგენს როგორც „ევრისტიკულ საშუალებას“ ტექსტის გასაგებად. ბუსის განმარტებით „ნაგულისხმები ავტორი“ არის ნამდვილი ავტორის მეორე „მე“, ტექსტის განხილვა ნაგულისხმები ავტორის შემთხვევაში რაც შეიძლება მეტად გვაახლოებს ნამდვილ ავტორთან და გვაძლევს შესაძლებლობას, თავად შევქმნათ ტექსტი ჩვენს წარმოსახვაში, ვინაიდან ავტორი თხრობის დროს არ გვახვევს საკუთარ აზრს, მკითხველმა თავად უნდა გაიაზროს ნარატივი, ავტორისგან დამოუკიდებლად, თუმცა მისი გაკვალილი გზით. მსგავსი მიდგომა გვაძლევს შესაძლებლობას, სხვადასხვა მეთოდით გამოვიცნოთ ავტორის ნაზრევი, ვინაი-

დან „ნაგულისხმები ავტორის“ თხრობა არ არის სუბიექტური და ავტორი ცხადად არ ერევა თხრობის პროცესში. ფელანის განმარტება, ვფიქრობ, ყველაზე მეტად ესადაგება რიტორიკულ მოდელს. „რიტორიკულ ნარატოლოგიაში რეალური მკითხველი ცდილობს შეაღწიოს ავტორისეულ სივრცეში იმისთვის, რომ ჩასწვდეს ნარატივის არსს და გამოიცნოს ავტორის ნააზრევი. უფრო მეტიც, რიტორიკული ნარატოლოგიის მკვლევრები საკმაოდ საინტერესო განმარტებას გვთავაზობენ, მათი თქმით, ნარატიული ტექსტი მუდმივად იპყრობს მკითხველის ყურადღებას არა მხოლოდ შინაარსის გამო, არამედ იმისთვის, რომ მან თავად შეაფასოს მკითხველის, ნარატორის, ნაგულისხმები ავტორის მორალური მხარე“.

ნარატოლოგები განაზრჩევენ ნარატივის ოთხ „ეთიკურ პოზიციას.“

1) პირველი არის მონათხრობის ეთიკა (პერსონაჟების ურთიერთობა).

2) მეორე ეხება თხრობის ეთიკას, რაც გულისხმობს ავტორის დამოკიდებულებას პერსონაჟებისა და მკითხველისადმი. ამ კატეგორიაში განიხილება ნარატორის თხრობის მანერაც.

3) მესამე ნაგულისხმები ავტორის დამოკიდებულებას ზემოთ მოყვანილ ყველა ფაქტორთან მიმართებით.

4) და ბოლო, მეოთხე, ეთიკური პოზიცია, უკავშირდება რეალური მკითხველის საპასუხო რეაქციას პერსონაჟების, თხრობის და ნაგულისხმები ავტორის მიმართ.

ეთიკური ნარატოლოგია

რაც შეეხება ეთიკურ ნარატოლოგიას, დღესდღეობით ეთიკური ნარატოლოგიის თვალსაჩინო მკვლევარია კორსალს ალტესი (2014), რომელიც იკვლევს ნარატიულ ტექსტს ეთიკური ეფექტებით. კორსალი ტექსტის ნარატოლოგიური ანალიზისთვის საინტერესო მეთოდს იყენებს. იგი აკვირდება ნარატიული მახასიათებლების დიალექტურ მხარეს და კონკრეტული კულტურისთვის დამახასიათებელ ნიშანთვისებას, რომელსაც ჩვენ ვუსადაგებთ პერსონაჟებს, მთხრობელებსა და ავტორებს (როგორც არის გენიოსი, წინასწარმეტყველი, სახალხო კრიტიკოსი, უტაქტო ადამიანი, ნიჰილისტი, შეურაცხადი, გან-

დევნილი, შეცდენილი, გარყვნილი, თაღლითი, გაიძვრა). კორსალის-თვის სახელის დარქმევა ხდება კონკრეტული მახასიათებლების მინიჭებით. მკვლევრის მსგავსი მიდგომა ემსახურება მკითხველის მხრიდან ტექსტის გაგებას ზნეობრივ კონტექსტში საკუთარ კულტურულ მახასიათებლებზე დაყრდნობით. უფრო გასაგები რომ გავხადოთ ზემოთ მოყვანილი არგუმენტები ეთიკურ ნარატოლოგიასთან დაკავშირებით, დავამატებთ, რომ კორსალი ახდენს ნარატოლოგიის რეკონსტრუქციას სინტერპრეტაციის მეთოდოლოგიის თეორიისა და კოგნიტური მოძღვრების გამოყენებით, რაშიც მოვიაზრებთ შემდეგს: ინტერპრეტაციის მეთოდოლოგიის თეორიის მიხედვით ადამიანი ახდენს ტექსტის ინტერპრეტაციას საკუთარი უნარით, ხოლო რაც შეეხება კოგნიტურ მეთოდს, იგი ემყარება მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ წაკითხულის გასაზრებლად ადამიანი იყენებს დამახსოვრებულ გონებრივ მოდელს. სწორედ ამ მოსაზრებას ეყრდნობა კორსალის კვლევის „პიროვნების შინაგანი მეს გამოვლენის“ კონცეფცია, რაც გულისხმობს იმას, რომ „განმარტებითი არგუმენტაცია“ დამოკიდებულია ადამიანის სიტუაციის შეფასების უნარზე საკუთარ მახასიათებლებზე დაყრდნობით.

ირეალური ნარატოლოგია

ბოლო და უახლესი კვლევის ობიექტი ნარატოლოგიაში არის ირეალური ნარატივი. ეს არის თხრობის ის მანერა და ნარატივის ის სტილი, რომლის დროსაც საქმე ეხება რეალურ სამყაროში წარმოუდგენელ, დაუშვებელ მოვლენებს, ფაქტებს. ირეალური ნარატივი წარმოადგენს პოსტმოდერნისტული და კოგნიტური ნარატოლოგიის კომბინაციას და სწორედ ამ ფაქტორის გათვალისწინებით ეს თემატიკა ძალიან აქტუალურია. ნარატოლოგები ირეალურ ნარატოლოგიაში შეისწავლიან პოსტკლასიკურ ნარატოლოგიაში ანტიმიმეტურ ლიტერატურას, ასევე, ანტიმიმეტურობას ნარატივში, რაც გულისხმობს თხრობის ისეთ მანერას, რომელიც არ ახდენს „ჭეშმარიტების იმიტაციას“ როგორც ეს ხდება მიმეტურ ლიტერატურაში. ამ თემით დაინტერესებული გამოჩენილი მკვლევრები არიან ბრაიან რიჩარდსონი (2006), იან ალბერ (2016), ჰენრიკ ნელსენი (2004), რუდგი ჰეინზი (2008). თანამედროვე მკვლევრები ირეალური ნარატივის —

ტექსტის ინტერპრეტაციის ახლებურ მოდელს გვთავაზობენ, კერძოდ, ისინი განიხილავენ პოსტმოდერნისტულ ნარატივს და იკვლევენ, თუ რამდენად პასუხობს ან არ პასუხობს ტექსტი რეალური სამყაროს პარამეტრებს. იან ალბერი (2016) თანამედროვე ნარატოლოგიის ერთ-ერთი გამოჩენილი მკვლევარია, რომელიც იკვლევს ფიზიკურად ან ლოგიკურად დაუშვებელ მოვლენების აქტუალიზაციას ტექსტში.

ირეალური ნარატოლოგიის მიმართ ბევრი კრიტიკული მოსაზრება არსებობს. პოსტსტრუქტურალისტები ნარატოლოგიის ამ მიმართულებას ლოგოცენტრიზმსა და „გეომეტრიული წარმოსახვის“ გამოვლინებაში ადანაშაულებენ. როდესაც განვიხილავთ ირეალურ ნარატივს, რა თქმა უნდა, ისმის კითხვა, თუ რა მიზანს ემსახურება იგი, როგორ ხდება მისი ინტერპრეტაცია და როგორ აღიქვამს ადამიანის გონება რეალობაში არარსებულ მოვლენას ან მდგომარეობას. საერთოდ ვხვდებით თუ არა ტექსტებს, სადაც მსგავსი თემებია წარმოდგენილი? პასუხის გაცემა დავიწყეთ იქიდან, რომ ტერმინი „ირეალური“ გულისხმობს ფიზიკურად, ლოგიკურად ან ადამიანურად დაუშვებელ სცენარს და მოვლენას, თუმცა უნდა ითქვას, რომ კონკრეტული მოვლენა, რომელიც განიხილება ნარატოლოგიის ამ მიმართულებაში, შეიძლება დაუშვებელი იყოს „ფიზიკური სამყაროს“ მიერ დადგენილი კანონებით, მაგრამ მისი განმარტება და გაანალიზება შეიძლება ლოგიკური პრინციპების გზით. ირეალური ნარატოლოგიის შესწავლამ წინ წამოსწია უჩვეულო ნარატივი და აღმოჩნდა, რომ არცთუ ისე ცოტა ავტორი იყენებს „ფიქსირებული რეალობის-თვის“ წარმოუდგენელ ნარატივს.

გთავაზობთ ირეალური ნარატოლოგიის ნიშნით შერჩეულ ტექსტებს, ირიბად დახრილი ფრაზები *“I am a breast”, “massive hormonal influx”, “I am said to be of a spongy consistency”...* არ წარმოადგენენ ჩვეულებრივ სიტყვათა შეთანხმებებს, ფრაზების ალევორიულობა ხაზს უსვამს ტექსტში არსებული ინფორმაციის უჩვეულობას და მისი გაგება მკითხველის მხრიდან ხდება ინტუიციით, ასევე ასოციაციური აზროვნების მეშვეობით. მკითხველს ეძლევა შესაძლებლობა თავად დაასკვნას, თუ რას გულისხმობს ავტორი. მოცემულ ამონარიდებში შეგვიძლია გავაანალიზოთ ირეალური ნარატივის სხვადასხვა გამოვლინებები, იგი არასდროს არის ცალსახად ერთნაირი.

(1) “*I am a breast.*“ A phenomenon that has been variously described to me as a “*massive hormonal influx*”, “*an endocrinopathic catastrophe*” and “*a herma-phroditic explosion of chromosomes*” took place within my body between midnight and four A.M. on February 18, 1971, and converted me into a mammary gland disconnected from any human form, a mammary gland such as could only appear, one would have thought, in a dream or a Dali painting (Amis 1992: 11: my emphasis, J.A.)

„მე ვარ მკერდი.“ ფენომენი რომელიც ყოველთვის წარმომედგინა როგორც „მასიური ჰორმონალური დისბალანსი“, „ენდოკრინოპათიური კატასტროფა“ და „ჰერმოდროიტული აფეთქება“ მოხდა ჩემს ორგანიზმში შუადამიდან დილის ოთხ საათამდე, 18 თებერვალს, 1971 წელს, გადავიქეცი სარძევე ჯირკვლად, დაკარგე ადამიანის ფორმა, მხოლოდ სარძევე ჯირკვალი ვარ, როგორიც შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ სიზმარში ან დალის ნახატზე (მის 1992) 11: my emphasis, J.A.)

(2) You are not the kind of guy who would be at a place like this at this time of the morning. But here you are, and you cannot say that the terrain is entirely unfamiliar, although the details are fuzzy. You are at a nightclub talking to a girl with a shaved head. The club is either Heartbreak or the Lizard Lounge. (McInerney, 1984 :1)

შენ არ ჰგავხარ ყმაწვილს, რომელიც მსგავს ადგილას უნდა იყოს დღის ამ მონაკვეთში. მაგრამ შენ აქ ხარ და ვერ ამბობ, რომ ადგილის ეს მხარე სრულიად უცხოა შენთვის, თუმცა დეტალები ბუნდოვანია. შენ ხარ ღამის კლუბში და ელაპარაკები თავადაპარსულ გოგოს. კლუბის სახელი ჰარტბრეიქ ან ლიზარდ ლაუნჯია (McInerney, 1984, 1)

ამონარიდები შემოგთავაზებთ აზრის უკეთ ილუსტრაციისთვის, ვინაიდან ირეალურ ნარატივზე საუბრისას მაგალითების გარეშე გაუგებარია ირეალური ნარატივის თხრობის მანერა. ზემოთ მოყვანილ ტექსტებში წარმოგიდგინეთ ირეალური ნარატივების დისკურსის განსხვავებული სიუჟეტები. პირველ მაგალითში თხრობის უცნაურობა დაკავშირებულია ფიზიკურად წარმოუდგენელ სიტუაციასთან, „მე ვარ მკერდი“ „მასიური ჰორმონალური დისბალანსი“, „ენდოკრინოპათიური კატასტროფა“; ორივე ამონარიდი გვთავაზობს არარეალურ

სიუჟეტს, რაც შეეხება მეორე მაგალითს, შეუძლებელია მისი გაგება ტექსტის სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის გარეშე.

დასკვნა

როგორც თავადაც დარწმუნდით, განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ნარატივი გასცდა ერთი კონკრეტული დისციპლინის ფარგლებს და გადაიქცა მულტიდისციპლინურ საგნად. ნარატოლოგიით მსგავსი დაინტერესება სულაც არ არის შემთხვევითი, ადამიანები ხომ ვცდილობთ, ცხოვრებას ვუყუროთ ნარატივით, „ჩვენი ცხოვრების მსგავსად, ნარატივსაც აქვს დასაწყისი, შუალედი და დასასრული. ორივე შემთხვევაში დასაწყისიდან დასასრულამდე გასავლელი გზა საჭიროებს განვითარებას, პროგრესს“ (ალბერი, 2016), სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნარატივი ცხოვრებისეული გამოცდილების ორგანიზების საუკეთესო საშუალებაა.

თანამედროვე ნარატოლოგიის განვითარების ტენდენციები და ასევე სხვა დისციპლინების მხრიდან ნარატოლოგიით დაინტერესება მიგვანიშნებს იმ ფაქტზე, რომ მომავალში გაგრძელდება ნარატოლოგიის სხვა დისციპლინებთან ჰიბრიდიზაცია. მოიაზრება ნარატოლოგიის ისეთ დისციპლინებთან გაერთიანება, როგორებიც არის საგანთა იდეების თეორია, ტექნოლოგიური (ციფრული) მეცნიერება, მეცნიერება ცხოველთა სამყაროს შესახებ.

როდესაც ვსაუბრობთ სამომავლო პერსპექტივაზე, არ შეიძლება არ ვახსენოთ ტექნოლოგიები, რომლებიც მთლიანად მოიცვა ჩვენი ცხოვრება. რა თქმა უნდა, ვერც ნარატოლოგია გაექცევა ამ ფაქტს. რახან ამ თემას შევეხეთ, აუცილებლად უნდა ვახსენოთ აუდიონარატოლოგია. ესაა ნარატოლოგიის ახალბედა პროექტი. ჯარმილა მილდოფი და თილ კინზელი (2014, 2015) მუშაობენ მუსიკათმცოდნეობის და ნარატოლოგიის გაერთიანებაზე. მათი მტკიცებით მუსიკა ამბის მოყოლის საუკეთესო საშუალებაა.

დაბოლოს, რომ შევაჯამოთ, წინამდებარე ნაშრომი სრულად ასახავს პოსტკლასიკური ნარატოლოგიის დღევანდელ სურათს და განიხილავს ნარატოლოგიის განვითარების სამომავლო პერსპექტივებს.

ალბერი, 2012 — Alber, Jan et al. (2012): “What is Unnatural about Unnatural Narratology? A Response to Monika Fludernik”. In: *Narrative* 20 (No. 3), pp. 371-382.

ალბერი, 2010 a — Alber, Jan / Fludernik, Monika (2010a) (Eds.): *Postclassical Narratology. Approaches and Analyses*. Columbus, OH.

ალბერი, 2010 b — (2010b): “Introduction”. In: Alber / Fludernik 2010a, pp. 1-35.

ბერნარტსი, 2013 — Bernaerts, Lars et al. (2013) (Eds.). *Stories and Minds. Cognitive Approaches to Literary Narrative*. (= Frontiers of Narrative). Lincoln / London. *DIEGESIS* 1.1 (2012)

Critique and Modest Proposals for Future Usages of the Term”. In: Kindt / Müller 2003a, pp. 239-275.

(2009): “Surveying Contextualist and Cultural Narratologies. Towards an Outline of Ap-proaches, Concepts and Potentials”. In: Heinen / Sommer 2009a, pp. 48-70.

ფელანი, 2006 — Phelan, James (2006): “Preface to the Second Edition of *The Nature of Narrative*”. In: Robert Scholes et al., *The Nature of Narrative*. New York, pp. xii-xiv.

ფელანი, 2005 — Phelan, James / Rabinowitz, Peter J. (2005) (Eds.): *A Companion to Narrative Theory*. Malden, MA.

პიერი, 2011 — Pier, John (2011): “Is There a French Postclassical Narratology?” In: Greta Olson (Ed.), *Current Trends in Narratology*. Berlin, pp. 336-367.

Prince, Gerald (1987): *Dictionary of Narratology*. Revised Edition. Lincoln / London 2003.

(2005): “On a Postcolonial Narratology”. In: Phelan / Rabinowitz 2005, pp. 372-381.

რიჩარდსონი, 2006 — Richardson, Brian (2006): *Unnatural Voices. Extreme Narration in Modern and Contemporary Fiction*. Columbus.

რიმონ-კენანი — Rimmon-Kenan, Shlomith (2002): *Narrative Fiction. Contemporary Poetics*. London.

რობინსონი, 1991 — Robinson, Sally (1991): *Gender and Self-Representation in Contemporary Women’s Fiction*. Albany. *DIEGESIS* 1.1 (2012)

კორნილსი, 2003 — Cornils, Anja / Schernus, Wilhelm (2003): “On the Relationship between the Theory of the Novel, Narrative Theory, and Narratology”. In: Kindt / Müller 2003a, pp. 137-174.

Currie, Mark (1998): *Postmodern Narrative Theory*. New York.

ფლუდერნიკი, 2000 — Fludernik, Monika (2000): “Beyond Structuralism in Narratology. Recent Developments and New Horizons in Narrative Theory”. In: *Anglistik* 11 (No. 1), pp. 83-96.

(2005): “Histories of Narrative Theory (II). From Structuralism to the Present”. In: Phelan / Rabinowitz 2005, pp. 36-59.

(2012): “How Natural is ‘Unnatural Narratology’; or, What is Unnatural about Unnatural Narratology?” In: *Narrative* 20/3, pp. 357-370.

ფლუდერნიკი, 2000 — Fludernik, Monika / Richardson, Brian (2000): “Bibliography of Recent Works on Narrative”. In: *Style* 34, pp. 319-328.

გომნიჩი, 1996 — Gymnich, Marion (1996): “Linguistics and Narratology. The Relevance of Linguistic Criteria to Postcolonial Narratology”. In: Marion Gymnich et al. (Eds.), *Literature and Linguistics. Approaches, Models and Applications*. Trier, pp. 61-76.

ჰეინენი, 2009 a — Heinen, Sandra / Sommer, Roy (2009a) (Eds.): *Narratology in the Age of Cross-Disciplinary Narrative Research*. (= Narratologia, Vol. 20). Berlin.

ჰეინენი, 2009 b — (2009b): “Introduction. Narratology and Interdisciplinarity”. In: Heinen / Sommer 2009a, pp. 1-11.

ჰერმანი, 1999 — Herman, David (1999): “Introduction. Narratologies”. In: David Herman (Ed.), *Narratologies. New Perspectives on Narrative Analysis*. Ohio, pp. 1-30.

(2005): “Histories of Narrative Theory (I). A Genealogy of Early Developments”. In: Phelan / Rabinowitz 2005, pp. 19-35.

(2011) (Ed.): *The Emergence of Mind. Representations of Consciousness in Narrative Discourse in English*. (= Frontiers of Narrative). Lincoln / London.

ჰერმანი, 2005 — Herman, David et al. (2005) (Eds.): *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. New York 2008.

ჰერმანი, 2010 — Herman, David et al. (2010) (Eds.): *Teaching Narrative Theory*. New York.

ჰოგანი, 2011 — Hogan, Patrick Colm (2011): *Affective Narratology. The Emotional Structure of Stories*. (= Frontiers of Narrative). Lincoln / London.

ჰიუნნი, 2009 — Hühn, Peter et al. (2009) (Eds.): *The Living Handbook of Narratology*. Hamburg. URL: hup.sub.uni-hamburg.de/lhn (1st October 2012).

კინტი, 2009 — Kindt, Tom (2009): “Narratological Expansionism and Its Discontents”. In: Heinen / Sommer 2009a, pp. 35-47.

კინტი, 2003 — Kindt, Tom / Müller, Hans-Harald (2003a) (Eds.): *What Is Narratology? Questions and Answers Regarding the Status of a Theory*. (= Narratologia, Vol. 1). Berlin.

(2003b): "Narrative Theory and/or/as Interpretation". In: Kindt / Müller 2003a, pp. 205-219.

TATJANA VEPKHVADZE

Narrative Usage and New Developments in Narrative Theory

Summary

The first decade of the twenty-first century has witnessed an unprecedented growth of interest in narrative and story-telling. The paper aims to present a distinctive feature analysis of classical and postclassical narratology. While classical narratology was mostly regarded as the domain of a small group of structuralist scholars seeking to first identify and then classify universal structures and patterns shared by all verbal narratives, various new or postclassical approaches to narratology have also been interested in non-verbal and non-fictional story-telling, audio-visual media, and the cultural and historical contexts of narratives. In a more recent overview of postclassical narratology, Jan Alber and Monika Fludernik (2010) revisit and regroup Herman's (1999) –and Fludernik's own models. They distinguish four types of interaction between classical paradigm and its postclassical successor. Narratology now includes a consideration of various media (films, cartoons, etc), the performative art as well as non-literary narratives. The systematic survey of current approaches is intended as a contribution to the ongoing consolidation of postclassical narratology. Ultimately, it might also facilitate communication between narratological approaches in literary and media studies on the one hand, and narrative research in other disciplines, on the other.

This paper shows that there is considerable variation between classical and postclassical narratology, hence it offers a new integrative model that is designed to clarify the relationship between structuralist and postclassical narratologies, and also between corpus-based and process-oriented contextual approaches. The paper aims to display the evolution from classical (structuralist) narratology to today's various postclassical narratologies. Among other things, this development covers (1) a movement towards media and genres other than prose; (2) a movement towards other disciplines; and finally, (3) a movement towards interpretation. Besides the paper critically investigates the research programmes of cognitive, ethical, feminist, postcolonial, transmedial, and diachronic narratological approaches, and illustrates them by means of specific text samples.

მანანა აიკილაშვილი

სემიოტიკა უცხო ენის სწავლების პროცესში

1. სემიოტიკური ნიშნები ენის სწავლისა და სწავლების პროცესში

ენის სწავლების სემიოტიკური ხასიათი შესწავლის რთულ და არსებით კონცეპტს წარმოადგენს. ენის სწავლების პროცესში მოსწავლე და მასწავლებელი სემიოტიკურ ნიშნებს იყენებენ. ამ ნიშანთა უმეტესობის გამოყენება მათ მიერ გაუცნობიერებლად ხდება. რადგან სემიოტიკა ნიშნებისა და სიმბოლოების ერთობლიობას წარმოადგენს, რომლებიც ინფორმაციის გაცვლისთვის არის საჭირო, მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს უხდებათ ნიშანთა მთელი რიგის გამოყენება, რომელთაგანაც ზოგი არის იკონური, ზოგი კი — სიმბოლური. მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ სემიოტიკა ენის სწავლების საბაზისო საკითხია, რადგან ის ინდივიდუალურად შემეცნების ნებისმიერ საფეხურზე გვეხმარება კოგნიტიური საშუალებების განვითარებაში. უფრო მეტიც, სემიოტიკა არა მხოლოდ სწავლების სხვადასხვა მოდელს გვთავაზობს, არამედ მოცემულ კონტექსტში ენის სწავლების თვალსაწიერსაც ავითარებს საკომუნიკაციო თვალსაჩინოებების გამოყენების საშუალებით. ენის სწავლების პროცესში არავერბალური და ვიზუალური კომუნიკაციები, კულტურული ელემენტები სემიოტიკაში და ლექსიკის სწავლებისთვის ნიშნები და სიმბოლოები აქტიურადაა გამოყენებული. ენის პედაგოგებმა სწავლების პროცესში ბევრი სემიოტიკური ნიშანი უნდა შეისწავლონ. საილუსტრაციოდ მასწავლებელი ენის საკუთარ ცოდნას იყენებს. „ლინგვისტიკას სასაზღვრე ზონაში უწევს მოღვაწეობა, სადაც ბგერისა და ფიქრის ელემენტები ერთიანდებიან; მათი კომბინაცია კი წარმოშობს ფორმას და არა სუბსტანციას“ (ჰოჯი და კრესი, 1988, 24). ამავე ნაშრომში ჰოჯი და კრესი ამტკიცებენ, რომ ლინგვისტიკა, რომელიც ენის შესწავლას ემსახურება, ჰუმანიტარული მეცნიერების მონათესავე სპეცია-

ლობებშიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. მათი კვლევების თანახმად, ლინგვისტიკა სასაზღვრე ზონაში მუშაობს, რადგან მან ენის პედაგოგები და მათი მოსწავლეები ყველანაირი საფუძვლიანი და ფილოსოფიური ინფორმაციით უნდა უზარუნველყოს, რათა მათ უცხო ენის სწავლებისა და სწავლის პროცესში წარმოშობილი პრობლემების დაძლევაში დაეხმაროს. ლინგვისტიკის ერთ-ერთ წვლილს სემიოტიკურ დარგში შეტანილი მისი წვლილი წარმოადგენს ენის სწავლების დროს. იაკობსონის აზრით (1974, 32), ლინგვისტიკაში სემიოტიკის მოვალეობაა, რომ უზრუნველყოს „ნებისმიერი საკომუნიკაციო გზავნილი, რაც არ უნდა იყოს“ ან „გაცვალოს ნებისმიერი გზავნილი, როგორც არ უნდა იყოს, და ის ნიშანთა სისტემა, რომელიც მათ ხაზს უსვამს“ (სებეოკი, 1985, 1). ამ შემთხვევაში იაკობსონისა და სებეოკის მოსაზრებები იმასაც გულისხმობს, თუ რამდენად წარმატებულად არის წარმოშობილი, გაშიფრული და დეკოდირებული ეს მესიჯები გარკვეულ კონტექსტებში. ენაში სემიოტიკის მნიშვნელობის შესახებ ფრანგი სემიოლოგი (ის სემიოტიკის ნაცვლად იყენებდა ტერმინს სემიოლოგიას) ფერდინანდ დე სოსიური (1985, 15-6) ამტკიცებს, რომ,“ ენა... სოციალური დაწესებულებაა. მაგრამ სხვადასხვა ურთიერთობაში განსხვავდება ისეთი დაწესებულებებისგან, როგორებიცაა პოლიტიკური, იურიდიული და სხვა. მისი განსაკუთრებული ხასიათი მაშინ მჟღავნდება, როცა ფაქტების სხვადასხვა თანმიმდევრობას მხედველობაში ვიღებთ... ენა იმ ნიშანთა სისტემას წარმოადგენს, რომელიც აზრებს გამოხატავს და მაშასადამე წერასთან შედარებით, სმენა დაქვეითებულთა და მუჩვების ანბანი, სიმბოლური წეს-ჩვეულებები, ფორმები და ზრდილობა, სამხედრო სიგნალები და ა.შ. მარტივად რომ ვთქვათ, ის ამგვარი სისტემების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია... მაშასადამე, მეცნიერება, რომელიც ნიშნების როლს სწავლობს, შესაძლებელია, რომ სოციალური ცხოვრების ნაწილად მივიჩნიოთ. მას სოციალური ფსიქოლოგიის და ზოგადი ფსიქოლოგიის ფორმირებაც კი შეუძლია. ჩვენ მას სემიოლოგიას ვუწოდებთ (ბერძნულიდან „semeion ‘sign“). აღნიშნულ ნაშრომში სოსიური ენის სისტემაში არესებულ სემიოტიკური ნიშნებისა და სიმბოლოების აუცილებლობას და საჭიროებაზე ფართოდ საუბრობს.

ასე რომ, ენის სწავლების დროს მასწავლებლებმა უნდა გამოიყენონ ეს სემიოტიკური ნიშნები (ორივე — როგორც იკონური, ასევე სიმბოლურიც), რათა სამიზნე ენის უკეთესად ათვისებას შეუწყონ ხელი, მიაღწიონ მისი სწრაფი ტემპით შესწავლას და შესაძლოა, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, თავიდან აიცილონ გადამკვეთ კულტურებთან დაკავშირებული გაუგებრობები საკლასო ოთახში უცხო ენის სწავლების დროს. როგორც ჰოჯი და კრესი (1988, 26) აცხადებენ, „გადამკვეთ კულტურათა კომუნიკაციის სტუდენტებისთვის ცნობილია, თუ როგორ ხშირად წარმოიშობა გაუგებრობა სხვადასხვანაირ კულტურულ ჯგუფებში. ეჭვგარეშეა, რომ ამ საშუალებით სემიოტიკის გაგრძელება მოცემულ საზოგადოებაში კულტურული ცოდნის აღწერისა და ანალიზის რთულ მოთხოვნებს აყენებს.“ მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ სემიოტიკა არა მხოლოდ სემიოტიკური ნიშნების საშუალებით სწორი გზავნილის მიღებაში ეხმარება მოსწავლეებს, რათა გადამკვეთ კულტურებთან დაკავშირებული გაუგებრობები იქნეს თავიდან აცილებული, არამედ ენის მასწავლებლებს კრიტიკული როლის შესასრულებლადაც წაახალისებს გაკვეთილის ჩატარების დროს.

სემიოტიკა მეცნიერების ძალიან გავლენიანი და საჭირო სფეროა, რადგან ნიშნების საშუალებით მოსწავლეებს ისეთ სხვადასხვა დარგში შეუძლიათ ინფორმაციის მიღება, როგორებიცაა ლიტერატურა, ხელოვნება, არქიტექტურა, ფსიქოლოგია, ანთროპოლოგია, ფილოსოფია და სხვ. ერთი სიტყვით, კომუნიკაცია სემიოტიკის პრიორიტეტს წარმოადგენს. გაკვეთილზე მასწავლებლები სემიოტიკურ სიმბოლოებს მოსწავლეებისათვის თემის უკეთესად გასაგებად იყენებენ. ასეთი ხერხით მოსწავლეებს შესაძლებლობა ეძლევათ, რომ მოცემული კურსის თემები უფრო მეტად ინფორმატიული და სახალისო გზით შეისწავლონ. სამიზნე ენის სწორად და ნათლად გაგებისათვის პედაგოგები უამრავ მეთოდსა და საშუალებებს იყენებენ გაკვეთილზე, რომელთა უმრავლესობასაც თავიანთ ხასიათში სემიოტიკური ელემენტები გააჩნიათ. ამ ელემენტთა გამოყენებით მოსწავლეები გაკვეთილს უკეთესად იგებენ და ითვისებენ.

II. სემიოტიკური მეთოდის გამოყენება ენის სწავლების პროცესში

ეჭვს გარეშეა ის ფაქტი, რომ ენის სწავლების მეთოდები საშუალებას აძლევს ინგლისური ენის მასწავლებელს იოლად გაართვას თავი ოთხ უნარ-ჩვევას. ადამიანებმა წლების მანძილზე ენის შესწავლის მრავალი საშუალება გამოიმუშავეს. თვითნასწავლი მოსწავლე ან ენის მასწავლებელი საკუთარ თავს ყოველთვის ჰკითხავს: „რომელი მეთოდი უნდა გამოვიყენო?“, თუმცა უკანასკნელი ორმოცდაათი წლის გაცხარებულმა კამათმა აჩვენა, რომ ენის სწავლების ისეთი იდეალური მეთოდი არ არსებობს, რომელიც მოსწავლის ყველა საჭიროებაზეა გათვლილი. მამასადამე, სამიზნე ენის წარმატებული სწავლებისათვის მასწავლებლებმა საკურსო მასალის, აქტივობების, შინაარსის და ა.შ. შესარჩევად რამდენიმე კრიტიკული გადაწყვეტილება უნდა მიიღონ, თუმცა შესაძლებელია, რომ ეს არც იყოს საკმარისი. არსებობს სემიოტიკური ნიშნები, რომლებიც პედაგოგისა და მოსწავლის მიერ აქტიურადაა გამოყენებული. მოსწავლეებს სემიოტიკური ნიშნების გამოყენება მრავალ ასპექტში ეხმარება. ისინი არა მარტო ვიზუალურ უკუკავშირს წარმოადგენენ გაკვეთილზე, არამედ ასევე აჩქარებს სწავლის პროცესს. ენის შესწავლის მეთოდთა უმრავლესობას სემიოტიკური ელემენტები გააჩნია. ეს ელემენტები ბევრი მეთოდის აქტივობების საშუალებითაა წარმოდგენილი, განსაკუთრებით ისეთი სახის მეთოდები, როგორცაა პირდაპირი, აუდიოლინგვალური და კომუნიკაციური.

2.1. ენის სიტუაციური სწავლება

ენის სიტუაციური სწავლება დღეს ჩვეულებისამებრ ხმარებული ტერმინი კი არ არის, არამედ ის არის ინგლისელების მიერ შემუშავებული გამოყენებითი ლინგვისტიკის მიდგომა, რომელიც მათ 1930-1960 წლებში ჩამოაყალიბეს. მან გავლენა მოახდინა ენის კურსებზე, რომელიც რაღაც სახით დღესაც გამოიყენება. სწავლის თეორიას, რომელიც სიტუაციური ენის სწავლებას უსვამს ხაზს, ბიჰევიორიზმი ეწოდება. ის სწავლების პირობებთან შედარებით მეტ მნიშვნელობას მის პროცესს ანიჭებს. რიჩარდსისა და როჯერის მიხედვით (1990, 37) „ენის სიტუაციური სწავლება წინადადების ახალი მოდელების

სიტუაციურ მიდგომას და მათ დამახსოვრებას ხშირი გამეორების საფუძველზე წარმოადგენს“. რიჩარდსისა და როჯერის აზრით, ენის გაკვეთილზე სიტუაციას ინფორმაციის (ენის სტრუქტურა) პრეზენტაციისა და პრაქტიკის ხერხთან აქვს საქმე. „ენის ახალი მასალის შესწავლის დროს სიტუაცია ფრთხილად უნდა კონტროლდებოდეს... ეჭვს არ იწვევს, რომ ამ გზით, მოსწავლე მნიშვნელობას ისევე გაიგებს, როგორც ესმის... თითქმის მთელი ლექსიკა და ის სტრუქტურებიც, რომლებიც პირველი ოთხი-ხუთი წლის მანძილზე და უფრო მოგვიანებითაც, შესაძლებელია იმ სიტუაციებში მოთავსდეს, რომლებშიც მნიშვნელობა სავსებით გასაგებია“ (პიტმენი, 1964:155-6). პიტმენი ტერმინ სიტუაციას საგნების, სურათებისა და რეალიებისთვის იყენებდა ქესტიკულაციასთან ერთად, სამიზნე ენის ახალი სიტყვების მნიშვნელობების სადემონსტრაციოდ. ასეთი ნივთები და სურათები ყოველთვის სემიოტიკურ ნიშნებად გამოიყენება სამიზნე ენის უკეთესად გაგებისათვის. ზოგადად, ენის სიტუაციური სწავლება შემდეგ პრინციპებს მოიცავს:

- ენის სწავლება ჩვევის ჩამოყალიბებაა;
- სტუდენტები შეცდომებს თავს არიდებენ. საჭიროა მასწავლებლის მიერ შეცდომების დაუყონებლივ გასწორება;
- ენობრივი უნარ-ჩვევები უკეთესად და უფრო ეფექტურად იქნება შესწავლილი, თუ ისინი ჯერ ზეპირი ფორმით, ხოლო შემდეგ წერილობით იქნება წარმოდგენილი;
- ანალოგია ანალიზზე უკეთესია;
- სიტყვათა მნიშვნელობების შესწავლა უფრო მარტივადაა შესაძლებელია ლინგვისტური და კულტურული კონტექსტების საშუალებით;
- სწორი წარმოთქმა და გრამატიკული სიზუსტე ყოველთვის მისასალმებელია;
- მოსწავლეთა მხრიდან სწრაფად პასუხის და სწორი მეტყველების უნარი ყოველთვის მისაღებია;
- მოსწავლეებმაც და მასწავლებლებმაც ენის გამოყენების სტრუქტურაზე ავტოკონტროლი უნდა დააწესონ;

- წინადადების ახალი მოდელების სიტუაციური პრეზენტაცია აუცილებელია;
- პროცედურებმა მაკონტროლებელი პრაქტიკიდან უფრო თავისუფალ პრაქტიკაზე უნდა გადაინაცვლონ;
- წინადადების მოდელების ზეპირი გამოყენებიდან პროცედურები მათი მეტყველებაში ავტომატურად გამოყენებისკენ უნდა იქნეს გადაინაცვლებული ანუ კითხვისა და წერისაკენ.

2.2. აუდიო-ლინგვალური / აუდიო-ვიზუალური მეთოდი

1960-იანი წლების შუა პერიოდიდან ჩვეულებრივად იქცა ისეთი სამი ტექნოლოგიის გამოყენება, როგორცაა ენის საკლასო ლაბორატორია, პორტატური მაგნიტოფონი და ტიტრირანი ფილმის პროექტორი. ენის სწავლება მაგნიტოფონის საშუალებით პოტენციურ შეთავზებას წარმოადგენდა. ახლა უკვე შესაძლებელი გახდა, რომ საკლასო ოთახში მშობლიურ ენაზე მოსაუბრის ხმა მოესმინათ. ჩასწორებული და თვით ჩაწერილი ვიდეო და აუდიო საშუალებები მოსწავლეებს საკუთარი ნიჭის გამომჟღავნებასა და სამიზნე ენის უნარჩვევების გაუმჯობესებაში ეხმარებოდა. ჩანაწერების გამოყენება შესაძლებელი იყო მაგნიტოფონით საკლასო ოთახში ან ენის ლაბორატორიაში. ამჟამად, აუდიო-ვიზუალური კურსები, რომლებიც ჩაწერილი დიალოგებისგან შედგება ტიტრებიან ფილმებთან ერთად შექმნილია, როგორც ვიზუალური სტიმულატორები უცხო ენაზე პასუხების გამოსავლენად.

აღნიშნული აუდიო-ვიზუალური აღჭურვილობის გარდა, სემიოტიკური სიმბოლოები გამოყენებულია სამიზნე ენის გაგებისა და მისი სიზუსტისათვის. ასეთი სიმბოლოები სახელმძღვანელოების ან ჰენდაუტების აქტივობებშია წარმოდგენილი. თვითონ დამხმარე აუდიო-ვიზუალური მასალა ნაჩვენებია სახელმძღვანელოებსა და აქტივობებში (მაგ: აქტივობის სათაურში) ვიზუალური ინსტრუქციის უზრუნველსაყოფად და ასევე დროის დასაზოგად. საილუსტრაციოდ, როცა მოსწავლე კასეტას ხედავს, ხედება, რომ ლაპარაკის აქტივობის დროა ან როცა ყურსასმენის ნიშანს ხედავს, მისთვის ნათელია, რომ ლაბორატორიული სამუშაოს შესრულების დროა მოსმენის სავარჯიშოებთან ერთად. აუდიო-ლინგვა მიდგომას ასევე რამდენიმე პრინცი-

პი უდევს საფუძვლად. აქტივობები და სემიოტიკური ნიშნები გათვალისწინებულია შემდეგი წესების მიხედვით:

- აუცილებელია გრამატიკისა და წარმოთქმის სისწორე;
- მოსწავლეებს სწრაფი პასუხისა და სწორი საუბრის წარმართვის უნარი უნდა გააჩნდეთ;
- სავალდებულოა საკმარისი ლექსიკური მარაგის გამოყენება გრამატიკულ მოდელებთან ერთად;
- აუდიოლინგვალიზმი სტრუქტურულ სილაბუსზეა დაფუძნებული;
- აუდიო-ვიზუალური საშუალებები სწრაფი და ეფექტური სწავლისთვის არის საჭირო;

ამ მეთოდის სწავლების პროცესში გამოყენების ნიმუში შემდეგია:

მოსწავლეები ისმენენ დიალოგს ან უყურებენ ვიდეოს

- მოსწავლეები იმეორებენ დიალოგის ხაზებს (ამასობაში მასწავლებელი მათ წარმოთქმას უსწორებს);
- გარკვეული საკვანძო სიტყვები ან ფრაზები შესაძლოა დიალოგში შეიცვალოს (ამ ეტაპზე მასწავლებლის დახმარება აუცილებელია);
- დიალოგიდან ამოღებული საკვანძო სტრუქტურები სხვადასხვა სახის სავარჯიშოთა მოდელების ბაზისს წარმოადგენს;
- მოსწავლეები ვარჯიშობენ დრილების მოდელების ჩანაცვლებაში (წყვილში ან გუნდური მუშაობა).

2.3. საკომუნიკაციო მეთოდი

ენის კომუნიკაციური სწავლება ბრიტანეთში 1960-იან წლებში დაიწყო და მანამდე არსებული ის სტრუქტურული მეთოდი ჩაანაცვლა, რომელსაც ენის სიტუაციური სწავლება ეწოდება. ეს ნაწილობრივ ჩომსკის ენის სტრუქტურული თეორიების კრიტიკის საბასუხო იყო და ნაწილობრივ იმ ბრიტანელი ფუნქციონალური ლინგვისტების თეორიებზე იყო დამყარებული, როგორებიც არიან ფირტი და ჰელიდეი, ასევე ამერიკელი სოციოლინგვისტები ჰიმისი, გამპერზი და

ლებოვი და ასტინისა და სირილის შრომები მეტყველების აქტებზე. ენის კომუნიკაციური სწავლება შემდეგ პრინციპებს ეყრდნობა:

- ფუნქციური მიდგომა (ფუნქციურ-აზრობრივი სილაბუსი) კომუნიკაციური მიდგომის უკან დგას;
- აქტივობებში რეალური კომუნიკაციები უნდა იყოს ჩართული სწავლის გასაუმჯობესებლად;
- აქტივობები რეალურ მოტივებზე უნდა იყოს დაფუძნებული და არა წარმოსახვაზე;
- ენის აზრობრივი გამოყენება და პროდუქცია ხელს უწყობს ენის შესწავლის პროცესს;
- მოსწავლეები იყენებენ ენას საკუთარი დამოკიდებულებებისა და ფასეულობების გამოსახატავად;
- მოსწავლეებს უჩვენებენ ენის ფუნქციებს, რათა საუკეთესოდ გამოამყდავონ საკუთარი საკომუნიკაციო საჭიროებები;
- ენის კომუნიკაციური სწავლება იყენებს ნებისმიერ აქტივობას, რომელიც მოსწავლეებს ავთენტური (ნამდვილი) კომუნიკაციის ჩართულობაში ეხმარება;
- ენის კომუნიკაციური სწავლების მიზანი ენის გარკვეულ უნარ-ჩვევათა და ფუნქციების განვითარება წარმოადგენს სამიზნე ენის გამოყენებით და კომუნიკაციური აქტივობების საშუალებით;
- საყვარელი აქტივობებია: სოციალურ ინტერაქტიული აქტივობები; სასაუბრო და სადისკუსიო სესიები, წყვილში და ჯგუფური დისკუსიები და როლური თამაშები.

დამხმარე მასალები ენის კომუნიკაციურ სწავლებაში მთავარ როლს ასრულებენ“ (რიჩარდსი და როჯერსი, 1990, 79). ენის კომუნიკაციურ სწავლებაში გამოსაყენებელი დამხმარე მასალა შესაძლოა სამ ჯგუფად იქნეს განხილული. ისინი არიან ტექსტზე დაფუძნებული, დავალებაზე დაფუძნებული აქტივობები. ტექსტზე დაფუძნებული დამხმარე მასალა, რომელიც კონტექსტზეა დამოკიდებული, წარმოადგენს საუბრის დაწყებას, დიალოგებს, დრილებს, წინადადების მოძღვრებას, ვიზუალურ სტიმულატორებს, აუდიო მასალას და სურათებს, რომლებიც აქტიურადაა გამოყენებული. დავალებაზე და-

ფუძნებულ აქტივობებში ისეთი ინტერაქტიული მოდელებია გათვალისწინებული, როგორებიცაა წყვილში მუშაობა, გუნდური მუშაობა, თამაშები, როლური თამაშები.

2.4. პირდაპირი მეთოდი

რეფორმატორულმა მოძრაობამ, რომელიც გრამატიკული მთარგმნელობითი მეთოდის შემდეგ წარმოიშვა, ყამირი გატეხა და გზა მისცა რამდენიმე ისეთი ბუნებრივი მეთოდის ჩამოყალიბებას, რომელთაგან ყველაზე ცნობილი პირდაპირი მეთოდია. მეთოდი განვითარებულ იქნა სოვეურის მიერ ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მსოფლიოს ჩარლზ ბერლიცმა გააცნო. სამიზნე ენა გამოყენებული იქნა, როგორც სწავლების მედიუმში ძალიან მცირე რიცხოვან კლასებში. გაკვეთილები შედგებოდა დონეებზე ყურადღებით გათვლილი სავარჯიშოებით, რომლებშიც კითხვა-პასუხის აქტივობები იყო. პირდაპირი მეთოდის მთავარი აზრი ის იყო, რომ ენის შესწავლა რამდენდაც შესაძლებელია, მშობლიური ენის შესწავლის მსგავსი უნდა ყოფილიყო, სადაც ძირითადი აქცენტი ზეპირ ინტერაქტივზე იყო გადატანილი და ორ ენას შორის თარგმანი არ უნდა არსებულებოდა. მეთოდის ასეთი გამარტივება, როცა უცხო ენა მშობლიურს ემსგავსება და მისი მრავალრიცხოვან კლასზე ადაპტაცია ხშირად კრიტიკის საგანი ხდებოდა. პირდაპირი მეთოდის გამოყენებისას მასწავლებელი და მისი ინსტრუქციები მთავარ და გადამწყვეტ როლს თამაშობს. მისი ძირითადი პრინციპებია:

- საკლასო ინსტრუქციები მხოლოდ სამიზნე ენაზე უნდა იქნეს მითითებული;
- მოსწავლე აქტიურად უნდა იყოს ჩართული, რომ ენა ყოველდღიურ, რეალურად არსებულ სიტუაციებში გამოიყენოს;
- მოსწავლეებს წაახალისებენ, რომ იფიქრონ და იმოქმედონ სამიზნე ენაზე (სამიზნე ენაზე ზეპირი კომუნიკაცია მშობლიურ ენაზე მოსაუბრის მიერ ფრთხილად უნდა იქნეს შესრულებული კითხვა-პასუხის გაცვლის შემთხვევაში მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის მცირე რიცხოვან და ორგანიზებულ კლასებში);
- პრიორიტეტი ენიჭება ლაპარაკს, შემდეგ კითხვას და წერას;

- ლექსიკა ისწავლება საგნებისა და სურათების დემონსტრირებით;
- პირდაპირ მეთოდში წარმოთქმასა და გრამატიკაზე აქცენტი გადატანილი.

სემიოტიკურ ნიშანთა და სიმბოლოთა გამოყენების როლი და მნიშვნელობა პირდაპირ მეთოდში ლექსიკის სწავლების დროსაა წარმოდგენილი. მშობლიურ ენაზე მოსაუბრემ (მიუხედავად იმისა, რომ მან მოსწავლის მშობლიური ენა არ იცის) ნივთები და სურათები უნდა გამოიყენოს, ასევე სიმბოლოებიც და სხეულის ენაც კონკრეტული და აბსტრაქტული ლექსიკის კონკრეტულ მნიშვნელობათა სწავლებისთვის. მოსწავლეები ასევე ივარჯიშებენ და გაითამაშებენ როლურ თამაშებს საუბრის წარმართვის დროს და გამოიყენებენ ისეთ სემიოტიკურ ნიშნებს, როგორცაა: სხეულის ენა და კონტექსტისთვის სპეციფიკური ვიზუალური მასალები.

1.5. ენის სწავლების სხვა მეთოდები და მათი სემიოტიკური ხასიათი

ზემოთ აღწერილი მეთოდების გარდა, არსებობენ კიდევ სხვებიც, რომლებშიც სემიოტიკური სიმბოლოები აქტიურადაა გამოყენებული ვაკვეთილის პროცესსა და აქტივობებში. ეს მეთოდებია: დუმილის ხერხი, შეთავაზება და ტოტალური ფიზიკური პასუხის (TPR) მეთოდი.

2.5.1 დუმილის მეთოდი

გატენგოს დუმილის მეთოდის თეორიული საფუძველს წარმოადგენს იდეა, რომლის მიხედვითაც სწავლება სწავლაზე უნდა იქნეს დამოკიდებული და მოსწავლეებმა საკუთარი შინაგანი კრიტიკიუმი სისწორისთვის უნდა განავითარონ. ყველა ოთხივე უნარ-ჩვევა, — კითხვა, წერა, ლაპარაკი და მოსმენა თავიდანვე ისწავლება. სტუდენტების მიერ დაშვებული შეცდომები სწავლის მისაღებ და დასაშვებ ნაწილადაა მიჩნეული. მასწავლებლის დუმილი, პასიურობა, მოსწავლეებს ინიციატივის გამოჩენასა და თავდაჯერებულობაში ეხმარება. მასწავლებელი სიტუაციების რეგულირების დროსაა მხოლოდ აქტიური, როდესაც მოსწავლეები საუბრის უმეტეს ნაწილს და ინტერაქტივს წარმართავენ.

2.5.2 შეთავაზების მეთოდი (Suggestopedia)

ლოზანოვის მეთოდი მოსწავლეებს ფსიქოლოგიური ბარიერის დაძლევაში ეხმარება. სასწავლო გარემო განტვირთული და მსუბუქია, მბჟუტავი სინათლისა და წყნარი მუსიკის ფონზე. მოსწავლეები შეარჩევენ სამიზნე ენაზე სახელს, მოქმედ პირს და კულტურას. საკუთარ წარმოდგენაში განასახიერებენ შერჩეულ პიროვნებას. დიალოგები მუსიკის თანხლებითაა წარმოდგენილი. მოსწავლეები განიტვირთებიან და უსმენენ წაკითხულს და მოგვიანებით ჩაერთვებიან ენის მხიარულ სავარჯიშოებში „აქტივაციის ფაზაში“.

2.5.2. ტოტალური ფიზიკური პასუხის მეთოდი

ეიშერის მიდგომა მოსმენის აქტივობებისთვის პრიორიტეტის მინიჭებას ეხება, სადაც ის მეტოქეობას უწევს მშობლიური ენის მონაპოვრის ადრეულ საფეხურებს და შემდეგ ლაპარაკი, კითხვა და წერა მოსდევს. თავდაპირველად მასწავლებელი ინსტრუქციას აძლევს და მოსწავლეები საკუთარი მიხვედრილობის დემონსტრირებას მასწავლებლის მიერ მიწოდებული ინსტრუქციის ემოციურად ახორციელებენ; პედაგოგი ძალიან სწრაფად უზრუნველყოფს მათ შესაბამისი ტექსტით და ხშირად ინსტრუქციების იუმორიანი ვარიანტებითაც. ამ მეთოდით მასწავლებელი, მოხალისეების გარდა, სხვა მოსწავლეებსაც აძლევს მიმართულებას. აქტივობები მხიარულ თემებზეა შედგენილი და მსმენელებს უფლება ეძლევათ აქტიური როლი ითამაშონ გაკვეთილის პროცესში. საბოლოოდ აქტივობებში ითამაშები და სკეტჩებიცაა ჩართული. ტოტალური ფიზიკური პასუხის მეთოდის გამოყენებისას მასწავლებელი თავის მოსწავლეებთან ერთად აქტიურ მონაწილეობას იღებს დინამიურ კურსში.

III. დასკვნა

ენის სწავლების პროცესში მასწავლებელი სხვადასხვა მეთოდს იყენებს კურსის მიზნების გათვალისწინებით. მოსწავლეების მოთხოვნების მხედველობაში მიღებით, ენის გაკვეთილზე უამრავი მასალა გამოყენებული სხვადასხვა მიზნით. გარდა მათი ლინგვისტური და პედაგოგიური ღირებულებისა, მათ უმეტესობას სემიოტიკური ღირებულება გააჩნია, მაგალითად როგორებიცაა ინგლისის დროშა, ორ-

სართულიანი ავტობუსი და ლონდონის საათი, ტაუერი ზოგადად ინგლისელი ხალხის სიმბოლოა და მოსწავლეებს ენის სოციალურ და კულტურული ცხოვრების გარკვევაში ეხმარება. ასეთი სიმბოლოები ასევე უცხო ენის შემსწავლელის კულტურულ მონაპოვარზეა დამოკიდებული. საბოლოოდ უნდა ვთქვათ, რომ მოსწავლეები ენის ლინგვისტურ და სოციოლინგვისტურ ასპექტებს მეთოდების საშუალებით შეისწავლიან. ამ შემთხვევაში ენის მასწავლებელმა ყურადღება სემიოტიკური ნიშნების გამოყენებაზე უნდა გაამახვილოს, როგორც ენის კურსის შემადგენელ ნაწილზე. უნდა გვახსოვდეს, რომ რაც უფრო მეტი პედაგოგი გამოიყენებს აქტიურად სავარჯიშოების შესრულების პროცესში ამ ნიშნებსა და სიმბოლოებს სხვადასხვა მეთოდში, მით უკეთესად და სწრაფად მიაღწევენ დასახულ მიზანს.

ლიტერატურა

იაკობსონი, 1974 — Jacobson, R. 1974. **Main Trends in the Science of Language**. New York: Harper and Row.

ჰოჯი, კრესი, 1988 — Hodge, R. and Kress, G. 1988. **Social Semiotics**, Cornwall: Polity Press.

Hymes D. 1971. "Competence and Performance in Linguistic Theory". In R. Huxley and E. Ingram (eds) **Language Acquisition: Models and Method**. London: Academic Press.

რიჩარდსი, როჯერსი, 1990 — Richards, J.C. and Rodgers, T.S. 1990. **Approaches and Methods in Language Teaching: A Description and Analysis**. Cambridge: Cambridge UP.

Robinett, B.W. 1978. **Teaching English to Speakers of Other Languages:**

Substance and Technique. Minneapolis: University of Minnesota Press. Poole, D. 1992. "Language Socialisation in the Second Language Classroom". *Language Learning* No. 42. vol. 4

ლესიური, 1983 — Saussure, Ferdinand de. 1983. **Course in General Linguistics**. Trans. Roy Harris. London: Duckworth.

MANANA KIKILASHVLI

Semiotics in the Process of Foreign Language Teaching

Summary

The paper deals with the use of semiotic approach towards foreign language teaching. The paper argues that verbal and non-verbal aspects of language teaching are inseparable, closely interconnected and interdependent. The use of signs, symbols and various visual aids enhance the acquisition of a foreign language in classroom.

ნატალია კოროზინაძე

**ბრალდების რობორტ სამეტყველო აქტის ლინგვისტური
თავისებურებები კოლიტიკურ დისკუსიოში**

(ჰილარი კლინტონისა და ბენი სანდერსის დებატების
მასალაზე დაყრდნობით)

2. შესავალი და კვლევის მეთოდოლოგია

სტატიის ძირითადი მიზანია იმ ე. წ. „ვერბალური, სასაუბრო-ძალადობის“ (ლუგინბული, 2007) გამომხატველი სტრატეგიების შესწავლა, რომელსაც პოლიტიკოსები იყენებენ სატელევიზიო დისკუსიისა და დებატების დროს თავის უკეთ წარმოჩინებისათვის, ლინგვისტური და ექსტრა-ლინგვისტური თავისებურებების თვალსაზრისით. ლინგვისტურ ჭრილში ყურადღება მახვილდება პოლიტიკური არათავაზიანობის ელემენტებზე, როგორც არის პირდაპირი და ირიბი ბრალდება, ირონია, კრიტიკა და სხვა. ექსტრალინგვისტურ ჭრილში კი გამოკვლეულია პარალინგვისტური სტრატეგიების (ხმის ტემბრი, საუბრის ტონი, ინტონაცია, სახის გამომეტყველება და ქესტიკულაცია) როლი ამ პროცესში.

წინასაარჩევნო დებატების ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური პრობლემატიკის შესწავლისას გამოყენებულია ჰილარი კლინტონისა და ბენი სანდერსის წინასაარჩევნო დებატების ჩანაწერები.

**3. სასაუბრო ძალადობის/ პოლიტიკური არათავაზიანობის
დებატებში გამოხატვის თეორიული და ლინგვისტური საფუძვლები**

დაძაბულობას და უხეშობას კომუნიკაციის დროს პოლიტიკურ დისკურსში ზოგჯერ მოიხსენიებენ როგორც „სასაუბრო ძალადობას“ (Luginbuhl, 2007).

ორი სრულიად განსხვავებული ფენომენი, ძალადობა და ენა (საუბარი) ემოციურად დატვირთულ საუბარში ერთად ვლინდება. ეს განსაკუთრებით ეხება პოლიტიკურ დისკურსს, რომელშიც სისტემუ-

რი ხასიათი აქვს მოსაუბრეზე პოლიტიკურ შეტევას, რომელიც, თავის მხრივ, ძირითადად ეფუძნება ბრალდებას როგორც სასაუბრო აქტს. უფრო მეტიც, პოლიტიკურ დისკურსში ბრალდება იძენს ძირითადი იარაღის სტატუსს. ამ დროს საუბრის ერთი მონაწილე მეორეს არ აძლევს საშუალებას ისარგებლოს კონკრეტული ინტერაქციით განპირობებული უფლებებით (ბურგერი, 1995). კარსტა (1992, 11,12, 18) ძალადობის ცნებას უკავშირებს ენას და ამტკიცებს, რომ ინტერაქცია ენაში ასახული სოციალური ქმედებაა, ხოლო ბურგერი (1995, 102) ასეთი ტიპის საუბარში ერთ-ერთი მოსაუბრის უფლებების დარღვევაზე საუბრობს.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასაუბრო ძალადობის კარსტასა და ბურგერის დეფინიცია ეყრდნობა გალტუნგის (გალტუნგი, 1997) დეფინიციას, რომელიც, თავის მხრივ, მას შემდეგნაირად განსაზღვრავს: „ძალადობის დროს ადამიანი იმდენად ექცევა გავლენის ქვეშ, რომ ვეღარ ახერხებს საკუთარი პოტენციური მენტალური და სომატური შესაძლებლობების რეალიზაციას“.¹

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ გალტუნგი ძალადობის ფენომენს მსხვერპლის პოზიციიდან განსაზღვრავს და თავის მთავარ მიზნად მიიჩნევს, გამოავლინოს დაპირისპირებულ მხარეებს შორის უფლებების შეზღუდვის ტიპები. ამ თვალსაზრისით, იგი საუბრობს პიროვნულ (personal violence) და სტრუქტურულ ძალადობაზე (structural violence). მისი თეორიის მიხედვით, პიროვნული ძალადობა ხორციელდება კონკრეტული ადამიანის მხრიდან გარკვეულ კონტექსტში, ხოლო სტრუქტურული ძალადობა კონკრეტული სისტემის შემადგენელი და სანქცირებული ელემენტია. თუ ამ კლასიფიკაციას მივუყვებით პოლიტიკური დებატების კონტექსტს, მაშინ, გალტუნგის მსგავსად, ჩვენც ორი ტიპის ძალადობაზე უნდა ვისაუბროთ. ავტორი მიიჩნევს, რომ თუ გადაცემის წამყვანი პოლიტიკოსს საუბარს აწყვეტინებს გადაცემის დროის სიმცირის გამო ან მისი ფორმატის გარკვეული შეზღუდვის გამო, მაშინ საქმე გვაქვს სტრუქტურულ ძალადობასთან (structural violence), რადგანაც ასეთი შეზღუდვები გადაცემის ფორმატიდან (სისტემიდან) გამომდინარეობს, მაგრამ თუ გამომსვლელს

¹ Violence is present when human beings are influenced to the extent that their actual somatic and mental realizations are below their potential realizations.

აწყვეტილებს ჟურნალისტი მხოლოდ იმიტომ, რომ არ მოსწონს მისი აზრი, არ ეთანხმება მას ანდა დაჟინებით მოითხოვს დაზუსტებას, მაშინ ის ახორციელებს პიროვნულ ძალადობას (**personal violence**).

აღსანიშნავია, რომ პოლიტიკური დებატების ენას განსაკუთრებული ყურადღება მე-20 საუკუნის ბოლოს მიექცა, როდესაც შედარებით აქტიურად დაიწყო პოლიტიკური დისკურსის კვლევა. სატელევიზიო დებატები პოლიტიკური დისკურსის ერთ-ერთი მნიშვნელოვან ნაწილად შეიძლება მივიჩნიოთ. ცხადია, რომ დებატების წარმართვის პროცესზე დიდ გავლენას ახდენს გადაცემის ფორმატი, გარემო და გადაცემის ფორმატიდან გამომდინარე, წამყვანის „უფლებები“ და პოლიტიკოსების არგუმენტირებულ საუბარში ჩარევის ხარისხი.

მეორე მხრივ, საჭიროა აღინიშნოს ისიც, რომ ბრალდება პოლიტიკურ დისკურსში არ განიხილება როგორც ერთპიროვნულად კარგი ან ცუდი საქციელი. ისინი რეალიზდება დებატებში, კომუნიკანტების პოზიციების გასამყარებლად, მათი უპირატესობის დასამტკიცებლად და სასურველი მიზნის მისაღწევად. ზოგჯერ, კონტექსტს გარეთ, პოლიტიკოსებს ნორმალური ადამიანური ურთიერთობები აქვთ და მათი შერკინება მხოლოდ დებატების დროს ხდება. გარდა ამისა, ამგვარი აქტები მაყურებლის/პოტენციური ამომრჩევლის გულის მოსაგებად და მათ გრძნობებზე სათამაშოდ გამოიყენება და ამგვარად, ემსახურება კონკრეტულ პოლიტიკურ მიზანს. ამ თვალსაზრისის გათვალისწინებით, ნაშრომში უპირატესობა მივანიჭეთ ტერმინს „პოლიტიკური არათავაზიანობა“ (რუსიეშვილი, 2012) და „სასაუბრო ძალადობას“ განვიხილავთ მის ერთ-ერთ სახეობად.

ცნობილია, რომ 2016 წ. აშშ პოლიტიკურად ძალიან საინტერესო და დაძაბულია. ნოემბრის თვეში ამერიკელმა ხალხმა უნდა გააკეთოს არჩევანი, აირჩიოს ქვეყნის მომავალი პრეზიდენტი, რომელიც ოთხი წლის განმავლობაში წარმართავს ქვეყანას. ელექტორატის სწორ არჩევანზეა დამოკიდებული ქვეყნის განვითარება, კეთილდღეობა და, გარკვეულწილად, თანამედროვე მსოფლიოს მომავალიც. პრეზიდენტობის კანდიდატები ყველა ღონეს ხმარობენ მომგებიანად წარმართონ წინასაარჩევნო კამპანია, აქტიურად და დაუღალავად მონაწილეობენ უამრავ გამოსვლასა და დებატებში. წინა საარჩევნო პოლიტიკურ დებატებში პირველ ეტაპზე ერთმანეთს უპირისპირდე-

ბიან დემოკრატიული პარტიის საპრეზიდენტო კანდიდატები ჰილარი კლინტონი და ბენი სანდერსი. მათგან ერთ-ერთმა უნდა გაიმარჯვოს და შემდეგ ეტაპზე, გამარჯვებული დაუპირისპირდება რესპუბლიკური პარტიის ერთ-ერთ ფინალში გასულ კანდიდატს. შესაბამისად, პირველ ეტაპზე ჩვენი ყურადღების ქვეშ მოექცა დემოკრატიული პარტიის პოლიტიკური დებატები, რომლებშიც ზემოთ ნახსენები ორი მნიშვნელოვანი საპრეზიდენტო კანდიდატი ერკინდებოდა ერთმანეთს.

კვლევის მეთოდოლოგია ეყრდნობა ემპირიულ მასალას, რომელიც აღებულია ამერიკის შეერთებული შტატების საპრეზიდენტო არჩევნებში დემოკრატიული პარტიის კანდიდატების ჰილარი კლინტონისა და ბერნი სანდერსის ცხარე დებატებიდან. შედეგების ანალიზი წარმართა როგორც თვისობრივი, ისე რაოდენობრივი თვალსაზრისით. ბრალდების სამეტყველო აქტი ჩაითვალა „პოლიტიკური არათავაზიანობის“ ერთ-ერთ გამოხატულებად. კვლევისათვის დამუშავებული მასალა 5 პოლიტიკურ დებატს მოიცავს, თითოეულის ხანგრძლივობა განსხვავდება. მაგალითებში მოყვანილი გვაქვს 2 მონაკვეთი, რომელიც, როგორც აღინიშნა, ეძღვნება ამერიკის შეერთებული შტატების საპრეზიდენტო არჩევნებში დემოკრატიული პარტიის კანდიდატების ჰილარი კლინტონისა და ბერნი სანდერსის ცხარე დებატებს. სულ ამ სტატიაში გაანალიზებულია შემდეგი მასალა:

1. ბერნი სანდერსი/ჰილარი კლინტონი, დემოკრატიული პარტიის დებატები ფლინტ მიჩიგანში-მარტი 6, 2016. CNN-ხანგრძლივობა 1:48:34.
2. ბერნი სანდერსი/ჰილარი კლინტონი, დემოკრატიული პარტიის დებატები ბრუკლინში, აპრილი 4, 2016, NBC ხანგრძლივობა 1:54:34.
3. ბერნი სანდერსი/ჰილარი კლინტონი, დემოკრატიული პარტიის დებატები მაიამიში, ხანგრძლივობა 2:05:00.
4. ბერნი სანდერსი/ჰილარი კლინტონი, დემოკრატიული პარტიის დებატები ნიუ ჰემფშიაი **MSNBC**, ხანგრძლივობა 1:45:39
5. ბერნი სანდერსი/ჰილარი კლინტონი, დემოკრატიული პარტიის დებატები **MSNBC**, თებერვალი 11, 2016 ხანგრძლივობა 1:53:19

ანალიზმა დაგვანახა, თუ რა გავლენას ახდენს გადაცემის ფორმატი, გარემო და ჟურნალისტი პოლიტიკოსების არგუმენტირებულ საუბარსა და ქცევაზე. ასევე გამოვლინდა ბრალდების აქტის სპეციფიკა და მათი გამოხატვის ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური ფორმები. დებატები მიმდინარეობს კითხვა-პასუხის რეჟიმში. პრეზიდენტობის კანდიდატები დგანან ტრიბუნასთან აუდიტორიის წინაშე. დებატებს უძღვება ორი ჟურნალისტი, ტოდი და მედლოუ. ტოდი კითხვებით მიმართავს ჰილარი კლინტონს და მედლოუ — ბერნი სანდერსს. ჟურნალისტი ღია კითხვებით მიმართავს კანდიდატებს და მათ აქვთ შესაძლებლობა დამაჯერებლად გამოთქვან თავიანთი აზრი და დადებითი გავლენა მოახდინონ ამომრჩეველზე.

მასალაზე დაკვირვების შედეგად, თავი იჩინა პოლიტიკურმა კამათმა და დაპირისპირებამ ვერბალურ და პარალინგვისტურ დონეზე. ზოგჯერ ეს დაპირისპირება ძალიან ცხადი და თვალშისაცემია, ასევე ხშირად ეს ვერბალურად არ ჩანს, მაგრამ დაპირისპირება მაინც აშკარაა.

ნაწყვეტი 1

ქვემოთ მოცემულ მონაკვეთში სანდერსი ირიბი ბრალდების აქტს ახორციელებს, კერძოდ, იგი საუბრობს ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ერთ სულ მოსახლეზე ჯანმრთელობის დაცვის დროს დახარჯულ უზარმაზარ თანხებზე და მიუთითებს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში (საფრანგეთი, კანადა) იგივე და უკეთესი ხარისხის სერვისი გაცილებით ნაკლები რესურსებით ხერხდება (1.2.3 ხაზი). აქ ორი მომენტი იკვეთება: ერთი, სანდერსი აღიარებს, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვა რეფორმებს საჭიროებს და, მეორე, იგი ირიბად ჰპირდება ამომრჩეველს, რომ მისი პრეზიდენტობის შემთხვევაში ეს რეფორმა განხორციელდება.

ამ ირიბ ბრალდებასა და ასევე ირიბ დაპირებებზე ჟურნალისტი შემდეგ სტრატეგიას მიმართავს. იგი კანდიდატს პირდაპირ უსვამს „რთულ“ კითხვას, რომელშიც ირიბად ადანაშაულებს სანდერსს პოლიტიკური მოღვაწეობის 20 წლის განმავლობაში უმოქმედებაში (ხაზი 7). იგი პასუხად იღებს იუმორისტულ განმარტებას, რომ კანდიდატი პრეზიდენტობაზე კენჭს მხოლოდ ახლა იყრის, რაზეც ხალხი სათანადოდ სიცილით რეაგირებს (ხაზი 7). აქ უნდა აღვნიშნოთ იუ-

მორის, როგორც ერთ-ერთი სტრატეგიის, როლი მძაფრი შეკითხვებისათვის თავის აროდებაში. უნდა აღნიშნოს, რომ ექსტრალიზაციის რეჟიმის თვალსაზრისით ორივე მოსაუბრე ზომიერია.

SANDERS :

1. Here is the issue. Every major country on earth, whether it's the U.K.,(-)

პრობლემა შემდეგია: ყველა წამყვანი ქვეყანა, მათ შორის დიდი ბრიტანეთი (-)

2. whether it's-France, whether it's Canada, has managed to provide healthcare to all people as a right and (.)

იქნება საფრანგეთი თუ კანადა — მოახერხა, რომ უზრუნველყოს საყოველთაო ჯანდაცვა ყველა მოქალაქისათვის. (-)

3. they are spending significantly less per capita on health care than we are.(-)

ისინი ხარჯავენ მნიშვნელოვნად ნაკლებ თანხას ერთ ადამიანზე, ვიდრე ჩვენ.(.)

4. So I do not accept the belief that the United States of America can't do that. (.)

და მე არ მჯერა, რომ ისეთ ძლიერ სახელმწიფოს, როგორც ამერიკის შეერთებული შტატებია, ეს არ შეუძლია.

ჟურნალისტი:

5. Senator Sanders, so just explain how you spent nearly two decades in Congress and (.)

სენატორ სანდერს, გთხოვთ აგვიხსნათ როგორ გაატარეთ თითქმის ორი ათწლეული კონგრესში (.)

6. haven't gotten any of-these things passed.(-)

და თქვენ თვითონ არ მიიღეთ ეს (კანონები) (-).

7. Why do you think as president you'll be able to achieve big, big new programs like this? (.)

რატომ ფიქრობთ, რომ, როგორც პრეზიდენტი, შეძლებთ განახორციელოთ ასეთი დიდი პროექტი?)

SANDERS-8.: Well, I haven't quite run for president before.(-'). @@

პრეზიდენტობაზე მანამდე კენჭი არ მიყრია.(-)@@

მონაკვეთი 2

მოცემულ მონაკვეთში ჰილარი კლინტონი გაცილებით უფრო აქტიური და პირდაპირია, ვიდრე სანდერსი წინა ეპიზოდში. კერ-

ძოდ, იგი თავის გამოსვლას იწყებს რესპუბლიკელებთან დაპირისპირებით. შემდეგ სტილისტური გამეორებისა და პარალელური კონსტრუქციების გამოყენებით პირდაპირ უხსნის ამომრჩველს საკუთარ პლატფორმას (ხაზები 1,2,3). საინტერესოა კლინტონის მიერ არჩეული და გამოყენებული ძლიერი სურვილის გამომხატველი პარალელური კონსტრუქციები (I want to improve it. I want to build on it, get the costs down, get prescription drug costs down.; I am not going to wait...), დაპირისპირება საკუთარ და სანდერსის მიზნებს შორის (Sanders wants / I want). ასევე საინტერესოა, რომ საუბრის ბოლოს კლინტონი ირიბად მიუთითებს, რომ რესპუბლიკელები ქვეყნის უკან დაბრუნებას აპირებენ და განზრახული აქვთ ქვეყნის ჩათრევა წარუმატებლობისათვის განწირულ დებატებში (I am not going to wait and have us plunge back into a contentious national debate that has very little chance of succeeding).

CLINTON 1.: The Republicans want to repeal the Affordable Care Act, I want to improve it.(-)

რესპუბლიკელებს უნდათ გააუქმონ Affordable Care Act, მე მინდა მისი გაუმჯობესება.

2. I want to build on it, get the costs down, get prescription drug costs and Senator Sanders wants us to start all over again.(.)

მე მინდა ფასების შემცირება და არსებულის გაუმჯობესება და სრულყოფა. სენატორ სანდერს სურს, ყველაფერი თავიდან დავიწყოთ.

3. This was a major achievement of President Obama, of our country. It is helping people right now. (-)

ეს იყო პრეზიდენტ ობამას უმთავრესი მიღწევა, რომელიც მუშაობს და დღემდე ეხმარება ხალხს.

4. I am not going to wait and have us plunge back into a contentious national debate that has

მე არ ვაპირებ ველოდო და ვუყურო, როგორ აბრუნებენ ქვეყანას უკან, ეროვნული მასშტაბის კამათისკენ

5. very little chance of succeeding.(.)

სადაც წარმატების შანსები თითქმის არ არის.

6. Let's make the Affordable Care Act work for everybody.(-)

მოდით გავაკეთოთ ისე, რომ ამ „ობამას პროექტმა“ (ხალხზე ზრუნვის) იმუშაოს ყველასათვის.

აქვე მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ, რომ პრეზიდენტობის ორივე კანდიდატი უაღრესად ზომიერი, გაწონასწორებული და თავშეკავებულია. ისინი საუკეთესოდ ახერხებენ საარჩევნო კამპანიის წარმართვას ყველა წესის დაცვით, არ სცდებიან დაშვებულ, მორალურ ჩარჩოებს. რაც, თავის მხრივ, უკვე დადებითად განაწყოებს მსმენელს მათ მიმართ. მიუხედავად ყოველივე ზემოთ თქმულისა, ისინი ასევე საუკეთესოდ ახერხებენ დადანაშაულებას, ბრალდებას, როგორც „პოლიტიკური უხეშობის“, „სიტყვიერი ძალადობის“ და არათავაზიანობის სამეტყველო აქტის გამოყენებას ექსპლიციტურად, კონკრეტული მაგალითების საშუალებით.

რაც შეეება პარალინგვისტურ დონეზე მეტოქის ბრალდებას, როგორც „პოლიტიკურ არათავაზიანობას“, ყურადღება გავამახვილეთ რამდენიმე საკითხზე. როდესაც ჰილარი კლინტონი არგუმენტირებულად ასაბუთებს საკუთარ დამოკიდებულებას კონკრეტული ფაქტის მიმართ და სანდერსი მთლიანად არ ეთანხმება მას, რამდენიმე ადგილას ის უბრალოდ ჩაიცინებს. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არ არის დაცინვა, რაც სცდება თავაზიანობის საზღვრებს, მაგრამ ღიმილი მაინც მოწმობს სანდერსის უარყოფით დამოკიდებულებას, რომლითაც იგი, ფაქტობრივად, სიცრუეში ადანაშაულებს კლინტონს. მასალის ანალიზის დროს ასეთი მომენტი რამდენიმეჯერ დაფიქსირდა. მეორე მხრივ, ჰილარი კლინტონის უხერხულად ჩახველება თავისებურ სიგნალად შეიძლება ჩაითვალოს, სანამ პოლიტიკოსი უსმენს ოპონენტის მხრიდან მკაცრ კრიტიკას. ამის შემდეგ ის დამახასიათებელი პოზით, თავაწეული (რაც მაინიშნებს მის პიროვნულ სიძლიერესა და შეუპოვრებაზე) ყურადღებით უსმენს ბრალდებებს. მესიჯი ოპონენტისა და პუბლიკისადმი ასეთია: კლინტონი მზად არის გააგრძელოს დაუღალავი ბრძოლა გამარჯვებისათვის.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ პოლიტიკოსებისათვის წინასაარჩევნო დებატები წარმოადგენს ამომრჩეველთა მიზიდვის ერთ-ერთ მძლავრ იარაღს. შესაბამისად, დებატებში წარმატების მი-

დწევისა და მოწინააღმდეგის დამარცხებისათვის ისინი მრავალ ხერხს მიმართავენ, რომლებიც გამოიხატება როგორც ლინგვისტურ, ისე პარალინგვისტურ სტრატეგიებში. როგორც ჩვენ მიერ ჩატარებულმა ანალიზმა აჩვენა, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტობის ორი კანდიდატი, სანდერსი და კლინტონი, განსხვავებულ სტრატეგიებს მიმართავენ, რაც ჩვენ მიერ ნახსენებ ორივე დონეზე ჩანს. კერძოდ, სანდერსი უფრო „რბილია“, ლინგვისტურ დონეზე მისი ზომიერება და კამათისათვის თავის არიდების ტენდენცია პარალინგვისტურ დონეზეც მყლავნდება. კლინტონი, საპირისპიროდ, ორივე დონეზე უფრო ექსპლიციტური და შემტევია. შესაბამისად, იგი აქტიურად ადანაშაულებს მეტოქეს როგორც პირდაპირი, ისე ირიბი ბრალდების აქტის მეშვეობით. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ორივე კანდიდატი და გადაცემის წამყვანები სტრუქტურულ ძალადობას ახორციელებენ და თავს არიდებენ პირად დაპირისპირებას. პოლიტიკური დებატების ყველა შემთხვევაში პრაგმატული მიზანი ერთია — გავლენა მოახდინოს მაცურებელზე და მოიპოვოს მათი ხმა.

ლიტერატურა

ბურგერი, 1995 — Burger, Harald, *Konversationelle Gewalt in Fernsehgesprächen*. In: Hugger, P., Stadler, U. (Eds.), *Gewalt. Kulturelle Formen in Geschichte und Gegenwart*. Unionsverlag, Zürich, pp. 100–125

გალტუნგი, 1975 — Galtung, Johan, *Strukturelle Gewalt*. Beiträge zur Friedens- und Konfliktforschung. Rororo, Reinbek bei Hamburg.

კარსტა, 1992 — Karsta, Frank.-*Sprachgewalt: Die sprachliche Reproduktion der Geschlechterhierarchie. Elemente einer feministischen Linguistik im Kontext sozialwissenschaftlicher Frauenforschung*. Niemeyer, Tübingen.

ლუგინბუჰლი, 2007 — Luginbuhl, M *Conversational violence in political TV debates: Forms and functions: Journal of Pragmatics 39* , 1371-1387

რუსიეშვილი, 2012 — Rusieshvili – Cartledge, Manana.-*Face- attack in Georgian political discourse (using examples from-TV debate between-female politicians during the pre-election campaign for the Parliamentary elections of 2012) in : Impoliteness in Media Discourse, 2015 ed. Anna Bacsovska .*

NATALIA KOROSHINADZE

**Some Linguistic Peculiarities of Accusation as a Speech
Act in Political Discourse**

(on the material of the debates between Clinton and Sanders)

Summary

The paper discusses the issue of political accusation considering it a sample of "political impoliteness" or "conversational violence" and explores the linguistic and extralinguistic features associated with it. The empirical data embrace the pre-election speeches made by Clinton and Sanders.

ნანა საბაძე

ბუნების მოვლენების აღმნიშვნელი ლექსიკა
ქვემოქართლურში

§ 1. **ლექსებითა რეგიონულ-სემანტიკური კლასიფიკაცია.** ცნობილია, რომ დიალექტური ლექსიკის ლოკალიზაცია სიტყვათა გეოგრაფიულ პროექციას უკავშირდება. ისტორიული ლექსიკოგრაფიისა და ლექსიკოგრაფიული მუშაობის უმთავრეს ასპექტად ამჟამად სიტყვის ისტორიაში და მის ლექსიკურ დახასიათებაში რეგიონული მომენტის ასახვა-გათვალისწინებაა მიჩნეული (ბოგატოვი, დერიაგინი, რომანოვა, 1998, 32).

გამოკვლევის მოცემულ ნაწილში წარმოდგენილია ბუნების მოვლენების აღმნიშვნელი ქვემოქართლურის ლექსიკა, რომელიც დღემდე შესწავლილი არ არის. მისი დროული გამოვლენა კი, უდავოა, ხელს შეუწყობს ქართული ენის კილო-თქმების ლექსიკის არეალურ შესწავლას.

ბუნების მოვლენების აღმნიშვნელ ქვემოქართლურ ლექსიკაში შემონახულია მრავალი სიტყვა, რომლებიც დღესაც დამახასიათებელია ადგილობრივი მეტყველებისათვის და სპეციალურ ლექსიკონებშიც არის შეტანილი. ასეთი ლექსიკური ერთეულებია: **აცრიატება** — ამინდის არევა, **იბურღლება//იბუღება** — იღრუბლება, **მობურღლული//მობუღული** — მოღრუბლული, **დელგმა//ლეღმა** — უცბად მოვარდნილი წვიმა, **ლირჭყვი//ჭყაბი** — ცოტათი ატალახებული, **დაჭექება//დაქუხება**, **ზენაქარი** — ზემოდან მობერილი ქარი, **ქვენა ნიავი** -ქვემოდან მონახერი ნიავი, **ხოშკაკალა** — მსხვილი წვიმა, **წუნწუხნი//ძანძანი** — არეული ამინდი.

ზოგჯერ წვიმის შემდეგ ღრუბლები ადვილად გადაიყრება და კარგი ამინდი გამოვა, ასეთ დროს იტყვიან: „**გამეიფელიკა, გამეიფელიკაო**“.

ცუდი ამინდი **უემურია, მოჟამულია, მზორეა, ჰინჭყლია, ძუნძუნია, ძანძანია.**

მზუარე ქვემოქართლურში „მზიანი ადგილია“. აღნიშნული ლექსემა ამავე მნიშვნელობით დასტურდება სულხან-საბას ლექსიკონში: **მზუარე** „ადგილი მზის მდებარე“. **მზუარე** ფუძე არის ამოსავალი **ზუ-არ** — ფორმისათვის: **ზუარ-ი** < **მზუარ-ი** < **მზუარე**.

ქართული **მ-ზუ-არ-ე** ფუძეს ზუსტად შეესატყვისება ლაზური **მ-ჟ-ორ-ა** (< ***მჟურა**. **ო-ს** წინ დაიკარგა **ჟ**).

ფიქრობენ, რომ ლაზური **მჟორა** უშუალოდ უკავშირდება ქართულ **მზე-ს**, რაც ძნელად შეიძლება დასაბუთდეს (სარჯველაძე, ფენრიხი 2000, 223).

შესაძლებელია, **მ-ზუ-არ-ე** მიმღეობა იყოს. შდრ.: მ-დუმ-არ-ე, მ-წუხ-არ-ე, მ-ჩქეფ-არ-ე და **მ- — არ -ე** ცირკუმფიქსით ნაწარმოები სხვა მიმღეობური ფუძეები.

ქართული **მ-ზუ-არ-ე-სა** და მისი კანონზომიერი ლაზური შესატყვისის **მ-ჟორ-ა** (<***მ-ჟურ-ა**)-ს შეპირისპირების საფუძველზე აღდგება ***ზტ-** არქეტიპი, რომლის კავშირი **მზე-** ფორმასთან შემდგომ კვლევას მოითხოვს (სარჯველაძე, ფენრიხი 2000, 223).

ბურუსი//ჯანდი//ნისლი ლექსიკონებში კვალიფიცირებულია ერთი მნიშვნელობით. ბოლნისის რ-ნის სოფ. ხატისოფელში **ჯანდი** ტენიან, შეკრულ ნისლს ეწოდება. **ბურუსი** მშრალი ნისლია.

მრავალი ლექსიკური ერთეული მნიშვნელობის მხრივ საერთოა სხვა დიალექტებთან: **აჭროლებული** მთიულურშია გავრცელებული, ასევე დადასტურდა ქვემოქართლშიც: ალაგ-ალაგ გამშრალ თოვლს ნიშნავს. ასეთ დროს ამბობენ: **თოვლი აჭროლდაო**.

ხორდი მთიულურში ისეთ ყინვაზე ითქმის, რომელიც წყალს ყინავს. **ხვარდი** ქვემოქართლურში წყალში არეულ ყინულის ნაჭრებს, ე. ი. **თოშს** ეწოდება. **ხორდი** საბასთან იგივე ხორგია — წყალთყინული, დიდი მონატეხი (საბა, 1992, 469).

დაბოლოს, აღუთუხნავი და გამოუვლენელია და, ამდენად, არც სათანადოდ არის კვალიფიცირებული ქვემოქართლურის ბუნების მოვლენების ამსახველი ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც კუთხური ლექსიკის მდიდარ ფონდს შეადგენს და განუზომელი მნიშვნელობა აქვს კილო-თქმათა ენობრივი საგანძურისა და ენის ისტორიის შესწავლისათვის. **გაზეკილი, გაზებილი, გაზინტლული, გაზერკნილი, გახირკნილი, გაფხორკილი, გრილი, მობუდული, დაყუდებული,**

**თანთახი, მოსიბუღი, გასიბუღი, მამლიყიული, პირზითი, მოჟამუ-
ლი, ჟიჟრიბანდი, ჟღმურტვლა, ტლაპო, ტყლაპო, ხიდისყური.**

§ 2. **ბუნების მოვლენები.** აცრიატება არის ციდან ნისლები რომ აირევა, აიყრება და ამინდი შეცვლას დაიწყებს, იტყვიან, „იღუ-
შება//იკუბრებაო“. ღრუბლების არევაზე იტყვიან: „იღრუბლება, ცა-
ღრუბელ ირევაო“. ნისლი რომ მთებს დაფარავს — **„ჭირხლი** მოდი-
სო“, **დაჭირხლილიაო.**

გრილი ჩრდილია. **გრილი** ოდნავ ცივსაც ნიშნავს, ამინდზე ით-
ქმის, **ცივი** სიცივეა.

ცულ ამინდზე იტყვიან: **ძალღი გართ არ გაიგდებაო.** დღელმა
უცბათ მოვარდნილი დიდი წვიმა, თავსხმაა. ასეთ ძლიერ წვიმაზე ამ-
ბობენ: **კოკისპირულად დაასხაო.** დიდი წვიმის ებითეტია აგრეთვე
ლელმა. ამდროს იცის **ნთქრევა, ზანზარი, რყევა.** ასეთი წვიმა კარგა
ხანს რომ არ გადაიღებს, იტყვიან, **„არმოუკლოო“.**

როცა ძალზე წვრილად წვიმს ან თოვს, **ჟინჟღავსო,** იტყვიან;
ჟინჟღი წვიმა პატარა წვიმაა. ასეთ წვიმის დროს იტყვიან **მოჟინ-
ჟლა, მტვერი მოკრიფაო.** როცა წვიმა ცრის და ძალზე მოღრუბლუ-
ლი ამინდია, **იჟღმურტლებაო, იჟამებაო,** იტყვიან.

ელვა-დაქუხებაზე იტყვიან, **გაიელვაო, დაიგრუხუნაო.** ჰეჰა და-
გრუხუნება, მკვეთრი, ძლიერი ხმის გამოცემაა. ზამთარში რომ დაი-
ქუხებს, ამბობენ, „ცა ჩამაინგრაო“ (ს. ხატისოფელი). **ხორხოშელა**
წვრილი წვიმაა.

თქეში ხმიანობაა. დიდ ხმაურს **გრუხუნი** ჰქვია. **ბრახვანი//
ბრაგვანი** მოიღოო, იტყვიან ამდროს (ს. ხატისოფელი, დიდი დმანი-
სი). **ბრაგვანი** ძირს დაცემით გამოცემული ხმაურია. ბრაგვანის მო-
დენა, ბრახვანის მოდენა, ხმაურით დაგდება, დაცემაა. **ბრახვანი,
ბრაგვანი მოადინაო,** იტყვიან ამდროს. **დაზუზვა, გაწუწვა, გა-
წკუმპლვა,** დასველებაა. წყალში ჩაგდებული სიბი ქვა **ლაპრია-
ნია//ლორწოიანია.** შემოდგომაზე მშრალი ამინდების, დარის დადგო-
მაზე იტყვიან: **გამაიშუიურა//გამაიდარაო.** ცივ ზამთარზე ამბობენ
დურაღიაო (ძლიერი ყინვის დროს). **ალაფება** ატალახებაა. **ლაფი**
ტალახს ეწოდება. **ლირჭყე** ცოტათი ატალახებული სველი ადგილია.
სველ თოვლს **თოვლჭყაბი** ეწოდება, როგორც ეს სპეციალურ ლიტე-

რატურაშია აღნიშნული, შდრ. საბა: **ლიტყიმიწა — ძირგაყინული, პირმომხუალი**. ამავე მნიშვნელობით დასტურდება ეს ლექსიკური ერთეული ქვემოქართლურში. გაზაფხულზე ბევრი თოვლი რომ მოდის და ხშირი და მსხვილი ფიფქი ცვივა, იტყვიან, ფთილა-ფთილა მოდისო. წყლიანი თოვლი რომ მოდის, **თოვლ-ჭყაბიაო**, იტყვიან. **ლაფ-ჭყაბი**, თხელი, წყლიანი ტალახია. ტალახი რომ იზილება, იტყვიან **იზინტლებაო**. აზელილი ტალახი **აზინტლულია, ზინტლია** (ს. ხატისოფელი). **გაზენტლილი** ხშირი, არეული ტალახია. **ამო-თხვეფილი//ამოთხვრილი**, ლაფში გასვრილია. დატკეპნილ თოვლზე იტყვიან — **დაზერკნილი**. ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონის მიხედვით, ქართულ **ზერგ — და-ზერგ-ნ-ა** „დატკეპნაა“. მეგრული **ზარგ — ზარგ-ან-უ-ა** „დატკეპნა : არევა“ (სარჯველაძე, ფენრიხი, 2000, 211). ქართულ **ზერგ-** ძირს კანონზომიერად შეესატყვიება მეგრული **ზარგ-**. როდესაც თან მზეა და თან თოვს, იტყვიან **მზითათოვსო**, რაიმე გაყინულზე ამბობენ **გათოშილი** ან **დაკარუნ-ჩხულიაო**. სიცივემ გამოთოშა//დამკრონჩხაო, მითხრეს. ისეთ ყინვას, რომელიც წყლებს ყინავს **ხორდი//ხვარგი** ჰქვია (ს. ხატისოფელი). მოყინულზე და პირს **მოლიბულს//გალიბულს//გასიბულს** ეძახიან. **გაქშუტუნება//დაქშუტუნებაა** აღამიანი რომ ცეცხლს შეუბერავს. ქარის დაბერვაზე იტყვიან, დაიქროლაო. ძლიერ ქარზე იტყვიან: გუგუნი გაჰქონდაო. **ქარაშოთი** უცებ ამოვარდნილი, წვიმანარევი ქარია. **ქარბუქი** თოვლიანი ქარია. ცვალებადი მიმართულების ქარი **ქარბორბალაა**. ძალიან რომ ცვივა, **ყიათი//ყიამათი** სიცივეაო. სიცივეში აღამიანი **იფიჩხება//ითოშება**, იტყვიან: სიცივისაგან გაფიჩხულია//გათოშილიაო. უსულო საგანი სიცივის დროს **გაფხეკილ-გამხმარია**. სიცივისაგან გაყინულ//გათოშილ უსულო ცხოველზე ან მცენარეზე იტყვიან, **დაძრაო//მოძრაო**. **ჭირხლი** სუსხია, ხეებს რომ ათეთრებს, **მოჭირხლაო**, იტყვიან, გვარიანად რომ აცივდება. გაყინული ხელები სითბოში რომ მოხვდება, იტყვიან: „გალხვაო და სუ ტკივილი დამიარა ხელებშიო“ (ს. ჯავახი.). **დანღალაობა** ზამთარში მსუბუქად ჩაცმაა. ღანღალად, თხლად ჩაცმულია. სიცივისაგან კანი რომ აეწვება, **აეტკრიცაო**, იტყვიან. **გატუსვა//მოტუსვა** ბოლნისის რაიონში დავადასტურეთ „ძლიერი ყინვისგან კანის მოყინვის“ მნიშვნელობით. ნ. ჩუბინაშვილის ლექსიკონის მიხედვით. „დაკლული ღორის ბა-

ლანთცეცხლზედ გარუჯვა და გასუფთავება ტყავისა“ (ნ. ჩუბინ. 1961, 174).

ქართული **ტუს- ტუს-ვა, გა-ტუს-ვა; მო-ტუს-ვა...**

სვანურში **ტუს-/ტუის-ლი-ტუს-ე** აღნიშნავს „საკმეველის კმევას“; **ა-ტუს-ე** „აკმევს“;

ხ-ო-ტუს-ე „უკმევს; უბოლებს“;

ძველ ქართულში დასტურდება განსხვავებული მნიშვნელობით: ნუმცა არს მას ადგილსა სეტყუად... ნუცა ტუსვად ვენახისად, H 341, 390; მათ დღეთა შინა იყო გუალვად ძლიერი ადგილთა მათ, ვიდრემ-დისცა მიეცა ყანები **შეტუსვად**, Sin. – 6, 33 v;

ქართულ **ტუს-** ძირს კანონზომიერად შეესატყვისება **ტუს** (<***ტუს-**; **ტუ-**ის- < **ტუს-**).

მასალა შეაპირისპირა ზ. სარჯველაძემ (ფენრიხი, სარჯველაძე, 2000, 442).

გატუსვა//მოტუსვა ძლიერი ყინვისაგან კანის მოყინვაა. სიცივე სახეს წვავს, ამდროს იტყვიან სახემ **აქერჭნა//ატკრეცა//აქერცნა** (ბოლნისის რ-ნი) იცის: „ამეტკრიცა სახეო“ (ს. ხატისოფელი).

სიცივისაგან კანკალს **ბაგბაგს** უწოდებენ. სუფთა წყალი **ანკა-რა//კამკამა//წყრიალაა**. **უძრახი** წყალი ხელუხლებელი, თავანკარა, არავის მიერ ნასვამი წყალია. **დურდლო** ბინძური წყალია. ძალზე ჭუჭყიან, ლაფიან წყალზე იტყვიან, **ტლაპო მოდისო**. **თლაფა-თლუ-ფი** წყალში სიარულის დროს გამოცემული ხმაა. ცოტათი თბილი წყალი **დუბელაა**. სითხე რომ უცბად გადმოხეთქავს და გადმოვა, **თქრაშუნი მაილოო**, იტყვიან ამდროს. **წრეტა, ამოწრეტა, ამოპოხვა**, ამოშრობაა. მჟავე – მლაშე წყარო, მინერალური წყალია, რომელსაც სამკურნალოდ იყენებენ. **დუდგულა** მილივით მცენარეა, რომლითაც წყალს სვამენ ხოლმე. **ნაშარობი** ადგილია, სადაც ძველად შარავზა იყო. იგი წინავითარების აღმნიშვნელი სახელია (შდრ.: ნაველობი, ნადედობი, ნაფეხობი) და მისთ.

კუთხური ლექსიკის ამგვარად შესწავლის შედეგად საშუალება გვეძლევა გამოვიკვლიოთ დიალექტურ სხვაობათა ლექსიკურ-სემანტიკური სტრუქტურა, განვსაზღვროთ სიტყვათა პოლისემანტიკურობა, რაც სხვადასხვა ექსტრალინგვისტური თუ ლინგვისტური ფაქტორის

ზემოქმედების შედეგად სემანტიკური მოცულობის ცვალებადობას ემყარება.

ლიტერატურა

ბოგატოვი, დერიაგინი, რომანოვა, 1982 — Г. Богатов, В. Дерягин, Г. Романова, „Славянская историческая лексикография и проблемы региональной характеристики слова“, М., 1982.

ორბელიანი, 1992 — სულხან-საბა ორბელიანი, „სიტყვის კონსტრუქციები“, თბ., 1992.

სარჯველაძე, ფერნიხი, 2000 — ზ. სარჯველაძე, ჰ. ფერნიხი, „ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი“, თბ., 2000.

ჩუბინაშვილი, 1961 — ნ. ჩუბინაშვილი, „ქართული ლექსიკონი“, 1961.

NANA SAAKADZE

Lexis Denoting Natural Phenomena in Low Kartlian

Summary

As is known, dialectological researches are one of the essential parts of Standard Language study. Certain linguistic peculiarities evidenced in the dialects make it possible to investigate the development of Standard Georgian and display some tendencies of its further evolution.

The paper discusses lexical items denoting natural phenomena encountered in the Low Kartlian dialect of Georgian. It is noteworthy that some of the lexical units referring to natural phenomena are semantically identical to those encountered in other Georgian dialects. However, the paper also examines the lexical items that have not been listed and studied yet..

მეფა სალღანი

ფონოსემანტიკურ ზმნურ ფორმათა უღლების
პარადიგმები I-II სერიაში

ფონოსემანტიკურ ზმნურ ფორმებს სვანურში, მსგავსად სხვა ქართველური ენებისა, მწკრივთა წარმოების ნაკლები პარადიგმები მოეპოვებათ. მათ ახასიათებთ ყველა ის თავისებურება, რაც ზოგადად საშუალო გვარის ზმნებისთვისაა დამახასიათებელი. ისინი საკუთარი ფუძით ვერ ახერხებენ ყველა დრო-კილოს წარმოებას, ნაკლები ფორმების შევსება კი ხდება სათანადო გარდამავალი ზმნის სათავისო ქცევის ფორმების ხარჯზე (ანუ ეს ზმნებიც შეიწყობენ ბრუნვაცვალებად სუბიექტს). ამგვარ ზმნებს კი, როგორც სპეციალური ლიტერატურიდანაა ცნობილი, მედიოაქტიურ ზმნებს უწოდებენ [მაგ.: *კივის ის — იკივლა მან, მეფობს ის — იმეფა მან, დულს ის — იდულა მან* და სხვ. (თოფურია, 1931, 117; გაგუა, 1976, 197)].

ნაშრომში განხილული იქნება ფონოსემანტიკური ტიპის მედიოაქტივ ზმნათა უღლების თავისებურებანი და წარმოდგენილი იქნება ამ ზმნათა უღლების პარადიგმები I და II სერიაში.

სვანურში, მსგავსად თანამედროვე ქართულისა (და განსხვავებით მეგრულისაგან), მედიოაქტივ ზმნათა წარმოების ორი მოდელი დასტურდება:

1. მედიოაქტივ ზმნათა ერთი წყება აწმყოს ჯგუფში **ი**- პრეფიქსის გარეშეა წარმოდგენილი (ანუ უპრეფიქსო წარმოება გვაქვს), ნამყო ძირითადის და მყოფადის წრისა კი **ი**- პრეფიქსიან ფუძეს ემყარება (ქართ. *მეფობს — იმეფა ტიპისა*);

2. მედიოაქტივ ზმნათა ერთი წყება აწმყოშივე **ი**- პრეფიქსიანია, რომელთა ეკვივალენტი ზმნები თანამედროვე ქართულში უპრეფიქსო ფორმებს გვიჩვენებს. ნამყო ძირითადის და მყოფადის წრისა კი ამ მოდელშიც **ი**- პრეფიქსიან ფუძეს ემყარება (ნოზაძე, 2008, 85-87).

როგორც მასალაზე დაკვირვებამ აჩვენა, ფონოსემანტიკური ლექსიკა უღლებისას ორივე ტიპის მოდელს იყენებს.

თვალსაჩინოებისათვის კი პარადიგმების სახით ცალ-ცალკე წარმოვადგენთ მედიოქტივ ზმნათა წარმოების მოდელებს ფონოსემანტიკურ მასალაზე დაყრდნობით:

1 მოდელის ზმნათა უღლების პარადიგმები

აწმყო	მყოფადი უსრული	ნამყო ძირითადი
ბურტყუნი „ბურტყუნებს“	ი-ბურტყუნნი „იბურტყუნებს“	ლნ-მ-ბურტყუნი „დაიბურტყუნა“
ბგრტქნი „ბრაგუნობს“	ი-ბგრტქენნი „იბრაგუნებს“	ლნ-მ-ბგრტქენი „დაიბრაგუნა“
გპრგლი „ლაპარაკობს“	ი-გგრგლნი „ილაპარაკებს“	ლნ-მ-გგრგლი „დაილაპარაკა“
გუღლი „ყმუის“	ი-გუღლინი „იყმუვლებს“	ლნ-მ-გუღლ „დაიყმუვლა“
გგრხნი „ხოროხოცებს; უშნოდ იცინის“	ი-გგრხენნი „იხოროხოცებს; უშნოდ იცინებს“	ლნ-მ-გგრხენი „იხოროხოცა; უშნოდ გაიცინა“
ზუღლი „ზმუის“	ი-ზუღლინი „იზმუილებს“	ლნ-მ-ზუღლ „დაიზმუილა“
თგრთნი „თლიფინებს“	ი-თგრთენნი „ითლიფინებს“	ლნ-მ-თგრთენი „ითლიფინა“
კიღლი „იკვის“	ი-კიღლინი „იკვივლებს“	ლნ-მ-კიღლ „დაიკვივლა“
კუღი „იკვენის“	ი-კუღიანი „იკვენებს“	ლნ-მ-კუღი „დაიკვენა“
კუღთენი „იწვეთავს (სახურავიდან გამდნარი თოვლი; წვიმის წვეთი; მწიფე ხილი ცვივა...“	ი-კუღთენი „იწვეთებს (სახურ-ავიდან გამდნარი თოვლი; წვიმის წვეთი; მწიფე ხილი დაცვივა...“	ლნ-მ-კუღთენი „იწვეთა (სახურავიდან გამდნარმა თოვლმა; წვიმის წვეთი; მწიფე ხილი დაცვივდა...“
კბრე „ბრწყინავს“	ი-კბრინი „იბრწყინებს“	ლნ-მ-კბრე „იბრწყინა“
ჟღლი „ჟღავის“	ი-ჟღლინი „იჟღავლებს“	ლნ-მ-ჟღლი „დაიჟღავლა“
ქეღი „ცეტობს“	ი-ქეღიანი „იცეტებს“	ლნ-მ-ქეღი „იცეტა“
ღგრჭინი „ღრიჭინებს“	ი-ღგრჭინი „იღრიჭინებს“	ლნ-მ-ღგრჭინი „დაიღრიჭინა“
ღღლი „ღრენს“	ი-ღღლინი „იღრენს“	ლნ-მ-ღღლი „დაიღრინა“
ჟუღლი „ბღავის“	ი-ჟუღლინი „იბღავლებს“	ლნ-მ-ჟუღლი „დაიბღავლა“
შუღი „სტვენს“	ი-შუღიანი „ისტვენს“	ლნ-მ-შუღი „დაისტვენა“
წწღი „წვეთავს“	ი-წწღიანი „იწვეთებს“	ლნ-მ-წწღი „იწვეთა“
წკუღი „წკმუტუნებს“	ი-წკუღიანი „იწკმუტუნებს“	ლნ-მ-წკუღი „დაიწკმუტუნა“
წფხნარი „ცრის“	ი-წფხნარი „იწვიმებს“	ლნ-მ-წფხნარი „იწვიმა“
ჭუღლი „ჭყივის“	ი-ჭუღლიანი „იჭყივლებს“	ლნ-მ-ჭუღლი „დაიჭყავლა“

ჰერკინი „ჰერიკინებს“	ი-ჰერკინინი „იჰერიკინებს“	ლწ-მ/ნ ჰერკინე „დაიჰერიკინა“
ხგრსე „სრტუნებს“	ი-ხგრსინი „ისრტუნებს“	ლწ-მ-ხგრსე „ისრტუნა“
ჰეშდე „ყეფს“	ი-ჰეშდინი „იყეფებს“	ლწ-მ-ჰეშდე „დაიყეფა“
ჰნებე „ქენთელებს“	ი-ჰნებინი „იქენთელებს“	ლწ-მ-ჰნებე „იქენთელა“ და ა. შ.

II მოდელის ზმნათა უღლებების პარადიგმები

აწმყო	მყოფადიუსრული	ნამყოფირითადი
ი-კლი „კოკლობს“	ი-კლუნი „იკოკლებს“	ლწ-მ-კილ „იკოკლა“
ი-ღრწლ „მღერის“	ი-ღრწლნი „იმღერებს“	ლწ-მ-ღირწლე¹ „იმღერა“
ი-ბრწინალ „მღერის“	ი-ბრწინალნი „იმღერებს“	ლწ-მ-ბრწინალე „იმღერა“
ი-ლჭწლ „მოთქვამს, ტირის“	ი-ლჭწლნი „იტირებს“	ლწ-მ-ლჭეწალე² „იტირა“
ი-შღრწლ „თამაშობს“	ი-შღრწლნი „ითამაშებს“	ლწ-მ-შღირწლე³ „წაითამაშა“
ი-ცინგლაჟალ „დადის, დაეხეტება ფეხის წვერებით“	ი-ცინგლაჟალნი „ივლის; იცან-ცარებს“	ლწ-მ-ცინგლაჟალე „იარა; წაიცან-ცარა“
ი-გუჟირწალ „თავშიშველი დაიარება, იყურება“	ი-გუჟირწალნი „თავშიშველი ივლის, იყურებოდეს იქნება“	ლწ-მ-გუჟირწალე „თავშიშველმა იარა, იყურა, გამოჩნდა“
ი-შიჟანალ „შავთვალწარბა იბღვირება“	ი-შიჟანალნი „შავთვალწარბა იბღვირებოდეს იქნება“	ლწ-მ-შიჟანალე „შავთვალწარბამ დაიბღვირა“
ი-თგრწანწლ „დაეთრევა“	ი-თგრწანწლნი „დაეთრეოდეს იქნება“	ლწ-მ-თგრწანწლე „ბევრი იარა“
ი-თიდწანალ „იბღვირება“	ი-თიდწანალნი „იბღვირებოდეს იქნება“	ლწ-მ-თიდწანალე „წაიბღვერა“
ი-თჟედოიელ „აქეთ-იქით დადის, უქმად დაყილობს“	ი-თჟედოიელნი „აქეთ-იქით ივლის, იხეტილებს უქმად“	ლწ-მ-თჟედოიელე „აქეთ-იქით იარა უქმად“
ი-ქეიფ „ქეიფობს“	ი-ქეიფნი „იქეიფებს“	ლწ-მ-ქეიფე „წაიქეიფა“

¹ შღრ. ბქ. **ლწ-მ-ღირწლე/ლწ-მ-ღირწალე/ლწ-მ-ღირწალე** „წაიმღერა“.

² შღრ. ბქ. **ლწ-მ-ლჭეწალე** „იტირა (მოთქმით)“.

³ შღრ. ბქ. **ლწ-მ-შღირწალე/ღწლწ-მ-შღირწალე/ღ** და ჩოლ. **ლწ-მ-შტირწალე** „წაითამაშა“.

ი-ტყლიგაწლ/ი-ტყიგანაწლ „ტიტველი დაღის“	ი-ტყლიგაწლნი/ი-ტყი- განაწლნი „ტიტველი იგ- ლის“	ლწ-მ-ტყლიგაწლ/ლწ-მ- ტყიგანაწლ „ტიტველი იარა“
ი-სჷიტანალ „იბღვირე- ბა, იბ-ჷტება“	ი-სჷიტანალნი „იბღვირე- ბოდეს, იბუტებოდეს იქნე- ბა“	ლწ-მ-სჷიტანალე „წაიბღვერა, წაიბუტა“
ი-ღოღელ „ღოღავს“	ი-ღოღელნი „იღოღებს“	ლწ-მ-ღოღალე „იღოღა“
ი-ყარე/ალ „ჩხუბობს“	ი-ყარე/ალნი „ჩხუბებს“	ლწ-მ-ყარალე „წაიჩხუ- ბა“
ი-კანკუნალ „დაბაკუ- ნობს“	ი-კანკუნალნი „იბაკუნებს“	ლწ-მ-კანკუნალე „იბაკუ- ნა“ და სხვ.

როგორც ფონოსემანტიკურ მასალაზე დაკვირვებამ აჩვენა, მედი-ოაქტიური ზმნები აწმყოში, ძირითადად, ორი ტიპისაა: 1. **ი-** პრეფიქსიანი (**ი-კლი, ი-კუჩნი, ი-ღრალ, ი-ყარალ...**) და, 2. უპრეფიქსო (**კილი, ყული, კუცი, შდეკუ...**), მყოფადუსრული სვანურის ყველა დიალექტში **ი-** პრეფიქსითაა წარმოდგენილი (**ი-წკულინი, ი-კანკუნალნი, ი-ღჭლნი, ი-ღვლინი...**), თუმცა გამონაკლისს წარმოადგენს ლაშხური დიალექტი, სადაც **ი-** პრეფიქსიანთა პარალელურად უპრეფიქსო მედიოაქტივი ზმნებიც დასტურდება: **ყულინი** „იბღვლებს“, **კინნი** „იკივლებს“, **ზულინი** „იზმუვლებს“, **შდუჷნი** „ითოვს“... (გაგუა, 1976, 198). რაც შეეხება ნამყოძირითადს, აქ ყველა დიალექტისათვის, სპეციალური ლიტერატურის მიხედვით, **ლწ-მ-/ლა-მ/ლე-მ** ყალიბიანი (**ლწ-მ-ყული, ლწ-მ-კეშდე, ლწ-მ-ქეიფე, ლწ-მ-კანკუნალე, ლე-მ-ღირალე, ლე-მ-ღეჭალე...**) ფორმებია ნაჩვენები.

ნამყო ძირითადში გამოვლენილი **მ-**ის წარმომავლობის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს (ა. შანიძე, არნ. ჩიქობავა, ვ. თოფურია, ნ. ანდლულაძე, მ. ქალდანი, დ. მელიქიშვილი, მ. საღლიანი). ერთ-ერთი თვალსაზრისის მიხედვით, **/-მ/** ქცევის ნიშნისეული ხმოვნების ნარედუქციალია (შანიძე, 1925, 224), რასაც არ ეთანხმება მ. ქალდანი (1959, 96-99). მან დიდძალი დიალექტოლოგიური მასალების მოძიებისა და გულდასმით შესწავლის შედეგად დაასკვნა, რომ „ურიბობიექტო **ლა-** პრევერბიან ზმნებში მესამე სუბიექტური პირის ნიშანი შემონახულია დღემდე მთელ სვანურში, ოღონდ არა მარტო **ლ**ს, არამედ მისი ბგერინაც-

ვლის **ა**'სა და **ნ**'ს სახით“. როგორც ავტორი შენიშნავს, **ა** S₂ პირის ნიშნის **ლ**'ს პალატალიზაციის (**resp.** დარბილების) შედეგი ჩანს, რომელიც „გვხვდება ლენტეხურში, ბალსზემოურში, ბალსქვემოურის ბეჩოურ, ცხუმარულ, ფარულ, ლახამულურ კილოკავებსა და ლაშხურისა და ჩუბხეურის ზოგ თქმაში“ (ქალდანი, 1979, 209-210).

მიუხედავად იმისა, რომ მას, აკ. შანიძის მსგავსად, **/-ა-/** ქცევის ნიშნისეული ხმოვნების ნარედუქციალად არ მიაჩნდა, **ლ^ა-ა-გვრგლე** ტიპის ფორმებს მაინც სათავისო ქცევის ფორმებად მიიჩნევდა. ამ ტიპის ზმნებში, მისი აზრით, **ლა-/ლ^ა-/ლე-** წინდებულისეული ხმოვნის უმლაუტის გამომწვევი უნდა ყოფილიყო სათავისო ქცევის **-ი-** ნიშანი, რომელიც მთლიანად რედუცირებულია, ხოლო როგორც **/ლ-/**, ასევე მისი პოზიციური ვარიანტები **/ა-/** და **/ნ-/** ხმოვანთგამყარის როლსაც ასრულებდნენ (ქალდანი, 1979, 212).¹

სხვა ქართველურ ენათა მსგავსად, სვანურშიც მედიოაქტივების შინაარსის გადმომცემი ზმნები დრონაკლია, ნაკლული ფორმების შეგება კი ხდება სწორედ სათანადო გარდამავალი ზმნის სათავისო ქცევის ფორმების ხარჯზე (**რაგდ-ი** „ლაპარაკობს“, **ი-რგ^ად-ნი** „ილაპარაკებს“: ორივე გარდამავალი ზმნის სათავისო ქცევაა (თოფურია, 1931, 117).²

ნიშანდობლივია ის ფაქტიც, რომ **ლ^ა-ა-გვრგლე** ტიპის ფორმების პარალელურად ნამყო ძირითადში **ეს-/ას-** პრევერბიანი ფორმებიც დასტურდება:

ეს-ბურტყუნე „დაიბურტყუნა“; **ეს-ბგრთქენე** „დაიბრაგუნა“; **ეს-გვრგლე** „დაილაპარაკა“; **ეს-გჟ^ილ** „დაიყმუვლა“; **ეს-გვრგხენე** „იხორხოცა“; უწნოდ გაიცინა“; **ეს-ზჟ^ილ** „დაიზმუილა“; **ეს-თვრთენე** „ითლიფინა“; **ეს-კ^ილ** „დაიკივლა“; **ეს-კჟ^იც** „დაიკვნესა“; **ეს-კჟ^რე** „იბრწყინა“; **ეს-ჟ^ილ** „დაიჟღავლა“; **ეს-ქ^ეშლე** „იცეტა“; **ეს-ღირალე**

¹ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით დაწვრილებითი ანალიზი იხ. მ. საღლიანის ნაშრომში „მესამე სუბიექტური პირის ნიშნის საკითხისათვის **ლა-** პრევერბიანი ზმნებში“, ფილოლოგიური პარალელები, № 6, თბ., 2013, გვ. 142-169.

² ამგვარი თავისებური წარმოების ზმნები დიდი რაოდენობით დასტურდება სვანურში (იხ. ჩვენი მონოგრაფია „პირისა და რიცხვის გრამატიკული კატეგორია სვანურში“, თბ., 2011).

„წაიმღერა“; **ეს-ღვრტინე** „დაიღვრტინა“; **ეს-ღვლე** „დაიღვრტინა“; **ეს-ყუღლე** „დაიღვრტინა“; **ეს-შუღებ** „დაიღვრტინა“; **ეს-წიქუღ** „იწვეთა“; **ეს-წკუღლე** „დაიწკმუტუნა“; **ეს-წიფხნარე** „იწვიმა“; **ეს-ტუღილ** „დაიღვრტინა“; **ას-ტუღლე** „დაიღვრტინა“; **ეს-ტყუღილ** „დაიღვრტინა“; **ეს-ტყვრტინე** „დაიღვრტინა“; **ეს-ვეღლე** „დაიღვრტინა“ და სხვ.

შენიშვნა: იშვიათად კი **ედ-წდ-** და **ან-ენ-** პრევერტიანი ფორებიც ეწარმოებათ, მაგ.: **ად-ბურტყუნე** „დაიბურტყუნა“; **წ/ედ-ღირალე** „წაიმღერა“; **წ/ედ-ბგრ-თქვნე** „დაიბგრაგუნა“; **ან-წგფხარე** „წამოწვიმა“; **ან-შდუღე** „წამოთოგა“; **ან-თარტხ-ჟღლე** „წამოთოგა მსხვილი და წვიმანარევი ფანტელებით“; თუმცა ისინი სისტემას არ ქმნიან სვანურში.

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ ნამყო ძირითადად გამოვლენილი **ლა-ღწ-ღლე**- პრევერტი ოდნაობის, სიმციროს გამომხატველია და მნიშვნელობით უდრის ქართულ წა-ს. **ეს-ას-** პრევერტიანი ფორმები ერთგვარად დასრულებულ მოქმედებას გამოხატავენ, ხოლო, რაც შეეხება **ედ-წდ-** პრევერტიანებს, ისინიც ერთგვარად გამოხატავენ, თუმცა ნაკლებ პროდუქტიული არიან სვანური ენის დიალექტებში.

ლიტერატურა

გაგუა, 1976 — კ. გაგუა, დრონაკლი ზმნები სვანურში, თბ., 1976.

ნოზაძე, 2008 — ლ. ნოზაძე, ქართველურ ენათა ისტორიული მორფოლოგიის საკითხები, თბ., 2008.

ქალდანი, 1959 — მ. ქალდანი, **ღ-**ს გენეზისისათვის სვანურში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, I, თბი., 1959.

ქალდანი, 1979 — მ. ქალდანი, მესამე სუბიექტური პირის ნიშნის საკითხისათვის სვანურში, საენათმეცნიერო კრებული, თბ., 1979.

შანიძე, 1925 — ა. შანიძე, სუბიექტური პრეფიქსები სვანურში, ოქმი №14/39, თბ., 1925.

MEDEA SAGHLIANI

**Conjugation Paradigms of Phonosemantic Verb Forms
in Series I and II**

Summary

The paper deals with conjugation peculiarities of the medioactive verbs of phonosemantic type and displays their conjugation paradigms in Series I and II. In Svan, similar to current Georgian and unlike Megrelian, two formation models of medioactive verbs are evidenced. The analysis of the data has shown that when conjugated phonosemantic lexical units follow both models.

ნატო შავრაშინი

ექსპრესიული (ნიშნისმოგებითი) ნაწილაკისათვის
ჩოლურულში

გომნ / **გომნი** (ბზ., ლშხ., ჩოლ.), **გონდი** (ლნტ.), **გომდნ** / **გომდნა** (ჩოლ.) „აბა, თუ; ნახე, თუ...“ ექსპრესიული (ნიშნისმოგებითი) ნაწილაკია, რომელიც ამავე დროს გარკვეულწილად შეიცავს ბრძანების სემანტიკას და გამოხატავს მთქმელის ვარაუდს — შესრულდება თუ არა ზმნით გამოხატული მოქმედება:

ეჩქა რაქტუ მიჩა მანესგრა მუხუბემ: „...ჯა აღინე რგდინს ლაჰოდთე, **გომნი** ესერ ჯა ამეი ხოლამ ნალტჰარს ვნჯდე“ (ბზ., სვან. პროზ. ტექსტ., I. 88) „მაშინ თქვა მისმა შუათანა ძამ: „მე წავიღებო როდინს გასაყიდად, აბა, მე თუ მოვიტანო ასეთ ცუდ ნავაჭრს („თვითონ წაიღებს როდინს გასაყიდად, მგონიო თვითონ ასეთ ცუდ ნავაჭრს მოიტანს“)“

ექკალი სურნელ ლი, **გონდი** ლეთნაშ მად ათაგენან შუკუს (ლნტ.) „ისეთი სულელია, აბა, თუ ღამით არ გასდგომოდა გზას“

მიჩა დტრედს **გომნ** ანტეხას ლამშუარ (ლშხ.) „აბა, თავის დროზე თუ დააბრუნოს სამუშაო იარაღები“

გომნ ენმევრას ლიგნალ ი ლივედ (ჩოლ.) „აბა, თუ გაიგოს ადგომა და წამოსვლა“...

ხშირად კონტექსტით ირკვევა, რომ მთქმელი დარწმუნებულია ზმნით გამოხატული მოქმედების შეუსრულებლობაში:

ეჩქა დდეშქელიანს ხოქტა „მი როქ ოდრი ევიართე, **გომნი** ლოხმეში“ (ბზ., სვან. პროზ. ტექსტ., I. 31) „მაშინ დადემქელიანს უთქვამს: „მე წავალო მათთან აბა, თუ ვიმუშავებო“

დემ ლოქ დერ ხოჯრატინს ევის, **გომნ** ლოქ ლეჯგრალდ დო ოხკეხ (ლშხ.) „ხომ არ უჯერებთო მას, აბა, თუ სახვეწარი არ გაუხდეთო“

სკელმეცნობრივ ესლრი, **გომდნ** ლეტეს მრმ ჳანდეს ლაცანდლოთე (ჩოლ.) „წვიშიშველი რომ მიდიხარ, ნახე უკან დასაბრუნებელი თუ არ გქონდეს გამოსაცვლელად“...

საინტერესოა აღნიშნული ნაწილაკის სემანტიკურ-სტრუქტურული და ეტიმოლოგიური ანალიზი ჩოლურულში, ვინაიდან ამ უკანასკნელში, რამდენიმე ფონეტიკური ნაირსახეობით (**გომნ** / **გომდნ** / **გომდნა**) დასტურდება, ხოლო დანარჩენ დიალექტებში, ბალსქვემოურის გამოკლებით (სადაც არ ფიქსირდება), თითო ვარიანტით (**გომნ** ბზ., ლშხ. **გონდი** ლნტ.) გვხვდება:

ათხე აჩნდ მერმე მუხუბე „მალო როქ, ათხე **გომნ** ამყი ჰპრიდ ანტენი“ (ბზ., სვან. პროზ. ტექსტ. I. 111) „ახლა წავიდა მეორე ძმა: „აბაო, ახლა ასე ცარიელი თუ დაგბრუნდებიო“

ეკამ დრსკ ანგან, **გომნ** ლათხუიართე მრდ ემჩედენან (ლშხ.) „ისე აღრე ადგა, ნახე თუ სანადიროდ არ წასულიყო“

გონდი ანკდის ი ადაკუარას (ლნტ.) „აბა, თუ აილოს და გადაადგოს“

გომდნ ასლაკან ი ოხვრდნ გუშუტე ნაქაჩ მეგამ (ჩოლ.) „აბა, თუ მიეგნო და მოეტანა ჩვენი გაჩეხილი მორები“

ეჭყი ხექალადა, **გომდნ** ლიყერ მრმ ხაკუდნ (ჩოლ.) „ისე ეპარებოდა, ნახე თუ დარტყმა არ ნდომოდა“...

ქემოსვანურში **გომნი** ნაწილაკს შეიძლება ჩაენაცვლოს **ესა** / **ნსა** / **ესაჟ**, **ნმა** / **ემაჟ** „თუ“ კავშირები:

გონდი | **ესაჟ** ანგონანუის ი ადაწმას ნათიარ (ლნტ.) „აბა, თუ მოიფიქროს და დაპატიყოს ნათესავები“

ხოსგდგნნი სნაგ, **გომნ** | **ნსა** ედსგმნას ნათორ (ლშხ.) „შეხედავ შენც, აბა, თუ გაიგონოს ნათქვამი („ნასწავლი“)"

ჩოტუნილნახ ლწმხარს, **გომდნ** | **ემაჟ** ლოქ იმგურდნდეს ნიუტონიშშალ (ჩოლ.) „გამოუცდიათ ლაშხელებს, აბა თუ მოხელს ნიუტონსავით“...

განსახილველი ნაწილაკი ხშირად დასტურდება უარყოფითი (**დო** | **დრმ** | **დოშ**, **მოშ**) და გაძლიერებითი (**ჟნა** „-ც, -ცა“) ნაწილა-

კების თანხლებით: **გომნიდო** | **გომნიდომ** | **გომდნიდომ** **გომდნიდომ**,
(ჩოლ.) | **გომნიდომ** (ლშხ.); **გომდნიდომ** | **გომნიდომ** (ჩოლ.):

აღე ამბაჲ **გომნიდო** ქამნიშარს ოხვნიდნი?! (ჩოლ.) „ეს ამბავი
ნახე თუ გარე ხალხს არ მოეცანა?!“

გომდნიდომ ეხნიყანი ამკა ჩქარდ?! (ჩოლ.) „აბა თუ ამოიყვან ასე
ჩქარა?!“

გომნიდომ ლენგზარაჲ ლერექუხენეჲ ოხბნიდნი (ჩოლ.) „ნახე,
თუ სამგზავრო ტანსაცმლიდან არ მოეკლო“

ლეთი ერ ლიყულანიელ ისმოლ, **გომნიდომ** ოთსყნხ მეცუწლა
(ლშხ.) „წუხელ რომ ყვირილი ისმოდა, აბა თუ შეერიგებინათ მო-
ჩხუბრები“

ეჟჲ იღრიტანი, **გომდნიდომ** ნახულალ მომ ლესეს (ჩოლ.) „ისე
იბღვირება, ნახე თუ ნასვამი არ იყოს“...

წინადადებაში **გომნი** ნაწილაკის ადგილი არ არის მკაცრად გან-
საზღვრული, ხან თავშია მოქცეული, ხან შუაში, თუმცა აუსლაუტში
არ დასტურდება. წინადადების შუაგულში ხშირად მხოლოდ **თუ**-ს
სემანტიკა აქვს:

გომნი ანურშენას გუშგუჲ ნამშაჲ-ნათხელ (ლშხ.) „აბა, თუ
ახსენოს ჩვენი ნამუშევარ-ნაშოვარი“

გომდნი მიჩ გარ ხაკუდანი ეჯდარცახანი ლიზი (ჩოლ.) „ნახე, თუ
მარტო არ ნდომოდა მათთან ერთად წასვლა“

ლეჲრი ეჟ ნაღიანი, **გომდნიდომ** ამნოჲჲ აყალუდეს (ჩოლ.) „სა-
ბრალო იმ გოგოს, ნახე თუ ამით არ აშინებდეს“

ანჩად აგითე ი ლქჲჲ: „დალარე ლეცდაჲთიდ ლოქ **გომნი** ედგენი
ამეჲჲ“ (ლშხ., სვან. ქრესტ., 274) „მოვიდა სახლში და თქვა: „დალე-
ბის დასაღუპავად თუ დარჩებაო აქ“...

ვ. თოფურია სვანური ნაწილაკების განხილვისას **გომნი** ნაწი-
ლაკზე წერს, რომ მისი „... მნიშვნელობა უცნობია“; ა. ლიპარტელი-
ანის ლექსიკონში კი განმარტებულია, როგორც „აბა“ სემანტიკის ნა-
წილაკი... ჩვენი დაკვირვებით, ხსენებულ ნაწილაკს მხოლოდ აბა-ს
მნიშვნელობა არა აქვს — ის კონტექსტის მიხედვით შეიძლება ითარ-
გმნოს, როგორც „აბა, თუ; ნახე, თუ; თუ“.

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია ვარაუდი, რომ **გომნი** ნაწილაკს „...შესაძლოა ქართულ „გონ“ ძირთან ჰქონდეს კავშირი: ლი-გომ-ე „გამოგონება“... (მარგიანი-სუბარი, 2012, 210).

ჩვენი მოსაზრებით, აღნიშნული ნაწილაკი შეიძლება მომდინარეობდეს ქართული **მგონი / ვგონებ** ჩართული სიტყვიდან, რომელიც გამოხატავს მთქმელის ეჭვს, ვარაუდს თქმულის შესახებ, თუმცა სვანურში ნაწილაკი წარმოდგენილია გარკვეული სემანტიკური სახეც-გლილებით.

საანალიზო ფუძეთა ფონეტიკური ტრანსფორმაცია შემდეგი სახით შეიძლება წარმოვიდგინოთ: ერთი მხრივ, ქართ. მგონი > სვან. (ბზ., ლშხ., ჩოლ.) **გომნი** (მეტათეზისით), მეორე მხრივ, სვან. (ჩოლ.) **გომდი** (აუსლაუტიკული ნ-ს დაკარგვითა და **დ** თანხმოვნის ჩართვით); სვან. (ლნტ.) **გონდი** კი < ქართ. მგონი-საგან ნამეტათეზისარი **მ**-ს დაკარგვითა და აუსლაუტში **დ** თანხმოვნის ჩართვით.

რაც შეეხება **გომნი** (ბზ., ლშხ., ჩოლ.), **გომდნი / გომდნი** (ჩოლ.) ფორმებში აუსლაუტში გამოვლენილ გრძელ ხმოვნებს, ვფიქრობთ, მიღებულია მორფემათა ზღვარზე ორი ხმოვნის შერწყმის შედეგად. ჩვენი ვარაუდით, აღნიშნულ ფორმათა სტრუქტურული შედგენილობა ასეთია: **გომნი|გომდი** + **-ი** „-ც, -მცა“ ნაწილაკი; **გომდი** + **ამ** (← **-ჟამ**) „-ც, -მცა“ ნაწილაკი.

როგორც განხილულმა მასალამ ცხადყო, აღნიშნული ნაწილაკი საკმაოდ პროდუქტიულია და დასტურდება სვანურის ბალსქვემოურის გარდა ყველა დანარჩენ დიალექტში, მათ შორის ჩოლურულ მეტყველებაში.

ლიტერატურა

თოფურია, 2002 — ვ. თოფურია, შრომები, II, თბ., 2002.

ლიპარტელიანი, 1994 — ა. ლიპარტელიანი, სვანურ-ქართული ლექსიკონი (ჩოლურული კილო), თბ., 1994.

მარგიანი-სუბარი, 2012 — ქ. მარგიანი-სუბარი, ევიდენციულობის კატეგორია სვანურში, თბ., 2012.

სვან. პროზ. ტექსტ., 1939 — სვანური პროზაული ტექსტები, I, ბალსხემოური კილო, თბ., 1939.

სვან. ქრესტ., 1978 — სვანური ენის ქრესტომათია, თბ., 1978.

**Towards the Expressive Particle (Conveying Mockery, Sarcasm)
in Cholurian**

Summary

The particle *gomni/gondi* is evidenced in all Svan subdialects (including Cholurian) except Lower Bal. To some extent, the given particle is the bearer of imperative semantics expressing the speaker's assumption whether the action conveyed by the verb will be fulfilled. The paper argues that the particle in question might have originated from the Georgian parenthetical word *mgoni/vgoneb* conveying the speaker's doubt, assumption towards the said. However, in Svan the semantics of this particle seems to have undergone certain modifications.

გალერია ფურცელაძე

ალემორი, ალუზია და ინტერტექსტუალობა

როგორც ვიცით, ალეგორიის, როგორც რთული კოგნიტიური მოვლენის ლინგვისტური რეალიზაცია, როგორც წესი, სხვადასხვა ენობრივი საშუალების კომპლექსურ გამოყენებაზეა დაფუძნებული. კერძოდ, ალეგორიის ენობრივი რეპრეზენტაცია შეიძლება ისეთი კოგნიტიური ლინგვო-სტილისტური ხერხის საშუალებით იყოს წარმოდგენილი, როგორცაა ალუზია, ანუ მხატვრული მინიშნება (ფურცელაძე, 2014).

როგორც ცნობილია, ალუზია, თავის მხრივ, ინტერტექსტუალობის ერთ-ერთ ტექნიკას წარმოადგენს. ამრიგად, თუ ალეგორიის ლინგვისტური რეალიზაცია შეიძლება ალუზიურ მინიშნებებზე იყოს აგებული, შესაბამისად, სავსებით მართებული იქნება ალეგორიაც ინტერტექსტუალობის ცნებას დაუკავშიროთ და თვით ალეგორიაც ინტერტექსტუალობის რეალიზაციის ერთ-ერთ საშუალებად მივიჩნიოთ.

წინამდებარე სტატიაში განვიხილავ ალეგორიის, როგორც კოგნიტიური მოვლენის, ლინგვისტური რეალიზაციის საკითხს ინტერტექსტუალობის თვალსაზრისით, და აგრეთვე ალუზიის, როგორც ალეგორიული რეპრეზენტაციისათვის დამახასიათებელი ლინგვო-სტილისტური ხერხის, დისკურსული აქტუალიზაციის ზოგიერთ თავისებურებას.

ემპირიულ მასალად არჩეულ იქნა ალუზიის ნიმუშები ჯ. აპდაიკის ალეგორიული რომანიდან „კენტავრი“ (1963).

აღნიშნულ რომანში ალეგორიული რეპრეზენტაციის დროს გამოყენებული ალუზიური მინიშნების მაგალითებზე დაკვირვებამ ცხადყო, რომ ალეგორიის ლინგვისტური რეალიზაცია შეიძლება ოკაზინალური ალუზიის, უმეტესად კი ერთჯერადი მინიშნებისა¹ და მაკორექტირებელი ალუზიის² მეშვეობით იყოს წარმოდგენილი.

¹ ერთჯერადი მინიშნება (Single Reference), როგორც რ. ტომასი განმარტავს, არის ალუზია, რომელიც მიზნად ისახავს აღრესატის გონებაში „წინამორბედი მოდელის“ კონტექსტის ამოქმედებას, რომელსაც მკითხველი, ავტორის ჩანაფიქრის თანახმად, შემდგომ უკვე ახალ, მოცემულ კონტექსტს უკავშირებს (ტომასი, 1986).

² მაკორექტირებელი ალუზია (Corrective Allusion), რ. ტომასის განმარტებით, არის მხატვრული მინიშნების ისეთი სახეობა, რომელიც შინაარსობრივად ორიგინალის სრულიად საპირისპირო იმიტაციას წარმოადგენს (ტომასი, 1986).

1. ზოგი რამ ინტერტექსტუალობის შესახებ

როგორც წესი, ამა თუ იმ ალევგორიული ნაწარმოების წაკითხვისას გამოცდილ მკითხველს ხშირად უჩნდება შეგრძნება, რომ ნაწარმოების სიახლის და აშკარა განუმეორებლობის მიუხედავად, მასში უკვე კარგად ნაცნობი მოტივები, ენის გამოყენების გარკვეული ტიპური ნიმუშები, საყოველთაოდ ცნობილი სიმბოლიკა, ადვილად აღსაქმელი პარალელები და შედარებები გამოიკვეთება; თითქოს ყოველივე ეს უკვე სადღაც წაგვიკითხავს, მაგრამ ამავე დროს ტექსტი მაინც არაფერს აქამდე დაწერილს არ ჰგავს. თითქოს, ისევე როგორც სხვა ნაწარმოებებში, ნაცრისფერი ფარდა აქაც სევდისა და ამოების უცვლელი მაუწყებელია, ხოლო ვარდი, ფოთლებში დამალული პატარა ეკლებით, როგორც ყოველთვის, ტრფობისა და მისი თანმხლები ტანჯვის შესახებ გვახსენებს, მაგრამ ამჯერად ეს სიმბოლოები, მათი ჩვეული დატვირთვით, უკვე სულ სხვა მიზანს ემსახურებიან და განსხვავებულ ეფექტს ახდენენ ჩვენზე.

ამიტომ, არ ღირს მკითხველის გაკიცხვა მისი ამ გულწრფელი და ძალაუნებური განცდისთვის, რადგან ეს სავსებით ბუნებრივია იმ დროს, როდესაც ყველა ალევგორიულ ნიმუშს ახასიათებს ამ სტილისტური ხერხისთვის ტიპური, ისტორიულად ჩამოყალიბებული და ფართოდ გავრცელებული ენობრივი რეალიზაციის თავისებურებები, რომლებიც უკვე მყარად შეერწყა გამოცდილი მკითხველის ფონისეულ ცოდნას და, ამავდროულად, ქვეცნობიერს.

ამრიგად, თუ ყველა ალევგორიულ ნიმუშს საერთო მახასიათებლები აერთიანებს, თუ ისინი გარკვეულწილად ჰგვანან ერთმანეთს არა მხოლოდ სტრუქტურულად (გავიხსენოთ იგავის სტრუქტურისათვის დამახასიათებელი კომპონენტები, მაგ., თხრობის კუმულაციური სტრუქტურა, ტრადიციული დასაწყისი და ა.შ.), არამედ შინაარსობრივადაც ტექსტში წარმოდგენილ კონცეპტთა თვალსაზრისით, თუ სხვადასხვა ალევგორიულ ტექსტთა აღქმა და გაცნობიერება, და ამის შედეგად მოპოვებული პრაქტიკული უნარები და ზოგადი ინფორმაცია გვეხმარება შემდგომში სხვა, თუნდაც უკიდურესი ინოვაციური ნიმუშებით ძალზე მდიდარ ალევგორიულ ნაწარმოებს უკეთ ჩავწვდეთ, სავსებით მართებული იქნება ალევგორიის ცნება ინტერტექსტუალო-

ბის ცნებას დავუკავშიროთ და ალევგორიას ინტერტექსტუალური კოგნიტიური მოვლენა ვუწოდოთ.

როგორც ვიცით, ინტერტექსტუალობა, ამ სიტყვის ზოგადი, ყველაზე ფართო მნიშვნელობით, ლიტერატურულ ტექსტთა შორის კავშირის მოიაზრებს. ფილოსოფოსი უ. ერვინი წერდა, რომ ამ ტერმინს დღეს იმდენივე მნიშვნელობა აქვს, რამდენიც გამოიყენებელი, კრისტევას თავდაპირველი ხედვის ერთგული თანმიმდევრებით დაწყებული და დამთავრებული იმ მეცნიერებით, რომლებიც ამ სიტყვას უბრალოდ ორიგინალურობის გამო გამოიყენებს ალუზიასა და ლიტერატურული ზეგავლენის შესახებ საუბრისას (ერვინი, 2004). აღნიშნული ცნების ერთ-ერთი უფრო სიღრმისეული განმარტების თანახმად, ინტერტექსტუალობა გულისხმობს მხატვრული ტექსტის მნიშვნელობის ფორმირებას სხვა ტექსტების შინაარსზე დაყრდნობით (ჯენეტი, 1997). ამრიგად, ინტერტექსტუალობაც, ისევე როგორც ალევგორია, არის არა აბსტრაქტული მოვლენა, არამედ ადამიანის გონებასთან და მის ინტელექტუალურ აქტივობასთან უშუალო კავშირში მყოფი, მხატვრული ტექსტის აღქმის პროცესისთვის დამახასიათებელი კონკრეტული თავისებურება, ერთგვარი ტექნიკა, თუ შეიძლება ასე ითქვას. ისევე როგორც ალევგორიის, ინტერტექსტუალობის, როგორც ასეთის, არსებობა უპირველეს ყოვლისა ადამიანის ფონისეულ ცოდნაზე და დისკურსულ გამოცდილებაზეა დამოკიდებული, შესაბამისად, ის აგრეთვე უკავშირდება ადამიანის ცნობიერებას, კოგნიციას.

ინტერტექსტუალობის რეალიზაციის საშუალებებს შორის უნდა გამოვყოთ ისეთი სტილისტური ხერხები, როგორებიცაა ალუზია, პაროდია და ა.შ. როგორც ჯ. ორუელის ანტიუტოპიური ნაწარმოების „ცხოველთა ფერმა“ განხილვისას აღვნიშნე, შეფარვითი ალევგორია აგრეთვე პაროდის მეშვეობით შეიძლება იყოს წარმოდგენილი. (ფურცელაძე, 2014) შესაბამისად, ალევგორიული რეპრეზენტაცია ხშირად ინტერტექსტუალურ მხატვრულ ტექნიკას ეყრდნობა. ამრიგად, ალევგორია უდავოდ მოიაზრებს ინტერტექსტუალობას და, ამავე დროს, შეიძლება თავადაც მიჩნეულ იქნეს ინტერტექსტუალობის რეალიზაციის ერთ-ერთ ტექნიკად მისი, როგორც კოგნიტიური ლინ-

გვო-სტილისტური მოვლენის, აქტუალიზაციის და ლინგვისტური რეალიზაციის თავისებურებიდან გამომდინარე.

როგორც უკვე ითქვა, ალუზია, კერძოდ კი ოკაზიონალური ალუზია, როგორც ინტერტექსტუალობის რეალიზაციისათვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი საშუალება, შეიძლება უფრო კომპლექსური კოგნიტიური სტილისტური ხერხის ლინგვისტურ რეალიზაციას ემსახუროს. ალუზიური ალევორიის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო ნიმუში, 1963 წელს გამოქვეყნებული ჯ. აპდაიკის რომანი „კენტავრი“, რომელსაც შემდგომ-განვიხილავ, ამის ნათელ დემონსტრირებას ახდენს.

II. ალუზია, როგორც ალევორიის ლინგვისტური რეალიზაციის ინტერტექსტუალური ხერხი

ჯ. აპდაიკის რომანს „კენტავრი“, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია თანამედროვე პოსტმოდერნისტული პროზა, მიიჩნევენ არა მხოლოდ სატირულ ნაწარმოებად, რომელიც ირონიულად ასახავს თანამედროვე სამყაროს უარყოფით, ზოგჯერ ტრაგიკულ მხარეებსაც კი, არამედ ყოფით ფილოსოფიურ ალევორიადაც, რომელიც გადაკრულად, ბერძნულ მითოსთან გავლებული პარალელების მეშვეობით მოგვითხრობს ამბავს ადამიანის გარდაუვალი მორალური სიკვდილის შესახებ უიმედობისა და ამაოების საუკუნეში.

„კენტავრში“ ნარატიული წყება მთლიანად ბერძნული მითოლოგიის ალუზიას ემყარება. რომანის საფუძველს წარმოადგენს, ერთი მხრივ, მითი კენტავრ ქირონის შესახებ, ხოლო, მეორე მხრივ, მთავარი გმირის, მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის ამერიკაში მცხოვრები კონფორმისტული საზოგადოების მსხვერპლის, მაღალი იდეალების მიმდევრის, ამაღლებული სულის პატრონის, ნიჭიერი და განათლებული პიროვნების ცხოვრების ბიოგრაფია.

რომანის მთავარი გმირი, მასწავლებელი ჯორჯ კოლდუელი, რომელიც საკუთარ წარმოსახვაში თავს კენტავრ ქირონთან აიგივებს, არის უბრალო რიგითი მასწავლებელი ქალაქ ოლინჯერის ერთ-ერთ სკოლაში, სადაც აგრეთვე სწავლობს მისი თხუთმეტი წლის ვაჟი, პიტერი. კოლდუელს ოლინჯერის ტიპური მცხოვრებლის რუტინული ცხოვრება აქვს. განუკურნებელი სენის იდეით შეპყრობილი, ის სიკვდილს ნატრობს, რადგან შინაგანად ვერ ეგუება მის ირგვლივ არსე-

ბულ რეალობას. ეს ფსიქოლოგიური დისონანსი ნარატივში რეალურსა და ირეალურ, გამოგონილ, იდეალურ სამყაროებს შორის კონტრასტის ჩვენებით მიიღწევა. კოლდუელი თავის წარმოსახვაში მუდამ ცდილობს ამ იდეალურ, მითოლოგიურ სამყაროში დაიმალოს, იმ სამყაროში, სადაც ის სიცოცხლით აღსავსე, ძლიერი ქმნილებაა, — ნახევრად ცხენი, ნახევრად ადამიანი; იქ იგი საკუთარ უსაზღვრო სიბრძნეს თავის ერთგულ მოწაფეებს უზიარებს, კეთილშობილ გმირებს, როგორებიც არიან თეზევსი, იასონი და სხვები. რეალურ სამყაროში ყოველივე ამას უპირისპირდება კოლდუელის მობეზრებული სამუშაო ადგილი, უმეცარი, მუდმივი დეგრადაციის პროცესში მყოფი, თავხედი, თავზებელადებული მოსწავლეები, რომლებიც მომავალში ისევ და ისევ ოლინჯერის რიგით, უპერსპექტივო მოქალაქეებად ჩამოყალიბდებიან.

კოლდუელი გაორებულია მისი ამალღებული ალტერ-ეგოსა და იმ როლს შორის, რომლის შესრულებაც ყოველდღიურად უწევს. „His top half felt all afloat in a starry firmament of ideas and young voices singing; the rest of his self was heavily sunk in a swamp where it must, eventually, drown. Each time the feathers brushed the floor, the shaft worked in his wound. He tried to keep that leg from touching the floor, but the jagged clatter of the three remaining hooves sounded so loud he was afraid one of the doors would snap open and another teacher emerge to bar his way“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 10]. მოცემულ მონაკვეთში ნათლად ჩანს, თუ რა მტანჯველია აპდაიკის გმირისთვის ეს გაორება, რადგან ის სხეულის ერთი ნაწილით მაღალი იდეების ვარსკვლავებით მოჭედული ცისკენაა მიმართული, ხოლო მისი სხეულის ქვედა ნაწილი მყარად მიწასთანაა შერწყმული. რომანის შინაარსის მიხედვით, ერთ-ერთი მოსწავლე კოლდუელს სათამაშო მშვილდიდან რკინის ისარს ესვრის, რომელიც კოლდუელს პირდაპირ ფეხში მოხვდება (როგორც ვიცით, ბერძნული მითოლოგიის თანახმად, კენტავრი ქირონი ჰერაკლეს მიერ შემთხვევით გასროლილ ისარს შეეწირება). ჭრილობა კოლდუელს აუტანელ ტკივილს აყენებს, მაგრამ მასწავლებელი იძულებულია გაკვეთილი განაგრძოს, რადგან მეცადინეობას ამჯერად სკოლის დირექტორი, ქედმაღალი და გარყვნილი ზიმერმანი ესწრება. (ზიმერმანი, რომელიც რომანში ზევსის პროტოტიპად შეიძლება აღვიქვათ, პიროვნული თვისებების თვალსაზრისით ოლიმპიური უზენაე-

სი ღმერთის სრულ ანტიპოდად გვევლინება). კოლდუელი დაჭრილ ფეხს უფრთხილდება, ცდილობს ტერფი იატაკს არ შეახოს და ამის გამო დანარჩენი სამი ჩლიქი უფრო ხმამაღალ ხმას გამოსცემს. როგორც ზემოთ მოყვანილი მონაკვეთიდან ჩანს, აქ ალუზია ერთჯერად მინიშნებაზეა დაფუძნებული, ხოლო მითსა და რომანს შორის შინა-არსობრივი კავშირი ნარატიული გადასვლის მეშვეობით გამოიკვეთება, რის შედეგადაც მითის კონკრეტული მონაკვეთისა და რომანში აღწერილი გაკვეთილის სცენის კონტექსტთა თანადროული დისკურსული აქტივაცია ხდება, და ამგვარად მითსა და რომანს შორის ინტერტექსტუალური კავშირი მყარდება.

ალუზიის ნიმუშია აგრეთვე ავტომექანიკოს ჰამელის სახელოსნო, რომელიც ოლიმპიური მჭედელი ღმერთის გამოქვაბულად წარმოესახება კოლდუელს, ხოლო ჰამელი, შესაბამისად, რომანში ჰეფესტოს პროტოტიპად გვევლინება. „*A deep warm darkness was lit by sparks. The floor of the grotto was waxed black by oil drippings. At the far side of the long workbench, two shapeless men in goggles caressed a great downward-dropping fan of flame broken into dry drops[...]. He watched Ronnie, a one-eyed boy with soulders like tummocks, take an oily rag and plunge into a small bucket of black water standing under a far electric bulb*“: [J. Updike, „*The Centaur*“, 1963, 12,15]. კოლდუელი ჰამელს დახმარებისთვის მიმართავს, ჰამელი კი მას რკინის ისარს მოაცილებს. მკითხველის მცდელობას ჰამელი ჰეფესტოსთან ლოგიკურად გააიგივოს ამყარებს კიდევ ერთი ერთჯერადი მინიშნება, კერძოდ კი, ცალთვალა მოსამსახურე, რადგან, ცნობილია, რომ ჰეფესტოს ასევე ცალთვალა ქმნილებები, ციკლოპები ემსახურებოდნენ. მაგრამ აქაც, ისევე როგორც ზევსსა და ზიმერმანს შორის ანალოგიის შემთხვევაში, ალუზია მაკორექტირებელი ხასიათისაა, რადგან თუ ჰეფესტო ძალაუფლებით აღჭურვილი გავლენიანი ღვთაებაა, ჰამელი, როგორც მისი პროტოტიპი — ერთი ღარიბი ავტომექანიკოსია.

შემდეგი მონაკვეთი კოლდუელის ნოსტალგიურ მოგონებებს ასახავს, კერძოდ კი იმ დროს უკავშირდება, როდესაც მისი მეუღლე ჰესი ჯერ კიდევ ახალგაზრდა დახვეწილი გოგონა იყო, ხოლო მათი ვაჟი პიტერი — სიხარულით აღსავსე პატარა ბიჭუნა. „*Caldwell let his eyes go out of focus and thought of far-off things, of green fields, of Chariclo as a lithe young woman, of Peter as a baby, of how he had pushed him on his*

Kiddy Kar with a long forked stick along the pavements under the horsechestnut trees“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 15]. ამ მონაკვეთიდან ჩანს, რომ ჰესი კოლდუელის წარმოსახვაში ქარიკლოსთანაა გაიგივებული და ეს სახეებით ლოგიკურიცაა, რადგან ნიმფა ქარიკლო ბერძნულ მითოლოგიაში სწორედ ქირონის ცოლად მოიხსენიება.

როგორც უკვე ითქვა, კოლდუელი ინსტინქტურად მიილტვის რეალობის იდეალისტური აღქმისკენ, მიუხედავად იმისა, რომ ნათლად ხედავს გარშემო სამყაროს არასრულყოფილებას და თვითონაც წინააღმდეგობებით აღსავსე, საკმაოდ რთული ხასიათის და არაორდინარული შინაგანი ბუნების მქონე პიროვნებაა. კოლდუელის იდეალისკენ სწრაფვა შემდეგ მონაკვეთშია ნაჩვენები.

„He asked Hummel, „Why did you smell it?“

„Wondering if it was poisoned.“

„It wouldn't be, would it?“

„I don't know. These kids today“. He added, „I didn't smell anything.“

„I don't think they'd do anything like that“, Caldwell insisted, thinking of Achilles and Hercules, Jason and Asclepius, those attentive respectful faces“. [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 16] როგორც ვხედავთ, კოლდუელს არ სჯერა, რომ ისარი შეიძლება მოწამლული იყოს, მას იმის წარმოდგენაც კი არ სურს, რომ მის მოსწავლეებს, ღირსეულ აქილეესს, იასონს და ასკლეპიოსს შეეძლოთ ამხელა ზიანი მიეყენებინათ მასწავლებლისთვის. კოლდუელი ისევ მითოსის ილუზიურ სამყაროს აფარებს თავს და თავისი რეალური მოსწავლეების ნაცვლად საკუთარი ალტერ-ეგოს, კენტავრ ქირონის მითოლოგიურ მოწაფეებს წარმოიდგენს, როდესაც ჰამელი მას ბავშვების სისასტიკეზე მიანიშნებს.

აღსანიშნავია, რომ „კენტავრის“ სტრუქტურული აგებულების ერთ-ერთი განმასხვავებელი ნიშანი არის პერსპექტივის შენაცვლება ავტორისეულ თხრობასა და მთავარი გმირის შვილის, პიტერის, თხრობას შორის. თხუთმეტი წლის პიტერი, რომლის ნარატივიც ხან ქრონოლოგიურად წინ უსწრებს რომანში აღწერილ მოვლენებს, ხან კი მათ რეტროსპექციულ ხედვას წარმოადგენს, საკუთარ თავს პრომეთესთან აიგივებს, რასაც, მაგალითად, შემდეგი მონაკვეთი ადასტურებს.

„I closed my eyes and relaxed into my warm groove. The blankets my body had heated became soft chains dragging me down; my mouth held a stale ambrosia lulling me to sleep again“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 42]. აქ, როგორც ვხედავთ, ახალგაღვიძებული პიტერი თბილ დამძიმებულ საბანს ჯაჭვებს ადარებს, რაც მიჯაჭვული პრომეთეს შესახებ მითის ალუზიაა. ამას ადასტურებს შემდეგი მონაკვეთიც, სადაც პიტერი თავის ფსორიაზით დამახინჯებულ კანს უზარმაზარი ფრინველის მიერ დაკენკილს ადარებს. აქ ალუზია მხატვრული შედარებით, სიმილეთია გამოხატული, და ასევე მხოლოდით მინიშნებას წარმოადგენს. *„Had the world been watching , it would have been startled for my belly, as if pecked by a great bird, was dotted with red scabs the size of coins. Psoriasis“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 44].*

ამ შემთხვევაში ავტორი ისევ და ისევ ალუზიური მინიშნების საშუალებით ახდენს ორი ტექსტის ერთდროულ აქტივაციას მითოსა და რომანს შორის ინტერტექსტუალური კავშირის ფარგლებში.

ანალოგიური სიტუაციაა შემდეგ მონაკვეთთან მიმართებითაც, სადაც აღწერილია სასკოლო გუნდის ფრენბურთის თამაშის სცენა. პიტერი ბურთს გამოტოვებს, რადგან მას საერთოდ არ შესწევს უნარი თანატოლების მსგავსად სპირტში მოქნილი და აქტიური იყოს, და ამ პატარა უიღბლობას ის ისევ და ისევ ჯაჭვებს დააბრალებს, რადგან ქვეცნობიერ, იდეალურ სამყაროში ის კლდეს მიჯაჭვული პრომეთეა, ღმერთების რისხვით სამუდამო ტანჯვისთვის განწირული, და არა თხუთმეტი წლის ფსორიაზით დაავადებული მოზარდი, მამასავით ნიჭიერი, მაგრამ ამავე დროს უამრავი, მისი ასაკით განპირობებული კომპლექსის პატრონი. *„It was a volley ball and behind me all the mountaintops began to shout. I strained to bat it back over the net but my wrists were chained with ice and brass“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 134].*

რომანის ერთ-ერთ სცენაში აღწერილია პიტერის სკოლაში წასასვლელად სამზადისი. ჩვეულებრივ, მისი არაესთეტიური შესახედაობის მქონე კანის გამო ის მკვეთრი ფერის სამოსს ერიდება, მაგრამ ამჯერად წითელ პერანგს ირჩევს და ფიქრობს, რომ ამ სევდიან დღეს კლასელებს უზარმაზარ წითელ ნაპერწკალს აჩუქებს, „სიმხურვალის ორჯიბიანი სიმბოლოს სახით“. ეს მეტაფორული საჩუქარი, რაღა თქმა უნდა, პრომეთეს ცეცხლის ალუზიაა. *„As for shirts, today the red seemed the one. I would carry to my classmates on this bitter day a*

gift of scarlet, a giant spark, a two-pocketed emblem of heat“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 46]

მაკორექტირებელი ალუზიის ბრწყინვალე მაგალითი გამოიკვეთება შემდეგ ორ ნაწყვეტში. რომანის ერთ-ერთ სცენაში, რომელიც აგრეთვე კოლდუელის წარმოსახვაში ხდება, აღწერილია, თუ როგორ შეაბიჯებს კენტავრი საკლასო ოთახში, სადაც მას უკვე ელოდებიან მისი გამოჩენილი მოსწავლეები, მათ შორის მისი ქალიშვილი ოქიროე და ქირონის ყველაზე წარჩინებული მოწაფე ასკლეპიოსი, რომელმაც უკვე ბევრჯერ აჯობა დამრიგებელს, და რომანში ერთ-ერთი მოსწავლის, დეიფენდორფის მითოლოგიური ანალოგია. *„He came into the clearing and his students were already there: Jason, Achilles, Asclepius, his daughter Ocyrhoe, and the dozen other princely children of Olympus abandoned to his care[...]. Asclepius, the best student, was quiet and determinedly composed; in many respects he had already surpassed his master“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 75, 76].*

შემდეგ მონაკვეთში, რომელიც უკვე რეალურ ხდომილებათა სამყაროში ხდება, კოლდუელი, შვილთან საუბრისას, იმედაცრუებით დეიფენდორფს ჩლუნგს უწოდებს, და ამბობს, რომ ისინი, მასწავლებელი და მოსწავლე, ერთმანეთის ღირსები არიან. *„He’s dumb, Peter. I feel sorry for him. It takes a rat to love a rat“ [J. Updike, „The Centaur“, 1963, 87].* ამრიგად, პირველ მონაკვეთში წარმოდგენილი ალუზიური ანალოგია, რომელიც მასწავლებლისა და მოსწავლის სამაგალითო ურთიერთობას და ერთმანეთის მიმართ დადებით დამოკიდებულებას უსვამს ხაზს, ახალ კონტექსტში თითქმის სრულიად საპირისპირო მნიშვნელობის რეალიზაციას ემსახურება, — კოლდუელი წინასწარ თანაუგრძნობს დეიფენდორფს, რადგან ისიც, სავარაუდოდ, თავისი დამრიგებლის ხვედრს გაიზიარებს და ცხოვრების საუკეთესო წლებს რუტინულ დაუფასებელ შრომას შესწირავს.

ამასთან ერთად, ნაწარმოებში ასევე გვხვდება თვითრეფერენციული ალუზიის¹ მაგალითიც. აპდაიკს ნარატივში ოქიროე, ქირონის წინასწარმეტყველი ქალიშვილი შემოჰყავს, რომელიც, წესით, კოლ-

¹ თვით-რეფერენციის (Self-Reference) შემთხვევაში, რ. ტომასის განმარტების თანახმად, ალუზიის რეფერენტი თვით ავტორის ნაწარმოებია ან მისივე ნაწარმოების რომელიმე კომპონენტი (ტომასი, 1986).

დუელის შვილს, პიტერის პერსონაჟს უნდა შეესაბამებოდეს, და ასეც არის. რადგან შემდგომ პიტერი თითქოს მომავალს ჭვრეტს და ხედავს, რომ დეიფენდორფი მომავალში უდავოდ მასწავლებელი გახდება. „*I was staring, ears warm, toward Mt. Alton. As if through an imperfection in the glass I looked around a corner of time and foresaw, fantastically, that Deifendorf would teach. And so it was to be*“ [J. Updike, „*The Centaur*“, 1963, 81]. ამგვარად ოქტიროეს სახით წარმოდგენილი აშკარა მინიშნება შემდეგ თვითრეფერენციულ ალუზიად იქცევა, და ავტორი უკვე მისივე ნაწარმოების ფარგლებში ახდენს ორი ტექსტის ერთდროულ ამოქმედებას, რომლებიც ისევ და ისევ მითოსთან ინტერტექსტუალურ კავშირს ქმნიან.

რომანში აგრეთვე ვხვდებით ალუზიურ მინიშნებებს სხვა მითოლოგიურ პერსონაჟებზე. მაგალითად, მაინორის სასაღილო, რომელიც მინოტავრის ლაბირინთის სიმბოლოდ გვევლინება. ხალხმრავალი სასაღილო მკვდართა ცხედრებით გავსებულ ლაბირინთს ემსგავსება. „*It was a maze, Minor's place. So many bodies: yet only a tiny section of the school ever came here*“ [J. Updike, „*The Centaur*“, 1963, 91].

ამგვარად, რომანში „კენტავრი“ ალევორიული რეპრეზენტაცია ძირითადად აგებულია ოსტატურად წარმოდგენილ ანალოგიაზე ბერძნულ მითოლოგიურ სიუჟეტებსა და მე-20 საუკუნის უბრალო მამა-შვილის ცხოვრების ისტორიას შორის. როგორც განხილული მაგალითებიდან ჩანს, აღნიშნული რომანის შემთხვევაში ალევორიის ლინგვისტური რეალიზაცია უმეტესად ერთჯერადი მინიშნებებისა და მაკორექტირებელი ალუზიის გამოყენებას ემყარება. ცალკეულ შემთხვევაში გამოიკვეთება აგრეთვე თვითრეფერენციული ალუზიის მაგალითიც. ამ ხერხის მეშვეობით მითოსსა და რომანის შინაარსს შორის გავლებული აზრობრივი პარალელი ინტერტექსტუალობის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს, რის საფუძველზეც შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ალევორია ინტერტექსტუალურ კოგნიტიურ მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს.

თუმცა, აღნიშნულ რომანში აპდაიკის მიერ შექმნილი ალევორიის სამიზნე სფეროს არსი დღემდე სადავო საკითხად რჩება. როგორც ვიცით, „კენტავრი“ ავტობიოგრაფიული ნაწარმოებია, რადგან შინაარსობრივად მთლიანად ავტორის ბავშვურ მოგონებებზეა აგებუ-

ლი (მულარჩიკი, 1990). არსებობს მოსაზრება, რომ „კენტავრი“ აგრეთვე ქრისტიანულ ალეგორიადაც შეიძლება იქნეს მიჩნეული (მაიერსი, 1971) და ამავდროულად მასში ბევრად უფრო მასშტაბური სოციალური და ფილოსოფიური ქვეტექსტი გამოიკვეთება. კოლდუელის პერსონაჟი არის განსახიერება იდეის, რომლის თანახმადაც ადამიანი არის სულიერად განვითარებული „ცხოველი“, სიკვდილის მოლოდინში დაუსრულებელი ტანჯვისთვის გაჩენილი. სწორედ ამ მოსაზრებას გამოთქვამს აპდაიკის გმირი მისი ერთ-ერთი წარუმატებელი გაკვეთილის ბოლოს: „*One minute ago, flint-chipping, fire-kindling, death-foreseeing, a tragic animal appeared — called Man*“ [J. Updike, „*The Centaur*“, 1963, 40]. „ტრაგიკული ცხოველის“ ბედი კი, რომანის შინაარსის მიხედვით, არის, ერთი მხრივ, გარდაუვალი სიკვდილი, რის სიმბოლოდაც იქცევა რომანის ბოლოს უკვდავი კენტავრის თვითმკვლელობა, რადგან კოლდუელის იდეალური ალტერ-ეგო, ქირონი, ვერასოდეს ვერ შეეგუება იმ რეალობას და პრინციპებს, რომლებიც იმ ტრაგიკული, განწირული სამყაროს ზნეობრივ საფუძველს წარმოადგენს, სადაც მას, კოლდუელს, რიგითი მასწავლებლის როლში, უწევს ცხოვრება. შესაბამისად, შეუხორცხველი ჭრილობით დატანჯული კენტავრი დათმობს უკვდავებას სიკვდილისა და მასთან ასოცირებული შვების გულისთვის, პრომეთეს განთავისუფლების საცდლოდ.

თუმცა თვით კოლდუელი, როგორც მოკვდავი ადამიანი, ისევ განაგრძობს ცხოვრებას, რადგან, როგორც გამოკვლევის შედეგად გაირკვევა, მისი სასოწარკვეთილი იმედით აღსავსე ეჭვი განუკურნებელი სენის შესახებ არ გამართლდება, და მას ისევ მოუწევს მარადიული კითხვის წინაშე დადგეს, კითხვისა, თუ როგორ იცხოვროს თავისი მაღალი იდეალებითა და დამსხვრეული ოცნებებით, სრული ზნეობრივი დაცემის პირას მყოფ საზოგადოებაში. და ეს კონტრასტი უკვდავების, სიკვდილისა და სიკვდილთან გათანაბრებულ სიცოცხლეს შორის ნაწარმოების ფინალს, რომელიც, მიუხედავად ყველაფრისა, იმედის ნაპერწკალს მაინც უტოვებს მკითხველს, ფილოსოფიურ ტრაგიზმს მატებს.

„კენტავრის“ ალეგორიულობა ნათლად გამოიკვეთება სწორედ ნაწარმოების ფინალის სიმბოლოზმში. რადგან კოლდუელის, რო-

გორც მამის, პიროვნული თვისებები და მდიდარი შინაგანი კულტურა მაგალითად იქცა მისი არანაკლებ ნიჭიერი შვილისთვის, რომელიც მომავალში ცნობილი მხატვარი გახდება და საკუთარი ნიჭის გამოვლინებით მამამისს პატივს მიაგებს, პრომეთეს მსგავსად, რომელიც განთავისუფლების შემდეგ ქირონის მიერ გაღებული მსხვერპლის პატივსაცემად შემდგომში კლდის ნამსხვერვის თვლიან ბეჭედს ატარებს. ხოლო თვით ავტორმა კი საკუთარი მამის, უესლი აბდაიკის (რომლის შესახებ მოგონებებმაც კოლდუელის პერსონაჟის შექმნა განაპირობა), ხსოვნისადმი მიძღვნილი მარადიული ეპიტაფია დაგვიტოვა თავისი ბრწყინვალე რომანის სახით.

ამგვარად, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ალეგორია, მისი ლინგვისტური რეალიზაციის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ინტერტექსტუალობის რეალიზაციის ერთ-ერთ საშუალებად შეიძლება იქნეს მიჩნეული; ალეგორიის, რომელიც სტილისტური თვალსაზრისით განვრცობილ მეტაფორას წარმოადგენს, როგორც კოგნიტიური მოვლენის, ენობრივი გამოხატულება შეიძლება ისეთი ინტერტექსტუალური ლინგვო-სტილისტური ხერხის გამოყენების მეშვეობით იყოს წარმოდგენილი, როგორცაა ალუზია, ანუ მხატვრული მინიშნება.

ლიტერატურა

აბრამსი, 1971 — Abrams, A. Glossary of Literary Terms. 1971. Thomson Learning. 7th Edition. (1999). 366 p.

აბდაიკი, 1963 — Updike, J. The Centaur. 1963. Tbilisi (2014). 224 p.

ბენ-პოროტი, 1976 — Ben-Porot, Z. The Poetics of Literary Allusion, 1976. In [PTL: A Journal for descriptive poetics and theory of literature 1](#). P. 108

გიბსი, 1994 — Gibbs, R. W., Jr. The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 527 p.

გიბსი, 1999 — Gibbs, R. W., Jr, Steen, G. J. Metaphor in Cognitive Linguistics. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1999. 222 p.

ერვინი, 2004 — Irwin, W. Against Intertextuality. In Philosophy and Literature, 2004. Pp. 227–242

ვარგო, 1973 — Vargo, E. P. The Necessity of Myth in Updike's „The Centaur“. In PMLA 88, No. 3. May, 1973. P. 453

ზიმერმანი, 1983 — Zimmerman, J.E. *Dictionary of Classical Mythology*. US: Bentam Books. 1983. P. 320.

ლეიკოფი, 1993 — Lakoff, G. The Contemporary Theory of Metaphor. In: A. Ortony (ed.) *Metaphor and Thought*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, -pp. 202–51.

ლეიკოფი, ჯონსონი, 1980 — Lakoff, G., Johnson, M. *Metaphors We Live By*. Chicago, Illinois: Chicago University Press, 1980. 242 p.

ლიკოფი, ტერნერი, 1989 — Lakoff, G., Turner, M. *More Than Co-ol Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago, Illinois: Chicago University Press, 1989. 230 p.

მაიერსი, 1971 — Myers, D. „The Questing Fear: Allegory in John Updike's „The Centaur“. *Twentieth Century Literature* 17. No. 2. April, 1971. P.75

მულარჩიკი, 1990 — Мулярчик, А. Глазами Апдайка. В «Кролик Беги. Кентавр. Ферма». Москва: «Правда», 1990. Сс. 5-18

სტინი, 1994 — Steen, G.J. *Understanding Metaphor in Literature: An Empirical Approach*. London: Longman, 1994. 263 p.

სტინი, 1999 — Steen, G. J. From Linguistics to Conceptual Metaphor in Five Steps. In R. W. Gibbs, Jr and G. J. Steen (eds) *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1999, pp. 55-57.

სტინი, 2000 — Steen, G. Metaphor and Language and Literature: a Cognitive Perspective. In: *Language and Literature*, 2000, vol. 9(3), pp. 261–277.

სტინი, 2004 — Steen, G. J. Can Discourse Properties of Metaphor Affect Metaphor Recognition? In: *Journal of Pragmatics*. Vol. 36(7), 2004, pp. 1295–1313.

სტინი, 2007 — Steen, G. J. *Finding Metaphor in Grammar and Usage: A Methodological Analysis of Theory and Research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007. 430 p.

სტინი, 2008 — Steen, G. J. The Paradox of Metaphor: Why We Need a Three-Dimensional Model of Metaphor. In: *Metaphor and Symbol*. Vol. 23(4), 2008, pp. 213–241.

სტინი, 2010 — Steen, G. J., Dorst, A. G., Herrmann, J. B., Kaal, A. A., Krennmayr, T., Pasma, T. A Method for Linguistic Metaphor Identification: From MIP to MIPVU. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. 238 p.

ტომასი, 1986 — Thomas, R. F., "Virgil's Georgics and the art of reference". Harvard Studies in Classical Philology, 1986. pp 171–98.

ფილმორი, 1977 — Fillmore, Charles J. "Scenes-and-frames semantics". In A. Zampolli, ed. Linguistic Structures Processing. Amsterdam: North-Holland, 1977. Pp 55-81.

ფილმორი, 1982 — Fillmore, Charles J. "Frame semantics". In The Linguistic Society of Korea, eds. Linguistics in the Morning Calm. Seoul: Hanshin, 1982. Pp. 111-37.

ფოკონიე, 1997 — Fauconnier, G. Mappings in Thought and Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 205 p.

ფურცელაძე, 2014 — ფურცელაძე, ვ. ალეგორია: ტრადიცია და ინოვაცია. საენათმეცნიერო ძიებანი, XXXVII, 2014. გვ. 65-87

ფურცელაძე, 2014 — ფურცელაძე, ვ. ალეგრიის ლინგვისტური რეალიზაციის ზოგიერთი თავისებურება. საენათმეცნიერო ძიებანი, XXXVI, 2014. გვ. 100-113

ჟენეტი, 1997 — Genette, G. Paratexts. Cambridge University Press, 1997 (2001). 427 p.

VALERIA PURTSELADZE

Allegory, Allusion and Intertextuality

Summary

The paper discusses the issue of linguistic realization of allegory from the standpoint of intertextuality. Conceptual metaphor theory and discourse analysis form the theoretical basis of the study. The empirical data comprise samples of allusive reference in the allegorical novel “The Centaur” (1963) by J. Updike.

The analysis of the empirical data has shown that allegoric representation can be based on the use of such a cognitive and at the same time linguo-stylistic device as allusion. The latter, in its turn, is one of the techniques of intertextuality.

In “The Centaur” the linguistic realization of allegory is mainly achieved by means of single references and corrective allusion.

The study has proved that due to certain peculiarities of its linguistic realization allegory, as a complex cognitive phenomenon, can also be treated as one of the techniques of intertextuality.

მანანა ლამბაზიძე

ადგილმონაცვლე ენობრივი ელემენტები სახელურ ფრაზაში ბერძნული პროზის მასალაზე

სახელური ფრაზა რთულ სემანტიკურ-სინტაქსურ კონსტრუქციას წარმოადგენს. იგი განისაზღვრება „როგორც სახელისა და მასზე დამოკიდებული წევრებისაგან შემდგარი წინადადების ნაწილი“ (ვარიგი, 2002, 926).

სტრუქტურული თვალსაზრისით სახელურ ფრაზაში გამოიყოფა მარჯვენა და მარცხენა ველი, რომლებშიც ყველა სატელიტი ობლიგატორულად რეგულირებადი თანმიმდევრულობით განლაგდება.

მარცხენა ველში ობლიგატორულად თავსდება დეტერმინანტები და ზედსართავი სახელები (ლამბაზიძე, 2014, 26-37). იქვე ფაკულტატიურად განთავსდება მართული განსაზღვრებები (**Gernitivattribut**) — კუთვნილებითი, სუბიექტური, ობიექტური დამოკიდებულებით, ინვარიანტული არსებითი სახელი, ვარიანტული არსებითი სახელი.

განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით გამოირჩევა სახელური ფრაზის მარჯვენა ველი (ლამბაზიძე, 2015, 46-59). მარჯვენა ველში ობლიგატორულად თავსდება: წინდებულიანი, დირექტიული, ექსპანსიური, ნომინალური, ვერბატიული, კვალიტატიური, სიტუაციური, კომიტატიური განსაზღვრებები, მიმართებითი დამოკიდებული წინადადება, დანართი. მარჯვენა ველში ფაკულტატიურად განთავსდება: მართული განსაზღვრებები (**Genitivattribut**), ვარიანტული არსებითი სახელი, ინვარიანტული არსებითი სახელი.

ჩამოთვლილთაგან ზოგიერთი განსაზღვრება ხასიათდება ადგილმონაცვლეობით — განთავსდება ორივე ველში, მარცხნივ და მარჯვნივ. ამ სპეციფიკური პოზიციის მიხედვით უ. ენგელი გამოყოფს სახელური ფრაზის სატელიტთა სამ ჯგუფს (ენგელი, 2004, 301):

1) დეტერმინანტები და ზედსართავი სახელები, რომლებიც პრინციპულად მარცხენა ველის სატელიტებია, განსაკუთრებულ შე-

მთხვევაში მარჯვენა ველშიც თავსდება, ძირითადად, ხალხურ პოეზიაში, საბაზრო-სამომხმარებლო საგნების აღნიშვნებში, რეკლამასა და განცხადებებში, სალაპარაკო ენაში, პოეზიასა და პროზაში.

მარცხენა ველი

Mein Vetter Franz hat *eine merkwürdige Entwicklung* genommen (ბიოლი, 2003, 184).

...trotzdem kann ich mich nicht entschließen, *diese Entwicklung* erfreulich zu finden (ბიოლი, 2003, 178).

...so klang *jene holde Melodie* doch in mir innen (ჰესე, 2005, 27).

მარჯვენა ველი

Kindlein mein, Vetter unser (ენგელი, 2004, 293).

ein Magdelein fein, Campari bitter, Rache rauchzart (ენგელი, 1996, 612).

Cola light, Damone mild, Dornfelder trocken (ენგელი, 2004, 294).

Damen – Hosenanzug, hochmodisch, sportlich, pflegeleicht.

Der Kerl, der verrückte! (შენდელსი, 1982, 332).

Die drei Büsten von Cäsar, Cicero, Marc Aurel, ganz gelb und echt (ბიოლი, 2003, 51).

წინდებულიანი და დირექტიული აქტანტები, რომლებიც, როგორც წესი, მარჯვენა ველის სატელიტებია, იშვიათად მარცხენა ველშიც თავსდება.

მარჯვენა ველი

წინდებულიანი აქტანტები

...wir sind bemüht... *die Meinung der Menschen über gewisse Dinge* zu erforschen (ბიოლი, 2003, 114).

Bedarf an Kerzen ist heute gering (ბიოლი, 2003, 92).

...eine Jahrzeit, in der meinen Verwandten *die Teilnahme an diesem Spiel* am schwersten fällt (ბიოლი, 2003, 176).

დირექტიული აქტანტები

Die Straßen waren leer, *der Weg zum Revier* nicht weit (ბიოლი, 2003, 84).

“*Personenzug nach Köln* fünfundneunzig Minuten Vorspätung” (ბიოლი, 2003, 12).

Als es mir endlich gelungen war, eine Weile in “*Sophiens Reise von Memel nach Sachsen*” zu lesen (ჰესე, 2005, 49).

მარცხენა ველი

Über gewisse Dinge die Meinung

Zum Revier der Weg

Nach Köln der Personenzug.

იგივე ითქმის **სიტუაციური** და **კვალიტატიური განსაზღვრებების** შესახებ, რომლებიც, როგორც წესი, მარჯვენა ველის სატელიტებია, მაგრამ იშვიათად მარცხენა ველშიც თავსდება.

მარჯვენა ველი

...und *der Mann oben* ging mit dem Terborch zurück (ბიოლი, 2003, 264).

Die große schwarze Tafel dort verriert lediglich die Abfahrt eines Zuges (ბიოლი, 2003, 96).

Selbst *diese billigen Drucken an den Wänden*.. waren wie ausgehängte Anklagen (ბიოლი, 2003, 9).

კვალიტატიური განსაზღვრებები მარჯვენა ველში თავსდება ძირითადად **mit, aus, in, von** წინდებულების თანხლებით:

Draußen stand *ein Mann mit einer Glatze* (ბიოლი, 2003, 24).

Ein kleines Haus aus roten Backsteinen (ბიოლი, 2003, 112).

Ein kleines Mädchen im Nachthemd stürzte sich auf die Fensterbank (ბიოლი, 2003, 119).

მარცხენა ველი

Oben der Mann

Im Nachthemd ein kleines Mädchen.

რა თქმა უნდა, ეს განსაკუთრებული შემთხვევებია და დაუდევრად გამოყენების შემთხვევაში ხელშემშლელად ზემოქმედებენ.

სხვაგვარად შეიძლება შეფასდეს **მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები**, რომელთა პრეპოზიცია ამაღლებულ სტილშია (die gehobene Sprache) შესაძებელი, როგორც წესი, ისინი მარჯვენა ველის სატელიტებია.

Der immer nur Schübigkeit demonstrierte, der verdient keine Nachsicht (ენგელი, 2004, 301).

მნიშვნელოვანია, რომ მთავარ წინადადებაში არის ძირითადი სიტყვა „**der**“. „იქ, სადაც ის გამოტოვებულია, არ არიან მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები, არამედ განიხილებიან როგორც გენერალიზირებული დამოკიდებული წინადადებები“ (ენგელი, 2004, 302).

2. ამ ჯგუფში შედის მართული განსაზღვრებები (Genitivattribute). თუ ისინი ადამიანს კუთვნილებითი დამოკიდებულებით აღნიშნავენ, თავსდება როგორც მარცხენა, ისე მარჯვენა ველში.

Nur einmal, begegnete uns ein älterer Mann, an dem ich flüchtig *die Abzeichen des Schulmeisters* erkannte (ბიოლი, 2003, 86).

(des) Schulmeisters Abzeichen

...aber immer sah ich vor mir *das hoffnungslose Porzelangesicht des Zwerges* (ბიოლი, 2003, 113).

(des) Zwerges Porzelangesicht.

მართულ განსაზღვრებათა უმრავლესობა, რომლებსაც სხვა მნიშვნელობები აქვთ, მხოლოდ პოეტურ ენაში განთავსდება მარჯვენა ველში პირველ ადგილზე: *der Heimat Ruf, des Lebens Ende* (ენგელი, 2004, 302).

ვარიანტული და ინვარიანტული არსებითი სახელები ორივე ველში თავსდება, მაგრამ ამ შემთხვევაში ისინი სემანტიკურად და სინტაქსურად იმდენად განსხვავებული არიან, რომ საჭირო ხდება ორ სრულიად სხვადასხვა სფეროზე საუბარი და მამინ მიზანშეწონილიც აღარ არის ამ ორი კლასის ადგილმონაცვლედ განხილვა.

-
მარცხენა ველი
ინვარიანტული არსებითი სახელი

Kurt Tucholsky(s) (ბიოლი, 2003, 246)

Publizist Tucholsky (s)

Satiriker Tucholsky (s)

ვარიანტული არსებითი სახელი

Heer(n) Murke(s) (ბიოლი, 2003, 226)

Genosse(n) Murke(s)

მარჯვენა ველი
ინვარიანტული არსებითი სახელი

Mein Onkel Franz (ბიოლი, 2003, 166)

die Firma "Soderbaum" (ბიოლი, 2003, 166)

die Frau Hösslin (კაშნიცი, 2004, 32)

ვარიანტული არსებითი სახელი

Willhelm der Zweite (ბიოლი, 2003, 251)

Heinrich der Achte (ბიოლი, 2003, 247)

Ric hard der Zweite (კაშნიცი, 2004, 6)

3. ამ ჯგუფში შედიან **მაცალკევებელი ელემენტები**, რომლებიც შეიძლება მოსცილდნენ სახელურ ბირთვის და წინადადებაში სხვა ადგილი დაიკავონ. რაკი ეს ადგილმონაცვლეობა ფაქულტატიურია, ისინი შეიძლება განთავსდნენ უშუალოდ სახელური ბირთვის

გვერდით, მისგან მარჯვნივ ან მარცხნივ. ადგილმონაცვლენი არიან: **კვანტორები** და **ზედსართავი სახელები, წინდებულაიანი განსაზღვრებები, დიზიუნქტები, პერტინალური (კუთვნილებითი) დატივი.**

კვანტორებს წარმოადგენენ დეტერმინანტები: **all-, einig-, kein-** და **რიცხვითი ზედსართავი სახელები: beid-, viel-, wenig-**. მათ შეუძლიათ თავიანთი ადგილი სახელური ბირთვის წინ დატოვონ და წინადადებაში უფრო მარჯვნივ გადაინაცვლონ. ამ შემთხვევაში დეტერმინანტი შესაბამის ნაცვალსახელად გარდაიქმნება, ამავე დროს ნომინალური ბირთვი მარცხნივ გადადის და თემატურად გამოიყოფა, ხოლო კვანტორი რემას ემთხვევა.

als er **alle Messer** geborgen hatte, wandte er sich zum Publikum → (ბიოლი, 2003, 26).

→ als er **Messer alle** geborgen hatte, wandte er sich zum Publikum.

Kein Schiff war zu sehen → (ბიოლი, 2003, 81).

→ **Schiff** war **keines** zu sehen.

Dazu hatte er **keine Gabe** → (ჰესე, 2004, 43).

→ **Gabe** hatte er dazu **keine**.

..und dann kamen **viele Schrebergärten** → (ბიოლი, 2003, 38).

→ und **Schrebergärten** kamen dann **viele**.

Der zweite von links zeigte **den beiden Buben** ein Kunststückchen → (პოლერი, 2000, 283).

→ **Buben** zeigte er-**den beiden** ein Kunststückchen.

რამდენადაც განსაზღვრებები თავის თავში ატარებენ „ცნობადობის“ ნიშანს, პერმუტაციის შემდეგ არსებითი სახელის წინ საჭიროა ამ ნიშნის მქონე დეტერმინანტის მოთავსება.

Das Kind spürte wohl **keine Schmerzen** mehr → (ბიოლი, 2003, 68).

→ **Die Schmerzen** spürte das Kind wohl **keine** mehr.

..**beide Tänzerinnen** fröhlich und sicher dahintanzten → (ჰესე, 2005,

70)

→ **Die Tänzerinnen** tanzten **beiden** fröhlich und sicher dahin.

სალაპარაკო ენაში, ანალოგიური ხერხით, ადგილმონაცვლეა **ხარისხის მქონე ზედსართავი სახელები:**

Das Haus hatte **einen rötlichen Bewurf** → (ბიოლი, 2003, 38).

→ **Bewurf** hatte das Haus **einen rötlichen**.

Diese Stationen bargen **wenig Interessantes** → (ბიოლი, 2003, 39).

→ *Interessantes* bargen diese Stationen *weniges*.

ადგილმონაცვლეა **წინდებულის აქტანტების** ნაწილი. ამავე დროს, როგორც წესი, მარცხენა კონსტრუქციის ნაწილი თემატურად გამოიყოფა ან რემატიზირებული ხდება.

Aber letzten Endes siegte *Angst vor den Schulaufgaben* → (ბიოლი, 2003, 191).

→ *Vor den Schulaufgaben* siegte aber letzten Endes *Angst*.

Angst siegte aber letzten Endes *vor den-Schulaufgaben*.

მაგრამ ბევრ შემთხვევაში, რომლებიც ჯერ საკმარისად არ არის გამოკვლეული, მსგავსი ადგილმონაცვლეობა ბლოკირებულია.

„**დიზიუნქტებს** (ლათ. *disiunctum* — ურთიერთსაპირისპირო) არ აქვთ საერთო ელემენტი. კომპლემენტური (გამავრცობელი) ცნებები ან კონტრავალენტური გამონათქვამები ხშირად დიზიუნქტებად იწოდება“ (მეცლერი, 2000, 161).

დიზიუნქტებს წარმოადგენს ნაწილობრივ **ზედსართავი სახელები** (ასევე **თავდაპირველი მიმღებები**), ნაწილობრივ **als-ნაწილაკიანი ნომინალური ფრაზები**, ნაწილობრივ **შპნიზედები**, როგორცაა **allein, blindlings, selbst** და სხვა.

Jupp zeigte *lachend* auf ein Foto in den Aushängkästen (ბიოლი, 2003, 22).

Lachend-zeigte Jupp auf ein Foto in den Aushängkästen.

Ich sollte *als Regiments-kommandeur* das Urteil unterschreiben (ბიოლი, 2003, 189).

Als Regiments-kommandeur sollte ich das Urteil unterschreiben.

Ich fragte mich *selbst*, wann ich zum letzten Mal gebeichtet hatte (ბიოლი, 2003, 107).

Selbst fragte ich mich, wann ich zum letzten Mal gebeichtet hatte.

დიზიუნქტები, გამონაკლისის გარეშე, თავისუფალ წევრებს წარმოადგენენ. უმრავლეს შემთხვევაში დიზიუნქტები თავისი ნომინალური ბირთვისგან მოცილებულია. იქ, სადაც ისინი ცალკემდგომი არიან, რეგულირდებიან თემა-რემატული დაყოფით.

შპნიზედა „**selbst**“ შესაძლოა უშუალოდ ნომინალური ბირთვის გვერდით, მისგან მარჯვნივ ან მარცხნივ განთავსდეს:

Der Oberstatistiker selbst hat sich drüben auf die andere Seite gestellt (ბიოლი, 2003, 32).

Selbst die Familienmitglieder waren nur mit äußerster Strenge

zu veranlassen, pünktlich zu erscheinen (ბიოლი, 2003, 163).

პერტინალური (კუთვნილებითი) დატივი გვხვდება სახელური ან ნაცვალსახელური დატივის ფორმით.

...und sie klopfen *mir* auf die Schulter (ბიოლი, 2003, 30).

მრავალი გრამატიკოსი ამგვარ დატიურ ფრაზებს ზმნების აქტანტებად განიხილავს, შესაბამისად, ის ზმნის ვალენტობაში უნდა ფიქსირდებოდეს. „სინამდვილეში ზმნის ვალენტობას ასეთი დატიური ფრაზების ფუნქციონირებასთან კავშირი აქვს. მაგრამ ისინი მხოლოდ მაშინ დაიშვებიან, თუ სუბიექტის, ბრალდებითი ბრუნვის დამატების (Akkusativärgerzung) სიტუაციური ან დირექტიული აქტანტების ცენტრალური ელემენტებია“ (ენგელი, 2004, 303, 304).

Mir tut der Kopf weh.

Ich habe *mir den Kopf* angeschlagen.

Es droht *mir im Kopf*.

Sie haben *ihm in den Kopf* geschossen (ენგელი, 2004, 304).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სახელური ფრაზის სატელიტთა ნაწილი ხასიათდება ადგილმონაცვლეობით, განთავსდება მარჯვენა და მარცხენა ველში. ამ სპეციფიკური პოზიციით ხასიათდებიან დეტერმინანტები და ზედსართავი სახელები, წინდებულიანი და დირექტიული აქტანტები, სიტუაციური და კვალიტატიური განსაზღვრებები, მიმართებითი დამოკიდებული წინადადება, მართული განსაზღვრებები კუთვნილებითი დამოკიდებულებით, თუ ისინი ადამიანს აღნიშნავენ, ვარიანტული და ინვარიანტული არსებითი სახელები. განსაკუთრებული ადგილმონაცვლეობით ხასიათდებიან კვანტორები: დეტერმინანტები და რიცხვითი ზედსართავი სახელები, რომლებმაც შეიძლება ადგილი შეინაცვლონ სახელური ბირთვის წინ და წინადადებაში მარჯვნივ გადავიდნენ. ზოგიერთი წინდებულიანი აქტანტის მარცხენა კონსტრუქციის ნაწილი თემატურად გამოიყოფა ან რემატიზირებული ხდება. დიზიუნქტები უმეტეს შემთხვევაში სახელური ბირთვისაგან მოცილებულია. ზმნიზედა „selbst“ შესაძლოა უშუალოდ სახელური ბირთვის გვერდით, მარჯვნივ ან მარცხნივ განთავსდეს. პერტინალური (კუთვნილებითი) დატივი დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ სუბიექტის, ბრალდებითი ბრუნვის დამატების, სიტუაციური ან დირექტიული აქტანტების ცენტრალური ელემენტია.

ლიტერატურა

- ბიოლი, 2003** — Böll, H. Mein trauriges Gesicht. Erzählungen. “Radugaverlag”, M., 2003.
- ენგელი, 2004** — Engel, U. Deutsche Grammatik. Judicium Verlag GmbH, München, 2004.
- ენგელი, 1996** — Engel, U. Deutsche Grammatik. Julius Gross Verlag, Heidelberg, 1996.
- ვარიგი, 2002** — Wahrig, G. Deutsches Wörterbuch. Wissen Media Verlag GmbH, Gütersloh München, 2002.
- კაშნიცი, 2004** — Kaschnitz, M.L. Erzählungen. “Aris Press”, M., 2004.
- მეტლერი, 2000** — Metzler, J.B. Metzler Lexicon Sprache. Verlag J. B. Metzler, Stuttgart, 2000.
- ღამბაშიძე, 2014** — მ. ღამბაშიძე. მარცხენა ველის სატელიტები სახელურ ფრაზაში გერმანული პროზის მასალაზე. კულტურათაშორისი კომუნიკაციები, სოხუმის უნივერსიტეტის სამეცნიერო ნაშრომთა კრებული, №23, 2014, გვ. 26-37.
- ღამბაშიძე, 2015** — მ. ღამბაშიძე. მარჯვენა ველის სატელიტები სახელურ ფრაზაში გერმანული პროზის მასალაზე. კულტურათაშორისი კომუნიკაციები, სოხუმის უნივერსიტეტის სამეცნიერო ნაშრომთა კრებული, № 25, 2015, გვ. 46-59.
- შენდელსი, 1982** — Schendels, E. Deutsche Grammatik, Morphologie, Syntax, Text. “Vyshaja Skola”, M., 1982.
- ჰესე, 2005** — Hesse, H. Der Steppenwolf. “Aris Press”, M., 2005.
- ჰესე, 2004** — Hesse, H. In der alten Sonne. Erzählungen. “Ikar Verlag”, M., 2004.
- ჰოლერი, 2000** — Hohler, F. Der dreizehnte Kanal. Erzählungen von deutschsprachigen Schriftstellern. “Menedsher Verlag”, M., 2000.

MANANA GHAMBASHIDZE

**Place-changing Linguistic Elements in Nominal Phrases
(on the material of German Fiction)**

Summary

The paper deals with linguistic elements distributed in both fields (right, left) of a nominal phrase. The following linguistic items are characterized by the given distribution: determiners and adjectives, prepositional and direct actants, situational and qualitative modifiers, relative subordinate clauses, governed modifiers with a possessive meaning if they refer to a human being. Special emphasis should be placed upon the place-changing nature of determiners and cardinal numerals – they can precede or follow the head of a nominal phrase. Some parts of a prepositional actant phrase serve either as a theme or a rheme. The linguist item *selbst* can be placed directly next to the head (either on its right or left). The possessive Dative is encountered only in such cases when it is the central element of: (a) the subject, (b) the direct object in the accusative case, (c) situational and direct actants.

მანანა ლაგბაშიძე

მიმართებითი დამოკიდებული წინადადების
ეკოლოგიური ასპექტები ბერძნულ ენაში

მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები ნომინალური ფრაზის მარჯვენა ველის ერთ-ერთი გავრცელებული სატელიტია. ისინი წინადადების ფორმის განსაზღვრებებია და ფუნქციონირებენ ნებისმიერ არსებით სახელთან. როდესაც რამდენიმე განსაზღვრება იყრის თავს, ისინი მარჯვენა ველში უკიდურესად მარჯვნივ თავსდებაან.

Bald setzte er seine Hoffnungen auf **feine, neue Schuhe**, bald auf **ein nettes Halstuch, ganz abgesehen vom Schnurrbart, der allmählich sproßte** (ჰესე, 2000, 84).

..aber immer sah ich von mir **das hoffnungslose Porzelangesicht des Zwerges, dessen Grinsen mir nicht zufällig erschien** (ბიოლი, 2003, 113).

..und **Mädchen aus guten Häusern, mit denen Andrias bei Proben und Aufführungen zusammenkommen würde**, gab es auch hier genug (ჰესე, 2000, 86).

Ein Mann wie du, der ein Haus hat und einen Wagen, warum hast du diese Stadt verlassen? (ფრიში, 2000, 51).

მოცემული წინადადებები შეიცავენ სხვადასხვა ტიპის განსაზღვრებებს: ზედსართავი სახელით გამოხატულ ჩვეულებრივ არაგანკერძოებულ განსაზღვრებებს, ზედსართავულ განკერძოებულ განსაზღვრებას, კვალიტატიურ განსაზღვრებას, ანაფორით **wie** + პირის ნაცვალსახელით გამოხატულ შედარებას, რომელთაგან უკიდურესად მარჯვნივ მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები თავსდება.

დამოკიდებული წინადადებების ეს სახეობა უმეტეს შემთხვევაში „მიმართებითი ნაცვალსახელით“ იწყება, რომელსაც ორმაგი ფუნქცია აქვს. ის უქვემდებარებს დამოკიდებულ წინადადებას მთავარი წინადადების არსებით სახელს და იმავდროულად დამოკიდებულ წინადადებაში აქვს განსაზღვრული სინტაქსური ფუნქცია. ტენიერმა, რათა აეხსნა მიმართებითი ნაცვალსახელების ორმაგი ბუნება, დაყო ისინი

„ტრანსფერმად“ (რომლის ფუნქცია სუბიუნქტია) და „ანაფორულად“ (რომელიც ფუნქციონირებს დამოკიდებულ წინადადებაში, როგორც სინტაქსური წევრი). ტრანსფერმი ზედაპირზე არ ჩანს, მაშინ როდესაც ანაფორა ნაცვალსახელია, კერძოდ, ჩვენებითი ნაცვალსახელი (დამბაშიძე, 2015, 46-58). როგორც უ. ენგელი აღნიშნავს, დამოკიდებული წინადადებები წარმოიშვა თავდაპირველი დამოუკიდებელი მთავარი წინადადებებისაგან და გვთავაზობს მიმართებითი დამოკიდებული წინადადების წარმოშობის საინტერესო სქემას.

გამონათქვამი

Der Mann, der diese Stube bewohnt (Hesse, 2005, 11),

უბრველეს ყოვლისა, შედგება ნომინალური ფრაზისაგან **der Mann** და მთავარი წინადადებისგან **Er bewohnt diese Stube**.

პირველ ნაბიჯს წარმოადგენდა ეს ორივე კონსტრუქცია ტრანსფერმის საშუალებით ახალ კონსტრუქციად შეკავშირებულიყო:

Der Mann + ○ + **Er bewohnt diese Stube**.---

წრე სწორედ ტრანსფერმისათვის არის განკუთვნილი. შემდგომ ნაბიჯს წარმოადგენს **er** ანაფორის ტრანსფერმასთან შერწყმა, რომელიც იღებს ჩვენებითი ნაცვალსახელის ფორმას — **der**. „ეს ახალი „მომართებითი ნაცვალსახელი“ დამოკიდებულია არსებით სახელზე — **Mann** და ამავე დროს როგორც სუბიუნქტური ელემენტი არეგულირებს წინადადებას — **Er bewohnt diese Stube**, რომელიც ამის შედეგად დამოკიდებულ წინადადებად გარდაიქმნება“ (ენგელი, 2004, 157).

როგორც ირკვევა, დამოკიდებულ წინადადებაში მიმართებით ნაცვალსახელში გადასული ელემენტი (მოცემულ შემთხვევაში სუბიექტი) აღარ ფუნქციონირებს დამოუკიდებლად. მიმართებითი ნაცვალსახელი, როგორც ყველა სუბიუნქტური ელემენტი, განაპირობებს უღლებადი ზმნის „ბოლო პოზიციას. ამგვარად წარმოიშობა საბოლოო კონსტრუქცია:

Der Mann, der diese Stube bewohnt.

ზოგიერთ შემთხვევაში მიმართებითი ნაცვალსახელი შეიძლება შეიცვალოს დეტერმინანტით **welch**, ხანდახან ნაცვალსახელით **was**. ეს შეცვლა ხშირად ემსახურება, რომ ხელისშემშლელი ერთხმოვანება იყოს თავიდან აცილებული.

Dieses Buch enthält die uns gebliebenen Aufzeichnungen jenes Mannes,

welchen wir mit einem Ausdruck **den** “Steppenwolf” nannten (ჰესე, 2005, 4).

Das Entsetzlichste, was er im Traum erleben konnte, war die Gefangenschaft in einer Kaserne (ჰესე, 2005, 32).

მოცემულ წინადადებებში მიმართებითი ნაცვალსახელების ჩანაცვლების გზით მიიღწევა ერთფეროვანი ჟღერადობის დარღვევა:

Aufzeichnungen jenes Mannes, den wir den “Steppenwolf” nannten.

Das Entsetzlichste, das er erleben konnte,

რაც მთელ წინადადებას სასიამოვნო ჟღერადობას ანიჭებს.

უ. ენგელი სემანტიკური ფუნქციის მიხედვით გამოყოფს მიმართებითი დამოკიდებული წინადადების გამოყენების ორ შესაძლებლობას:

1. რესტრიქტიული მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები, რომლებიც ასახელებენ ყოველთვის საჭირო აუცილებელ წინაპირობას მთლიანი წინადადების ნამდვილობისა და ობიექტურობისათვის.

2. არარესტრიქტიული მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები, როდესაც წინადადება ნებისმიერი პირობების არსებობისას ნამდვილია. ის მთავარ წევრს უმატებს შემთხვევით, უმეტესად უმნიშვნელო ნიშანს“ (ენგელი, 2004, 158).

ორივე გამოყენების ფორმა უფრო თვალსაჩინოდ განიხილება განსაზღვრული კრიტერიუმების მიხედვით:-

რესტრიქტიული მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები, როგორც წესი, ობლიგატორულია. ძირითადი სიტყვის დეტერმინანტზე შესაძლებელია ელემენტ — „**jenig**“ დართვა.

Der Mann, der den Zug abfahren läßt, verschwindet unter einem großen Schild (ბოილი, 2003, 5).

Derjenige Mann, der den Zug abfahren läßt, verschwindet unter einem großen Schild.

არარესტრიქტიული მიმართებითი დამოკიდებული წინადადება ყოველთვის ფაკულტატიურია, მასში შეიძლება ჩაირთოს ექსისტენტორული გამონათქვამები: **übrigens, ja, wie man weiß, bekanntlich.**

Der Mann, der übrigens den Zug abfahren läßt, verchwundet unter einem großen Schild.

არარესტრიქტიული მიმართებით დამოკიდებულ წინადადებებში მთავარი სიტყვის დეტერმინანტთან გამორიცხულია ელემენტი **jenig**.

მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები მონაცვლეობენ ადნომინალურ მართულ განსაზღვრებებთან (**Genitivattribute**) და ზედსართავ სახელებთან.

Lohengrins Burg oben zwischen herbstlichen Bäumen (ბოილი, 2003, 248).

→ **Die Burg, die Lohengrin gehört**, oben zwischen herbstlichen Bäumen.

Da gab ein Unbekannter mir **ein kleines bedrucktes Büchlein** (ჰესე, 2005, 67).

→ Da gab ein Unbekannter mir **ein Büchlein, das klein und bedruckt war**.

ელემენტების რესტრიქტიული და არარესტრიქტიული გამოყენება მნიშვნელოვანი სემანტიკური ნიშანია და მართივ ელემენტებშიც უნდა იყოს მითითება მათ შორის განსხვავებაზე.

ფსევდოდამოკიდებული¹ მიმართებითი წინადადებები, როდესაც მათ სავსებით ახალი შინაარსი შემოაქვთ, შეესატყვისებიან ფსევდოდამოკიდებულ თავისუფალ წინადადებებს, თუმცა მათგან განსხვავებით მთავარ წინადადებაში აქვთ ძირითადი სიტყვა.

...und ihre großen Augen schauten in ihm **den Sohn, den jüngeren, der seit Jahren**

in Frankreich gefallen war (Zweig, 1967, 444).

ფსევდოდამოკიდებული მიმართებითი წინადადებები უგამონაკლისოდ არარესტრიქტიულია.

ფსევდოდამოკიდებული მიმართებითი წინადადებების გამოყენებისას გასათვალისწინებელია, რომ მათ პირველადი თემატური (**Thema**) ხასიათი აქვთ. იმ შემთხვევებში, როცა ახალი შინაარსი მნიშვნელოვანია და რემას წარმოადგენს, მიმართებითი წინადადებები უმართებულოა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მიმართებითი დამოკიდებული წინადადებები წარმოიშვა თავდაპირველი დამოუკიდებელი წინადადებებისგან, რომლებიც ტრანსფერმის საშუალებით ახალ კონსტრუქციად ჩამოყალიბდნენ. შემდეგში განხორციელდა ანაფორის — პირის ნაცვალსახელის „**er**“ შერწყმა ტრანსფერმისთან, რომელმაც მიიღო ჩვენებითი ნაცვალსახელის ფორმა — „**der**“. ახალი მიმართებითი ნაცვალსახელი დამოკიდებული გახდა არსებით სახელზე და ამავე დროს, როგორც სუბიუნქტურმა ელემენტ-

¹ დამოკიდებული წინადადება, რომელიც შეიცავს დამოუკიდებელ ამბავს.

მა დაარეგულირა წინადადება, რომელიც ამის შედეგად გახდა დამოკიდებული — ზმნის უღლებადი ნაწილით ბოლო პოზიციაზე, რის შედეგადაც წარმოიშვა საბოლოო კონსტრუქცია დღევანდელი მიმართებითი დამოკიდებული წინადადების სახით. ზოგიერთ შემთხვევაში მიმართებითი ნაცვალსახელი შეიძლება შეიცვალოს დეტერმინანტით **welch** ან ნაცვალსახელით **was**, რომლებიც ხშირად ემსახურება ხელისშემწეული ერთფეროვანი ხმოვნების დარღვევას, რაც მთელ წინადადებას სასიამოვნო ჟღერადობას ანიჭებს.

ლიტერატურა

ბიოლი, 2003 — Böll, H. Mein trauriges Gesicht. Erzählungen. Raddugaverlag, M., 2003.

ენგელი, 2004 — Engel, U. Deutsche Grammatik. Judicium Verlag GmbH, München, 2004.

ფრიში, 2000 — Frisch, M. Skizze (Schinz). Erzählungen von deutschsprachigen Schriftstellern. Menedsher-Verlag, M., 2000

ღამბაშიძე, 2015 — ღამბაშიძე, მ. მარჯვენა ველის სატელიტები სახელურ ფრაზაში გერმანული პროზის მასალაზე, „კულტურათაშორისი კომუნიკაციები“, სოხუმის უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო-პერიოდული გამოცემა, №25, თბილისი, 2015, გვ. 46-58.

ჰესე, 2000 — Hesse, H. Die Verlobung. Erzählungen von deutschsprachigen Schriftstellern. Menedsher-Verlag, M., 2000.

ჰესე, 2005 — Hesse, H. Der Steppenwolf. Aris Press, M., 2005.

ცვაიგი, 1967 — Zweig, A. Einsetzung eines Königs. Aufbau-Verlag, Berlin und Weimar, 1967.

MANANA GHAMBASHIDZE

Evolutionary Aspects of the Relative Subordinate Clause in German

Summary

The paper examines historical development of the relative subordinate clause in German from a simple sentence to a part of a complex one.

ხათუნა ჯანაშვილი

საკუთარ სახელთა წარმოებისათვის ლევან გოთუას
მოთხრობების მიხედვით

ლევან გოთუას შემოქმედებაში მრავალი ენობრივი თავისებურება გვხვდება, რომელთა საშუალებითაც იქმნება მწერლის ინდივიდუალური სტილი. ჩვენთვის ლევან გოთუას სტილისთვის დამახასიათებელი საინტერესო საკითხი არის საკუთარი სახელების წარმოება. საკვლევი მასალა შევისწავლეთ ლევან გოთუას მოთხრობების მიხედვით (თხზულებათა ექვსტომეული, IV, 1980; „ლეკვი ლომისა“, თხზულებათა ექვსტომეული, V, 1981).

როგორც ცნობილია, მოთხრობების თემატიკა ძირითადად საქართველოს ისტორიას ეხება და ამიტომაც მწერალი ცდილობს შექმნას ისეთი სტილი, რომლითაც აღწერს და გადმოსცემს ძველ ისტორიულ ვითარებას. არქაული გარემოს შესაქმენლად შეიძლება ვიფიქროთ, რომ იგი მიმართავს ძველი ქართული სალიტერატურო ენისთვის დამახასიათებელი ფორმების გამოყენებას.

ძველი ქართული ენის სახელმძღვანელოებში მითიებულია, რომ თანხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელები არ დაირთავენ ბრუნვის ნიშანს სახელობით ბრუნვაში. ა. შანიძე აღნიშნავს: საკუთარი სახელები „სამ ბრუნვაში არავითარ ნიშანს არ მიიღებენ. ეს ბრუნვებია: სახელობითი, მოთხრობითი და წოდებითი“. (შანიძე, 1976, 41). ლევან გოთუას მოთხრობებშიც ასეთი სურათია საკუთარ სახელთა წარმოების მიხედვით, სტილის არქაიზაციისთვის მწერალი ცდილობს, თანხმოვანფუძიანი საკუთარი არსებით სახელები ძირითადად ბრუნვის ნიშნის გარეშე გამოიყენოს:

„გულმწყრალად იყო **შიომ...**“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„დრომდე ერიდებოდა **ვახტანგ**“ („ქვის ხოხობი“)

„არ გაუმართლდა იმედი, ამაოდ ელოდა **გორგასალ**“ („უგზო ქარავანი“)

„ხმამალლა ცხარობდა **შიოშ**“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

შესაძლოა, საკუთარი სახელის ფუძის სახით წარმოდგენა მივიჩნიოთ როგორც ძველი ქართული სალიტერატურო ენის ფორმათა გამოყენების ფაქტი, თუმცა „თანამედროვე ქართული ენის მორფოლოგიაში“ (2016, 599) მითითებულია, რომ ფშაურ დიალექტშიც ამგვარი ვითარება გვაქვს. თანხმოვანფუძიანი სახელი რეალიზდება ფუძის სახით და ასევე ბრუნვის ნიშნითაც: „გოგოთურ **-Ø/-ი**“ (თანამედრ. ქართ. ენის მორფ., 2016, 599). ვფიქრობთ, რომ ლევან გოთუას მოთხრობებში ასეთი ფაქტების არსებობა არ არის რომელიმე კონკრეტული დიალექტური მონაცემის გამოვლენა, არამედ ხალხური მეტყველების ანარეკლია მხატვრულ ნაწარმოებებში. საკუთარ სახელთა წარმოება როგორც დიალექტშია, ისე კი არ გადადის, არამედ ახდენს მის სტილიზაციას.

როგორც ზემოთ მივუთითეთ, ძველ ქართულში საკუთარი სახელები მოთხრობითში ფუძის სახით გვხვდება, თუმცა საკვლევ მასალაში საკუთარ სახელთა წარმოება ახალი ქართულის მსგავსია. თანხმოვანფუძიან საკუთარ სახელებს მოთხრობით ბრუნვაში დაერთვის შესაბამისი ბრუნვის ნიშანი **-მა**:

„**შიოშმა** მალლა აღმართა მზერა“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

ამ ენობრივი თავისებურების მიუხედავად, რიგ შემთხვევებში თანხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელები ბრუნვის ნიშნითაც გვხვდება სახელობით ბრუნვაში:

„მამამ დამწყების ხმა იცნო. **ბეჟანი** იყო“ („უგზო ქარავანი“)

„**შიოში** კი გაკვირვებული სდუმდა“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

ხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელის წარმოებისთვის მწერალი გამოიყენებს დიალექტურ ვარიანტებს:

„მის წინაშე **ლელაი** იდგა“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„აი, აგერ რომ ახალგაზრდა თვალტანადი ქალია — **ნუნუი** ხელაური, მისი ქმარია ის უბედური“ („სიბრძნე სიკვდილისა“)

„ახლა დედის ნათესაგები?

– **ვეფხვიაი**... ან **ლომსაი**!“ („აზუზუნდი ფუტკარო“)

თუმცა სახელობითი ბრუნვის გარდა საკუთარი სახელის წარმოების დიალექტური კანონზომიერება ირღვევა. სამეცნიერო ლიტერატურაში მითითებულია, რომ სახელობით ბრუნვაში ქართულურ-

ში, ფშაურსა და მთიულურში -**ი** სუფიქსი ბრუნვის ნიშნად გაიაზრება და, შესაბამისად, მოთხრობითიდან დანარჩენ ბრუნვებში არ გადაჰყვება -**ი** ფორმანტი. „თანამედროვე ქართული ენის მორფოლოგიაში“ არის საკუთარ სახელთა ბრუნების პარადიგმები და მითიებულია ფორმები: სახ. მაყვალა-**ი** // **Ø**; მოთხ. მაყვალა-**მ** // **მა** (თანამედრ. ქართ. ენის მორფ., 2016, 449). ასეთი ვარიანტები გვხვდება ქართლურში, ანალოგიური ვითარება გვაქვს ფშაურშიც. სახელობითში არის „ბახა-**ი**“ მოთხ. -ში „ბახა-**მ** / /ბახა-**მა**“ (თანამედრ. ქართ. ენის მორფ., 2016, 560); მთიულური: სახ: „გოჩა-**ი**“, მოთხ: „გოჩა-**მ** (ა)“ (თანამედრ. ქართ. ენის მორფ., 2016, 650) ლ. გოთუას შემოქმედებაში კი ხმოვანფუძიან სახელებთან -**ი** ბრუნვის ნიშანი სხვა ბრუნვებშიც შენახულია, რაც მწერლის ინდივიდუალურ სტილს ქმნის:

„გრძელი დახვეწილი თითები შეეხო **ლეღაის** მკლავს“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„— მოდის, მამი!... — შესძახა **ლეღაიმ**“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„ამ დროს ვერავინ შეჰბედავდა მას, გარდა მისი ასულისა — **ლეღაისი**“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

ლ. გოთუას მოთხრობებში პარალელურად ვხვდებით ხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელების ახალ ქართულისებურ წარმოებას:

„— **იოვანე** უტყვი მოდის“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„შემკრთალმა **მნათემ** ათრთოლებული ხელებით ძლივს გაულოკარი“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

საინტესესოა კომპოზიტად ქცეულ საკუთარი სახელების წარმოება. შეიძლებაოდ მწერალს საკუთარ სახელებთან გამოეყენებინა მსაზღვრელ-საზღვრულის ან საზღვრულ-მსაზღვრელის ვარიანტები, მაგრამ იგი მსაზღვრელ-საზღვრულის პოსტპოზიციურ წყობას იყენებს კომპოზიტების წარმოებისათვის.

„**ბერდა-რაინდის** გამოცდაც სწადა“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„ვიგრძენ — **გიგა-მძღოლი** ჩემზე უფრო კეთილი და უფრო დიდი სიყვარულის შემძლე იყო“ („ნისლი ნახატარის ტყეში“)

„პირველი **სადიხა-მეაბჯრე** მოჰყვა“ („მუმლი მუხასა“)

„უკვე გარჯის კილოთი დაუმატა **ვანო-ოსტატმა**“ („ქვის ხოხობი“)

„ზეზე წამოიჭრა **ვანო-ხურო**“ („ქვის ხოხობი“)

„ბოლოს გაწყრა **შოშიტა-მორჩილი**“ („ხანცთის ზარი“)

ამგვარი კომპოზიციები საკუთარ სახელებს მათი საქმიანობის მიხედვით ეწარმოება, თუმცა ვხვდებით საკუთარი სახელის მხატვრული დანიშნულებით დამახასიათებელ სიტყვას — ეპითეტს პოსტპოზიციური წყობით:

„იცოდა **ლელაი-ანგელოზი** მოვიდოდა აქ“ („ყინცვისის ანგელოზი“)

„ჰოდა, ამ „კასაც“ ჰყავდა თავისი ჭირისუფალი“ — **მარიამ-დიდი**“ („სიბრძნე სიკვდილისა“)

ვხვდებით კომპოზიციის შემადგენელ ნაწილებს სხვა ფუნქციითაც:

„ლისელო! **„ვანო-კაცო!** ჩამობურთლი წყალშია“ („ქვის ხოხობი“)

„აწამა **მეუღლე-შუშანიკ** და ერი თვისი“ („ქვის ხოხობი“)

„ჩემი **შოთა-ბიჭუნაც** შიგ უნდა ვაბანავო“ („აზუზუნდი ფუტკარი“)

ჩვენ ვარაუდით, ლევან გოთუა მოთხრობებში საკუთარი სახელების წარმოება შესაძლოა იყოს ძველი სალიტერატურო ქართული ენის ვარიანტების მიმსგავსების ან მეტყველების გახალხურების ცდა. ვფიქრობთ, რომ ეს ფაქტი ხალხური მეტყველების ანარეკლს უფრო მეტად უნდა ასახავდეს მწერლის მხატვრულ ნაწარმოებებში.

ლიტერატურა

გოთუა, 1980 — ლ. გოთუა, თხზულებათა ექვსტომეული, IV, თბ., 1980.

გოთუა, 1981 — ლ. გოთუა, „ლეკვი ლომისა“, თხზულებათა ექვსტომეული, V, თბ., 1981.

თანამედრ. ქართ. ენის. მორფ, 2016 — თანამედროვე ქართული ენის მორფოლოგია, II, თბ., 2016

შანიძე, 1976 — ა. შანიძე, ძველი ქართული ენა, თბ., 1976.

**Towards the Formation of Personal Names
in Levan Gotua's Stories**

Summary

The paper examines word-building patterns of personal names on the material of Levan Gotua's stories. The main subject-matter of L.Gotua's stories is the history of Georgia, hence the writer tries to create a style appropriate for the description and reconstruction of a historical environment. In the process of style creation L.Gotua often employs the word-building patterns typical of personal name formation in Old Georgian. The writer does not use any of the dialectal variants, instead, to convey the speech of laymen he uses the Old Georgian patterns for personal name formation.

გიორგი ჟუჟარაძე, ციური ახვლედიანი

**ენობრივი კოლიტიკა და ლინგვისტური ნაციონალიზმი
(დიდი ბრიტანეთისა და საფრანგეთის მაგალითზე)**

თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის ერთ-ერთი მიზანი უნივერსალური კულტურის ფორმირებაა, რომელმაც უნდა გააქროს საზღვრები სხვადასხვა ერებსა და ეთნიკურ ჯგუფებს შორის. ბუნებრივია, ეს პროცესი მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საერთაშორისო ურთიერთობათა გამარტივებას ერთი ენის გამოყენების წყალობით, მაგრამ იმავდროულად მასში ღვივის არსებული კულტურული მრავალფეროვნების გაქრობის რისკი და ერთი უნივერსალური კულტურის დომინირება. ყოველივე ამის შედეგად, თანამედროვე ნაციონალური სახელმწიფოები ერთმანეთს უპირისპირდებიან, სურთ რა შეინარჩუნონ და დაიცვან თავიანთი კულტურა და ენობრივი იდენტურობა მოსალოდნელი საშიშროებისაგან, რაც მრავალ ქვეყანაში ნაციონალური განწყობის გაძლიერებას იწვევს. მაგალითად, ევროპული კავშირის ქვეყნები, აღმოჩნდნენ რა ინტეგრაციული პროცესების გავლენის ქვეშ, წარმოადგენენ კულტურული და ლინგვისტური ნაციონალიზმის გამოვლენის ნათელ მაგალითს.

აღსანიშნავია, რომ ლინგვისტური ნაციონალიზმი, როგორც პოლიტიკური იდეოლოგია და მიმართულება, წარმოიშვა XIX საუკუნეში. ამ მიმართულების საწყისი ჩანს ჟ.-ჟ. რუსოს და ი. ჰერდერის ფილოსოფიურ თეორიებშიც. კულტურის გერმანელმა ისტორიკოსმა ი. ჰერდერმა თავის ნაშრომებში წამოაყენა იდეა, რომ ერი არ შეიძლება არსებობდეს ენის გარეშე, ენის მემკვიდრეობა კი — ნაციონალური კულტურის მემკვიდრეობითობის საფუძველია. ფონ ჰუმბოლდტს ეკუთვნის თეზისი ენის, აზროვნებისა, მსოფლმხედველობისა და მენტალიტეტის მჭიდრო ურთიერთკავშირის შესახებ, რაც გულისხმობს არა მარტო ურთიერთკავშირსა და უთიერთგავლენას, არამედ სამყაროს აღქმის ლინგვისტურ განპირობებულობასაც. XX

საუკუნის შუა ხანებში ლ. ვიტგენშტეინმა თავის „ლოგიკურ-ფილოსოფიურ ტრაქტატში“ ჩამოაყალიბა თეზისი, რომ „ენა რეალობის მაკონსტრუირებელია: ჩემი ენის საზღვრები განსაზღვრავენ ჩემი სამყაროს საზღვრებს“. ამერიკელი მეცნიერები — ე. სეპირი და ბ. უორფიც ადასტურებდნენ ნაციონალური ენისა და ნაციონალური ცნობიერების მჭიდრო ურთიერთდამოკიდებულების იდეას.

ლინგვისტური ნაციონალიზმის იდეოლოგიის არსი არის ის, რომ ერი (ნაცია), უპირველეს ყოვლისა, განისაზღვრება ენის ერთიანობით. ამიტომაც, სახელმწიფო ხელისუფლებამ ხელი უნდა შეუწყოს და დაიცვას ნაციონალური ენა და კულტურა. ლინგვისტური ნაციონალიზმის პოლიტიკა, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს ეთნიკური უმრავლესობის კულტურისა და ენის მხარდაჭერას, ეთნიკური უმცირესობის ასიმილაციის ხელშეწყობას და ასევე ნაციონალური ენის „სიწმინდის“ შენარჩუნებას.

როგორც ცნობილია, დიდ ბრიტანეთში არ არსებობს ცნება „ოფიციალური ენა“. მოსახლეობის 62 %-ს ინგლისური ენა მიაჩნია მშობლიურ ენად და ამიტომაც ინგლისური ენა „დე ფაქტო“ წარმოადგენს ოფიციალურ ენას. გაერთიანებული სამეფო შეიქმნა იმ დინასტიურ კავშირთა დასკვნის შედეგად, რომლებიც ადრე აერთიანებდნენ დამოუკიდებელ სახელმწიფოებს და ყოველივე ამის შედეგად დღეს შოტლანდია, უელსი და ჩრდილოეთ ირლანდია ცდილობენ შეინარჩუნონ ნაციონალური და ლინგვისტური იდენტურობა.

დიდი ბრიტანეთის მთავრობამ ხელი მოაწერა და რატიფიცირებულიყო რეგიონალურ ენათა და უმცირესობის ენათა ევროპული ქარტია, რომლის მიხედვითაც განსაკუთრებული სტატუსი მიენიჭა კორნუოლურ, ირლანდიურ, გალურ, ოლსტერულ შოტლანდიურსა და ვალიურ ენებს. გარდა ამისა, შეიქმნა სამთავრობო ორგანოთა და დაწესებულებათა დიდი რაოდენობა, რომელთა მიზანია რეგიონალურ ენათა შენარჩუნებაზე კონტროლის განხორციელება. მაგალითისათვის შეიძლება დასახელდეს კორნუოლური ენის დაცვის ორგანო, რომელიც შეიქმნა 2005 წელს და დღესაც ფინანსდება როგორც დიდი ბრიტანეთის ბიუჯეტიდან, ასევე ევროკავშირის მხრიდანაც.

ვალიურ ენასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია, რომ უელსის მაცხოვრებლები დიდ ყურადღებას უთმობენ თავიანთი კულტურის შე-

ნარჩუნებას და კრძალვით ეპყრობიან ენობრივი პოლიტიკის საკითხებს. ვალიური ენა, როგორც მემკვიდრეობა, ოფიციალურადაა დაცული 1993 და 1998 წლების სათანადო აქტებით. გარდა ამისა, დიდი ბრიტანეთის ცენტრალური ხელისუფლების მთელი დოკუმენტაცია ორ ენაზეა შედგენილი — ინგლისურ და ვალიურ ენებზე. 2010 წელს ვალიური ენა აღიარებულ იქნა უელსის ოფიციალურ ენად. უელსის მოსახლეობის დაახლოებით 20% ვალიური ენის მატარებელია. 2000 წლიდან უელსის ყველა სკოლაში 16 წლამდე ბავშვებისათვის სავალდებულოა ვალიური ენის შესწავლა. ვალიური ენა ფართოდ ვრცელდება სპეციალური სატელევიზიო არხის შექმნის წყალობით.

ოლსტერის მოსახლეობა, გარდა ინგლისურისა, ლაპარაკობს ირლანდიურ (7%) და ოლსტერულ შოტლანდიურ (2%) ენებზე. დიდი ხნის მანძილზე ირლანდიური ენა ოლსტერში ასოცირდებოდა ირლანდიურ ნაციონალიზმთან. XX საუკუნის დასაწყისში იგი პოლიტიკურ ბატალიათა ობიექტი იყო. ირლანდიის დაშლის შემდგომ პერიოდში ირლანდიური ენის გამოყენება ოლსტერში პრაქტიკულად აკრძალული იყო. ჩრდილოეთ ირლანდია ეთნიკური კონფლიქტებისა და სეპარატიზმის კერად რჩება დიდ ბრიტანეთში; ირლანდიურ ენას არა აქვს ისეთი ოფიციალური სტატუსი, როგორც ვალიურ ენას. ოლსტერული შოტლანდიური არის 1992 წელს დაფუძნებული სპეციალური საზოგადოებრივი ორგანიზაციის დაცვის ქვეშ. 2001 წელს ოლსტერის უნივერსიტეტში შეიქმნა ოლსტერული შოტლანდიური ენის კვლევათა *iteratur*.

ქართის თანახმად, გალური ენა, რომელიც მშობლიურია 1,2% შოტლანდიელისათვის, წარმოადგენს შოტლანდიის მკვიდრ ენას. მიუხედავად ამისა, ასიმილაციის პოლიტიკის შედეგად გალური ენა პრაქტიკულად გაქრა და მისი აღორძინება მხოლოდ XX საუკუნის დასარულს დაიწყო. 2006 წელს გლაზგოში გაიხსნა პირველი საშუალო სკოლა, რომელშიც გალურ ენაზე მიმდინარეობს სწავლება.

რაც შეეხება კორნუოლურ ენას, ისიც ასევე გაქრობის ზღვარზე იყო და მისი აღორძინება დაიწყო 1904 წელს. ამ ენაზე გამოდის რამდენიმე პერიოდული გამოცემა. კორნუოლური ენა მრავალი წყაროსაგან იღებს ფინანსურ დახმარებას, მათ შორის იუნესკოსგანაც.

ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ დიდ ბრიტანეთს ახასიათებს რეგიონალური ლინგვისტური ნაციონალიზმის გამოვლენა, თუმცა, სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება დიდ ყურადღებას უთმობს ამ საკითხს და მხარდაჭერას უცხადებს რეგიონალურ და მინორიტარულ ენებს კონფლიქტური პოტენციალის შესუსტების მიზნით, რაც აშკარად დასტურდება შედეგებით. მიუხედავად ამისა, ჯერ კიდევ იგრძნობა დაძაბული სიტუაცია ჩრდილო ირლანდიაში, სადაც ლინგვისტური ნაციონალიზმი ირლანდიური სეპარატიზმის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს და ცენტრალურ ხელისუფლებას ხშირად უხდება მისი გამოვლენის ჩახშობა.

საფრანგეთის კონსტიტუციის მიხედვით, ქვეყნის ერთადერთი ოფიციალური ენა ფრანგული ენაა, თუმცა რეგიონალური ენები და დიალექტები — ბრეტონული, კატალანური, კორსიკული, ბასკური, ელზასური და ფლამანდური — კვლავ ფართოდ გამოიყენება და ზოგიერთი მათგანი ისწავლება კიდევც.

1995 წლის კანონის მიხედვით, საფრანგეთში, რეგიონალურ ენებზე სწავლა ნებაყოფლობითია პირველი და მეორე დონის სკოლებში.

რეგიონალურ ენებთან დაკავშირებით აღსანიშნავია, რომ რეგიონალურ და უმცირესობათა ენების ევროპულ ქარტიას საფრანგეთმა კი მოაწერა ხელი, მაგრამ იგი (საფრანგეთი) დღემდე არ გახლავთ ამ პროცესის მონაწილე, რადგან კონსტიტუციური საბჭო მიიჩნევს, რომ ქარტიასთან მიერთება დაარღვევს ფრანგული ენის კონსტიტუციური მდგომარეობის სტატუსს. ამასთანავე, საფრანგეთის მთავრობისადმი 1999 წელს წარდგენილ მოხსენებაში ჩამოთვლილია 75 ენა, რომლებმაც ქარტიის რატიფიკაციის შემთხვევაში შეიძლება ოფიციალური აღიარება მოიპოვონ; მათ შორის 24 ენა საფრანგეთის ევროპული ნაწილის ძირძველი მოსახლეობის ენებია, დანარჩენები კი — იმიგრანტთა ენები. მიუხედავად ამისა, საფრანგეთში რეგიონალური ლინგვისტური ნაციონალიზმის პრობლემა იმდენად მწვავე არაა, როგორც იტალიაში ან ესპანეთში, რაც საფრანგეთის ენობრივი ასიმილაციის წარმატებული პოლიტიკის დამსახურებაა, სხვადასხვა ხალხის კონგლომერატიდან საფრანგეთის მოსახლეობა გადაიქცა ფრანგებად, რომელთაც აერთიანებთ ერთიანი ფრანგული ენა და კულტურა.

საფრანგეთის ერთადერთ რეგიონში — კორსიკაში შეინიშნება ნაციონალიზმის გამოვლენა; კუნძულ კორსიკის მოსახლეობის დიდ ნაწილს სურს მეტი ავტონომიურობა, კორსიკული ენის განსაკუთრებული უფლებები და ზოგიერთი ნაციონალური გადასახადისაგან განთავისუფლება. საფრანგეთში, ისევე როგორც ესპანეთში, მოქმედებენ ბასკური (ქალაქების — ბაიონის, ანგლესა და ბიარიცის რაიონში) და კატალონური (რუსილიონში ანუ ჩრდილო კატალონიაში) ორგანიზაციები, რომლებიც იცავენ ბასკური და კატალონური ენების მატარებელთა უფლებებს. სხვა რეგიონალური მოძრაობებიდან ყველაზე ძლიერია — ბრეტონული. ბრეტანი კელტურ სამყაროს მიაკუთვნებს საკუთარ თავს და ხაზს უსვამს, რომ განსხვავებულია ფრანგებისაგან. ბრეტონულ ენაზე ტარდება მრავალი კულტურული ღონისძიება, იგი (ბრეტონული ენა) ისწავლება სკოლაში.

საფრანგეთის ენობრივი პოლიტიკა მთლიანად მიმართულია ფრანგული ენის მხარდაჭერისაკენ არა მარტო საფრანგეთში, არამედ მთელ მსოფლიოშიც. ფრანგული ენის სიწმინდისათვის ბრძოლა საფრანგეთის ისტორიის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს. ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში, ა. ეტიენი თავის ნაშრომში „დილოგები ფრანგული ენის შესახებ“ აკრიტიკებდა ფრანგი ავტორების მიერ იტალიური ნასესხობების ფართოდ გამოყენებას, ისეთების, როგორცაა **spaceger, strade, ragionner, mescoler u leggiadres**.

ფრანგული აკადემიის მოღვაწეობა, დაარსებიდან (1635 წ.) დღემდე, მიმართულია ფრანგული ენის სიწმინდის დაცვისაკენ. გლობალიზაციისა და ინგლისური ენის საყოველთაო გავრცელების პირობებში საფრანგეთი არის ერთ-ერთი იმ სამაგალითო ქვეყანათაგანი, რომელიც იცავს საკუთარ ნაციონალურ ენას უცხოურენოვანი ნასესხობებისაგან. ფრანგულ ენაში ანგლიციზმთა რაოდენობა ვარირებს ენობრივი სფეროების მიხედვით; ზოგიერთ სფეროში ჭარბია ანგლიციზმთა გამოყენება, მაგალითად, ეკონომიკასა და ინფორმატიკაში; რეკლამის, რადიოსა და ტელეხედვის სფეროებში შეაღწია მრავალმა ანგლო-ამერიკანიზმმა, როგორებიცაა **news** ნაცვლად ფრანგული **informations**-სა, **prime time** ნაცვლად ფრანგული **heure de grande écoute**-სა.

ნაციონალური ენის სიწმინდისათვის ბრძოლის საქმეში საფრანგეთის წარმატებები ნათლად ვლინდება ინფორმაციულ ტექნოლოგი-

ათა სფეროში: გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან მოყოლებული, საფრანგეთის მთავრობის მიერ დადგენილია ოფიციალური ფრანგული ტერმინოლოგია, რომელიც უნდა გამოიყენებოდეს ამ სფეროში; მაგ., 1970 წელს, ინფორმატიკის კომისიის მიერ შეთავაზებულმა-ტერმინმა **logiciel**-(კომპიუტერული პროგრამა) სამუდამოდ შეცვალა ინგლისური ტერმინი **software**. 1993-1995 წლებში საფრანგეთის კულტურის მინისტრმა ჟ. ტუბონმა წარმოადგინა იმ სიტყვათა სრული ჩამონათვალი, რომლებიც აუცილებლად უნდა გამოიყენებოდეს ინგლისური ეკვივალენტების ნაცვლად.

ენობრივი პოლიტიკის სფეროში ფრანგული კანონმდებლობა ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებულია ევროპაში. 1975 წელს საფრანგეთის პრეზიდენტმა ვალერი ჟისკარ დ'ესტენმა გამოსცა კანონი, რომლის მიხედვითაც ფრანგული ენა დაცული უნდა იქნეს ინგლისურისა და ნებისმიერი სხვა ენის შემოჭრისაგან და აქედან გამომდინარე — უცხო კულტურის შემოჭრისაგანაც. 1994 წლის 4 აგვისტოს ტუბონის მიერ მიღებულ კანონში გაცხადებულია, რომ ფრანგული ენა წარმოადგენს საფრანგეთის კულტურისა და მემკვიდრეობის ფუძემდებლურ ელემენტს. ეს კანონი ითვალისწინებს ფრანგული ენის აუცილებელ გამოყენებას ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა ვაჭრობა, პოლიტიკა, განათლება.

მას შემდეგ, რაც საფრანგეთმა ხელი მოაწერა ევროპულ ქარტიას რეგიონალურ და უმცირესობათა ენების შესახებ, ამოცანად დაისახა მრავალენოვნების განვითარება ენობრივი პოლიტიკის ფარგლებში, რომელიც ეფუძნება სამ ძირითად პრინციპს: ფრანგული ენის გავრცელება; ფრანგული ენის როლის შენარჩუნება საერთაშორისო ურთიერთობის ენის სახით; ენობრივი და კულტურული მრავალსახეობის პატივისცემა. ცხადია, რომ დღეს საფრანგეთის ენობრივი პოლიტიკის ძირითადი გრძელვადიანი მიზნებია ოფიციალურ ენასა და უმცირესობათა ენებს შორის ურთიერთობათა რეგულირება, ასევე ფრანგული ენის გავლენის გავრცელება ევროკავშირის ინსტიტუტთა ფარგლებში.

საერთაშორისო არენაზე ფრანგული ენის გავრცელების საქმეში მთავარ როლს თამაშობს ფრანკოფონიის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც ამჟამად მოიცავს 56 წევრ-სახელმწიფოს და 19 და-

მკვირებელ-სახელმწიფოს; ასევე მნიშვნელოვანი როლი აკისრია ფრანკოფონულ სატელევიზიო არხს თV5-ს და მრავალ გაზეთსა და ჟურნალს, რომლებიც ფრანგულ ენაზე გამოიცემა მთელ მსოფლიოში.

უდავოა, რომ ურთიერთდამოკიდებულებისა და საყოველთაო გლობალიზაციის პირობებში ლინგვისტური ნაციონალიზმის პრობლემა უფრო და უფრო აქტუალური ხდება, მათ შორის, ევროკავშირის ქვეყნებისათვისაც. ევროკავშირი ატარებს მსოფლიოში ყველაზე ფართო ენობრივ პოლიტიკას, აღიარებს რა 23 ოფიციალურ ენას 27 წევრ-ქვეყანას შორის. ლეგიონალური და უმცირესობათა ენები განუყოფელი ნაწილია სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფთა კულტურისა და მენტალიტეტისა. ევროპულ რეგიონალურ ენათა გარკვეული ნაწილი ფაქტობრივად გაქრა ზოგიერთი სახელმწიფოს მიერ გატარებული უნიფიკაციის პოლიტიკის შედეგად; ამ მოვლენამ გამოიწვია ის, რომ კონსტრუქციული ლინგვისტური ნაციონალიზმი, ანუ მისწრაფება მშობლიური ენის შენარჩუნებისაკენ, გადაიზარდა დესტრუქციულ ლინგვისტურ ნაციონალიზმში, რომელიც გულისხმობს ტერორისა და სეპარატიზმის გზით მშობლიური ენის გამოყენების უფლებების მოპოვებას.

ამგვარად, ლინგვისტური ნაციონალიზმი შეიძლება იყოს როგორც კონსტრუქციული, ასევე დესტრუქციული ხასიითისა. ამიტომაც დღეს მრავალი ქვეყნისათვის მთავარი ამოცანაა — ენობრივი მრავალფეროვნების შენარჩუნება და საზოგადოების ერთობა, რაც საშუალებას მოგვცემს, რომ თავიდან ავირიდოთ ლინგვისტური ნაციონალიზმის კონსტრუქციული ფორმების გადაზრდა დესტრუქციულში.

ლიტერატურა

ბარბოური, 2000 — Barbour S. Language and Nationalism in Europe. Oxford University Press, 2000.

ჰობსბაუმი, 1997 — Hobsbawm E. Are All Tongues Equal? Language, culture, and national identity. Oxford, 1997.

<http://www.waywordradio.org/>

[http://terrain.revues.org/-](http://terrain.revues.org/)

Organisation Internationale de la Francophonie. [http://www.francophonie.org/-](http://www.francophonie.org/)

GIORGI KUPARADZE, TSIURI AKHVLEDIANI

Language Policy and Linguistic Nationalism

(on the example of The United Kingdom and France)

Summary

Being under the influence of integration processes, the countries of the European Union reveal certain signs of cultural and linguistic nationalism. Regional linguistic nationalism is characteristic of Great Britain, though to lessen a potential conflict the central government pays a great attention to this issue and supports regional and minority languages. The long-term goals of the language policy of France cover the regulations between the official language and the languages of the minorities. Today maintenance of linguistic diversity as well as the unity of society remains to be the main objective for many states, this seems to be the way to prevent constructive forms of linguistic nationalism from growing into the destructive ones.

სუზი ცერცვაძე

რეკლამა და რეალობა

წინამდებარე ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს, განიხილოს თუ რამდენად შეესაბამება ვებგვერდზე **booking.com** მოცემული სასტუმროს რეკლამების (250) მიერ მოწოდებული ინფორმაცია სინამდვილეს. რეკლამაში წარმოდგენილ ინფორმაციასა და რეალობას შორის კავშირის დასადგენად გავეცანი ზემოთ აღნიშნულ ვებგვერდზე მოცემულ რეკლამებსა და მათი რეალური სტუმრების მიერ სასტუმროებზე დაწერილ კრიტიკულ მოსაზრებებს.

ემპირიული მასალის კვლევამ ცხადყო, რომ ვებგვერდზე **booking.com** განთავსებულ სასტუმროს რეკლამებში ხშირია შემთხვევები, როდესაც რეკლამაში წარმოდგენილი „რეალობა“ არ შეესაბამება სინამდვილეს, რეკლამა იძლევა ცრუ დაპირებებს, ცრუ რეკომენდაციებს ან ნაწილობრივ ნიღბავს რეკლამირებულ სასტუმროში არსებულ რეალურ ვითარებას, ნაკლოვანებებს.

შესაბამისად, რეკლამებზე დაკვირვების შედეგად გამოვყავი ვებგვერდზე რეალობის შენიღბვის შემდეგი ძირითადი გზები: 1. ცრუ დაპირებები / რეკომენდაციები; 2. არასწორი ინფორმაცია / რეალური სურათის არასრულფასოვანი აღწერა; 3. ფოტოები, რომლებიც რეკლამირებულ ობიექტს, კერძოდ, სასტუმროს, მხოლოდ დადებითი კუთხით წარმოაჩენს.

სასტუმროს ონლაინრეკლამა, როგორც სხვა ნებისმიერი ტიპის რეკლამა, ემსახურება რეკლამირებული სასტუმროების მხოლოდ დადებითი კუთხით წარმოდგენას. შესაბამისად, არც ერთ სასტუმროს რეკლამაში არ არის სრულყოფილი ინფორმაცია შეთავაზებულ პირობებსა და მომსახურებაზე, რადგან ინფორმაცია, რომელიც აღწერს რეკლამირებული ობიექტის როგორც დადებით, ისე უარყოფით მახასიათებლებს, უპირატესობებსა და ნაკლოვანებებს, არ შეიძლება რეკლამად ჩაითვალოს.

რეკლამაში წარმატებული კომუნიკაციისთვის საჭიროა, რომ ადრესანტი მიიზიდოს ადრესატის ყურადღება და აცნობოს მას, რომ სურს მისთვის შეტყობინების გადაცემა. თუ ადრესანტის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია ვერ მიიპყრობს ადრესატის ყურადღებას, მაშინ კომუნიკაცია ვერ დამყარდება.

რეკლამაში კი ყურადღების მიპყრობა უაღრესად მნიშვნელოვანია — გაცილებით რთული, ვიდრე ჩვეულებრივ, პირისპირ მიმდინარე საუბრის დროს, როდესაც მოსაუბრე თითქმის ყოველთვის დარწმუნებულია, რომ მისი მსმენელი ყურადღებას მიაქცევს მის სიტყვებს და ნაგულისხმევი მნიშვნელობაც ადვილი გასაგები იქნება მისთვის.

საკვლევი მასალის ანალიზმა ცხადყო, რომ რეკლამა გვაწვდის დეტალურ ინფორმაციას სასტუმროს უპირატესობებზე, თუმცა რეცენზიებიდან ჩანს, რომ ძალიან ხშირად წარმოდგენილი ინფორმაცია არ შეესაბამება სიმართლეს. რეცენზიებიდან ცხადი ხდება, რომ ხშირად სასტუმროებს უფრო მეტი ნაკლოვანება აქვთ, ვიდრე უპირატესობა, რეკლამა კი, როგორც ყოველთვის, მხოლოდ სასტუმროს დადებით მახასიათებლებზე საუბრობს და უგულებელყოფს სასტუმროს უარყოფით მხარეებს, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს, გარკვეული ინფორმაციის განზრახ დაფარვას, ეს კი სტუმრების უკმაყოფილების მიზეზი ხდება.

დაკვირვებამ ცხადყო, რომ სასტუმროს რეკლამა დეტალურად აღწერს სასტუმროს უპირატესობებს და მხოლოდ დადებით კონტენტში განიხილავს რეკლამირებული ობიექტის მიერ შეთავაზებულ მომსახურებას. აქედან გამომდინარე, რეკლამაში უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მკითხველზე ზემოქმედების მოხდენის ფაქტორს. რეკლამის ვერბალური და ვიზუალური საშუალებები გავლენას ახდენენ ადამიანის გრძნობის ხუთივე ორგანოზე (მხედველობა, სმენა, ყნოსვა, გემოვნება და ტაქტილური შეგრძნება), თუმცა აღნიშნულ ვებგვერდზე დაკვირვებამ აჩვენა, რომ მომხმარებელზე სწრაფად და ეფექტურად ზემოქმედების მოხდენა ძირითადად ხდება ვიზუალური საშუალებების გამოყენებით. მათგან შეიძლება გამოვყოთ რეკლამის სათაური, სათაურისა და ტექსტის შრიფტის ტიპი, ფორმა და ზომა. ასევე, ვებგვერდის დიზაინი, ფერები, ხატები (რაშიც იგულისხმება სასტუმროს ინტერიერისა და ექსტერიერის ფოტოები), რუკე-

ბი, პიქტოგრამები / სიმბოლოები. რეკლამის ტექსტი არ არის გადატვირთული ჭარბი ინფორმაციით. იგი არ საჭიროებს მომხმარებლის გონების დაძაბვასა და ღრმა ანალიზს, არამედ გაანალიზების პროცესი მარტივად, თითქმის გაუცნობიერებლად ხდება გრაფიკული ნიშნების დახმარებით. ინფორმაციის მიწოდების ამ წყაროების განლაგება ხდება ყურადღებით შერჩეულ ადგილებზე. კერძოდ, სასტუმროს რეკლამები და სიახლეები მომსახურებაზე, როგორც წესი, განთავსებულია ვებგვერდის მარჯვენა კუთხეში, მარცხენა მხარეს კი სტუმრის სარეგისტრაციო ზონაა მოცემული, სადაც მითითებული მოწოდებების შეყვანის შემდეგ ნებისმიერ მსურველს შეუძლია მოიძიოს ინფორმაცია სასურველ სასტუმროზე. პიქტოგრამების / სიმბოლოების გამოყენება აძლიერებს მკითხველის დაინტერესებას და არწმუნებს მას რეკლამირებული ობიექტის მაღალ ღირებულებაში. ვებგვერდზე გამოყენებული ძირითადი ვიზუალური საშუალებებია:

სათაური — სასტუმროს ონლაინრეკლამის სათაურს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, შეთავაზებული მომსახურების გამიზნულად და შედეგობრივად რეკლამირების საქმეში. სწორად შერჩეული სათაური განსაზღვრავს მომხმარებლის შემდგომ დაინტერესებას. **დევიდ ოგილვის** აზრით, რომელიც **ბილ ბერნაქთან** და **ლეო ბურნეტთან** ერთად კრეატიულ რეკლამაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფიგურას წარმოადგენს, რეკლამის სათაური თუ ვერ ახდენს პროდუქტის ეფექტურ რეკლამირებას, მაშინ რეკლამირებული პროდუქტისგან მისაღები თანხის 90 პროცენტი დაკარგულია. ოგილვი თვლის, რომ სათაური იმ შემთხვევაში მოქმედებს ეფექტურად, თუ ის მკითხველს სარგებელს ჰპირდება ან ახალი პროდუქტის შესახებ იძლევა საინტერესო ინფორმაციას. ასევე, გასათვალისწინებელია მომხმარებელთა რომელი კატეგორიისთვის არის განკუთვნილი კონკრეტული რეკლამა (პერი, 2006).

ვებგვერდზე, **booking.com**, სასტუმროს რეკლამათა სათაურები ძირითადად შექმნილია სასტუმროთა ადგილმდებარეობის მიხედვით. სათაურებში ხშირად ვხვდებით ამა თუ იმ ქალაქის, დაბის, დასახლების, კურორტის ან თუნდაც ქვეყნის დასახელებებს, სადაც კონკრეტული სასტუმრო მდებარეობს, თუმცა ღროთა განმავლობაში იც-

ვლება ვებგვერდის რეკლამირებული სასტუმროების დასახელებები, იშვიათად, მაგრამ მაინც ვხვდებით შემდეგი ტიპის სათაურებს: **The Lonely Chimney Apartments**, ასევე ვხვდებით სათაურებს, რომლებიც მოუწოდებენ ვებგვერდის სტუმარს და უბიძგებენ გარკვეული ქმედებისკენ. მაგ., **‘Stay in the Heart of Prague’, ‘Stay in the Heart of Barcelona’ ‘Get the celebrity treatment with world-class service at Trident Bandra Kurla’** და ა.შ.

ფერები — მურეის აზრით, ადამიანები არჩევენ და ყიდულობენ საქონელს გრძნობებზე დაყრდნობით, შემდეგ კი გადაწყვეტილებას ამართლებენ ლოგიკით. მომხმარებლის ემოციებზე ზემოქმედების მიზნით კი გამოიყენება ვიზუალური საშუალებები, რომელთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი უჭირავს ფერებს (მურეი, 2013).

კავშირი ფერებსა და გრძნობებს შორის საკმაოდ დიდაა. ფერები განსაზღვრავს შესაბამისი განწყობის შექმნას. სასტუმროთა რეკლამირებისას ფერებს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ფერების მნიშვნელობა თავად სასტუმროს თუნდაც ადგილმდებარეობის აღწერისასაც კი თვალსაჩინოა. მნიშვნელობა ენიჭება როგორც ქვეყანას, რომელშიც სასტუმრო მდებარეობს, ასევე, კონკრეტული ქვეყნის ბუნებრივ და კლიმატურ მდგომარეობას. ფერი წარმოადგენს კონკრეტულ სასტუმროს სიმბოლურად, ამიტომ შეიძლება ფერები იდენტიფიკატორებადაც ჩავთვალოთ.

სასტუმროს ონლაინრეკლამა დაწვრილებით ინფორმაციას აძლევს მკითხველს სასტუმროს დადებით მახასიათებლებზე, უპირატესობებზე. რეკლამის საშუალებით ინფორმაციის მიწოდება ხდება, როგორც უკვე ვისაუბრეთ, ვიზუალური და ვერბალური ფორმით, რაც გულისხმობს გარკვეული კოდების გამოყენებას, როგორებიცაა: ფერები, ფოტოები, რუკები, პიქტოგრამები, სიმბოლოები და სხვ.

ზოგადად, რეკლამაში დასმული ამოცანები შეიძლება საფეხურებრივად წარმოვადგინოთ (კორტლენდი, 1989). პირველ რიგში, რეკლამამ მომხმარებლის ყურადღება უნდა მიიზიდოს, შემდეგ დაინტერესოს იგი, მოიპოვოს მისი ნდობა, გაუღვიძოს სურვილი რეკლამირებული პროდუქტის შეძენის ან მომსახურებით სარგებლობისა

და ბოლოს უბიძგოს მოქმედებისაკენ. შესაბამისად, აღნიშნული პროცესი საფეხურებრივად ასე წარმოდგება:

- (1) **ყურადღება**
- (2) **ინტერესი**
- (3) **სანდოობა**
- (4) **სურვილი**
- (5) **მოქმედება**

(1) ყურადღება

სასტუმროს ონლაინრეკლამაში, პირველ რიგში, მკითხველის ყურადღებას იპყრობს ვიზუალური მხარე: სათაური, ფერები, მოძრავი ილუსტრაციები, სიმბოლოები, შრიფტი, რუკები, რომლებიც არა მარტო ინფორმაციას აწვდიან მომხმარებელს, არამედ ემოციურ ელფერს სძენენ რეკლამას. ამიტომ პირველი საფეხური რეკლამის გაცნობისა არის სწორედ მკითხველის ყურადღების მიპყრობა, რომელიც იმ შემთხვევაში, თუ მოიხიბლა ნანახით, აგრძელებს რეკლამის კითხვას.

(2) ინტერესი

მეორე საფეხური რეკლამის აღქმის პროცესში არის ინტერესის გაღვიძება მკითხველში, რომელიც საწყის ეტაპზე რეკლამას ათვალთვრებს ვიზუალურად, მაგრამ თუ რეკლამა არ დააინტერესებს, მაშინ იგი სხვა უფრო საინტერესოს ძიებას შეუდგება. რეკლამით დაინტერესება კი შესაძლებელია მაშინ, როდესაც რეკლამა ესაუბრება მომხმარებელს მისი პრობლემების გადაჭრის ეფექტურ საშუალებაზე. ასე რომ, საჭიროა მკითხველის ყურადღების კონცენტრირება მოხდეს რეკლამირებული ობიექტის მხოლოდ დადებით მახასიათებლებზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში რეკლამა ვერ იქნება ეფექტური და მომხმარებლისთვის მისაღები, რაც იმას ნიშნავს, რომ რეკლამის როლი შეუსრულებელი დარჩება. ინტერესი საკმაოდ მნიშვნელოვან საფეხურს წარმოადგენს რეკლამაში. იგი ერთგვარი ხიდის როლს ასრულებს მომხმარებლის ყურადღების გამახვილებასა და ნდობის მოპოვებას შორის.

(3) სანდოობა

მომდევნო საფეხურის მიზანია მკითხველის დარწმუნება, რომ რეკლამაში წარმოდგენილი ინფორმაცია სანდოა. აღნიშნულ საფე-

ხურზე მომხმარებელს ნდობა უნდა გაუჩნდეს რეკლამირებული ობიექტის მიმართ. რეკლამისადმი ნდობის მოპოვება ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც მომხმარებლებს მათთვის საინტერესო მასალას აწვდი, სხვა შემთხვევაში ისინი არ აქცევენ ყურადღებას კონკრეტულ რეკლამას და იწყებენ რაღაც ახლის, მათი ინტერესის საგნის ძიებას. ამასთან, მომხმარებლები დღეს გაცილებით უფრო სკეპტიკურად უყურებენ და აფასებენ რეკლამირებულ პროდუქციას თუ მომსახურებას, ვიდრე წლების წინ. შესაბამისად, მომხმარებლის ნდობის მოსაპოვებლად საჭიროა არა მარტო საინტერესო, არამედ სანდო რეკლამის შექმნა.

(4) სურვილი

სასტუმროს მიერ შეთავაზებული მომსახურებით სარგებლობის სურვილის გაღვიძება მკითხველში ადვილი ნამდვილად არ არის. სურვილი ჩნდება მაშინ, როდესაც რეკლამირებული მომსახურების უპირატესობები და სარგებელი აშკარაა, რის დანახვაშიც მკითხველს რეკლამის ვიზუალური და ვერბალური მხარე ეხმარება.

(5) მოქმედება

მოქმედება წარმოადგენს ბოლო საფეხურს, რომლის შესრულების გარეშეც ყველა ჩამოთვლილი საფეხური შესაძლოა უკვალოდ დაიკარგოს. სასტუმროს რეკლამას თუ გაეცნობა ვებგვერდის სტუმარი და გაივლის ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ ეტაპს, ბოლოს ლოგიკურია, რომ დაჯავშნოს სასტუმრო და ისარგებლოს შეთავაზებული მომსახურებით, წინააღმდეგ შემთხვევაში, როგორც უკვე ვახსენეთ, რეკლამის მიზანი წარუმატებელი დარჩება.

განვიხილოთ, რეკლამაში რეალობის დაფარვის კონკრეტული მაგალითები.

სასტუმროთა რეკლამების და ამავე სასტუმროების სტუმრების მიერ დაწერილი რეცენზიების შედარებისას გამოიკვეთა სხვადასხვა საკითხი, რომლებზეც სტუმრები განსაკუთრებით ხშირად გამოთქვამენ საყვედურებს.

სასტუმროთა შეფასება სტუმრების მიერ ხდება შემდეგი კრიტერიუმებით:

კომფორტი (რაშიც შეიძლება გავაერთიანოთ: აღჭურვილობა, სისუფთავე, პერსონალი, უფასო უკაბელო ინტერნეტი, გადასახადის შესაბამისობა მომსახურებასთან) და **ადგილმდებარეობა**.

თავად რეცენზენტები რამდენიმე კატეგორიად იყოფიან, ეს კატეგორიებია:

- ოჯახები
- წყვილები
- მეგობართა ჯგუფები
- მარტოხელა მოგზაურები
- ბიზნესმენები

ვებგვერდზე მითითებულია რეცენზენტის სახელი, შემდეგ კატეგორია, რომელსაც ეკუთვნის, ქვეყანა და ქალაქი ან რაიონი, სადაც ის ცხოვრობს და ბოლოს თარიღი, როდესაც დაიწერა კონკრეტული რეცენზია. რეცენზენტის შეფასება ორი სახისაა: დადებითი და უარყოფითი. ვებგვერდზე სტუმრების მიერ დაწერილ რეცენზიებში ვხვდებით სხვადასხვა ტიპის საყვედურებს, აღნიშნული საყვედურები გამოთქმულია შეფასების თითქმის ყველა კრიტერიუმისადმი. აღნიშნულ ნაშრომში განვიხილავ სტუმრების მხოლოდ კრიტიკული მოსაზრებები.

ადგილმდებარეობა

სასტუმრო, რომელიც მდებარეობს ქალაქის ცენტრალურ ნაწილში, პოპულარობით სარგებლობს მომხმარებლებს შორის, რადგან ასეთ შემთხვევაში ალბათობა იმისა, რომ სასტუმრო ახლოს იქნება ქალაქის ღირსშესანიშნაობებთან, მნიშვნელოვან ობიექტებთან ან ტრანსპორტის სხვადასხვა საშუალებასთან, დიდია. სწორედ ამიტომ, ვებგვერდზე მოძიებულ სასტუმროთა აბსოლუტური უმრავლესობა ქალაქის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს.

Starhotels Business Palace

‘Located 7 km from the Mezzanotte Palace and Piazza Degli Affari Square, Starhotels Palace is 50 metres from Porta di Mare Metro Station.’

აღნიშნული სასტუმროს რეკლამიდან ვხედავთ, რომ სასტუმრო სტუმარს აცნობებს სასტუმროს ცენტრალური და მოსახერხებელი მდებარეობის შესახებ, თუმცა მოცემული სასტუმროს სტუმრების მიერ დაწერილი რეცენზიები სხვაგვარ ინფორმაციას გვაწვდის. სტუმ-

რები, სწორედ რომ სასტუმროს არახელსაყრელი მდებარეობის მიზე-
ზით გამოთქვამენ საყვედურებს:

Starhotels Business Palace

Robert: 'Location was so-so, but metro is close.'

Anna: 'Very bad location – nothing near – really nothing!'

The Lonely Chimney Apartments

Located less than 5 minutes' walk from Bogatell Metro Station.

რეცენზენტი:

Dushiant- Singapore:

'Location is hard to find...'

კომფორტი. ნებისმიერი სასტუმრო ცდილობს შეუქმნას კომ-
ფორტი სტუმრებს. კომფორტის შექმნის შესაძლებლობები დამოკი-
დებულია იმაზე, თუ რამდენ ვარსკვლავიანია ესა თუ ის სასტუმრო.
ხუთვარსკვლავიან სასტუმროში კომფორტის დონე უფრო მაღალია,
ვიდრე ოთხ ან სამვარსკვლავიან სასტუმროში, თუმცა ბევრი შე-
მთხვევაა, როდესაც ხუთვარსკვლავიანი ან თუნდაც სამვარსკვლავიანი
სასტუმროები არ აკმაყოფილებენ სათანადო, მათი დონის შესაფერ,
სტანდარტებს. კომფორტი საკმაოდ ფართო ცნებაა და, როგორც უკ-
ვე ვთქვით, მასში შეიძლება მოვიაზროთ სისუფთავის დონე, აღჭურ-
ვილობა, ადგილმდებარეობა, პერსონალი და მათ მიერ გაწეული მო-
მსახურების დონე, ინტერიერსა თუ ექსტერიერში არსებული ტექნი-
კის და მოწყობილობის თანამედროვეობა და კომფორტულობა.

განვიხილავ ვებგვერდზე წარმოდგენილ სხვადასხვა სასტუმროს
სტუმრების მიერ დაწერილ რეცენზიებს, რომლებშიც სტუმრები სა-
უბრობენ სასტუმროში არსებულ სხვადასხვა სახის პრობლემაზე, რო-
მელთა გათვალისწინებით ქვემოთ დასახელებულ სასტუმროებში შე-
თავაზებული მომსახურების და, შესაბამისად, კომფორტის დონე
სრულად არ შეესაბამება მათ მიერ წარმოდგენილ სტანდარტებს.

სასტუმროს, **Fairfield Inn by Marriott Times Square**, რეკლამა:

'The Fairfield Inn by Marriott Times Square offers decorative rooms
with a 32-inch flat-screen cable and an iPod docking station.'

სასტუმროს, **Fairfield Inn by Marriott Times Square**, ერთ-ერთი
სტუმრის რეცენზიაში ვკითხულობთ:

'Small rooms, chaotic breakfast arrangements, no comfortable seating
in lobby area always cordoned off, not value for money' – Gilan.

Gozdsu Court Aparthotel ***

All apartments come with a flat-screen TV, **soundproofed windows...**
სტუმრები კი წერენ:

Edward – United States of America

'Bedroom window wasn't soundproofed. Music and voices from the street all night long made it really difficult to sleep every night.'

Dawn – United Kingdom

'Right on top of a night club. Pounding music until 4 a.m.'

Barbara – Slovakia

'If you prefer a quiet area, go somewhere else.'

აღნიშნულ რეკლამაში ხაზგასმით იყო ნათქვამი, რომ სასტუმროს ფანჯრები ბგერაგაუმტარია (soundproofed), მაგრამ, როგორც სტუმრების რეცენზიებში ვკითხულობთ, აღნიშნული ინფორმაცია არ შეესაბამება სინამდვილეს.

სასტუმროს **The Lonely Chimney Apartments** რეკლამაში კვითხულობთ:

Located less than 5 minutes' walk from Bogatell Metro Station, these air-conditioned apartments feature modern decor. Free Wi-Fi is available and you can enjoy city views.

The living rooms come with an L-shaped sofa and a flat-screen TV. Complete with an oven, the full kitchens include a microwave, kettle and dining table.

The Lonely Chimney Apartments have 2 bedrooms with plenty of natural light, as well as a private bathroom with a shower and hairdryer.

Ciudadella Park is a 5 minute-walk, and you will find a selection of bars and nightlife within 10 minutes' walk. You can get to Olympic Port and La Barceloneta Beach in 15 minutes on foot. Barcelona-El Prat Airport is 16 km away.

Sant Martí is a great choice for travelers interested in beaches, monuments and city trips.

This is our guests' favorite part of Barcelona, according to independent reviews.

We speak your language!

The Lonely Chimney Apartments has been welcoming Booking.com guests since Feb 5, 2015 Apartments: 8

სასტუმროს რეკლამის ტექსტს თან ერთვის ფოტოები. მათგან ერთია ჩვენთვის საინტერესო (იხ. ფოტო №1). როგორც ქვემოთ წარმოდგენილ ფოტოზე ხედავთ, აივნის, ისევე როგორც სხვა ოთახების მდგომარეობა იდეალურს უტოლდება, მაშინ, როცა სტუმრები,

სასტუმროს აივნის (და არა მხოლოდ) შესახებ გამოთქვამენ უკმაყოფილებას.

სტუმარი დიდი ბრიტანეთიდან წერს:

Josephine: *'Chose the apartment because it had a balcony. However outdoor furniture was very old and wooden. The two seat bench collapsed the second time we sat on it. It was rotten and had been nailed and glued back together a few times. Felt we should have had a refund of part of the money as we could not use the balcony. We spoke to the person there but did not get back to us.'*

სტუმრის რეცენზიიდან ნათელი ხდება, თუ რამდენად შეესაბამება რეკლამაში აღწერილი მდგომარეობა სასტუმროში არსებულ პირობებს. სტუმარი ფიქრობს, რომ სასტუმრო ვალდებულია აუნაზღაუროს ზარალი, რადგან სასტუმრომ მოლოდინი ვერ გაუმართლა და ფიქრობს, რომ თანხა, რომელიც გადაიხადა, შეთავაზებულ მომსახურებას არ შეესაბამება. საკუთარი აზრის დადასტურების მიზნით, აღნიშნული მომხმარებელი დებს ვებგვერდზე მის მიერვე გადაღებულ ფოტოებს, რომლებზეც ნათლად ჩანს მისი კრიტიკის რეალური მიზეზი (იხ. ფოტო №2, №3).

წარმოდგენილი სასტუმროს რეკლამებისა და, მეორე მხრივ, ამავე სასტუმროთა სტუმრების კრიტიკული კომენტარების გამოკვლევის შემდეგ შევეცადე წარმომეჩინა რეალური მდგომარეობა სასტუმროებისა, ე.ი. სად გადის ზღვარი რეკლამასა და რეალობას შორის; დაკვირვებამ ცხადყო, რომ რეკლამაში მოცემული ინფორმაცია თითქმის არასდროს ასახავს სრულყოფილად სასტუმროს მიერ შეთავაზებულ მომსახურებასა და პირობებს.

ლიტერატურა

კორტლენდი, 1989 — Courtland, Bovee L. & Arens, William, Contemporary Advertising, Boston: IRWIN Homewood.

კრუზი, 1986 — Cruse, D. A., Lexical Semantics, Cambridge: Cambridge University Press.

ლევინსონი, 1992 — Levinson, S.C. Pragmatics, Cambridge: Cambridge University Press.

ლიჩი, 1974 — Leech, G. N., Semantics, London: Penguin.

მურეი, 2013 – Murray, P.N., How Emotions Influence What We Buy, <https://www.psychologytoday.com/blog/inside-the-consumer-mind/201302/how-emotions-influence-what-we-buy> მოპოვებულია, 10. 03 . 2014

პერი, 2006 — Perry, S. Ogilvi on Advertising, JOMC 170 Book Report

სელსი, გონსალესი 2002 — Sells, Peter and Sierra Gonzalez, The Language of Advertising, <http://www.stanford.edu/class/linguist34/> Unit_11 /index.htm, mopovebulia, 05.05.2014

ტილორი, 1990 — Taylor, R., In Memoriam: J. C. R. Licklider, California: Systems Research Center.

შენგელია, 2008 — შენგელია, თ., ბიზნესის ადმინისტრირების საფუძვლები, თბილისი: ახალი საქართველო.

ჩერი, 2015 — Cherry, K. The Conscious and Unconscious Mind, <http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/a/consciousuncon.htm> მოპოვებულია, 10.03.2014

ჰელიდგი, ჰასანი, 1985 — Halliday, M.A.K. and Ruqaiya Hasan, Language, Context and Text: Aspects of Language in the Social-Semiotic Perspective, Oxford: Oxford University Press.

ჰეჩი, 1992 — Hatch, E., Discourse and Language Education, Cambridge: Cambridge University Press.

ჰოლსანოვა, 2006 — Holsanova, J., Kenneth Holmquist, Entry points and reading paths on newspaper spreads: comparing a semiotic analysis with eye-tracking measurements. <http://vcj.sagepub.com/cgi/content/abstract/5/1/65> მოპოვებულია, 05.12.2014.

SUZIE TSERTSVADZE

Advertisement and Reality

Summary

The paper discusses correspondences between the pieces of factual information on hotel services and conditions presented, on the one hand, in on-line advertisements and the reviews made by the hotel guests, on the other.

The empirical data embrace 250 samples of English on-line hotel advertisements and real guests' reviews from the website booking.com.

The analysis of the data has revealed that on-line hotel advertisements persuade users and make a positive impression on them by (a) giving false promises; (b) presenting incomplete descriptions of hotel services, conditions, location etc.; (c) using attractive interior and exterior photos showing only the advantages of the advertised hotels.

The paper examines suasive verbal and non-verbal means employed in the advertisements under discussion.

მთავრ ბუჩაძე

ერნესტ ჰემინგუეის მოთხრობის ქართული
თარგმანის უინაარსისა და სტილის
რამდენიმე საკითხი

ერნესტ ჰემინგუეის მცირე პროზის ქართულად თარგმნის სპეციფიკის შესწავლა დედნის ლინგვისტური თუ შინაარსობრივი სინტაქსის შენარჩუნების გაანალიზებას გულისხმობს. ამისათვის საჭიროა გამოიყოს სტილისტური მარკერები, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდება ტექსტის ლინგვისტური კვლევა და მისი უნივერსალური მახასიათებლების გამოვლენა. წინამდებარე სტატია შეეხება ერნესტ ჰემინგუეის ერთი მოთხრობის სტილის ქართულ თარგმანში ტრანსფორმაციის თავისებურებასა და ორიგინალის ეკვივალენტურად გადმოცემის საკითხს, ჰემინგუეის სადა მეტყველებაში სტილისტურად შეფერილი, ექსპრესიული ლექსიკის გამოყოფას, რაც შედარებით ლინგვისტურ ანალიზზე დაყრდნობით ვლინდება. აქედან გამომდინარე კი, შეიძლება განვსაზღვროთ მოთხრობის ენის თარგმნის მეთოდოლოგია, რომელსაც ქართველი მთარგმნელი არსებულ თარგმანში იყენებს.

როგორც ვალპერინი თავის ინგლისურენოვან მონოგრაფიაში „სტილისტიკა“ (*Stylistics*), ისე ჯეფრი ლიჩი და მიკ შორტი წიგნში „მხატვრული ლიტერატურის სტილი“ (*Style in Fiction*) მხატვრულ ტექსტში გამოყოფენ სტილისტურად ღირებულ ინფორმაციას, რაც განაპირობებს ნაწარმოების ჟანრულობასა და სტილს. ვალპერინი განსაზღვრავს მხატვრულ მეტყველებაში ესთეტიკური ფუნქციის მქონე და სტილისტურად მარკირებულ სიტყვებს, მათ შორის, ლექსიკურ, სემანტიკურ და ფონეტიკურ გამომხატველობით საშუალებებს. ლიჩი და შორტი კი სტილისტურ ხერხებს გრამატიკულ, ფონოლოგიურ და ტროპულ სქემებად ყოფენ. ეს სქემები, მათი აზრით, ერთ-ერთი კომპონენტია სტილისტური ღირებულებების მქონე იმ ლინგვისტიკური მონაცემებისა, რომელთაც ისინი სტილისტურად

რელევანტურ ინფორმაციას მიაკუთვნებენ და რასაც კატეგორიაში აერთიანდებენ (ლიჩი, შორტი, 2007, 61). ეს კატეგორიები მოიცავს-
ლექსიკურ და გრამატიკულ კატეგორიებს, რომელთა მიხედვითაც განისაზღვრება ტექსტში ლექსიკის სიმარტივე და სირთულე, კო-
ლოკვიალიზმების, იდიომებისა თუ ოფიციალური ენის, ზედსართავი
სახელებისა და ზმნიზედების ხშირი თუ დაწურულად გამოყენება და
ა.შ. გრამატიკულ კატეგორიებში იგულისხმება წინადადების ტიპები,
კონსტრუქციები და მათი სირთულე, ხოლო კოჰეზია და კონტექსტი
გულისხმობს ლოგიკურ და იმპლიციტურ ბმულობას, მწერლის მი-
მართებას მკითხველთან, ადრესანტისა და ადრესატის ურთიერთდა-
მოკიდებულებას (ლიჩი, შორტი, 2007, 61-64).

განსაზღვრული კატეგორიების გამოყენებით შეიძლება განვიხი-
ლოთ ერნესტ ჰემინგუეის მოთხრობა „ბერიკაცი ხიდთან“ („The Old
Man at the Bridge“) და მისი სტილი. ჰემინგუეის აისბერგული სტილი-
სათვის დამახასიათებელია სიმარტივე და შინაარსთან ერთად იქმნება
მისი ენის სპეციფიკა, რომლის შესწავლაც ჰემინგუეის მცირე პრო-
ზის ქართულად თარგმნის ზოგადი სტრატეგიის კვლევის კონტექსტ-
ში განიხილება. აქ, უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია ეკ-
ვივალენტობის დონის საკითხი ენათშორისი ტრანსფორმაციის
დროს, რომელიც გულისხმობს ნაიდასეული როგორც დინამიკური,
ისე ფორმალური ეკვივალენტობის გათვალისწინებას, ჰემინგუეის
დისკურსის სინტაქსური თავისებურების მკვეთრად სტილისტური
ფუნქციიდან გამომდინარე. ასევე, თარგმნისას ენობრივი სტრუქტურ-
ების განსხვავებულობის გამო მნიშვნელოვანია სტილისტური ხერ-
ხების ტრანსფორმაციების სხვადასხვა ტიპის ადეკვატურად გამოყენე-
ბა.

მცირე, ორგვერდიანი მოთხრობის „ბერიკაცი ხიდთან“ სტილი
არაემფატიკურია. მხატვრული მეტყველება ჰემინგუეისთვის დამახასი-
ათებელი ენით გამოირჩევა. თხრობა არის სადა და ნელი, რიტმი კი
მდორეა, ხოლო ლექსიკა ყოფითი. ტროპული სახეები ცოტაა, მო-
კლეა ავტორისეული რემარკები. სინტაქსური დონის განხილვისას
ვხედავთ, რომ დედნის სინტაქსი მარტივია; დაქვემდებარებული წინა-
დადებებიდან ინგ-ფორმები ჭარბობს, ხშირია პირის ნაცვალსახელე-
ბი. გვხვდება მხოლოდ რამდენიმე ლექსიკური და სინტაქსური სტი-

ლისტური ხერხი. ბმა ლოგიკურია და ხდება მაერთებელი კავშირებით (ანდ, ბუტ). მოთხრობის მცირე ნაწილი აღწერილობითი პასაჟებია, რომელიც მოთხრობელის მიერ გადმოიცემა პირველ პირში. ხოლო დიდი ნაწილი დიალოგებს წარმოადგენს, რასაც განუთმეორებელი სპეციფიკა ახასიათებს და გულისხმობს ზეპირი მეტყველებისათვის ნიშნულ ფუნქციური სტილის ელემენტებს, ემფატიკური მნიშვნელობით წარმოთქმულ სიტუაციურ მეტყველებას. შედარებითი ლინგვისტიკური ანალიზის საფუძველზე ირკვევა, რომ ქართული თარგმანი სინტაქსურად იმეორებს ორიგინალის მარტივ სინტაქსურ კონსტრუქციებს, რაც ტექსტში დედნისეული ჟღერადობის აღდგენის წინაპირობას ქმნის:

„I looked at his black dusty clothes and his grey dusty face and his steek rimmed spectacles and said“ (ჰემინგუეის, 2003, 57).

„შეგზედე მის დამტვერიანებულ, თაღხ ტანსაცმელს, მტვერიან, გაცრეცილ სახეს, რკინის ჩარჩოში ჩასმულ სათვალეს და ვკითხე“ (ჰემინგუეი, 1965, 354).

დედნში პირის ნაცვალსახელების სიზშირეს თარგმანში უპირისპირდება არსებითი სახელების სიჭარბე, მაგალითად, ორიგინალში „ბერიკაცი“ მხოლოდ ხუთჯერ არის ნახსენები, ხოლო, ამის საპირისპიროდ, თარგმანში — თხუთმეტჯერ. ნაცვალსახელს მთარგმნელი თავს არიდებს ავტორისეული რემარკების დროსაც და რემარკა მხოლოდ ზმნით გადმოაქვს, მაგალითად, „მითხრა“, „მიპასუხა“, „ვკითხე“, „შევეკითხე“, „განმიმარტა“.

სტილისტური თვალსაზრისით ასევე დედნისა და თარგმანის შეპირისპირებისას ვხედავთ, რომ ქართული თარგმანი გვთავაზობს შემდეგი სახის ტრანსფორმაციებს, რომელთა ლექსიკური და სტილისტური ანალიზი წარმოაჩენს როგორც შინაარსობრივი, ისე სტილისტური ადეკვატურობის პრობლემას ორიგინალ ტექსტთან.

„The peasants plodded along in the ankle deep dust“ (ჰემინგუეი, 2003, 57).

„მიღონდილობდნენ კოჭებამდე ჩაფლულ მტვერში გლეხები“ (ჰემინგუეი, 1965, 253).

როგორც ვხედავთ, დედნისეული ვარიანტი, სადაც არ გვაქვს სტილისტურად მარკირებული ზმნა, არამედ ნეიტრალური ფრაზული

ზმნა „plod along“ (ფეხებს მიათრევს, მიაბოტებს), სტილისტურად შეფერილი, თარგმანში მარკირებული ზმნით არის გადმოტანილი — „მიღონლილობდნენ“. ამის კვალობაზე, თარგმანი მკვეთრად ქართულ უღერადობას იძენს და შორდება ორიგინალის ენობრივ სივრცეს. შესაძლებელია, ორიგინალში გადმოცემული უემოციო, თანმიმდევრული და აუმიღვრეველი აღწერა ხიდთან განვითარებული მოვლენებისა არამარკირებული ფრაზით გადმოვიდეს თარგმანშიც, რაც ინგლისური ენით გადმოცემულ შინაარსსა და სტილს უფრო ნათლად წარმოგვიდგენს, მაგალითად: კოჭებამდე მტვერში ჩაფლული გლეხები ფეხებს ძლივს მიათრევდნენ.

იგივე შეიძლება ითქვას შემდეგ წინადადებაზე, რომელშიც დედნის ნეიტრალური ფრაზა თარგმანში მკვეთრად გამოხატული ემფატიკური ეპითეტიტით გადმოიღის: **He [the old man] was too tired to go any further** (ჭემინგუეი, 2003, 57) — „ილაჯაწყვეტილს მეტი სიარული აღარ შეეძლო“ (ჭემინგუეი, 1965, 353). უბრალო იქნებოდა „ილაჯაწყვეტილის“ მაგივრად გამონახულიყო სიტყვა, რომელიც სტილისტურად მკვეთრად მარკირებული არ იქნებოდა, მათ შორის ისეთი ლექსიკური ერთეული, როგორცაა ლოგიკური განსაზღვრება — „ძალაგამოლუღლი“.

საინტერესოა შემდეგი მაგალითი, რომელიც მთარგმნელის დაბნეულობას იწვევს და რაც საბოლოოდ კვალიფიციური მკითხველის გაურკვევლობით მთავრდება. ამის საფუძველი უნდა იყოს სიტყვა „a contact“, რამაც, სავარაუდოდ, არაერთგვაროვანი ინტერპრეტაციის საფუძველი შექმნა.

„...and [he was] listening all the while for the first noises that would signal that ever mysterious event called contact“ (ჭემინგუეი, 2003, 57).

„...თან ვცდილობდი არ გამომპარვოდა პირველი ხმაური, დასაწყისი მუდამ იღუმალებით მოცული მოვლენისა, რომელსაც მოწინააღმდეგე ძალთა შეჭიდებას ეძახიან“ (ჭემინგუეი, 1965, 354).

„a contact“ წყარო ტექსტში, რომელმაც ქართულ თარგმანში შემდეგი სახე მიიღო — „მოწინააღმდეგე ძალთა შეჭიდება“, „შებრძოლებას“ / „მოწინააღმდეგესთან ბრძოლაში ჩაბმას“ ნიშნავს (www.mil.dict.ge-ს მიხედვით). ვინაიდან „მოწინააღმდეგე ძალთა შეჭიდება“ არ იწვევს ბრძოლის დაწყების, საომარი მდგომარეობის და-

საწყისის ასოციაციას, ილიომატური ფრაზა ავტორის ჩანაფიქრს აბუნდოვანებს, ხოლო პასაჟს გაურკვეველს ხდის. პასაჟის გამარტივების შემდეგ შეიძლებოდა მისთვის ასეთი ფორმა მიგვეცა: თან ვცდილობდი არ გამომპარვოდა პირველი ხმაური, რომელიც იმ იდუმალი მოვლენის მანიშნებელი უნდა ყოფილიყო, ბრძოლის დაწყებას რომ ეძახიან.

სინტაქსური სტილისტური ხერხი - გამეორება, რომელიც ჰემინგუეის პროზის ერთ-ერთი არსებითი ნიშანია, ხშირად ამ მოთხრობის თარგმანში უგულვებელყოფილია.

„Yes. Because of the artillery. The captain told me to go because of the artillery“ (ჰემინგუეი, 2003, 58).

— „ჰო, მივატოვე. ქალაქს დაუშინეს. სროლა რომ ატყდა, კაპიტანმა მითხრა, წადიო“ (ჰემინგუეი, 1965, 354).

სავარაუდოდ, მთარგმნელი თხრობის სქემატურობის თავიდან ასაცილებლად გამეორებას არ იყენებს, რომელიც რიტმულ-ინტონაციური სურათის შექმნის უმთავრესი წინაპირობაა. ნაცვლად მეტონიმიური სიტყვისა „არტილერია“, მთარგმნელი იყენებს ლექსიკურ ერთეულებს „სროლა“ და „დაუშინეს“, რაც მოხუცის დაბნეულ და სასოწარკვეთილ თხრობას დალაგებულსა და გააზრებულს ხდის. ბუნებრივია, ქართული ენის სტილისტიკიდან გამომდინარე, „არტილერიის“ პირდაპირ გადმოტანა მთარგმნელს 60-იან წლებში კიდევ უფრო ეხამეშებოდა, ამიტომ, როგორც ჩანს, ეს თარგმანში შესაბამისად აისახა. რუსულ თარგმანში გამეორება შენარჩუნებულია, ხოლო „არტილერია“ ჩანაცვლებულია „**обстрел**“-ით (სროლა, ტყვიის დაშენა). გამეორება უგულვებელყოფილია „არტილერიასთან“ დაკავშირებულ კიდევ ერთ მაგალითში. აქ მთარგმნელი „სროლის“ მაგივრად უკვე გაცვეთილ მეტაფორას — „ქარცეცხლს“ იყენებს:

„But what will they do under the artillery when I was told to leave because of the artillery?“ (ჰემინგუეი, 2003, 58).

— კი მაგრამ, როგორ იქნებიან იმ ქარცეცხლში? სროლა რომ ატყდა, მე ხო გამაფრთხილეს, წადიო (ჰემინგუეი, 1965, 355).

შინაარსობრივ ბუნდოვანებას იწვევს პასაჟი, რომელშიც სამხედრო მოხუც კაცს პოლიტიკურ მრწამსა და შეხედულებებზე ეკითხება, რაც განპირობებულია ლექსიკური უზუსტობით.

„What politics have you?“ I asked.

„I am without politics“, he said (ჰემინგუეი, 2003, 58).

— ამ ბრძოლაზე რას ფიქრობთ?

— არც არაფერს (ჰემინგუეი, 1965, 354).

— **Вы закого?** — спросил я.

— **Ни закого,** — сказал он (ჰემინგუეი, 1959, 612).

ეპიზოდის თარგმანებიდან ჩანს, რომ რუსული ტექსტი კარგად გამოხატავს დედნის აზრსა და ჟღერადობას ლექსიკური ერთეულის გამეორების საფუძველზე, რაც ქართულ თარგმანში სრულიად დაკარგულია. აქ გამოყენებულია სიტყვა „ბრძოლა“, რომელიც ვერ იქნება ინგლისური სიტყვის „politics“ შესაბამისი მნიშვნელობა. გარდა ამისა, ეს არის არა მცირე ბრძოლა, არამედ სამოქალაქო ომი, რომელიც ესპანეთში მართლა იყო და რამდენიმე წლის განმავლობაში (1936-1939) მიმდინარეობდა. აქედან გამომდინარე, დიალოგი შინა-არსობრივად მცდარია, შინაარსი სრულიად შეცვლილია, რაც მკითხველისათვის ისტორიულ-პოლიტიკური რეალიის ბუნდოვანებას იწვევს. ამავე დიალოგში როგორც ჯარისკაცის, ისე მოხუცის რეპლიკას არ მოსდევს ჰემინგუეისთვის დამახასიათებელი ავტორისეული რემარკები: „გკითხე მე“, „მიპასუხა მან/ბერიკაცმა“. აქ უკვე თვითნებობასთან გვაქვს საქმე, რისი სიხშირეც ტექსტში ადაპტაციად მიიჩნევა.

კონტექსტის შეცვლას ვხვდებით შემდეგ მონაკვეთში, სადაც დედანში აწმყო სრული დრო ქართულში | თურმეობითით არის გადმოცემული, რაც აგრეთვე ცვლის წინადადების აზრს:

„I am seventy-six years old, I have come twelve kolometers now and I think now I can go no further“ (ჰემინგუეი, 2003, 58).

— სამოცდათექვსმეტი წლისა ვარ, თორმეტი კილომეტრი ფეხით გამომივლია და მეტი აღარ შემიძლია (ჰემინგუეი, 1965, 354).

„I have come twelve kilometers now“ — ფრაზის მნიშვნელობა განისაზღვრება, როგორც „უკვე გამოვიარე“, ამიტომ შესაძლებელი იყო წინადადებას შემდეგი ფორმულირება ჰქონოდა: სამოცდათექვსმეტი წლისა ვარ. უკვე თორმეტი კილომეტრი გამოვიარე და მეტი აღარ შემიძლია. სტილისტურად შეუსაბამოა ასევე შემდეგი ფრაზა ქართულ თარგმანში: „I will wait for a while“ (ჰემინგუეი, 2003, 58) — „პატარა ხანს სულს მოვითქვამ“ (ჰემინგუეი, 1965, 354). წყარო

ტექსტი სადა და უემოციოა მაშინ, როდესაც ქართულ თარგმანში გამოყენებულია იდიომატური გამოთქმა „სულს მოვითქვამ“, რომელიც დიალექტისთვის (იმერიზმი) დამახასიათებელი ფრაზით — „პატარა ხანს“ კიდევ უფრო აშორებს თარგმანს ორიგინალის ტექსტს. მიუხედავად იმისა, რომ სოფლელი კაცის მეტყველების იმიტაცია იყო მთარგმნელის ჩანაფიქრი, ჰემინგუეისთან ბერიკაცი არ ლაპარაკობს დიალექტიზმებით. ვინაიდან საქმე გვაქვს ესპანელ გლეხსა და ჯარისკაცს შორის დიალოგთან, ეს ფაქტი სრულიად გამორიცხავს ინგლისურენოვანი დიალექტიზმის გამოყენებას.

როგორც შინაარსობრივი, ისე სტილისტური უზუსტობა ჩანს მომდევნო პასაჟში, სადაც მოხუცს ჯარისკაცი ბარსელონისაკენ წასვლას ურჩევს, სადაც ბერიკაცი პასუხობს: „I know no one in that direction“ (ჰემინგუეი, 2003, 58) — „არავის არ ვიცნობ იმ არემარემში“ (ჰემინგუეი, 1965, 354). „არემარე“, რომელიც მთარგმნელს მიმართულების სუბსტიტუციად აქვს გამოყენებული, ლექსიკურად მცდარია. გარდა ამისა, დაღლილი და შეწუხებული მოხუცი კაცისთვის ამგვარი მხატვრული მეტყველება სრულიად შეუსაბამოა და აქედან გამომდინარე, სტილისტურად არაზუსტიც. უბრიანი იქნებოდა მარტივი, ნეიტრალური ლექსიკური ერთეულის გამოყენება, მაგალითად, „იქით(კენ) არავის ვიცნობ“ და ა.შ.

შინაარსობრივ უზუსტობასთან გვაქვს საქმე ასევე შემდეგ პასაჟში:

„He looked at me very blankly and tiredly, then said, having to share his worry with some one...“ (ჰემინგუეი, 2003, 58).

— დაღლილმა ბერიკაცმა უხალისოდ შემომხედა, მაგრამ ეტყობოდა არ შეეძლო ვინმესთვის არ გაეზიარებინა თავისი ბოღმა და თქვა... (ჰემინგუეი, 1965, 355).

„worry“-ის შემდეგი ქართული მნიშვნელობები შეესაბამება: ღელვა, ნერვიულობა, წუხილი; საზრუნავი, სადარდელი; უსიამოვნება, პრობლემა (www.dict.ge-სმიხედვით). როგორც ვხედავთ, „ბოღმა“ არ არის მოცემული ინგლისური ფორმის ეკვივალენტი. ქართული ენის ელექტრონული განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, „ბოღმა“ განისაზღვრება როგორც ნადველი, ჯავრი, გარდა ამისა, „ბოღმა“ ბრახსა და სიავეს აღნიშნავს. ხოლო თანამედროვე ქართველი მკი-

თხველის ცნობიერებაში „ბოლმასთან“ უკანასკნელი მნიშვნელობები უფრო ასოცირდება. გარდა ამისა, მოთხრობის საერთო კონტექსტი დაგვარწმუნებს, რომ მოხუცი კაცი ბოლმითა და ღვარძლით არ ლაპარაკობს, მას მხოლოდ თავისი სადარდებელი აქვს, რომლის სხვასთან გაზიარება გადაწყვიტა.

საგულისხმოა მოთხრობის ბოლო პასაჟი, სადაც ასევე დაკარგულია დედნისეული შინაარსობრივ-ფაქტობრივი ინფორმაცია:

„It was Easter Sunday and the Fascists were advancing toward the Ebro.

It was a gray overcast day with a low ceiling so their planes were not up. That and the fact that cats know how to look after themselves was all the good luck that old man would ever have“ (ჰემინგუეი, 2003, 58).

„აღდგომის კვირა იყო და ფაშისტები ებროსაკენ მოიწევდნენ. მოჟამული, მოქუფრული დღე იყო და დაბლა ჩამოწოლილი ღრუბლები მათ თვითმფრინავებს მაღლა ასვლას უშლიდა. ესაა, და კიდევ ის, რომ კატებმა თავის მოვლა იციან, უკანასკნელ ნუგეშად დარჩენოდა ბერიკაცს“ (ჰემინგუეი, 1965, 355).

„Easter Sunday“-ს ქართული შესატყვისი აღდგომის დღეა, ხოლო სიტყვასიტყვითი თარგმანი — აღდგომის კვირა. რადგან აღდგომა ყოველთვის კვირას უწევს, აუცილებელი არ არის ქართულ ტექსტში ლექსიკური ერთეულის — „კვირის“ დამატება, რადგან ამგვარი შესიტყვება „ბრწყინვალე შვიდეულის“ ასოციაციას იწვევს და არა უშუალოდ აღდგომის დღისა. ამავე ეპიზოდში მეტაფორის „low-ceiling“ არსებული ტრანსფორმაცია ნეიტრალური შესიტყვებით — „დაბლა ჩამოწოლილი ღრუბლები“, ვფიქრობ, რომ ადეკვატური თარგმანია, რადგან ის მოქუფრულ, ღრუბლებგადაკრულ ცას ნიშნავს. ხოლო შესიტყვების — „good luck“ შესაბამისი ქართული მნიშვნელობა არის „იღბალი“, „წარმატება“. ქართულ ტექსტში კი ის „ნუგეშად“ არის თარგმნილი, რაც სრულიად ცვლის პასაჟის შინაარს. ეს იყო არა ნუგეში, არამედ, მთხრობელის აზრით, ღრუბლიანი ამინდი, რომელიც თვითმფრინავების აფრენას ხელს უშლიდა და რომ კატები თავს მიხედავენ, ერთადერთი გამართლება ბერიკაცისათვის. ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, მონაკვეთის ფორმულირება შემდეგნაირად მესახება: ეს იყო ერთადერთი რამ, რაშიც ბერიკაცს გაუმართლა და კიდევ ის, რომ კატებმა თავის მოვლა იციან.

როგორც დავინახეთ, მოთხრობაში ჰემინგუეის ენა, მიუხედავად სისადავისა და ლაკონიზმისა, ექსპრესიით გამოირჩევა, რასაც უმთავრესად ქმნის სტილისტური ხერხების არსებობა, რომლებიც ზომიერად არის გაბნეული ტექსტში და კონკრეტულ ადგილას განაპირობებს სპეციფიკურ სტილისტურ დატვირთვას. ამიტომ მხოლოდ ნაწილობრივ შეიძლება დავეთანხმეთ კარლოს ბეიკერს, რომელიც შენიშნავს, რომ ჰემინგუეის პროზა სუფთაა, „აქ არაფერია ორნამენტული... არ არის შედარება, მეტაფორები, ლიტერატურული ალუზიები...“ (ბეიკერი, 1967, 61). ჰემინგუეის პროზა მაინც გვთავაზობს როგორც ლექსიკურ, ისე სინტაქსურ გამომხატველობით საშუალებებს.

ჰემინგუეის მცირე პროზა ქართულად ძირითადად გასული საუკუნის 60-იან წლებში ითარგმნა და, ბუნებრივია, ივალისწინებს ქართულ სინამდვილეში არსებულ მძლავრ, ლიტერატურათმცოდნეობაზე ორიენტირებულ მთარგმნელობით სტრატეგიას, რომელიც არ უყურებს ტექსტს, როგორც ლინგვისტიკური კვლევის ობიექტს და თარგმანს — როგორც ლინგვისტიკური კვლევის შედეგს. ზემოთ განხილული მოთხრობის ანალიზის კვალობაზე ირკვევა, რომ მისი ქართული თარგმანი ემყარება სწორედ ამ სტრატეგიას, რომელიც გამოირჩევა თარგმანის ქართულ ენობრივ-კულტურული სისტემისადმი ასიმილირების მცდელობით, რაც ხშირად თარგმნილ ტექსტს ეკვივალენტობას აკარგვინებს. მთარგმნელს ნეიტრალური ლექსიკა სტილისტურად მარკირებული ოპოზიციით გადმოაქვს, ხოლო ლექსიკური და სინტაქსური სტილისტური ხერხების ტრანსფორმაცია ან საერთოდ არ ხორციელდება, ან ჩაენაცვლება სხვა სტილისტური ხერხით, რომლითაც სრულად არ კომპენსირდება სტილისტური ფუნქცია. ხოლო ჰემინგუეის აისბერგული სტილი, მისთვის ჩვეული ლაკონიურობა, რომელიც განპირობებულია მარტივი სინტაქსური წყობით, მოთხრობის ქართული თარგმანის განუყოფელ ნაწილად რჩება. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, იკვეთება ჰემინგუეის მოთხრობის ქართულად თარგმნის ახალი სტრატეგიის შერჩევის აუცილებლობა, რაც უთუოდ გულისხმობს მხატვრული ტექსტის როგორც სტილის ექსპრესიულობის, ისე შინაარსის გადმოცემის საკითხის სხვა ჭრილში გადაწყვეტას.

ლიტერატურა

ბაუერი, 2003 — M. D. Bauer, „Forget the Legend and Read the Work: Teaching Two Stories by Ernest Hemingway“ // *College Literature*, 30.3. 124-37,2003.

ბეიკერი, 1967 — C. Baker, *Hemingway: The Writer As Artist*. Princeton UP.Princeton. 1967.

გალპერინი, 1977 —I. Galperin,*Stylistics*. Higher School, Moscow,1977.

გაჩეჩილაძე, 1958 — გ. გაჩეჩილაძე, მხატვრული თარგმანის თეორიის საკითხები: რეალისტური თარგმანის პრობლემა. თბ., 1958.

კოლმანი, 1992 — H. Coleman, „Cat“ and „Hills~: Two Hemingway Fairy Tales //The Hemingway Review“, 12.1. 67-72,1992.

ლინკი, 2004 — A. Link, `Staking Everything On It: A Stylistic Analysis of Linguistic Patterns in „Hills Like White Elephants“//The Hemingway Review, 23.2. 67-74, 2004.

ლიჩი, შორტი, 2007 — J. Leech,M. Short,*Style in Fiction: A Linguistic Approach to English Fictional Prose*. Longman, London, 2007.

უიქსი, 1963 — R. P. Weeks, ed., *Hemingway: A Collection of Critical Essays*. Prentice Hall.Englewood Cliffs. 1963.

ფიოდოროვო, 2002 — А.В. Федоров, Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). 5-сизд.ФилологияТри,Москва, 2002.

ჰემინგუეი, 1965 — ე. ჰემინგუეი, თხზულებანი 4 ტომად. ტ. 1, ლიტერატურა და ხელოვნება, თბ., 1965.

ჰემინგუეი, 2003 — E. Hemingway,*The Complete Short Stories*,Scribner, New York, 2003.

ჰემინგუეი, 1959 — Э. Хемингуэй, Собрание сочинений в 2 томах, т. II, Худ. Литература, Москва, 1959.

<http://www.ena.ge/explanatory-online>
www.dict.ge
www.mil.dict.ge

ETER CHURADZE

**Some Issues Related to the Content and Style of a Georgian
Translation of a Hemingway Short Story**

Summary

The paper deals with certain issues concerning one Georgian translation of Ernest Hemingway's short story "The Old Man at the Bridge". By employing the comparative method of analysis the study examines the translation from the standpoint of semantic accuracy as well as stylistics. Having compared and investigated the form and content of the source and the target texts the paper displays the mechanisms used to render the original into Georgian making the story understandable for the Georgian linguo-cultural context.

ზანაა ხოფარია

ინდიენიზმების როლი ესპანური ლექსიკის
ჩამოქალბილბაში

1492 წელს ესპანელების მიერ ამერიკის აღმოჩენამ განაპირობა ესპანური ენის მუდმივი და ხანგრძლივი კონტაქტები ინდიელთა მრავალრიცხოვან ენებთან. საბოლოო ჯამში ამან გამოიწვია ესპანური ლექსიკონის შესამჩნევი გამდიდრება ინდიელთა ენებიდან ნასესხები ინდიენიზმების (*indigenismos*) ხარჯზე. ახალი ცხოველური და მცენარეული სამყარო, უჩვეულო საყოფაცხოვრებო საგნები და საკვები, უცნობი რწმენა და ზნე-ჩვეულებები — ყველაფერი ეს ესპანელებისაგან განსაკუთრებულ ნომინაციას მოითხოვდა. კოლუმბი თავის ჩანაწერებში უჩიოდა იმას, რომ მან არ იცოდა როგორ მოქცეულიყო ასეთ შემთხვევებში, რა უნდა დაერქმია უამრავი არაჩვეულებრივი ფრინველისთვის, თევზისთვის, მწერისთვის, მცენარისთვის, ნაყოფისთვის, რომლებიც ახალი სამყაროს აღმომჩენებმა პირველად ნახეს. თავდაპირველად ევროპულის მსგავს ობიექტებს ისინი ესპანურ სახელებს არქმევდნენ, მაგრამ ძალიან ჩქარა მომხდურებმა დაიწყეს ადგილობრივი სახელწოდებების ათვისება ეგზოტიკური ფლორისა და ფაუნის, საყოფაცხოვრებო საგნების მნიშვნელობების გამოსახატავად, დროთა ვითარებაში კი ზოგიერთი საკუთრივ ესპანური ცნების აღსანიშნავადაც.

ამერიკის კონტინენტი დასახლებული იყო სხვადასხვა ინდიელი ხალხითა და ტომით. ისინი ლაპარაკობდნენ უამრავ ენასა და კილოკავზე. სამხრეთ და ცენტრალურ ამერიკაში მარტო მსხვილი ენობრივი ოჯახი დაახლოებით 170-ია, 2000-ზე მეტი კი — წვრილ-წვრილი ენები და დიალექტებია. ინდიელთა ენების არათანაბარმა შესწავლამ განაპირობა მათი გენეტიკური კლასიფიკაციის სირთულე. ამიტომ ენათმეცნიერებაში არსებობს რამდენიმე განსხვავებული და ზოგჯერ ურთიერთსაწინააღმდეგო კლასიფიკაცია.

მოცემულ ნაშრომში მიზანშეწონილად მივიჩნით მხოლოდ იმ ენობრივი ოჯახების დასახელება, რომლებიდანაც ესპანურში ყველაზე მეტი ინდიხენიზმი შევიდა. ამგვარ ნასესხობათა მაგალითებია:

— **არავაკული ენები** (ანტილიის კუნძულების ნაწილი, თანამედროვე კუბის, ჰაიტის, სანტო-დომინგოს, კოსტა-რიკის ტერიტორიები). ამ ენობრივი გარემოდან იქნა ნასესხები მრავალი სიტყვა, რომელიც დღეს შედის არა მარტო ესპანური ენის ზოგიერთი ლათინო-ამერიკული ვარიანტის, არამედ მთელი ესპანურენოვანი არეალის ლექსიკურ მარაგში, მაგალითად **canoa** (მოკლენიჩბიანი სპორტული ნავი), **sábana** (ზეწარი), **hamaca** (1. ჰამაკი; 2. საწოლი გემზე) და სხვ.

— **კარიბული ენები** (ანტილიის კუნძულების სამხრეთი ნაწილი, ვენესუელის, გვიანის ტერიტორიები). ესპანელების შემოსვლამდე ცოტა ხნით ადრე კარიბის ტომებმა ხელთ იგდეს ანტილიის ზოგიერთი კუნძული. ამიტომ კარიბული წარმომავლობის სიტყვების განსაზღვრისას ზოგჯერ ძნელი ხდება იმის უეჭველი მტკიცება, რომ ეს სიტყვა კარიბულია და არა არავაკული წყაროდან. გარაუდობენ, რომ კარიბული ენებიდან საერთო ესპანურ ფონდში შევიდა: **loro** (1. თუთიყუში; 2. ყბედი), **guayaba** (1. ტივი; 2. სიცრუე; 3. პატარძალი; 4. სამშვენისი), **papayo** (ნესვის ხის ნაყოფი), **huracán** (გრიგალი), **mico** (1. უისტიტი, პატარა მაიმუნი; 2. ავხორცი), **piragua** (პიროგეა, ნავი), **caimán** (კაიმანი, ნიანგი), **totuma** (ნესვი), **jibe** (საცერი, სამტყიცი საწური), **cocuyo** (ციცინათელა), **mapurito** (ეკლიანი ბუჩქნარი), **catauro** (კალათი, გოდორი) და სხვ.

— **ატიეკური ენები** (თანამედროვე მექსიკის ტერიტორია). პირველ ყოვლისა, ეს არის ნაუატლი (მას ატიეკურსაც უწოდებენ). საერთოესპანურ ატიეკიზმებს შორის უნდა დავასახელოთ **galpón'** (ფარდული), **tomate** (პომიდვრის წვენი), **cacao** (კაკაო), **cacahuete** (მიწისთხილი), **nopal** (ნოპალი — კაქტუსი, რომელიც ლედვის მსგავს ნაყოფს იძლევა), და სხვ. ლათინოამერიკულ ვარიანტებში დარჩა: **metate** (ხელსაფქვაგი), **comal** (კვერების საცხობი კეცი), **pulque** (პულკე — ალკოჰოლური სასმელი), **coyote** (კოიოტი — მგლის მსგავსი მტაცებელი ძუძუმწოვარი), **camote** (1. ბატატი; 2. ნაიარევი; 3. შე-

ყვარება; შეყვარებული; 4.ყყყყი; 5. თაღლითი; 6. გაიძვერა), **mipla** (სიმიინდის ველი), **japola** (სასაქმებელი) და სხვ.

— **ჩიბჩას ენები** (გავრცელებულია ამჟამინდელი ნიკარაგუის, კოსტა-რიკის, კოლუმბიის, პანამის, ეკვადორის და სხვა ტერიტორიებზე). ენების ამ ჯგუფს პრაქტიკულად არ შეუტანია წვლილი ესპანური ენის ეროვნებათაშორის ლექსიკურ ფონდში. ჩიბჩას ინდიხენიზმები ათვისებულია მხოლოდ ლათინური ამერიკის ესპანური ენის რამდენიმე ვარიანტში. ასეთ ნასესხობებს მიეკუთვნება, მაგალითად **chicha** (ალკოჰოლური სასმელი), **chaquira** (წვრილი მძივი), **maque** (ფისი), **cerbas** (გიგანტური ინდური ხე), **chusque** (მარცვლოვანი მცენარე) და სხვ.

— **კეჩუამარული ენები** (თანამედროვე პერუსა და ბოლივიის ტერიტორიებზე და ეკვატორის, ჩილეს, არგენტინის ზოგიერთ ანდურ ზონაში). საუბარია, უმთავრესად, კეჩუას და აიმარას ენების შესახებ. კეჩუა იყო ინკების იმპერიისა და ტომთაშორისი ურთიერთობის ენა კოლუმბისდროინდელი სამხრეთ ამერიკის მნიშვნელოვანი ტერიტორიისათვის. ამჟამად კეჩუაზე ლაპარაკობს 13 მილიონზე მეტი ადამიანი. მათგან დაახლოებით 5 მილიონი ბილინგვია. აიმარას ენა, როგორც ჩანს, უფრო ძველია. ამჟამად მასზე მეტყველებს ნახევარი მილიონი ინდიელი. ეს ენა გავრცელებული იყო ვრცელ ტერიტორიაზე იქამდე, სანამ მას ინკები დაიპყრობდნენ. მრავალი წლის განმავლობაში (ივარაუდება ათასწლეულები) აიმარასა და კეჩუას ინდიელთა ისტორიის, კულტურისა და ენების ურთიერთკავშირი ძალიან მჭიდრო იყო, რამაც განაპირობა ის, რომ ორივე ენაში გაჩნდა მნიშვნელოვანი ფონეტიკური და მორფოლოგიური მსგავსებები და საერთო სიტყვების დიდი რაოდენობა. ამიტომ ზოგიერთი ლინგვისტი ენების ორივე ჯგუფს ერთ — კეჩუმარას ოჯახში აერთიანებს.

კეჩუმარას წვლილი ესპანურ ლექსიკაში, უმთავრესად ლათინური ამერიკის ანდურ ქვეყნებში, მეტად მნიშვნელოვანია, ფართოდ არის ცნობილი სახელწოდებები. ცხოველებია: **illama** (1. ქალი; 2. ზოოლ.: ლამა; 3. ეკვ. ვერძი, ერკემალი), **vicuña** (ზოოლ.: ვიკუნია (ლამის სახეობა), **guanaco** (1. გუანაკო — ლამების გვარის ძუძუმწოვარი ცხოველი; 2. ამერ.: მიამიტი, გულუბრყვილო; 3. არგ.: ტეტია, გაუთლელი), **cóndor** (კონდორი — დიდი მტაცებელი ფრინველი სა-

მხრეთ ამერიკის მთებში), **alpaca** (ალპაკა — სამხრეთამერიკული თხა გრძელი ბეწვით), **puma** (პუმა — მტაცებელი ცხოველი კატების ოჯახისა), **tagura** (ზოოლ.: ტარუგა — ლამის ნაირსახეობა), **sizcacha** (ვისკაჩა — ამერიკული კურდღლის სახეობა); მცენარეებისა, **yuyo** (სარეველა ბალახი), **tatora** (ლეღქაში), ლანდშაფტებისა: **pampa** (პამპა — ტრამალი, ველი), **puna** (პუნა — შინაგანი პლატო სამხრეთ ამერიკის ცენტრალურ ანდეზში; დამახასიათებელია ზეგნური რელიეფი, მწირი მცენარეულობა), **chacra** (ფერმა); ტანსაცმლის, ფეხსაცმლის და საყოფაცხოვრებო ნივთებისა: **ojota** (ოხოტა — ინდიელთა სანდლების სახეობა), **cusma** (ტყეებში მცხოვრებ ინდიელთა პერანგი), **vincha** (ინდიელთა თავზე შემოსახვევი), **chipa** (ხილის კალათა).

— **ტუპი-გუარანის ენები** (ბრაზილიის, პარაგვაის ნაწილი, ბოლივიისა და არგენტინის ნაწილი). ეს არის დიდი, ორმოცდაათზე მეტი ინდიელთა ენისგან შემდგარი ოჯახი; ამ ენებზე ლაპარაკობს სამ მილიონამდე ადამიანი. გუარანი და მისი ახლომონათესავე ტუპი, რომლებმაც განსაზღვრეს ენობრივი ჯგუფის სახელწოდება, წარმოადგენენ ურთიერთობის საშუალებას ტომებს შორის და ძირძველ მოსახლეობასა და ევროპელ მომხდურებს შორის. ტუპი-გუარანიდან, პირველ ყოვლისა, სამხრეთ ამერიკის ესპანურ და პორტუგალიურ ენებში შევიდა ლექსიკურ ერთეულთა საგრძნობი რაოდენობა. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი უფრო გვიანდელი ნასესხობა ესპანურში გაჩნდა პორტუგალიური ენის საშუალებით. განხილული ტიპის ყველაზე მეტი ინდიხენიზმი გვხვდება პარაგვაის ენაში (პარაგვაელებს შორის ბევრია ესპანურსა და გუარანიზე მოლაპარაკე ბილინგვი; ქალაქებში გავრცელებულია შერეული ესპანურ-გუარანის კილოკავი იოპარა — **yopara**). ესპანურში ტუპი-გუარანიული წარმომავლობისაა, მაგალითად, შემდეგი სიტყვები: ცხოველების, ფრინველების, თევზების სახელწოდებები: **tapir** (ტაპირი — კენტჩილიქიანი ცხოველი, რომელსაც აქვს ხორთუმის მსგავსად წაგრძელებული ზედა პუჩი (ცხვირთან ერთად), იყენებენ მის ხორცსა და ტყავს), **yaguar** (იაგუარი — დიდი ტანის მტაცებელი ცხოველი კატისებრთა ოჯახიდან), **tiburón** (ზვიგენი), **paca** (ბრაზილიური ღორი), **yacaré** (კაიმანი, ნიანგი), **ara** (არარა — დიდი, უქოჩრო გრძელბოლოიანი თუთიყუში),

mandioca (მანიოკა — ტროპიკული მარადმწვანე ბუჩქი, რომლის ფესვებს ხმარობენ საჭმელში), *tacuara* (ლერწამი), *petunia* (პეტუნია); ასევე ისეთი სიტყვები, როგორცაა: *gaucho* (გაუჩო, არგენტინელი გლეხი), *mucama* (მსახური), *maraca* (მარაკა, მუსიკალური ინსტრუმენტი) და სხვ.

— **არაუკანული ენები** (თანამედროვე ჩილესა და არგენტინის პატაგონიის ნაწილის ტერიტორიაზე). ამჟამად არაუკანულ ენაზე (სხვანაირად — მაპუჩე) ლაპარაკობს დაახლოებით ნახევარ მილიონამდე ადამიანი. ამ ენებმა ვერ მოახდინეს ზეგავლენა საერთოესპანურ ლექსიკაზე. ესპანური ენის ჩილურ ვარიანტში და პატაგონიის დიალექტურ მეტყველებაში არაუკანიზმებს შორის გვხვდება მცენარეებისა და ნაყოფების სახელები: *lima* (ლიმონის სახეობა), *quila* (ბამბუკის სახეობა), *lingue* (ჩილური ხე), *chaucha* (ადრეული, საადრეო კარტოფილი), *palqui* (ბუჩქი); შრომის იარაღების დასახელებები: *echona* (ნამგალი), *chope* (ხის ნიჩაბი), *laqui* (ლასოს სახეობა — ქამანდი, საგდებელი, რომლითაც ცხენოსანი მწყემსები და მონადირეები ცხოველებს იჭერენ); ცხოველთა სახელები: *laucha* (თაგვი), *puđú* (მთის თხა), *chilihueque* (ლამა), *chucaco* (ჩიტი) და სხვა სიტყვები.

ცხადია, ესპანური ენის ლექსიკა ლათინური ამერიკის ქვეყნებში ინდიელთა სხვა ენების ხარჯზეც შეივსო. თუმცა ჩვენს ამოცანას არ შეადგენდა ესპანური და ინდიელთა ენების ურთიერთქმედების დაწვრილებითი აღწერა. გვინდოდა მხოლოდ აღგვენიშნა ინდიხენიზმების ზოგიერთი სემანტიკური ველი ესპანურ ენაში.

ლიტერატურა

ახვლედიანი, კობეშავიძე, 2009 — ც. ახვლედიანი, მ. კობეშავიძე, ესპანური ენის ისტორია, თბ., 2009.

ვინოგრადოვი, 2004 — Виноградов В. С., Лексикология испанского языка, М., 2004.

სტეპანოვი, 1963 — Степанов Г.В., Испанский язык в странах Латинской Америки, 1963.

ფირსოვა, 1980 — Фирсова Н.М., Современный испанский язык Колумбии, М., 1980.

The Role of Indigenisms in the Formation of the Spanish Vocabulary

Summary

The paper aims to enumerate the languages of those indigenous peoples of Central and South Americas that contributed to the formation of current Spanish vocabulary. The study focuses on indigenisms (i.e. lexical borrowings from the above-mentioned languages) the Spanish language is rich in.

მანანა ხოჭორია

ჟარგონი მსპანურ ენაში

ჟარგონი ან არგო ჩვეულებრივ ესმით, როგორც გარკვეულ პერიოდში ჩამოყალიბებული სასაუბრო თავისებურებები რომელიმე სოციალური ჯგუფისა, რომელიც სხვადასხვა მიზეზის გამო და სხვადასხვა ხარისხით მიჯნავს, აცალკევებს თავის მეტყველებას საზოგადოების დანარჩენი ნაწილისაგან. ესპანურ ენაში განხილული მოვლენის შესაბამისი რამდენიმე ტერმინი არსებობს: **argot**, **jerga**, **jerigonza**, **germania**, **jacarandana**. ამჟამად ყველაზე მეტად გამოიყენება ტერმინი **argot**, რომელიც ქართული „ჟარგონის“ მნიშვნელობას შეესაბამება. დანარჩენ სახელწოდებებს თავიანთი ელფერი გააჩნიათ: **germania** — ესაა დამნაშავეთა ჟარგონი, რომელიც ჩვეულებრივ XVI-XVII საუკუნეებს განეკუთვნება; **jegra** და **jerigonza**, თუმცა კი იმავეს აღნიშნავენ, რასაც ჟარგონი, ბევრი ლინგვისტის მიერ არ არის აღიარებული დამკვიდრებულ ტერმინებად. **jacarandana** — თაღლითებისა და სუტენიორების ჟარგონია. ქართულ ენაში ტერმინები „ჟარგონი“ და „არგო“ სინონიმებად ითვლება, თუმცა მკვლევრები ზოგჯერ მათ სხვადასხვა აზრობრივ შეფერილობას აღნიშნავენ და სიტყვას „არგო“ ხმარობენ ვიწრო მნიშვნელობით, როგორც დეკლასირებული ელემენტების ურთიერთობის საშუალებას. ჟარგონში, როგორც მეტყველების ისეთ სახესხვაობებში, რომელიც შეიძლება განისაზღვროს აგრეთვე როგორც სოციალური დიალექტი, გამოიყენება იმ ენის გრამატიკა და ლექსიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომლის წიაღშიც არსებობს ჟარგონი. საკუთრივ ჟარგონის ელემენტებს, როგორც წესი, წარმოადგენენ ნებისმიერად შერჩეული ან სახეცვლილი, ანდა არსებული წესების მიხედვით კონსტრუირებული ლექსიკური ერთეულები, გარკვეულ შემთხვევებში კი უცხოენოვანი ნასესხობანი. ჟარგონის გაჩენა შეიძლება განპირობებული იყოს კლასობრივი მიზეზებით (მაგალითად, არისტოკრატიული ჟარგონი XVI-XVII საუკუნეების ესპანეთში),

პროფესიული (არტისტების, მუსიკოსების, ტორეროს ჟარგონი), სოციალურ-ასაკობრივი თავისებურებებით (თანამედროვე ახალგაზრდული ჟარგონი), ანდა ენის კოდირების აუცილებლობით (დამნაშავეთა ჟარგონი). ჟარგონები ასრულებენ გარკვეულ სოციოლინგვისტურ ფუნქციებს: ნომინაციურს, რომელიც დაკავშირებულია საგნებისა და მოვლენების აღნიშვნასთან; ინტეგრაციულს, რომელიც ხელს უწყობს სოციალური ჯგუფების გაერთიანებასა და განკერძოებას; ექსპრესიულს, რომელიც მეტყველებისათვის ემოციური შეფერილობის მიცემის საშუალებას იძლევა, პროფესიული და ასაკობრივი ტიპის ჟარგონებში მთავარია თვით გამოხატვის ფორმა, ვინაიდან მათში სიტყვა ხშირად სახელს არქმევს ობიექტს, რომელსაც უკვე აქვს თავისი სახელწოდება ენაში და ახალი ნომინაცია ძველისაგან ემოციურ-შეფასებითი შინაარსით, ჟარგონული სიტყვის შინაგანი ფორმის მეტაფორულობით განსხვავდება.

ენისგარე განპირობებულობის მიხედვით ჟარგონები შეიძლება დაიყოს **პროფესიულ, სოციალურ და საიდუმლო ჟარგონებად.**

პროფესიული ჟარგონები ჩნდება სტიქიურად. ბუნებრივი გზით, ადამიანთა სპეციფიკური დარგობრივი საწარმოო საქმიანობის წყალობით. ისინი არ იქმნება სპეციალურად სხვა სოციალური ჯგუფების მეტყველებისაგან გასამიჯნად და არ ისახავს მიზნად ენის კოდირებას. მათ თავისებურებას წარმოადგენს შრომითი საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროსთვის დამახასიათებელი საგნების, ქმედებების, თვისებებისა და მოვლენების ნომინაცია. ასეთი ჟარგონების სიტყვები და გამოთქმები უპირატესად სახელს არქმევენ პროფესიული გარემოცვის, შრომითი ყოფის ობიექტებსა და მოვლენებს, ანუ იმას, რასაც ეხება მწარმოებელი ყოველდღიური შრომის პროცესში. პროფესიონალიზმები შეიძლება წარმოადგენდნენ ნომენკლატურული სახელწოდებების, ზოგჯერ კი ტერმინების სინონიმებს, მაგრამ მათგან განსხვავებით არ შედიან დამკვიდრებულ ტერმინთა სისტემაში და არ გააჩნიათ ნომენკლატურულობის ნიშანი. პროფესიული ჟარგონების ლექსიკა მდიდარია ემოციურ-ექსპრესიული სიტყვებითა და გამოთქმებით, რომლებიც ხშირად პროფესიული საქმიანობის ფაქტებსა და ობიექტებს იუმორისტულ, დამკინავ შეფასებას აძლევენ. ისინი არ გამოირიცხავენ აგრეთვე სალანძღავ, ვულგარულ სიტყვებს.

ესპანეთში განსაკუთრებული სიმდიდრით გამოირჩევა ხარების ბრძოლის (*jerga tauromáquica*) მონაწილეთა ჟარგონი. ტავრომახიის ლექსიკონი ბრძოლის მონაწილეთა, მათი ტანსაცმლის, იარაღის, ტორეროს მოძრაობის, ხარის ქცევისა და გარეგნული იერსახის დახასიათების დიდ ჩამონათვალს მოიცავს. მოვიყვანოთ რამდენიმე შერჩევითი მაგალითი:

brega — ხარების ბრძოლა	arma }	ხარის რქა
buró — ხარი	vela }	
palit(r)oque — ბანდერილია	cuna — ადგილი ხარის რქებს შორის	
cuajado — 5 წელზე მეტი ხნის ხარი	varilarguero — პიკადორი	
claro — „კეთილშობილი“ ხარი, რომელთანაც ბრძოლის წარმართვა ადვილია	tomar los blandos —ხარის დაჭრა ძვლის შეუხებლად.	
ruedo }	amar el olivo — ბარიერზე გადახტომა ხარისგან თავდასაღწევად	
anillo }		

სპეციალიზებულ ლექსიკონებში ფართოდ არის წარმოდგენილი არტისტების ჟარგონი

embuchado — ნათავისარი

morcillero — მსახიობი, რომელიც სცოდავს ნათავისარით

localidades de tifús — კონტრამარკის ადგილები

alavardero — კლაკერი

caballo blanco — იმპრესარიო

bolas — ერთჯერადი სპექტაკლები

regla }

consulta }

becadillo— მსახიობის მიერ წარმოთქმული სიტყვები ან ფრაზა

trapo — ფარდა

capotear — რაიმეს ჩქარა გაკეთება, გახალტურება

არმიაში ცხოვრების სპეციფიკა ხელს უწყობდა სამხედრო ჟარგონის წარმოქმნას, რომელიც განსაკუთრებით ფართოდ არის გავრცელებული რიგით და სერჟანტთა შემადგენლობებს შორის. მეცნიერები აღნიშნავენ ომის პერიოდში მოქმედი ჯარის ჟარგონის მკვეთრ განსხვავებას მშვიდობიანი დროის ჯარის არგოსაგან. ქვემოთ

152

მოყვანილია ესპანეთის სამხედრო ნაწილისათვის დამახასიათებელი
ქარგონული ლექსიკის მაგალითები:

chopo — შაშხანა

cuco — ეფრეიტორი, კაპრალი

patatero — მოხალისე

tornillero — დეზერტირი

prohombre — ბოცმანი

lavativo — ადმინისტრაციული სამსახურის ჯარისკაცი

pataca — კოვზი

llevar el chopo — ჯარისკაცად ყოფნა

ქარგონს არ თაკილობენ არც ეკლესიის მსახურნი: jerga eclesiástica ფართოდ არის გავრცელებული ესპანეთში:

cepo }
juan } ყულაბა მოწყალებისათვის

suerga — ლოცვა კურთხევაში

el beca — სემინარიელი

chipacirios — მნათე

binar — დღეში ორი წირვის ჩატარება

casera — მღვდლის დამხმარე ქალი, დიასახლისი

ყოველი პროფესიული წრის წარმომადგენლებს — მედიკოსებს, ბირჟის მოხელეებს, მაკლერებს, მშენებლებს, პროგრამისტებს, რკინიგზელებს, მუსიკოსებსა და ა. შ. ქარგონული ლექსიკის საკუთარი მარაგი აქვთ, ზოგჯერ ძალიან დიდი მოცულობისა, ზოგჯერ — შეზღუდული.

სოციალური ქარგონის ლექსიკა

სოციალური ქარგონის თვალსაჩინო მაგალითია XVI საუკუნის ბოლოსა და XVII საუკუნის დასაწყისისათვის დამახასიათებელი ესპანელი არისტოკრატის არგო. არისტოკრატთა სურვილს — გაემიჯნათ თავიანთი ენა მდაბიოთა ენისაგან, გარკვეულწილად მხარს უჭერდა ლიტერატურის ზოგიერთი წარმომადგენელი, რომლებიც ე. წ. კულტიზმის მხატვრულ პრინციპებს იცავდნენ. ეს მწერლები და პოეტები ორიენტირებული იყვნენ ელიტარული ლიტერატურის შექმნაზე. ისი-

ნი ართულეზდნენ პოეტურ ფორმებს, აზვიადებდნენ მეტაფორის როლს, შეგნებულად ეწეოდნენ თავიანთი ენის ლათინიზებას. იმ დროის ბევრი ესპანელი მწერალი, ვისაც მშობლიური ენის დაცვა სურდა, შეურიგებელ ბრძოლას უცხადებდა კულტიზმს. კულტიზმი შემთხვევითი მოვლენა არ ყოფილა, მასში აისახებოდა ესპანური ეროვნული ენის ჩამოყალიბების რთული პროცესები. მსგავსი ლიტერატურული მიმდინარეობები სხვა ქვეყნებშიც ჩნდებოდა: პროციოზული ლიტერატურა საფრანგეთში, ევფუიზმი ინგლისში, მარინიზმი იტალიაში.

არისტოკრატიული ჟარგონის შექმნის ძირითად საშუალებას ესპანური ენის ლათინიზაცია წარმოადგენდა, იქმნებოდა ახალი სიტყვები ესპანური ძირებისა და ლათინური აფიქსების საფუძველზე, იზმარებოდა მეტაფორები ჩვეულებრივი სიტყვების ნაცვლად, იცვლებოდა სიტყვათა მნიშვნელობები სრულიად განსხვავებული ხელახალი გაზრების გზით, გამოიყენებოდა ჟარგონის შექმნის სხვა ხერხებიც.

არ იქმნებოდა არისტოკრატიული ჟარგონის ლექსიკონები. მასზე მსჯელობა მხოლოდ ირიბი წყაროების მიხედვით შეიძლებოდა. სამეფო კართან დაახლოებული ზოგიერთი პოეტის ნაწარმოებების მიხედვით, ფ. კეველოს გესლიანი პამფლეტებით, რომლებიც კიცხავდა სამეფო კარის დიდგვაროვანთა გატაცებას „დახვეწილი“ ენით, ლოპე დე ვეგას გამჟირდავი გამონათქვამებით, პედრო დე ვალენსიას, ტორეს ვილასოლის და სხვათა მოსაზრებებით. მოვიყვანოთ რამდენიმე ნაწყვეტი კეველოს შესანიშნავი პამფლეტიდან „La culta latiniparla“.¹

Disparatorio

Con que es muy poco tiempo, sin maestro, por sí sola, cualquier mujer se puede espiritar de lenguaje y hacerse enfadosa, como si toda su vida lo hubiera sido, que los propios diablos no la puedan sufrir; su vida lo hubiera sido, que los propios diablos no la puedan sufrir; y es probado.

A su marido, por el hastío que causa el tal nombre, le llamará "mi **quodidie**, mi siempre", y a él se le deja su sempiterna a salvo para cuando nombre a su mujer...

¹ ციტირებულია: Quevedo F. Obras Completas. T. I — p. 421-422.

Si hubiere de mandar que la compren un capón, o que se le asen... no le nombre, por excusar la compasión de lo que le acuerde: ññámele "**desgallo o tiple de pluma**".

Para decir caldo sustancial dirá "licor quiditativo".

A las rebandanas de pan llamará "**planicies**"...

Al queso "**cecina de leche**".

Al escudero llamará **manípulo**.

La riña llamará **palestra**, al espanto **estupor**, **supinidades** las ignorancias.

"Estoy dubia", dirá: "estoy dudosa"...

"Dáme vino", no lo dirá: sino culticando la embriaguez, dirá: "Dame llegó", que llegó y vino todo es uno, y no se disfama el gazzate.

მჩაზავი

რომლის დახმარებითაც უმოკლეს ვადაში, მასწავლებლის გარეშე, სრულიად დამოუკიდებლად ნებისმიერ ქალს შეუძლია თავისი ენის გაკეთილშობილება და ქვეყნის უნაზავ ისეთ ჯუჯღუნად გადაქცევა, როგორსაც თვით ეშმაკებიც კი ვერ იტანენ. მეთოდი გამოცდილია.

მაგალითები

თავის ქმარს — ამ სიტყვით გამოწვეული ზიზღის გამო — მან უნდა დაარქვას „ჩემი პერმანენტული“, „ჩემი კონსტანტური“; მან კი თავისი ცოლი უნდა მოიხსენიოს, როგორც „ჩემი ლეგიტიმური“, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ცოლს სახელით მიმართავს...

თუკი საჭირო გახდება იმის თქმა, რომ მას ყვერული უყიდონ, ანდა შეუწვან... ნუ დაასახელებს მას, რათა არ გაიხსენოს მის თავს დამტყდარი განსაცდელი, არამედ თქვას „ექსმამალი“, ანდა „ფრთოსანი დისკანტი“.

მაგარი ბულიონის ნაცვლად უნდა მოითხოვოს „მატონიზებული ექსტრაქტი“:

პურის ნატეხს უწოდოს „ფრაგმენტი“.

ყველს — „რძიანი შაშხი“.

საჭურველმტვირთველს — „მანიპულატორი“...

ჩხუბს უწოდოს „პალესტრა“, შეშინებას — „პანიკა“, უმეცრობას — „პროფანობა“. ნაცვლად იმისა, რომ თქვას „ვეკვობ“, უნდა წარმოთქვას „მე დუბიტაციას განვიცდი“.

ის არ იტყვის: „მომეცით სასმელი“, არამედ საკუთარი ენის კულტივირების გზით მოითხოვს: „მომეცით სასოება“, ვინაიდან სასმელიცა და სასოებაც ერთნაირ მარცვალს შეიცავენ და კუჭს ამით არავითარი ზიანი არ მიაღებდა“.

თანამედროვე ესპანეთში ფართოდ გავრცელდა **ახალგაზრდული ჟარგონი**. ზოგიერთი სიტყვა ამ ჟარგონიდან შევიდა არა მარტო ქალაქის გარეუბნების ბინადართა, უმუშევართა, გაუბედურებულთა მეტყველებაში, არამედ ქალაქის ინტელიგენციის გარკვეული ნაწილის სასაუბრო ენაშიც.

ახალგაზრდული ჟარგონი ჩნდება პირველ რიგში ქალაქებში, ახალგაზრდობის მასობრივი თავმოყრის ზონებში და უპირისპირდება უფროსების ნორმირებულ ენას. მკვლევრები¹ სამათრლიანად შენიშნავენ, რომ ახალგაზრდულ ჟარგონში ჭარბობს ტენდენცია არა საკუთარი ლექსიკის ნომინაციის, არამედ უფრო იდეოლოგიზაციისაკენ, მისი საშუალებით საკუთარი შეხედულებებისა და პრინციპების გამოხატვისაკენ. ესპანელი მწერალი და პუბლიცისტი ფ. უმბრალი, ახალგაზრდა თაობის შესახებ საუბრისას, მის ენას განიხილავს როგორც ქცევის ფაქტორს, როგორც შემადგენელ ქცევით ელემენტს, ახალგაზრდულ ჟარგონში პირველ პლანზე გამოდის არა ენის გასაიდუმლოებისაკენ სწრაფვა, არამედ საკუთარი მორალის, საკუთარი იდეალების, საკუთარი აზროვნების სტილისა და ქცევის უფროსების სამყაროსათვის, მათი საყოველთაოდ აღიარებული სოციალური და ქცევითი ნიმუშებისათვის დაპირისპირების პრაგმატულ-იდეოლოგიური იდეა. ახალგაზრდული ჟარგონების ლექსიკა წარმოაჩენს აგრეთვე ერთგვარ ესთეტიურ იდეებს, ახალგაზრდული ქცევის სტილისა და საკუთარი თავის გამოხატვის ძიებას ენის საშუალებით.

ახალგაზრდული ჟარგონი თითქოს ყოფს სამყაროს ორად — საკუთარ და სხვის სამყაროებად. თავისი, საკუთარი — მიმზიდველია და გასაგები, სხვისი — მტრულად ოფიციალური. „თავისი“ ლექსიკის სფეროში აისახება ახალგაზრდობის ცხოვრების ხასიათი, ზოგიერთი ახალგაზრდული მოძრაობა, სამართალდარღვევები, გატაცება როკმუსიკით, ნარკოტიკებით; ამ სფეროში შედის ჩვეული მიმართვები, შე-

¹ იხ. მაგ. Борисова Е. Г. Современный молодежный жаргон; Дубровина К. Н. Студенческий жаргон; Садиков А. В. Пути формирования лексики социального диалекта.

ფასებითი და ემოციური სიტყვები და კონსტრუქციები, უცხო სამყაროს ლექსიკაში — იმ მოვლენების სახელწოდებები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან ახალგაზრდობის ცხოვრების სტილს; ყველაფერი იმის დასახელება, რაც დაკავშირებულია სამართალდამცავ ინსტიტუტებთან, პოლიციასთან, ციხესთან, აკრძალვებთან, უფროსების მორალთან და ა. შ. ჩვეულებრივ კასტილიის ქალაქებსა და, პირველ რიგში, მადრიდის ახალგაზრდულ ჟარგონს უწოდებენ **el cheli**. აი, რამდენიმე მაგალითი მისი ლექსიკონიდან: **loro** — ტრანზისტორი, **basca** — ამხანაგების კომპანია, ჯგუფი, **calcos** — ფეხსაცმელი, **jai** — ქალიშვილი, **colorado** — ფული, **cirio** — სკანდალი, **membrillo** — დამსმენი, **biga** — მდიდრული ავტომანქანა, **queso** — კოცნა, **pipa** — პისტოლეტი, **pez** — ცუდი მოსწავლე, ზარმაცი, **perdigón** — მოსწავლე, რომელმაც ერთი წლის კურსი გააცდინა, **pela larga** — ბევრი ფული, **demasié** მეტისმეტი, ბევრი, **empollar** — ბეჯითად სწავლა, **hacer novillos** — მეცადინეობების გაცდენა, **afanar** — ქურდობა, **privar** — ლოთობა და ა. შ.

ნარკომანიის გავრცელების ზრდასთან ერთად ახალგაზრდებს შორის ჟარგონში **cheli** გაჩნდა ამ მანკიერებასთან დაკავშირებული ბევრი სიტყვა: **blanca** (ჰეროინი, კოკაინი), **caballo** (ჰეროინი), **chocolate** (ჰაშიში), **afgano** (ავღანური ჰაშიში), **nieve** (კოკაინი), **mana** (მარიხუანა), **porro** (მარიხუანის სიგარეტი), **mierda** (ნარკოტიკი), **pico** (ნარკოტიკის შეშხაპუნება), **camelo** (ნარკოტიკებით მოვაჭრე), **flipado** (ის, ვინც ნარკოტიკი მიიღო), **abanicar** (იმ სადგომის განიავება, სადაც ოპიუმს ეწევიან).

არ უნდა ვიფიქროთ, რომ ახალგაზრდული ჟარგონი მკვეთრად იცვლება თაობიდან თაობამდე. ის რჩება და შემდეგ თაობას გადაეცემა როგორც ერთგვარი ასაკობრივი მემკვიდრეობა, მაგრამ მისი ლექსიკა უფრო მოძრავია, ვიდრე სხვა ჟარგონებისა. ესა თუ ის სიტყვა შეიძლება სწრაფად გამოვიდეს აქტიური ხმარებიდან, ამავე დროს სხვა ლექსიკური ერთეულები შემოდინან მოდაში, რითაც ხორციელდება ახალგაზრდული ჟარგონული ლექსიკის გამუდმებული შესება და განახლება.

საიდუმლო ჟარგონების ლექსიკა

საიდუმლო ჟარგონებს ესპანეთში დიდი ხნის ისტორია აქვთ. ფეოდალური ურთიერთობების რღვევის ეპოქაში (XIV-XVI სს.) შეიქმნეოდა დეკლასირებული ელემენტების რიცხვის არნახული ზრდა. კრიზისი სხვადასხვა წოდებას შეეხო. გაღარიბებული გლეხები და ხელოსნები, გაკოტრებული თავადაზნაურები და არისტოკრატები, სამსახურგამოვლილი ჯარისკაცები და სტუდენტები მაწანწალებად, პროფესიონალ მათხოვრებად და დამნაშავეებად იქცეოდნენ, დეკლასირებული ელემენტები თავიანთ კორპორაციებს ქმნიდნენ. ყაჩაღების ბანდებსა და ქურდულ ჯგუფებს თავიანთი მეთაურები, დაქვემდებარების იერარქია და მკაცრი ორგანიზაცია ჰქონდათ. იმ დროს სიტყვა *germania* აღნიშნავდა მათხოვრების, ქულებისა და თაღლითების გაერთიანებებს და მხოლოდ დროთა განმავლობაში იქცა მათი ჟარგონის დასახელებად გადატანის გზით. ეს მართლაც ბოროტმოქმედთა საძმოები იყო (*germania* ლათინურად *germanuz*, შემოკლებით *frater germanus* — ღვიძლი ძმა, საიდანაც წარმოიქმნა *hermano*).

საიდუმლო ჟარგონები მათი სხვა სახეობებისაგან გამოირჩევიან დანაშაულებრივი მოღვაწეობის ფორმების, ხერხების, საშუალებების სახელწოდებათა დეტალური სპეციალიზაციითა და კონკრეტულობით:

capeador — „მემოსასხამე“, მოსასხამის მპარავი

paletero — „შირმა“, ის, ვინც მპარავს ეფარება

hospital — სათამაშო სახლი

aduanas — სამალავი, სადაც ნაპარავს ინახავენ

mazo — სუტენიორი

granizar — ცემა

chirlar — ყბედობა, ტარტარი, რატრატი

mariscar — ქურდობა

afufar — გაქცევა, ათესვა

palmear — როზგებით დასჯა

pescar da mosca — ფულის შოვნა

tabanero — მეღუქნე, მიკიტანი

aire de oreja — დამსმენი, მახეზღარა

თანამედროვე ესპანეთშიც არის დამნაშავეთა სამყარო და მისი ჟარგონები. მაგრამ ამჟამინდელი თაღლითები და წვრილი ქურდები არ ქნიან შუა საუკუნეების ტიპის კორპორაციებს. ისინი „მუშაობენ“ მარტო ან წვრილ ჯგუფებად. დამნაშავე ელემენტების კონცენტრაცია საქმიანობის სხვა სფეროებში ხდება: ნარკოტიკებით, იარაღით ვაჭრობა; გასართობ დაწესებულებებსა და სათამაშო აპარატებთან დაკავშირებული უკანონო ბიზნესი და ა. შ. ამ ოპერაციებით დაკავებული არიან გარეგნულად რესპექტაბელური დამნაშავე საქმოსნები. მათ აქვთ იტალიის მაფიის ან ამერიკული „კოზა ნოსტრას“ მსგავსი საკუთარი „ფირმები“. მათ ასევე აქვთ საიდუმლო ჟარგონიც, თუმცა ლინგვისტებს არ გააჩნიათ საკმარისი ცნობები მის შესახებ.

XX საუკუნის შუა პერიოდის ესპანელი ქურდებისა და თაღლითების ჟარგონების მაგალითები მოჰყავს ხულიო კასარეს,¹ რომელიც ყურადღებას ამახვილებს ქურდული სახელწოდებების ფუნქციურ დიფერენციაციაზე: **topista** (შლიფერი, ჯიბის ქურდი), **safista** (ფორმაზონი), **randa** (ჯიბის ქურდი), **perista** (ბარიგა). ამ ჩამონათვალს უნდა დაემატოს სხვა საინტერესო „სპეციალისტები“: **gruñor** (ლორების ქურდი), **gumarrero** (ქათმების ქურდი), **limosnero** (საფულეებისა და ქისების ქურდი), **cargrillero** (საეკლესიო ძვირფასეულობის ქურდი), **espadista** (გამტეხი ქურდი).

ესპანეთში განაგრძობს არსებობას შულერობა. შულერების ჟარგონი საკმაოდ სპეციალიზებულია. შულერულ ლექსიკაში გვხვდება ბანქოს დანიშვნის, მისი დარიგების, სათამაშო კომბინაციებისა და ჩაწყობის, ფსონების სახეობათა სხვადასხვა ტიპის სახელწოდებები. აი რამდენიმე მეტ-ნაკლებად გასაგები ასეთი სახელი: **astilla** (ბანქოს პერანგი), **boyuda** (ბანქოს დასტა), **bueyes** (კარტი), **carro** (თამაში), **floriana** (მახე, მოტყუება), **espillar** (თამაშის წარმოება), **casar una aquesta** (მთელი მონაგების ჩამოსვლა თამაშში), **hacer el amarre** (კარტის დაწყობა დასტაში თაღლითობისათვის).

ჟარგონული ლექსიკის წყაროები

როგორია დღეს ნებისმიერი რანგის თანამედროვე ჟარგონული ლექსიკის წყაროები? ევროპულ ქვეყნებში ძირითადად სოციალური

¹ Касаpec X, Уаз. соч. с. 287.

გარემოს მსგავსებით განპირობებული მისი განვითარების ერთნაირი ტენდენციები შეიმჩნევა. აკადემიკოსი ვ. მ. ჟირმუნსკი¹ მიუთითებდა ჟარგონების ჩამოყალიბების სამ ძირითად წყაროზე:

- მშობლიური ენის ლექსიკური მასალის ახლებურად გააზრება სიტყვაწარმოების ხერხებისა და სემანტიკური ძვრების დახმარებით;
- სიტყვების პირობითი დამახინჯება;
- უცხოენოვანი ნასესხობები.

„ჟარგონთწარმოების ძირითად ხერხს მეტაფორული ხელახალი გააზრება წარმოადგენს. მეტაფორებით განსაკუთრებით მდიდარია ახალგაზრდული და პროფესიული ჟარგონები, რომლებიც მიზნად მეტყველების გასაიდუმლოებას არ ისახავენ. მათში მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებს ლექსიკის ექსპრესიულობა და ემოციური შეფერილობა. ამის დადასტურებად შეიძლება გამოდგეს ძირითადად ახალგაზრდული ჟარგონის სიტყვებისაგან შედგენილი სინონიმური მწკრივები. მაგალითად, მნიშვნელობა „მეგობარი“ გადმოიცემა სიტყვებით: *cuerpob, socio, tío, tronco, machete, titi, figura, fenómeno, maestro, profesor*; „ცეკვა“ — *mover el esqueleto mover las tabas, marcar*; „თავს“ ეწოდება: *melón, pelota, torre, tetera, cholla, almendra, coco, coca, diamante, chirumen, buhardilla*; „ლაპარაკი“ — *rajar, pegar la hierba*; „თვალები“ — *visante, columbres, clisos, mirillas, fanales, avisores*.

უცხოენოვანი ნასესხობების ძირითად წყაროს ესპანურ ჟარგონებში წარმოადგენს ბოშური ენა (*calo*).² განსაკუთრებულ მიკერძობას მისდამი ამჟღავნებს არგოს საიდუმლოებები. ამგვარი მოვლენა სხვა ევროპული ქვეყნების ქუჩურ ჟარგონებშიც შეიმჩნევა. უცხოენოვანი ელემენტების ფუნქციები საერთო-სახალხო ენებში და ჟარგონებში განსხვავებულია. ხალხთა შორის სავაჭრო, სამეცნიერო და კულტურული კონტაქტების შედეგად ესპანურ ენაში ჩნდება უცხოენოვანი სიტყვების გარკვეული რაოდენობა, რომლებიც ახალი საგნების, მოვლენებისა და ცნებების აღნიშვნას ემსახურებიან, მაშინ როდესაც ჟარგონებში მათი დახმარებით ხდება გასაიდუმლოება ენაში ჩვეულებრივ უკვე არსებული ცნებებისა, რომლებიც საყოველთა-

¹ Жирмунский В. М. Национальный язык и социальные диалекты. с. 154.

² დამნაშავეთა ჟარგონისაც შეიძლება ვუწოდოთ *el calo*.

ოდ ცნობილი სიტყვებით გადმოიცემიან. ცხადია, ხდება ისეც, რომ ბოშური სიტყვა რომელიმე სპეციფიკური ქურდული ცნების სახელდებისათვის გამოიყენება.

ბოშური სიტყვები, ისევე როგორც სხვა უცხოენოვანი ნასესხობები, შეიძლება ფონეტიკურ და მორფოლოგიურ სახეცვლილებას განიცდიდეს, ესპანური ენის კანონების თანახმად ადაპტირდებოდეს. ქვემოთ მოყვანილია ესპანურ ჟარგონებში ნასესხები ბოშური სიტყვების მოკლე ჩამონათვალი:

Caló	Jerga	Español
abillar	abillar	venir
aellas	aellas	llaves
almifor	almijor	caballo
boquí	boqué	hambre
boqué	boqué	apetito
chavó	chavó	joven, mozo
chaval	chaval	joven, mozo
ficar	ficar	jugar
gachí	gachí	prostituta
guipar	guipar	mirar, ver
jeré	jere	hombre
jili	jilé	tonto, inocente

სხვა ენებიდან, როგორც ხულიო კასარესი აღნიშნავს, ჟარგონიზმებს გაცილებით იშვიათად სესხულობდნენ, ფრანგულიდან შემოვიდა *alarse* (გაქცევა), *pair* (დაღევა), *demasae* (მეტისმეტად), *belitre* (გაიძვერა), *dupa* (მოტყუებული) და სხვ.; იტალიურიდან — *gamba* (ფეხი), *estivo* (ჩექმა, მალაყელიანი ფეხსაცმელი), *sacocha* (ჯიბე); გერმანულიდან — *guelte* (ფული), *espillar* (თამაში), *espilantes* (ბანქო, კარტი), *espillador* (მოთამაშე) და სხვ.

ლიტერატურა

ვინოგრადოვი, 2004 — Виноградов В. С., Лексикология испанского языка, М., 2004.

კურჩატკინა, ნოვო-გონსალეს, 1987 — Курчаткина Н. Н., Ново-гонсалес, Практикум по лексикологии испанского языка, М., 1987.

კასარესი, 1950 — Casares, Introducción a la lexicografía moderna, Madrid, 1950.

კევალო, 1988 — Quevado F., Obras completas T. 1., Madrid, 1988.

MANANA KHOPERIA

Jargon in the Spanish Language

Summary

The paper surveys different types of Spanish jargon. Using the criterion of extralinguistic factors the jargons of Spanish are classified into professional, social and secret types. The professionalisms cover such spheres of man's activity as: medical, artistic, military etc; of particular interest is the jargon of bullfighters.

As samples of the social type, the jargon of the Spanish aristocracy of the 16-17th cc, and the language of present day teenagers are discussed; it is emphasized that teenager jargon is dynamic and constantly changing. Criminal jargon, as a sample of secret type, is characterized by a high degree of specialization.

სარჩევი

- ი. დემეტრაძე — ევფემიზმები ალკოჰოლიზმსა და ნარკომანიასთან დაკავშირებულ სლენგში (ინგლისური, ქართული და რუსული ენების მასალაზე).....3
- თ. დილავერდოვა — იგავ-არაკის, როგორც ტექსტის, სტრუქტურული თავისებურებები.....9
- ტ. ვეფხვაძე — ნარატოლოგიის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები.....17
- მ. კიკილაშვილი — სემიოტიკა უცხო ენის სწავლების პროცესში.....37
- ნ. კოროშინაძე — ბრალდების როგორც სამეტყველო აქტის ლინგვისტური თავისებურებები პოლიტიკურ დისკურსში (ჰილარი კლინტონისა და ბერნი სანდერსის დებატების მასალაზე დაყრდნობით).....50
- ნ. სააკაძე — ბუნების მოვლენების აღმნიშვნელი ლექსიკა ქვემოქართლურში.....60
- მ. საღლიანი — ფონოსემანტიკურ ზმნურ ფორმათა უღლების პარადიგმები I-II სერიაში.....66
- ნ. შავრეშიანი — ექსპრესიული (ნიშნისმოგებითი) ნაწილაკისათვის ჩოლურულში.....73
- ვ. ფურცელაძე — ალეგორია, ალუზია და ინტერტექსტუალობა.....78
- მ. დამბაშიძე — ადგილმონაცვლე ენობრივი ელემენტები სახელურ ფრაზაში გერმანული პროზის მასალაზე.....93
- მ. დამბაშიძე — მიმართებითი დამოკიდებული წინადადების ევოლუციური ასპექტები გერმანულ ენაში.....102

ბ. ყ ა ნ დ ა შ ვ ი ლ ი — საკუთარ სახელთა წარმოებისათვის ლევან გოთუას მოთხრობების მიხედვით.....	107
გ. ყ უ ფ ა რ ა ძ ე, ც. ა ხ ვ ლ ე დ ი ა ნ ი — ენობრივი პოლიტიკა და ლინგვისტური ნაციონალიზმი (დიდი ბრიტანეთისა და სა- ფრანგეთის მაგალითზე).....	112
ს. ც ე რ ც ვ ა ძ ე — რეკლამა და რეალობა.....	120
ე. ჭ უ რ ა ძ ე — ერნესტ ჰემინგუეის მოთხრობის ქართული თარგმა- ნის შინაარსისა და სტილის რამდენიმე საკითხი.....	133
მ. ხ ო ფ ე რ ი ა — ინდიხენიზმების როლი ესპანური ლექსიკის ჩამოყა- ლიბებაში.....	144.
მ. ხ ო ფ ე რ ი ა — ჟარგონი ესპანურ ენაში.....	150

CONTENT

I. Demetradze — Euphemisms in Alcohol and Drug Slang.....	8
T. Dilaverdova — Structural Peculiarities of Fable.....	16
T. Vepkhvadze — Narrative Usage and New Developments in Narrative Theory.....	36
M. Kikilashvili — Semiotics in the Process of Foreign Language Teaching.....	49
N. Koroshinadze — Some Linguistic Peculiarities of Accusation as a Speech Act in Political Discourse (on the material of the debates between Clinton and Sanders).....	59
N. Sakadze — Lexis Denoting Natural Phenomena in Low Kartlian.....	65
M. Saghliani — Conjugation Paradigms of Phonosemantic Verb Form in Series I and II.....	72
N. Shavreshiani — Towards the Expressive Particle (Conveying Mockery, Sarcasm) in Cholurian.....	77
V. Purtseladze — Allegory, Allusion and Intertextuality.....	92
M. Ghambashidze — Place-changing Linguistic Elements in Nominal Phrases (on the material of German Fiction).....	101
M. Ghambashidze — Evolutionary Aspects of the Relative Subordinate Clause in German.....	106
KH. Kandashvili — Towards the Formation of Personal Names in Levan Gotua's Stories.....	111
G. Kupradze, TS. Akhvlediani — Language Policy and Linguistic Nationalism (on the example of The United Kingdom and France).....	119

S. T s e r t s v a d z e — Advertisement and Reality.....	132
E. C h u r a d z e — Some Issues Related to the Content and Style of a Georgian Translation of a Hemingway Short Story.....	143
M. K h o p e r i a — The Role of Indigenisms in the Formation of the Spanish Vocabulary.....	149
M. K h o p e r i a — Jargon in the Spanish Language.....	162